

CRONIN

**CRNA
TORBA
DOKTORA
FINLAYJA**

CRNA TORBA DOKTORA FINLAYJA

A. J. CRONIN

CRNA TORBA DOKTORA FINLAYJA

Preveo

KRSTO MIHALJEVIĆ

Naslov originala

ADVENTURES AND FURTHER ADVENTURES OF A BLACK BAG

Naslovenu stranicu izradio ĐURO SEDER

I DIO

CAMERONOV NOVI POMOĆNIK

Stajao je tog vlažnog rujanskog popodneva pod lukovima stanice u Levenfordu razmišljajući da li da uzme fijaker. Ekonomija je bila protiv fijakera, a dostojanstvo ga je zahtijevalo — ne njegovo dostojanstvo već zastrašujuće dostojanstvo njegove nove profesije.

Domahnuo je kočijašu u dugačkom zelenom kaputu koji ga je već duže vrijeme krišom promatrao stojeći pokraj prljavog fijakera koji je krasio izlaz iz stanice.

»Koliko stoji do kuće Arden? Znae, do kuće doktora Camerona.« Stari Tam oprezno priđe došljaku. U Tama nije bilo ničeg od one južnjačke živahnosti, nije bilo ni onog spremnog: »Želite li kočiju, gospodine!« Znao je stari Tam svoju vrijednost i nikad se nije prodavao jeftinije.

»Koliko prtljage imate?« upitao je polako, iako se prtljaga jasno vidjela — jedan kožni kovčeg i mala cma torba. Bila je potpuno nova i mladić ju je čvrsto stezao svojom krupnom šakom. Tada je dodao: »Vi ste Cameronov novi pomoćnik, ako se ne varam.«

»Upravo tako!«

»Onda, dva šilinga za vas — doktore.«

Lukavo je naglasio titulu, što je na nenaviknutog mladića djelovalo opojno. No, Finlay je sačuvao hladnokrvnost i mirno rekao:

»Mislim kraticom« — on koji nikada u životu nije bio u Levenfordu — »ne onim dužim putem kojim ste me namjeravali provozati!«

»Tako mi boga...«, protestirao je Tam.

Nastalo je živahno objašnjavanje i zatim obostrana nagodba: jedan šiling i »ostatak za kriglu piva«.

Kožni kovčeg začas se našao na krovu, stari Tam se zatim reumatično popeo na sjedalo za kočijaša i fijaker je po prljavoj kaldrmi krenuo niz ulicu.

Finlay je bio koščat, prilično vitak momak cme kose s visokim jagodicama, pristojnim poduljim nosom i čvrstom tvrdoglavom bradom. Plave mu oči bijahu neobično prodorne, no unatoč njihovoj sjevernjačkoj strogosti, negdje je iz njihove dubine zračila objest.

Njegovo odijelo, iako novo i ozbiljno, bilo je gmbo, seljačkog kroja i vrlo je loše pristajalo vlasniku. Naglašavalo je njegovu sirovost i nezgrapnost. Finlay, zapravo, nije mario za to — odjeća je bila topla i štitila ga je od hladnoće, a svoj princip da pridaje veću važnost koristi nego ljepoti Finlay nije nikad napuštao.

Njegova prošlost bila je veoma jednostavna — jednostavna kao i škotsko tlo; no budući je imala njegovu jednostavnost, imala je i njegovu snagu. Otac, poljodjelac zakupnik nedaleko Cupra, umro je boreći se sa škrtom zemljom dok je Finlay bio još dijete. Majka je nakon očeve smrti iskoristila sve mogućnosti i svoju snagu da otvori svom jedinom sinu put u sretan život.

Finlay je prihvatio tu šansu, iako je to značilo napore koji su graničili s njegovom snagom; bila je to očajnička borba za svaku stipendiju koja mu je bila dostupna. Ali isplatilo se — hiljadu puta isplatilo kad je na kraju, prije svega tjedan dana, dobio diplomu.

Premalo možda — obična diploma malog škotskog univerziteta. Nikada neće moći raditi u velikoj londonskoj bolnici, niti će se moći pohvaliti titulama s Oxforda ili Cambridgea. Pa ipak, bio je svojevremeno kod slavnog Stockmana, radio je kod velikog MacEwena i vidio te dugačke i nervozne prste kako spretno ispituju tajne mozga. Iza njega bila je tradicija Listera.

Nije se sramio svog početka. Naprotiv bio je tvrdoglavo ponosan. čitav život mu je bio težak, ali ni sada nije bilo lako.

Sitrock, apotekar u Glasgowu, rekao mu je prije dva dana: »Ima jedno pomoćničko mjesto u Levenfordu, ako si tako lud da tamo započneš. Sve u svemu ništa, ali stari Cameron je rijetko dobar čovjek.«

I tako, našao se ovdje, skvrčen u blatnoj, seljačkoj kočiji, još neiskusani mladić prepušten tajnama života i smrti, koji bi jednog dana mogao postati nešto, ili koji neće postati ništa.

Fijaker je tandrkao niz ulicu, prošao mimo općinsku biblioteku i skrenuo u mirniju ulicu s velikim okruženim vrtovima. Negdje na pola puta zaokrenuo je u prilaz kući Arden, velikoj građevini od bijela kamena uz koju se nalazilo spremište za kola.

Kiša je tugaljivo sipila dok se Finlay uspinjao stepenicama i pozvonio na vratima.

Nakon nekog vremena vrata su se otvorila i domaćica, mršava, starija žena, uvede ga u kuću.

Kosa joj je bila čvrsto začesljana, a blijedo lice odavalo je strogost pomiješanu s izvjesnom, škrtom ljudskosti; i zaista, izgledala je kao netko tko je u velikom iskušenju da se nasmiješi, netko tko neprestano pazi da ne pokaže radost ili živahnost jer bi to bilo nepovratno upropastilo njeno samopoštovanje.

Proučavala je nekoliko trenutaka Finlayja, njegovu torbu, šešir, pa čak i njegove čizme. Tada, podigavši malo obrve, skrene pogled na pozadinu koju su veličanstveno ukrašavali konj i fijaker.

»Došli ste fijakerom!« primijetila je strogo, kao da je u najmanju ruku stigao državničkom kočijom sa četiri bijela konja. Ušutjela je na trenutak. »Pa, bit će najbolje da uđete«, izjavila je suho. »Ne zaboravite obrisati noge.«

Finlay poslušno otare cipele i uđe osjećajući da je početak prilično slab.

»Doktor jc vani«, objavi ona. »Gotovo je spao s nogu, jadnik otkad je otišao dosadašnji pomoćnik. Ah! Taj nije bio dobar — taj baš ništa nije vrijedio!« I lagano kimnuvši glavom ona ga ostavi punog neizvjesnosti na sagu ispred kamina.

Finlay se nasmiješi i osvme se po velikoj i udobnoj sobi. Soba za ručavanje, mislio je, promatrajući tople crvene zavjese i crveni turski sag, jarku vatm u kaminu i namještaj od pravog mahagonija.

Nema **aspidastre**, hvala bogu! Na komodi velika zdjela s jabukama i puna staklenka biskvita — viski u četverouglastoj flaši — zidovi bez slika, bez fotografija, na njima su visile samo tri žute violine.

¹ aspidastra — vrsta palme, sobne biljke, simbol malograđanštine.

Dobra, pristojna soba. Upravo se ugodno ugrijavao uz plamen, kad se vrata širom otvore i u sobu uđe Cameron.

»Tako je«, reče Cameron bez pozdrava, rukovanja i ikakvog uvoda. »Grijete svoju stražnjicu dok ja vani ginem od posla. Do đavola! čini mi se da je Sitrock rekao da ćete doći ujutro. Janet! Janet!« Iz svega glasa. »Zaboga, Janet, donesite nam čaj.«

Bio je to postariji čovjek srednjeg rasta, s jako crvenim licem od škotskog vremena i škotskog viskija, i sa sivom, ratobornom bradicom koja je sada bila puna kišnih kapi.

Nosio je visoke cipele, dokoljenice, jahaće hlače i dugi žaket od tvida neke neodređene, možda zelenkaste boje; džepovi su na njemu bili krcati svim i svačim od jabuke do gumenog katetera. Oko njega se širio miris lijekova, karbola i jakog duhana.

Primaknuvši se vatri, doktor postrance odmjeri Finlayja i iznenađeno upita:

»Jeste li snažni? Izdržljivi i otporni?«

»Nadam se da jesam!«

»Oženjeni?«

»Ne!«

»Hvala bogu! Zna li svirati frulu?«

»Ne!«

»Ne znam ni ja — ali lijepo ih izrađujem. Pušite li lulu?«

»Pušim!«

»Aha! Pijete li viski?«

Za vrijeme tog ispitivanja u Finlayju je rasla srdžba. Ne sviđate mi se, mislio je promatrajući neobičnog čovjeka kraj sebe, i nećete mi se nikada svidjeti. Osorno je odgovorio:

»Pijem ono što hoću i kad god hoću!«

U Cameronovom podrugljivom pogledu zatitra osmijeh.

»Moglo bi biti i gore. Nego, sjednite da popijemo čaj.«

Janet je hitro i neprimjetno prostrla stol — iznijela kolač, pecivo, prženi kruh, kompot i domaće ječmene kolačiće — a upravo je unosila golemi pladanj s hladnom šunkom i kuhanim jajima i veliki smeđi čajnik.

»U ovoj kući nema kojekakvih tričarija«, objašnjavao je Cameron nalijevajući čaj — ima lijepe ruke, grube kože, ali nježne i malene kao da su ženske, primijeti Finlay. »Doručak, ručak, popodnevni čaj i večera — jednostavna hrana, no ima je dovoljno. Kod nas pomoćnici moraju mnogo raditi, ali zato ne umiru od gladi.«

Već su gotovo završili s jelom kad uđe Janet noseći još vrele vode za čaj. Tek je sada prvi puta progovorila jednoličnim glasom:

»Jedan čovjek čeka napolju već pola sata — mladi Lachlan Mackenzie — onaj što ima kolibu gore uz cestu za Marklea — kaže da mu je sin teško bolestan.«

Cameronova ruka s kolačem zaustavi se na pola puta od usta. Uslijedila je njegova najomiljenija psovka:

»Do vraga! A bio sam tamo jutros i prošao mu pokraj samog praga. Prokleti idiot! Dijete mu je sigurno već danima bolesno. Zar oni misle da sam ja napravljen od čelika?«

Naglo se smirio i čestito uzdahnuo. S uzdahom je izgleda otišla i sva njegova srdžba. Dodao je potpuno izmijenjenim glasom:

»No dobro, Janet. Dobro. Uvedite ga odmah ovamo.«

Mackenzie se začas našao na vratima, držeći kapu u rukama. Jadni, mršavi mladić odjeven seljački osjećao se, čini se, vrlo neprijatno u lijepo uređenoj doktorovoj sobi. Na licu mu se očitovala velika nervoza prouzrokovana doktorovim ispitivačkim pogledom.

»Radi se o djetetu, doktore«, promrmljao je, gužvujući rukama kapu. »Žena misli da je gušobolja.«

»Kako dugo mu je već slabo, Lachlane?«

Doktorov prijateljski ton ulio je mladiću samopouzdanja.

»Dva dana, doktore — ali mi nismo mislili da je to gušobolja.«

»Da, da Lachlane. Gušobolja! Upravo tako, baš tako.« Pauza. »Kako si došao ovamo?«

»Pa jednostavno, doktore, pješice — nije tako daleko.«

Nije daleko!

Od Marklea do Levenforda ima sedam milja!

Cameron je polako pogladio bradu.

»Dobro, Lachlane! Ne brini za dijete. Idi sa Janet i popij čaj dok mi pripreme gig.«

Kad je otišao, u sobi zavlada tišina. Cameron se zamišljeno igrao žlicom za čaj. Tada reče gotovo kao da se ispričava.

»Ne mogu biti strog prema takvim jadnicima. To mi je slabost koje se, izgleda, nikada neću osloboditi. Duguje mi za posljednji porođaj svoje žene — neće mi to nikada platiti. A ja ću sjesti u gig, voziti se sedam milja, pregledati dijete i opet seđam milja natrag. I što mislite, koliko ću mu upisati na račun? šiling i pol — ako ne zaboravim. Uostalom, vrlo važno ako i zaboravim. I tako mi to nikad neće platiti. Uh, do vraga! Kakav život za čovjeka koji voli frule!«

Ponovo tišina; tada se Finlay odvaži:

»Pustite mene da ja obavim pregled.«

Cameron ispije dugi gutljaj čaja. Oči su mu ironično sjale kad je rekao:

»Imate lijepu cmu torbu — vidim je tamo na sofi — potpuno nova i sjajna — s novim stetoskopom i ostalim instrumentima — nova i kompletna. Nije ni čudo što vas svrbi da je upotrijebite.«

Zagledao se Finlayju ravno u oči.

»U redu! Možete ići. Ali da vas upozorim, mladiću, u poslu kao što je moj torba nije važna — važan je čovjek!«

Ustao je.

»No dobro, idite u vizitu. Učinite sve što možete za dijete. Ponesite za svaki slučaj antitoksin. Tamo je na desnoj polici kad uđete u onu sobu. Čekajte! Pokazat ću vam. Ne bih htio da se vozite sedam milja i ustanovite da je gušobolja zapravo difterija.«

Gig je čekao pred ulaznim vratima. Lachlan je bio već u njemu, dok je kočijaš Jamie držao kabanicu da prekrije njome Finlayja. Krenuli su u mokm i tamnu noć.

U gradiću je padala jaka kiša, ali kad su prešli most na njih se smčio pravi prolom oblaka. Vjetar im je puhao u lica poput uragana.

Nakon petnaest minuta Finlay je bio već potpuno moker; šešir mu je promoćio, voda mu je u mlazovima curila niz vrat, a dragocjena torba koju je držao na koljenima, bila je nalik na mokroga galeba. Htio je da prokune i vrijeme i medicinu i Camerona, ali stisnuo je čvrsto zube i šutio.

Bio je to grozan put. Cesta obavijena u tamu a fenjeri na gigu tako uprskani blatom da je Jamie jedva održavao konja na putu. Iza skupine jela, nadesno, slabo su treperila hladna svjetla Darrocha, a nalijevo, ležala je poput ogromne cme zvijeri, amorfn masa planine Ardfillan.

Šutke su se vozili kroz mrkli mrak i pljusak. Tada se ispred njih začulo zapljuskivanje vode o neku skrivenu stijenu.

»Uvala!« objasnio je kratko Jamie. To je ujedno bila i jedina riječ izgovorena za vrijeme puta.

Nevidljiva cesta bila je sada okružena pobješnjelom i nevidljivom vodom. Nakon tri milje skrenuli su naglo nalijevo i napokon se zaustavili ispred slabo osvijetljenog prozora koji je izgledao nekako beznadno i jadno, okmžen ljepljivim mrakoni.

Dok su izlazili iz giga, Lachlanova žena otvorila je vrata. Izgledala je poput djevojčice unatoč nespretni i mokre pregače i čvrstih, teških cipela. Niz vrat joj je nemamo padao pramen kose, a velike crne oči djelovale su djevojački u usporedbi s bljedilom njenog zabrinutog lica.

Bez riječi je pomogla Finlayju skinuti moker kaput; tada, još uvijek bez riječi, pokazala je zabrinutim pogledom na kuhinjski krevet.

Finlay priđe krevetu, a čizme mu odzvanjahu po kamenom podu. Trogodišnji dječak ležao je prekriven samo jednim prekrivačem. Čelo mu je bilo orošeno znojem, a lice već poprimalo sivo-pepeljastu boju. Krkljao je boreći se da dođe do zraka.

Usprkos tome što Finlay nije imao iskustva — jedan pogled bijaše mu dovoljan. Difterija!

Brzo je prstom pritisnuo dječakov jezik. Da! čitava usna šupljina bila je prekrivena debelom, zelenkasto-bijelom membranom.

»Napravila sam mu zobenu čorbu, doktore«, promrmljala je majka. »Ali čini se — čini se da mu se ne sviđa.«

»On ne može gutati«, reče Finlay.

Bio je nervozan i glas mu je zvučao nesimpatično i grubo.

»Zar mu je tako slabo, doktore?« prošaptala je mati stavivši ruku na grudi.

Slabo! mislio je Finlay pipajući dječakov puls. Ona i ne sanja koliko mu je slabo!

Nagnuo se nad mališana i temeljito ga pregledao. Nije bilo nikakve sumnje — dječak je umirao.

Kakva grozna situacija, pomisli Finlay. Njegov prvi slučaj — dijete osuđeno na smrt.

Dohvatio je svoju torbu, otvorio je i napunio veliku injekciju s trostrukom dozom seruma protiv difterije. Dijete je jedva zastenjalo dok mu je davao injekciju u stegno.

Finlay ode do kamina kako bi dobio na vremenu.

U sobu su ušli i Jamie i Lachlan budući da je to bila jedina topla prostorija u cijeloj kući. Stajali su jedan uz drugog do vrata. Osjećao je na sebi njihove poglede pune iščekivanja i straha. On je bio u središtu pažnje u ovoj siromašnoj sobici. Svi su očekivali da učini nešto za dijete.

Što da učini? Znao je vrlo dobro što treba učiniti, ali bojao se.

Vratio se krevetu. Dječaku je sada bilo još gore. Za pola sata, prije nego što serum počne djelovati, bit će mrtav uslijed začepljenja dušnika.

Finlayja obuze strava. Morao se odlučiti. Sad, odmah — u protivnom bit će kasno.

Osvmuo se automatski po sobi. Osjećao se tako mlad, potpuno nesposoban i neiskusno suočen s prirodnim silama koje su se uvukle u sobu.

Bio je sasvim blijed. Promrmljao je patetičnim glasom:

»Dječak ima difteriju. Membrana mu sprečava ulaz zraka u grlo. Postoji samo jedna mogućnost. Operacija. Treba otvoriti dušnik ispod membranc.«

Majka stade kršiti ruke:

»Ne, doktore, oh, ne!«

Finlay se okrenu Jamieu.

»Podigni dječaka na stol.«

Jamie je trenutak oklijevao, a tada polako priđe krevetu, podigne gotovo onesviještenog dječaka i položi ga na drveni stol. Lachlan više nije mogao izdržati. Viknuo je slomljenim glasom, očajnički tražeći neku ispriku:

»Ja to ne mogu podnijeti! Ne mogu! Idem... idem skloniti konje u štalu.«

Zbunjeno je izjurio iz sobe.

Majka se tada sabrala. Blijeda poput aveti, kršeći prste obratila se Finlayju.

»Recite mi što da radim. Ja ću vam pomoći.«

»Stanite tamo i držite mu čvrsto glavu prema nazad.«

Finlay namaže dječakov vrat jodom, uze čisti ručnik i prekrije njegove ukočene oči. Bilo je prekasno za kloroform — kloroform u ovom stupnju bolesti bila bi ludost.

Jamie je stajao pored stola držeći petrolejku. Finlay odlučno stisne zube i uze kirurški nož. Ruka mu bijaše mirna dok je rezao duboki rez u vratu, ali osjećao je kako mu koljena podrhtavaju od straha. Rez je bio dubok, ali ne dovoljno. Mora ići dublje — mora još zarezati, ali paziti cijelo vrijeme na vratnu venu. Kad bi prerezao tu venu...!

Proširio je otvor s tupim krajem skalpela, očajnički tražeći bijelu hrskavicu dušnika.

Dijete se trzalo i batrgalo od boli poput ribe u mreži. Bože! Hoće li je ikad pronaći?

Beznadno je pipao, prčkao — znao je — dijete će umrijeti; svi će reći da ga je on ubio.

Nijemo je proklinjao sam sebe. Na čelu su mu izbili grašci znoja.

Dijete je već jedva disalo; isprekidano i sve slabije. Nakon svakog udisaja iz grkljana je dopiralo stravično i bespomoćno krkljanje. Na vratu su mu iskočile žile,

grlo pobljedjelo, a lice pocmjelo. Neće izdržati ni minutu duže, mislio je Finlay! Ako umre, i meni je došao kraj.

U tom groznom trenutku pred očima su mu se ukazale sve operacije kojima je prisustvovao — hladna i besprijkorna preciznost MacEwenovih zahvata u usporedbi s ovim očajničkim stvorenjem koje se, umimći, trzalo pod njegovim skalpelom na kuhinjskom stolu, uz svjetlost petrolejke, dok je napolju bjesnjela oluja. O Bože, molio je, pomози mi, pomози mi sada.

Osjelio je kako mu se oči zamagljuju. Tijelom mu je zavladała potpuna praznina. I tada, pod njegovim se nožem ukaže lanka, bijela cijev. Uhvatio ju je hitro poput misli i istog trenutka dječakovo soptanje prestade, a umjesto njega uslijedio je dugi udisaj čistog zraka. Još jedan, još jedan. Lice djeteta dobilo je normalnu boju, a puls je ojačao.

Finlay je mislio da će se onesvijestiti od naglog olakšanja. Bojao se maknuti — stajao je mirno, oborene glave, kako bi sakrio suze koje su mu navrle u oči. Gotovo je, mislio je. Oh, gotovo je, napokon.

Kasnijr je umetnuo tanku srebmastu cjevčicu u otvor na vratu. Oprao je, zatim, ruke od krvi i prenio dječaka ponovo na krevet. Temperatura mu je pala za čitav stupanj. Sjeo je na krevet i promatrao ga, čisteći cjevčicu od sluzi. Osjećao je neko neobično zanimanje za dječaka — proučavao je njegovo lice koje mu više nije bilo strano.

Od vremena do vremena majka je, bešumno poput sjenke, podstrekivala vatru u peći. Jamie i Lachlan su spavali u drugoj sobi.

U pet ujutro Finlay je bolesniku dao još jednu dozu seruma. U šest, dijete je već mimo spavalo. U sedam, doktor ustade i protegne se. Smiješeći se, reče majci:

»Sad je sve u redu!« Objasnio joj je kako da čisti cjevčicu na vratu. »Za deset dana sve će zarasti bez traga.«

U njenim očima više nije bilo straha. Gledala ga je bez riječi, pogledom punim zahvalnosti.

Gig je uskoro dovezen pred ulazna vrata. Ispili su s nogu po šolju čaja. Kiša je već odavno prestala padati. U pola osam Jamie i Finlay odvezli su se kroz bljedo svitanje novog dana. Začudo, kočijaš nije više bio šutljiv; govorio je o svemu i svačemu prijateljskim tonom koji je godio Finlayjevom uhu.

Bilo je skoro devet kad je umomi i neobrijani Finlay, stežući svoju blatnjavu torbu, unišao u sobu za mčavanje u kući Arden.

Cameron je već bio tamo. Svjež i veseo, pjevušao je svoju malu pjesmicu — imao je užasan običaj da pjeva ujutro! — i proučavao tanjur sa šunkom i jajima.

Odmjerio je Finlayja od glave do pete; tada mu namigne i, prije no što je mladić mogao izustiti riječ, progovori:

»No, dogodilo se bar nešto dobro! Vaša torba više nije onako užasno nova kao prije.«

Sjeli su da zajedno domčkiju.

SIRUP

Jedne mirne večeri dok je Finlay sjedio u ordinaciji i listao lokalne novine, pismoslikar Dougal Todd, uđe i pozdravi:

»Dobro veče, dr Hyslop. Nadam se da ne smetam, no samo sam navratio da vas upitam za savjet. Tiče se moje jadne, stare majke.«

Glas mu je zvučao melankolično, nekako svetački. Kimnuo je glavom i uzdahnuo.

»Vidite, doktore, moja majka je stara i krhka; vjerovali ili ne, ali već joj je osamdeset godina. S vremena na vrijeme morala bi posjetiti doktora. Znae, ja je jako volim pa ne bih želio da... Ona je čak učlanjena u nekoliko klubova i udruženja. Ja sam je učlanio. Vidite, doktore, zato sam, uvidjevši da je moja majka samo jedna starica, a ja puki siromašak« — glas mu je iznenada postao umiljat i povjerljiv — »zato sam pomislio, upitao se, ne bi li vi, budući da ste ovdje samo asistent, velim, ne bi li vi došli da je pregledate u pola cijene?«

Finlay je zurio u pismo slikara, prilično zbunjen njegovim iznenadnim prijedlogom.

»Razmislit ću o tome«, polako je odgovorio, odlučivši da najprije upita Camerona za savjet.

»Dobro, dobro«, pristao je Todd. »Razmislite, doktore, razmislite. Učinite to za jednu, staru ženu, razumijete.«

Oklijevao je još nekoliko trenutaka, ne bi li možda stekao doktorovu naklonost. Primijetio je nešto o tome kako je divno vrijeme napolju, nasmiješio se pokazujući svoje pokvarene zube i napokon se izvukao iz ordinacije.

Te večeri za vrijeme jela Cameron je izričito naglasio: »Nemojte nikako pristati! Ako starica dođe sama u ordinaciju zbog reumatizma ili bronhitisa to je nešto sasvim drugo. Nemojte joj naplatiti ni penija. Dajte joj savjet i lijekova koliko god želi, badave. Vidjet ćete, još će htjeti da vam plati s ono nekoliko novčića koliko ima u novčarki — ona je najpoštenije stvorenje koje sam ovdje sreo. Ali, ako Dougal želi da vi posjetite nju, zbog njegovih prokletih udruženja naplatite dvostruko. On je najškrtriji, najpodliji, cmizdravi prljavac u cijelom Levenfordu.«

Toddovi su živjeli u Nigh streetu između Mungove krojačnice i Leckieve brijačnice.

Todd je bio odviše škrt da bi posjedovao vlastiti dućan; imao je »radne prostorije«, kako je nazivao sušu prekrivenu valovitim limom u stražnjem dvorištu, punu smeća iz brijačnice i krojačnice.

Toddova škrtost je bila zarazna, jer je i Jessie, krupna žena, lukavog pogleda, bila nadaleko poznata kao tvrđica, a Jessica, njihova jedinica, još nikad nikome nije dala slatkiš. Kad bi je školski drugar susreo na igralištu i zamolio je bombon, odgovor male Jessice bio je uvijek isti: »Oh, bože! Upravo sam stavila zadnji komad u usta.«

Tako je i nastala uzrečica u Levenfordu — »Ne traži nikad ništa od Toddovih — upravo su to stavili u usta.«

Nije da Toddovi nisu bili pristojni ljudi; o da, bili su poštena, radina i bogobojazna čeljad! šest dana u tjednu, bez pomisli na odmor, Dougal je u svom bijelom kaputu bojadisao natpise po gradu, a sedmog je dana, pristojno odjeven u cmo odijelo, vodio ženu i kćer u crkvu.

U tom domaćinstvu živjela je i stara gospođa Todd, tiha, skromna ženica naboranog i živahnog lica i naravi vedre poput lastavice.

Kako je ovo skromno i dobro stvorenje moglo donijeti na svijet sina poput Dougala, ostalo je neobjašnjeno u Levenfordu. Citav svoj život mučila se radeći za Dougala. Sada je bila stara i nije se imala čime ponositi osim svojim sinom.

Imala je vrlo malu sobu u samom potkrovlju. Tamo je držala sve svoje blago — bočicu sirupa protiv kašlja u okmgloj limenoj kutiji i nekoliko jakih metvičinih bombona. Hranila se, u kuhinji zajedno s obitelji, osim kad su Toddovi imali posjete. No, najviše je vremena provodila starica u starom naslonjaču na svom tavanu pored plamička koji je linjao u kaminu. Bila je zaista genije u održavanju te bijedne vatrice.

Veoma rijetko, kad je napolju bilo toplo, starica bi se odjenula i hrabro krenula u šetnju. Dougalu se ti mali izleti nisu sviđali:

»Hej, majko, vodi računa o svojim godinama. Trebala bi razmišljati o ovo malo dana koji ti preostaju umjesto da se šećeš gradom.«

Umjčstan prigovor, nema što. Prema starici je Dougal uvijek bio pristojan. Istina, kad bi uzela drugi kolačić uz popodnevi čaj, odmjerio bi je iskosa i prijekomo rekao: »Mnjkol Ne smiješ toliko jesti u tvojim godinama.«

I gledao bi kako se penje stepenicama i nosi košaricu s uj'ljcnom za svoju vatru; ne zato što se starica naprezala, već zato što je trošila njegov ugljen.

Usprkos škrtosti, Dougal nije bio bogat — škrtost mu se svetila i u poslu — ali bio je bogat u nadi. Osigurao je, naime, svoju majku na veliku svotu. Kad umre, novac će pripasti Dougalu. Jedina je poteškoća bila u tome što je starica uporno odbijala da umre.

Usprkos njegovom dobronamjernom ohrabrenju poput: »Majko, danas veoma loše izgledaš«, ili »Majko, zar ne bi bilo dobro da legneš dok ja dovedem ispovjednika?« stara gospođa Todd i dalje je trošila hranu, čaj i ugljen kao da će u najmanju ruku doživjeti sto godina.

Do kasno u noć sjedili bi Dougal i njegova žena razmišljajući o toj hrani, čaju i ugljenu i o osiguranju koje se iz sedmice u sedmicu povećavalo. Razmišljali su bez riječi, maštajući o najljepšim bolestima koje bi mogle ukloniti staricu a nisu htjele, počevši od upale pluća pa do srčanog udara.

Otprilike šest tjedana nakon što je Dougal posjetio Hyslopa pojavila se u ordinaciji glavom stara gospođa Todd. Bilo je to prilikom jedne njene ekspedicije u kojima je uživala; na jednoj od njenih »šetnji gradom«.

Kupila je već kod Jennie M'Kechnie malo vrpce koja joj je trebala za švelo. Usput je provela zabavnih pola sata u čavrljanju i cjenkanju s Jannie. Kod Lova je za dva pennyja nabavila dva slatkiša — ne tako ukusna kao njeni bomboni od metvice, ali svakako trajnija. I na kraju je, pri povratku na svoj tavan, ali zadovoljna sobom, navratila do Hyslopa.

»Toliko sam već čula o vama, doktore, da sam morala svratiti i vidjeti vas. Biste li mi mogli dati malo sirupa za moj kašalj ? Ponekad mi se noću grlo začepi.«

Veselo ga je promatrala svojim tamnim očima. Vedro i prijatno stvorenje, smežurana lica poput jabuke koja je dugo stajala na ormaru, ali potpuno zdravo i prisebno. Finlayju se odmah svidjela.

»Naravno da ćete dobiti sirup. I to najbolji.«

Ustao je i dodao, prisjetivši se Cameronove primjedbe o troškovima:

»U stvari, ne trebate ići apotekaru. Ja ću vam sam pripremiti.«

»Nešto da mi ugriješ prsa, doktore«, doda ona oslobodivši se treme.

»Naravno, naravno!« složio se veselo Finlay. Dao joj je mješavinu dobrog i jakog klorodina, po njegovim riječima dobrog i za samu kraljicu.

»A doza je — dvije žličice svake noći«, rekao je lijepeći naljepnicu na bočicu.

»Što ste to rekli, doktore? Znae, posve sam oglušila otkad su mi se polomile naočale.«

Finlay je prasnuo u smijeh. Smijao se tako gromoglasno i zarazno da mu se i starica uskoro pridružila.

»Bogme, imate smisla za šalu, doktore«, primijetila je kroza smijeh dok ju je Finlay pratio do izlaza. »To je dobro! Baš lijepo! Volim doktore koje se znaju šaliti.«

Idućeg jutra, u subotu, Toddovi su sjeli u kuhinji za stol da doručkuju. Dougal, njegova žena i Jessica jeli su šutke zobene pahuljice s mlijekom. Stara gospođa Todd se nije pojavljivala.

Zatim je slijedio čaj i Douglovo neoljušteno, kuhano jaje. Jessie je ljutito pogledavala na zidni, kuhinjski sat i napokon dobacila svome mužu:

»Zar tvoja majka ne može na vrijeme sići na doručak. Meni je već dosta te pjesme. To je već prevršilo svaku mjeru. Ona bi sigurno htjela da je dvorim poslužavnikom.«

»Meni se čini da još nije ni ustala«, reče Jessica ugledajući se na majku i kimajući glavom. »Stara Ijenjivica!« Dougal je zamišljeno strpao komad jajeta u usta.

»Samo uzalud trošimo plin podgrijavajući joj doručak« promrmljao je punim ustima.

»Hajde, draga!« doviknula je ljutito Jessie svojoj miljenici, Skoči gore i izbaci je smjesta iz kreveta.«

Jessica spremno sklizne sa stolice i odskakuta na gornji kat.

Tišina — tajac i gore i dolje. Tada se odjednom začu krik i Jessica bučno utrča u kuhinju.

»Oh, mama!« zajeca ona. »Baka je mrtva!«

Iz Dougalovih usta izleti čaj natrag u šalicu. Jessie se naglo uspravi u stolici.

»Mrtva, zlato«, prošaputala je nježno. »Jesi li rekla, mrtva?«

»Da«, Jessica je cmizdrila s dobro namještenom tugom nji licu. »To sam rekla. Leži u krevetu ukočena poput klade.«

Iz Jessienih grudi oteo se uzdah olakšanja koji se pogre" no mogao shvatiti kao izraz tuge. Istog trenu Dougal ustade odgumuvši stolicu.

»Dođi.«

Divnom glumačkom gestom pozvao je ženu. Popeli su se hitro na tavan. Uletjeli su u bakinu sobu i naglo zastali.

Starica je ležala na leđima otvorenih usta i upalih obraza. Oči joj bijahu sklopljene, a nosnice stisnute.

»Majko!« vikne Dougal podižući joj ruku. No ona klizne i ukočeno pade na krevet. Uslijedila je mučna pauza dok su Dougal i njegova žena promatrali ukočeno tijelo na krevetu. Tada Jessie preko ramena svetački došapne svom mužu:

»Gotovo je, Dougal! Da, da, ona je završila svoj život.«

I dohvativši pokrivač pobožno pokrije blijedo lice gospođe Todd.

Dougal pogleda ženu, šmrcne i zajeca.

»Oh, bože, oh! Moja sirota mama je mrtva.«

»Ona je sa svojim Stvoriteljem, Dougal. Ne smijemo se ,irotiviti njegovoj volji.« I uhvativši ga nježno za mku, Jessie povede ucviljenog Dougala niza stepenice.

U kuhinji se Dougal svali na stolicu. »Oh, jadan ja!« stenjao je. »Moja sirota majka je napokon umrla.«

»Ne možeš sebe kriviti zbog toga, Dougale«, reče Jessie strogo. »Bio si joj dobar sin. A i ja sam učinila za nju sve Mo sam mogla. Bila je to dobra starica. Morala je umrijeti prije ili kasnije. I kakav je tek miran kraj doživjela! Hajde, daj mi malo rakije da se smiriš.«

Dougal ponovo zastenje i odmahne glavom. No, sada nije bilo vrijeme za štednju. Jessica dohvati bocu iz ormara i Dougal s negodovanjem potegne iz nje dobra četiri prsta.

»No sad je bolje«, reče Jessie. Moraš se sabrati, čovječe. Mnogo toga treba obaviti. Uzeti liječničku potvrdu, treba otići do pogrebnika, pa onda osiguranje ...«

Dougal podiže glavu.

»Da — osiguranje«, uzdahne on duboko. »E, pa dobro, najbolje da obavim sve to — premda je to gorak, gorak posao.«

Ustao je, stavio kapu na glavu i otišao.

Najprije je svratio do doktora, gdje mu je Janet otvorila vrata.

»Janet! Trebam doktora«, zajeca Dougal, budući da ga je od rakije obuzela još veća tuga. »Moja draga majka umrla je u snu.«

»Jadno stvorenje«, uzvikne nevoljko Janet. Zatim ga hladno pogleda i reče: »Ne možete sada dobiti doktora. Obojica su napolju. Poslat ću dra Hyslopa kad se vrati iz Marklea.« I tresne mu s vratima pred nosom.

Nema saučešća, mislio je Dougal. Oh, bože, nema saučešća u toj ženi, baš nikakvog. Jadna moja mati! Plačem poput djeteta.

Na putu do pogrebnika, zaustavljao je ljude na cesti, da im, plačući, saopći o strašnom gubitku.

Kod pogrebnika Gibsona naručio je mrtvački sanduk — dobar sanduk, prekrasan sanduk, kvalitetan obzirom na cijenu, i ne previše skup.

Sam Gibson bio je dobar momak. Našao je za Dougala nekoliko riječi i obećao mu da će dati pet posto popusta na gotovinu. Obećao je i da će navečer doći i položiti staricu na odar.

Već je bilo vrijeme ručku kad je Dougal došao kući. Jessie je također mnogo uradila; pripremila je divno jelo od mesa i ispekla kolač. Na stolu je čekala i boca viskija. Jessie razborito objasni Dougalu:

»Takva su vremena da se mora jesti. Najprije taj šok, pa onda svi ti poslovi, te ovo te ono ...«

Sjeli su za stol.

»Baš mi se ne jede«, protestirao je Dougal uzimajući tanjur. Zatim, strpavši lijep i velik komad mesa pod brk, promumlja: »Ali, mislim da nam je potrebno održati snagu.«

Jessie reče: »Baš mi je palo na pamet — koliko iznosi osigurnina — do današnjeg dana?«

»Gotovo pet stotina«, odgovori dostojanstveno Dougal i zabode viljušku u jedan sočan krumpirić.

»Oh, pa to je čitava hrpa novaca.«

»Da — čitava hrpa novaca...«

Odjeknulo je zvonce na vratima. Bio je to dr Hyslop, koji je došao odmah po povratku iz Marklea. Bio je zabrinut i uznemiren što je starica umrla tako brzo nakon pregleda.

Jessie ga je dočekala u predsoblju.

»Nećete se ljutiti, doktore, ako ne pođem gore s vama. Taj nas je šok zaista potresao. Od same pomisli na njenu sobu prožima me jeza. Njena je soba na lijevoj strani u pot-krovlju.«

Finlay je ušao u sobu sam. Otvorio je kapak na prozoru i istog trena opazio na stoliću do prozora klorodinsku mješavinu protiv kašlja. Pomnije je pogledao bočicu. Nedostajala je jedna trećina tekućine.

Hitro je prišao krevetu i podigao staričine kapke. Zjenice su joj bile sićušne poput glavice pribadače. Uhvatio ju je za zapešće i opipao bi'lo. Preko lica mu pređe blagi osmijeh. Izvadio je iz torbe bočicu s amonijakom i stavio je starici pod nos.

Nekoliko trenutaka ne dogodi se ništa. Tada, mrtva žena živahno trgne glavom i kihne. Zatim lijeno otvori oči i zijeve, promatrajući Finlayja koji ju je drmusao.

»Doktore, doktore — što vi radite ovdje. Oh, oh, divno sam se naspavala.«

Nagnuvši se nad nju, Finlay joj vikne u uho: »Koliko ste tog sirupa popili?«

»A, što? Dvije velike žlice — kao što ste mi rekli.«

»Nije onda ni čudo da ste čvrsto spavali«, vikao je on.

No, sad je, mislim, već krajnje vrijeme da ustanete.«

Začepio je bočicu sa sirupom, strpao je u džep i sišao niz stepenice.

"Hoćte li malo rakije, doktore?« upita ga uciviljeno Dougul.

Hvala, mislim da hoću«, odgovori spremno Finlay. »To h doilušc prvi puta, koliko ja znam, da ste ikoga ponudili pićem, Dougale.«

Ražalošćeni sin kimne patetično glavom.

»Takva je prilika, doktore. Moja sirota starica-majka! Tako sam uciviljen što nas je napustila!«

»Svi smo uciviljeni«, pobožno ga dopuni Jessie.

»E pa, u zdravlje, Dougale«, nazdravi Finlay.

»U vaše zdravlje, doktore«, odgovori tužno Dougal.

»Treatat će mi četiri potvrde. Bila je učlanjena u četiri udruženja, sirota!«

S tavana se začula glasna buka i lupanje vratima.

»Ajme, bože!« viknula je Jessie, problijedivši. »Što je to?«

»Ovo je odličan viski, Dougale«, dobaci veselo Finlay.

Ćulo se kako netko silazi niza stepenice.

»Čujete li?« ponovno je viknula Jessie. »Netko silazi niza stepenice.«

Otvoriše se vrata i stara gospođa Todd uđe u kuhinju. Jessie vrisne.

»Svemoćni Bože!« reče Dougal i prolije dragocjeni viski po prsluku.

Ukočeno su promatrali staricu kako sjeda na svoje mjesto za stolom i stavlja jelo na tanjur.

Najprije je zijevnula, onda se nasmijala i, pogledavši meso, kolač i viski, uskliknula!

»Kako divan ručak imamo danas! A ja sam baš ogladnjela!«

Počela je jesti s velikim apetitom. A Finlay ju je ostavio neka se dobro pogosti.

ŽENA HEROJA

Danima se u Levenfordu govorilo samo o nogometnom susretu. Naravno, u ovim krajevima ljudi su bili »ludi za nogometom«. Znače, imali su tradiciju. Nekad, za dobrih starih vremena, dok su centarfori još nosili zulufe i pumperice koje su se kopčale ispod koljena, momčad iz Levenforda bila je šampion.

Činjenica, da se mjesna momčad od tih homerskih dana srozala na dno tablice druge lige, nije za građane Levenforda značila baš ništa. Levenford je još uvijek bio Levenford. I sada, u prvom kolu za škotski kup igrali su neriješeno sa Glasgow Roversom — na protivničkom terenu.

Glasgow Rovers — na samom vrhu u prvoj ligi — prvi klub u zemlji — i još na njegovom terenu!

U brodogradilištu, na ulicama, u dućanima; na svakom uglu od crkve do Fitterove gostionice napetost je rasla poput kvasca.

Ljudi koji se uopće nisu poznavali, zaustavljali bi jedan drugog na glavnom trgu.

»Hoće li nam uspjeti?« prošaptao bi jedan od njih. A drugi bi zaneseno odgovorio: »Naravno, zato imamo Neda!«

Ned Sutherland bio je čovjek čije su ime svi spominjali. Sutherland, njihov idol, uzor i genije! Sutherland, za kojeg je Bailie Paxton izjavio: »Njegov mali nožni prst zna više o nogometu nego čitava momčad zajedno.«

Dobri stari Sutherland! Živio Ned!!!

Ned nije bio mlad; njegova prava dob, baš kao i ženska, nikom nije bila poznata. Oni koji su se razumjeli u te stvari, ivrdili su da mu je četrdeset godina, jer se, po njihovom, Neđ bavio profesionalnim nogometom već punih dvadeset ljeta. Naravno, ne u Levenfordu, oh, to nikako!

Blistava karijera odvela je Neda daleko od njegovog rodnog mjesta. Najprije u Glasgow gdje je oduševio masu od šezdeset hiljada ljudi, zatim u Newcastle, pa onda u Leeds, odande u Birmingham — oh, Ned je bio svugdje i znajte, nigdje nije ostajao dugo, ali je uvijek bio u centru pažnje, uvijek idol masa.

I tada, prije godinu dana, kad su svi veliki klubovi glupavo ignorirali njegov slobodni prelazni rok, odlučio je da se vrati u Levenford i da, po njegovim riječima, na vrhuncu svoje slave vrati mjesni klub na putove pobjede.

Ne može se poreći, o Nedu se svašta govorkalo, no bila su to govorkanja koja prate sve vclikane historije.

Šaputalo se, na primjer, da je Ned volio popiti, da je Newcastle imao sreću da bude svjedokom njegovih posljednjih velikih partija i da Leedsu nije bilo žao što je otišao od njih.

Sramotne, niske i prljave bile su to laži o njemu.

Vrlo važno što je Ned volio zuviti u čašicu. Cesto je zbog toga igrao još bolje. Vrlo važno što je poncka čašica popratila njegov put do nebeskih visina. I primda je mnogo lutao, Ned je ipak bio najslavniji sin Levenforda.

Dolje s kleveticima! Tako je uzviknuo Levenford i prihvatio Nedapovratnika na svoje grudi.

Bio je on krupniji čovjek, proćelav na tjemenu, glatkog blijedog lica i vlažnih, bečarskih očiju. Izgledao je više kao čovjek koji drži zdravice na mjesnim svijetanostima nego kao nogometaš.

Nosio se kicoški; odijelo uvijek od plavog serža — uredno i lijepo krojeno; na malom prstu sjao je teški prsten sa obojenim kamenom; na lancu od džepnog sata, koji je visio iz gornjeg džepa prsluka, bile su nanizane medalje koje je dobio; a cipele naročito su njegove cipele sjajile kao ogledalo.

Prirodno, Ned nije čistilo cipele sam. Premda je većina njegovih klupskih kolega iz Levenforda radila u brodogradilištu ili u željezari, Ned, kao što dolikuje njegovoj veličini, nije uopće radio. Cipele je čistila Nedova žena.

I ovdje, kad spominjemo njegovu ženu, dolazimo do onoga u čemu su se svi slagali.

Prava je šteta što je Nedova žena bila takav teret za njega — i ne samo žena, već i ono njegovo petero djece. Bože!

Kako je tužno što se tako mlad zapetljao u tu vezu i što je bio prisiljen da vuče ženu i tu dječurliju sa sobom na svojim slavnim putovanjima.

U tome je bio razlog njegovog propadanja i, naravno, to se njegovoj ženi i osvetilo.

Kao što je znalački primijetio Bailie Paxton, gadljivo odmahnuvši glavom: »Zar se nije mogla bolje paziti?«

Jednostavno rečeno Levenford je imao prilično loše mišljenje o gospođi Sutherland, toj jadnoj i priprostoj ženi potištena i malodušna pogleda. Ako je nekad i bila lijepa, a neki tako tvrde, sada se to više nikako ne bi moglo reći.

Nije stoga ni čudo što je se Ned stidio i to naročito u subotu popodne kad bi se pojavila pred igralištem i tamo čekala kraj utakmice.

Nemojte misliti da je ikada došla gledati utakmicu. Ni govora, jednostavno je čekala na izlazu da Ned dobije plaću. Zamislite sramote, čekati čovjeka i uzeti mu novac iz džepa.

Mora se priznati da su neki bili na njenoj strani. Jednom kad se u društvu raspravljalo o tome, dr Cameron koji je, začudo, volio tu ženu, ljutito je izjavio:

»S petero djece na grbači ona ga mora spriječiti da ne uđe u birtiju — naravno, kad god 'je to u njenoj moći!«

No, Cameron je uvijek bio otpadnik koji je čudno rasuđivao o ljudima i stvarima. A Nedova je popullaarnost bila daleko veća nego mišljenja nekolicine nestručnjaka.

I zaista, što se nogometni susret više približavao ta popularnost je dobivala božanske razmjere.

Ned je postao neka vrsta božanstva. Dok bi šetao Glavnom ulicom u Levenfordu, s palcima zadjenutim u revere, sa zveckavim medaljama i nježnim osmijehom genija na licu, ljudi samo što mu nisu priređivali ovacije.

Na trgu se oko njega kupila velika grupa — ljudi su gutali svaku riječ koja je prešla preko tih blagih, bečarskih usana. Na tom je trgu došlo i do nezaboravnog susreta između Neda i gradonačelnika Weira.

»E pa, Nede, momčino«, rekao je gradonačelnik, nevjerojatno ljubezno pružajući ruku. »Hoćemo li uspjeti, što misliš?«

Nedove oči su se ozarile. Potpuno sabrano prihvatio je gradonačelnikovu ruku i svečano izgovorio ove riječi:

»Ako Roversi pobijede, gradonačelniče, bit će to samo preko mog mrtvog tijela.«

Jedne večeri, tjedan dana prije susreta, gospođa Sutherland dođe u doktorovu kuću. Bilo je kasno. Radno vrijeme već je bilo prošlo. Gospođu Sutherland primi Hyslop, čija je dužnost bila da dežura nakon radnog vremena.

»Strašno mi je žao što vas smetam, doktore«, započe ona. Stajala je do ulaza, čista, ali siromaški odjevena, držeći zakrpane rukavice u ogrubjelim rukama.

Bila je pristala žena ili bolje rečeno, nekad je bila zgodna djevojka. Sada joj je lice prekrila neka sjena; obrazi, a i pogled, doživjeli su neki čudni preobražaj, kao da je patila od prenapregnutosti ili groznice.

»Glupo je od mene što sam došla«, rekla je i ponovo zastala.

Finlay je zamoli da sjedne na stolicu do njegovog stola.

Zahvalila mu je s blijedim osmijehom.

»Ja inače ne pravim gluposti na svoj račun, doktore. Zaista nisam trebala doći. Zapravo, dugo se nisam mogla odlučiti i zamalo da i nisam došla.«

Oklijevanje, osmijeh.

Nije još nikad vidio nešto tako skromno kao taj osmijeh.

»Ali čini mi se, doktore, da više ne vidim na jedno oko.«

Finlay odloži pero.

»Hoćete reći da ste oslijepili na jedno oko?«

Kimnula je glavom i dodala: »Na lijevo oko.«

Nastade kratka stanka.

»Imate li glavobolju?« upitao je.

»Pa — ponekad me doista jako boli glava«, priznade ona.

Nastavio ju je ispitivati što je moguće prijaznije i neslužbenije. Zatim je ustao, uzeo spravu za pregled oka, i zamračio ordinaciju kako bi mogao zagledati u bolesno oko. Trebalo mu je malo više vremena da pronađe mrežnicu. Napokon je imao izvrstan pogled. I protiv svoje volje, ukočio se nad onim što je vidio.

Bio je užasnut. Očekivao je teškoće — naravno da je očekivao teškoće — ali ne ovo.

Lijepa mrežnica bila je puna pigmenta koji je mogao biti samo melanin. Ponovo je pregledao oko, polagano i pažljivo — sada više nije bilo nikakve sumnje.

Ponovo je upalio svjetlo, trudeći se da sakrije izraz svog lica.

»Jeste li se udarili u oko nedavno?« upitao je promatrajući njen odraz na ploči iznad kamina.

Odgovorila je prebrzo: »Možda sam se udarila u ormar — da, okliznula sam se, prošlog mjeseca je to bilo, mislim.«

Nije ništa rekao. Trudio se da izmisli nešto ohrabrujuće, nešto što će je umiriti.

»Htio bih da vas pregleda dr Cameron«, rekao je polagano. »Nemate ništa protiv?«

Nijemo je zurila u njega i prošaptala.

»Znači, nije dobro, zar ne?«

— Finlay je bespomoćno zamuckivao — »vidjet ćemo što će reći dr Cameron.« Želio je još nešto dodati ali naprosto nije mogao. Potišteno je izišao iz ordinacije.

Cameron je bio u svojoj radnoj sobi. Upravo je dovršavao novu frulu i pjevušio svoju vječnu pjesmicu.

»Gospođa Sutherland je u ordinaciji«, reče Hyslop.

»A, dobro je to stvorenje«, odgovori Cameron ne podižući pogleda. »Poznavao sam je dok je još bila djevojka; prije no što se upropastila zbog onog pijanog nogometaša. Što je nosi k nama?«

»Mislim da ima sarkom u oku«, reče polagano Hyslop.

Cameron prestade pjevušiti i pomno odloži frulu na stol. Njegov pogled dugo nije silazio sa Hyslopovog lica.

»Idem da vidim«, reče, napokon, ustajući.

Zajedno su se vratili u ordinaciju.

»Hej, Jenny, curo moja, što mi to čujemo o tebi?«

Cameronov je glas bio nježan kao da razgovara s malim djetetom.

Ispitivao je oko još duže i pumnije od Hyslopa. Na kraju, dvojica doktora izmijeniše brze poglede. To je značilo da je dijagnoza bila tačna. Jenny Sutherland više nije bilo spasa.

Kad se obukla, Cameron uhvati Jenny za ruku.

»E, pa, Jenny, ne bi li taj tvoj muž navratio sutra ujutro ovamo?«

Pogledala ga je tužno kao žena koja je dobro poznavala sve nedaće života.

»Dakle, nešto je ozbiljno sa mnom, doktore, zar ne?«

Tišina.

U Cameronovom glasu osjećala se sva dobrota ljudskog bića kad je odgovorio:

»Nešto vrlo ozbiljno, Jenny.«

Začudo, ona je bila mnogo sabranija od njega.

»Onda, što to znači, doktore?«

No Cameron, uza svu svoju hrabrost, nije mogao reći cijelu, okrutnu istinu. Kako joj je mogao reći da su joj dani odbrojani, da je oboljela od najstrašnije bolesti

poznate čovjeku, bolesti koja se od oka nevjerojatnom brzinom, poput vatre, širi čitavim tijelom i razara sve na što naiđe! Nije bilo nade, ni lijeka. Nije se moglo ništa učiniti nego pogledati u lice sigurnoj i brznoj smrti!

Najmanje šest dana, a najviše šest tjedana trajat će život Jenny Sutherland.

»Morat ćeš ići u bolnicu, djevojko«, odugovlačio je Cameron.

No ona hitro odgovori:

»Ne mogu ostaviti djecu. A i Neda očekuje taj važan susret — to bi ga uznemirilo, oh, to bi ga strašno uznemirilo — ne nikako, to nikako ne mogu učiniti.« Naglo je zastala i oborila glavu.

»Zar ne bih mogla počekati, recimo, do poslije utakmice?«

»Pa, dobro, Jenny — ako želiš. Mislim da možeš počekati.«

Promatrala je njegov sažalni izraz lica i odjednom shvatila značenje tih riječi. Ugrizla se za usnu i šutjela. Tada, tiho i veoma polako progovori:

»Sad vidim, doktore. Htjeli ste reći da je potpuno svejedno išla ja u bolnicu ili ostala kod kuće.«

Cameron obori pogled. Jenny je tada shvatila sve.

Dan velike utakmice osvanuo je zavijen u maglu, ali već prije podneva veličanstvene zrake sunca obasjale su Levenford. Grad je bio tih, prožet strahovitom napetošću i uzbuđenjem.

Već u jedanaest sati narod je stao pristizati na igralište bojeći se da kasnije neće biti mjesta. Naravno, ne Ned! Ned je ležao u krevetu i odmarao se kao i prije svakog susreta. To je bila posebna procedura, taj obred odmaranja, a toga dana Ned mu je pridavao veću važnost no ikada.

U deset sati Jenny mu je donijela doručak. Veliki pladanj bio je krcat: Tu je bio tanjur zobene kaše, dva kuhana jaja i ukusni kolač od zobi kojeg mu je Jenny sama priredila. Zatim je otišla u kuhinju da skuha specijalnu juhu i isprži dvije kriške kruha. Ned je to uvijek jeo prije utakmice. Dok je stajala pored ognjišta, začula je Nedov nezadovoljni glas.

»Donesi mi još jedno jaje kad juha bude gotova. Mislim da će mi trebati još jedno.«

Jenny se uzvrpoljila po kuhinji a onda pokunjeno ušla u sobu.

»Oprosti, Nede! Dala sam ti zadnje jaje koje smo imali.«

Blenuo je u nju.

»Pa pošalji nekoga da kupi jaja.«

»Kad bi mi dao novaca, Nede.«

»Novaca! Bože! Uvijek tražiš novaca! Zar ih ne možeš dobiti na kredit?«

Polako je odmahнула glavom.

»Znaš i sam da je s tim već odavno gotovo.«

»Moj Bože!« praskao je Ned. »I ti si mi neka žena. Krasno! I sada će Ned Sutherland izići na teren umirući od gladi. Hajde, donesi mi brzo juhu i puno prženog kruha. Požuri jer me inače nećeš stići izmasirati. I ušutkaj te tvoje i đavole. Jutros su mi probili uši svojom dernjavom.«

Šutke se vratila u kuhinju i umirila dvoje dječice — ostale je već rano ujutro obukla i poslala da se igraju na livadi, što dalje od oca.

Zatim mu je donijela juhu. šutke je stajala pored kreveta dok je on bučno srkao tekućinu. Pogledao ju je između zalogaja i ljutito dobacio:

»Što zuriš tako — s tim licem bi prepala i samog vraga. Bog će znati što ti je — već se četiri dana nisi ni osmjehnula.« Smogla je nekakav osmijeh — blijed, nesiguran i izobličeni smiješak.

»Naravno! Sad ćeš opet početi sa svojim prigovaranjem a preda mnom je odlučna utakmica za kup. Do vraga, to tvoje gundanje može čovjeka potpuno izluditi.«

»Ja ne prigovaram, Nede«, brzo reče ona.

»Onda donesi brzo ulje i izmasiraj me.«

Donijela je ulje za masažu i dok se Ned izvalio na leđa, ispruživši nogu, započela je s uobičajenim trljanjem.

»Jače! Jače! Daj, potrudi se malo. Utrljaj u kožu.«

Masaža je od Jenny iziskivala strašan napor. Mnogo prije no što je završila, cijelo tijelo oblio joj je hladan znoj. Napokon Ned progndā:

»No, dobro, dosta je. Premda mi baš nije mnogo koristilo. Donesi mi sada vodu za brijanje. Pazi da bude dovoljno vrela!«

Ustao je, obrijao se i pažljivo obukao. Netko je zazvonio na vratima.

»Vani je Bailie Paxton«, najavila je Jenny. »Došao je sa gigom da te odveze na utakmicu.«

Na Nedovom se licu pojavi samodopadni smiješak.

»Dobro, reci mu da ću odmah doći.«

Dok je uzimao kapu iz ormara, Jenny ga je promatrala oslanjajući se na dasku iznad kamina. Na licu joj se odražavala tuga i neka neobična sjeta.

»Nadam se da ćeš dobro igrati, Nede«, promrmljala je. Koliko je već puta izgovorila ove riječi i na koliko različitih mjesta? Ali još nikad na ovakav način!

Ned je kratko kimnuo glavom i izišao.

Utakmica je počela u pola tri, ali gledalište je već odavno bilo krcato. Stotine navijača nije moglo ući, a stotine ih se probilo kroz ogradu i posjedalo uz autliniju.

Gradski orkestar drečao je na sredini terena, zastava je veselo vijorila na povjetarcu, a masa je ključala od potisnutog uzbuđenja.

Tada su na teren istrčali igrači Glasgow Roversa. Bili su u svjetloplavim dresovima, uredni i dotjerani. Igralištem se razliježe galama navijača iz Glasgowa koji su posebnim vlakovima došli na utakmicu. No to nije bilo ništa prema umebesu koji se prolomio stadionom kad je Ned izveo svoju momčad na igralište. Kažu da se urlikanje navijača čulo čak u Overtonu koji je udaljen dobre dvije milje od Levendorfa.

Novčić je poletio u zrak; Ned je dobio.

Još jedan uzvik oduševljenja; a tada mrtva tišina — Roversi su krenuli s centra. Napokon, počela je velika, slavna, nezaboravna utakmica.

Roversi su napadali od samog početka.

Igrali su lukavo, veoma lukavo i izvanredno. Domaće navijače zazebla su srca od te igre. Bili su brzi, dobro su driblali i dodavali loptu s krila na krilo nevjerojatnom preciznošću.

I kao da to nije bilo dovoljno; igrači Levenforda bijahu nervozni i nespretni; igrali su daleko slabije nego što inače umiju i kao da nisu znali što da učine s loptom. Naravno, svi osim Neda!

O, Ned je bio fantastičan! Igrao je centarhalfa, no danas je bio svugdje, bio je srž i kičma čitave momčadi.

Ned nije bio brz, to mu nikad nije bila odlika, ali svojim zalaganjem i voljom nadoknađivao je taj nedostatak — i više od toga; već je bezbroj puta spasio situaciju i nekim lukavim potezom otklonio opasnost pred golom Levenforda. Ili je to bio izvrstan dribling, ili kratko dodana lopta ili rezani udarac daleko preko linije centra.

Ned je bio najbolji igrač na terenu, veliki, rođeni nogometaš. Taj se pročelavi gladijator u dresu uzdizao iznad svih ostalih.

Ali to se moralo dogoditi, naravno — jedan čovjek, sam, nije mogao zaustaviti taj uraganski napad.

Prije samog svršetka prvog poluvremena Rovers je postigao zgoditak. Greška Levenfordovog desnog beka i lijevo krilo Roversa dočepalo se lopte hitro poput munje i skrenulo je u mrežu.

Mračno raspoloženje obuzelo je navijače Levenforda. Da se na odmor otišlo bez golova njihova momčad bi možda započela drugo poluvrijeme s mnogo više toliko potrebnog samopouzdanja. Ali sada, s jednim golom u vlastitoj mreži, pa još igrati i protiv vjetra — čak i najveći optimisti priznali su da nema više nikakvih izgleda za pobjedu.

Postojala je samo jedna šansa, jedna nada: Ned i sjećanje na njegove nezaboravne riječi: »Ako Rovers pobijedi, bit će to samo preko mene mrtvog.«

Započelo je drugo poluvrijeme; prolazile su dragocjene minute. Levenford je zaigrao bolje — iznudili su dva komera za redom, napadali su zajednički i uporno gurali loptu naprijed u ralje vjetra. Ali Roversi su ih dobro pokrivali.

Istina, njihova je sigurnost i agresivnost popustila. Igrajući na manjem terenu i još u gostima Roversi su izgubili polet i činilo se, što je vrijeme više odmicalo, da su zadovoljni sa svega jednim golom prednost'.

Publika je brzo osjetila tu sklonost za defenzivnu igru i gromoglasnim navijanjem stala bodriti svoje ljubimce. Atmosfera u gledalištu dostigla je vrhunac napetosti. Uzbuđenje je sa gledalaca prešlo i na igrače. Bacili su se na loptu kao lavovi. Bijesno su napadali i prodirali k Roversovom голу. No još uvijek nisu uspjeli izjednačiti.

Još jedan korner i Ned, divno se dokopavši lopte, pogodi prečku. Uzvik ekstaze i očaja prolomio se stadionom.

Dan je već bio na izmaku a vrijeme nepovratno izmicalo — dvadeset, deset, još svega pet minuta do kraja. Nad uzbuđenom gomilom počeo se nadvijati oblak očajanja i tuge. Poraz je visio u zraku, beznadan i odvratan poraz.

I tada, na samom centru, Ned Sutherland dobio je loptu. Zadržao ju je i krenuo s njom naprijed, zaobilazeći protivničke igrače nevjerojatnom spretnošću.

»Dodaj, Nede, dodaj!« urlala je gomila, očekujući da će dodati na slobodno krilo. Ali Ned nije dodao. S loptom uza same noge, glavom pognutom prema naprijed, probijao se poput bika. Tada je masa ljudi zaista počela urlati — shvatili su da se Ned odlučio na solo prodor.

To je shvatio i lijevi bek Roversa. Kad se Ned već našao unutar šesnaesterca i bio spreman na udarac, bek se bacio i oborio ga u letu. Kad se Ned našao na zemlji iz deset hiljada grla oteo se frenetičan uzvik:

»Penal! Penal! Penal!«

Sudac je bez oklijevanja pokazao na bijelu tačku. Usprkos protestu Roversovih igrača on je dosudio upravo tako — jedanaesterac za Levenford!

Ned se podigao sa zemlje. Nije bio ozlijeđen. I to simuliranje teške povrede bio je dio njegovog nogometnom umijeća. Spremao se da sam izvede jedanaesterac.

Samrtnički tajac nadvio se nad mnoštvom dok je Neđ namještao loptu. Radio je to hladnokrvno, bezlično kao da uopće nije svjestan napetosti trenutka. Svima je zastao dah kad je udario kopačkom o tle, dugo se zagledao u protivnički gol i potrčao tri kratka i brza koraka.

I tada — bang! Lopta je bila u mreži.

»Goll!« urlala je gomila u ekstazi, a istog časa zviždaljka je označila kraj susreta.

Levenford je izjednačio. Ned je spasio momčad.

Kao da se otvorio pakao. šeširi, štapovi i kišobrani divlje su šarali nebom. Uz urlike, galamu, kreštanje i delirično vrištanje masa je utrčala na teren. Neda su uzdigli na ramena i trijumfalno ga odnijeli do svlačionice.

U tom času gospođa Sutherland je sjedila u kuhinji. Kuća je bila prazna i nijema. Žena je željela poći pred muža na igralište, ali već pri samom pokušaju da obuče kaput shvatila je da je to nemoguće. Naslonivši obraz na dlan zurila je u daljinu. Ned će sigurno odmah doći kući. Zacijelo je primijetio da s njom nešto nije u redu.

Čeznula je da skine teret koji joj je pritiskivao grudi i da mu kaže. Zaklela se da neće ništa reći prije utakmice. No sada mu mora reći.

To saznanje bilo je odviše strašno za nju samu!

Znala je da umire; u ovih nekoliko dana koliko je prošlo od posjeta doktoru Hyslopu snaga ju je potpuno napustila. Boljela ju je čitava lijeva strana tijela, a vid joj se naglo pogoršao.

Prošao je čitav sat, a Nedu ni traga ni glasa. Ustala je, teškom mukom stavila dvoje najmlađe djece u krevet i ponovo sjela. Još ga uvijek nije bilo. Ostala djeca vratila su se iz parka i od njih je doznala rezultat utakmice.

Prošlo je osam sati, onda i devet. Već je i najstariji dječak bio u krevetu. Osjećala se strašno bolesnom; osjećala je, zapravo, da umire.

Večera koju je pripremila za Neda, propala je; ognjište se već ohladilo, a ugljena nije više bilo. U očajanju je ustala i odvukla se do kreveta.

Bilo je već blizu ponoći kad je došao. Nije spavala — bolovi u boku bili su odviše jaki za to — i čula je polagane, nepravilne korake i glasan udarac vrata.

Bio je pijan kao i obično; ne, još više nego obično, jer je noćas, počašćen od svijetu, popio mnogo više od svoje uobičajene porcije.

Ušao je u sobu i upalio svjetlo.

Prepun viskija, ponosa, trijumfa i samohvale zurio je u ženu koja je ležala na krevetu; tada, ne skidajući s nje pogleda, nasloni se na zid, izuje čizme i baci ih nemamo na pod. Htio joj je reći kako je izvrsno igrao i kakav je divan t;ol zabio. Htio je ponoviti onu dostojanstvenu i nezaboravnu rečenicu — da će Roversi pobijediti samo preko njega mrtvog. Pokušao je izgovoriti riječi, ali, naravno, pobrkao ih je. Rekao je:

»Pobijedit ću, pobijedit ću... preko tvoga mrtvog tijela.« I počeo se grohotom smijati.

SNAŽNA KURA DRA FINLAYJA

Često se događa da Finlay, nakon dugih, dnevnih vožnji u gigu osjeća potrebu da se prošeće. Tada bi odlazio u večernju šetnju na Lea Brae.

U to vrijeme, prije no što su bogati građani počeli nagrdivati brijeg svojim škatuljastim vilama, bilo je to predivno izletišta do kojeg se iz Levenforda dolazilo puteljkom koji se blago uspinjao do samog vrha.

Pogled odande bio je prekrasan. Za mirnih, ljetnih večeri sunce je zalazilo za Ardfillanske vrhove, voda morskog rukavca bjelasala se u dubini, na horizontu se nazirao lepršavi dim parobroda i cijeli prizor smirivao je umomu dušu promatrača.

Pa ipak, Finlayjev mir namšavao bi Sam Forrest u svojoj invalidskoj stolici. Sam bi se uspeo na brdo, crven u licu, gušeći se od debljine, zavaljen u jastuke i deke poput lorda, a za njim je hodao zajapuren i iscrpljen Peter Lennie gurajući kolica.

I tada, na samom vrhu, dok bi Peter hvatao zrak i otirao znoj sa čela, Sam bi dostojanstveno digao ruke sa upravljačke ručice, izvukao iz džepa komad prešanog duhana, stavio ga u usta i, žvačući poput vola, zagledao se značajno niz strmu liticu kao da želi reći: »Ovdje, prijatelji moji! Ovdje na ovom mjestu dogodila se ta strašna nesreća.«

Bilo je to prije pet dugih godina.

Tada je Peter Lennie bio živahan, veoma skroman i pristojan mladić od dvadeset i sedam godina, vlasnik malog dućana mješovitom robom u College Streetu, kojeg je, ne bez izvjesne strašljivosti nazvao »Lenniejev Emporium«.

U romanima obično plahi i maleni muškarci imaju kmpne i samovoljne žene, no u stvarnosti se to rijetko događa. I

Retta Lennie bila je malena, blaga i nesigurna poput svog muža. Zbog toga su ih na poslu često varali, no usprkos svemu, trgovina je bila dosta dobra, planovi za budućnost također, a život u kućici na Barloanovom putu, gdje su stanovali sa dvoje djece kao i mnogi trgovci iz Levenforda, bijaše udoban i bezbrižan.

Međutim, u Peteru Lennieu, skromnom, malom i uslužnom trgovcu, plamtjela je neočekivana čežnja za avanturama. Događalo se ponekad dok je ležao s Rettom u krevetu u nedjeljno jutro, da se čeznutljivo zagleda u strop i odjednom kaže ženi koja bi ga zadivljeno promatrala:

»Indija!« (ili možda Kina). »Moramo otići tamo jednog dana!«

Možda je ta romantična odvažnost navela Petera da kupi bicikl za dvoje, jer iako je u to vrijeme bicikl za dvoje bio veoma popularan, u normalnim okolnostima Peter se nikada ne bi odlučio na takvu investiciju.

Bilo kako bilo, kupio je tandem, tu sjajnu, pokretnu spravu s gumenim kotačima, koja je stajala mnogo para. Retta je, vidjevši bicikl, uzdahnula s nevjericom:

»Oh, Peter!«

»Malo ćemo se provozati«, primijetio je on, nastojeći da govori ravnodušno. »Vidjet ćemo svijeta. To je bar lako!«

Ipak, nije bilo tako lako. Iskrsnule su, na primjer, poteškoće oko Rettinih pumperica. Retta je bila skromna ženica i Peteru je trebalo tjedan dana mukotrpnog uvjeravanja da je nagovori na izlazak u toj modernoj, ali očigledno nepristojnoj odjeći.

Peter je, pak, nosio norfolški kaput s namjerno razvezanim opasačem što mu je davalo veoma profesionalan izgled, čak i kad je samo gurao svoj bicikl. Kad su se potpuno opremili i obukli, Peter i Retta krenuše da savladaju vožnju tandemom.

Vježbali su sramežljivo, predvečer, u tihim alejama oko četvrti Barloan. Često su padali na vrlo smiješan način. Oh! Bila je to divna zabava. Retta je u svojim pumpericama izgledala neobično ljupko; Peter bi je radosno podizao kad bi se zajapurena i nas mijana izvalila u prašinu. Proživljavali su ponovo dane prvog udvaranja. I kad su, napokon, odoljevši svim zakonima gravitacije, uspjeli obići čitav Barloan bez ikakvih poteškoća, složili su se da im život nikada prije nije bio toliko zabavan.

Peter je značajno otvorio tek kupljenu geografsku kartu i odlučio da u nedjelju krenu na prvi, pravi izlet.

Te nedjelje osvanulo je divno jutro; nebo bijaše vedro, a ceste suhe. Krenuli su; Peter se hrabro nadvio nad prednji upravljač, a Retta je muški prionula na pedala iza njega. Provezli su se Glavnom ulicom svjesni zadivljenih i čak zavidnih pogleda.

Tingaling tintung zvonilo je malo zvonice. Veliki trenutak. Tingaling, tingting! Skrenuli su ulijevo i polako, polako prešli most. Zatim su se uputili putem za Knoxhill i uspeli se na Lea Brae. Pojurili su niz brijeg sve brže i brže. Vjetar im je zviždao oko ušiju. Još nikada nisu ovako jurili. Bilo je divno, fantastično, ali o, užasa! Jurili su strašno brzo! Mnogo, mnogo brže no što im je njihova vještina dozvoljavala.

Retta je probljedjela od iznenadnog straha.

»Koči, Peter, kočii!« vrištala je.

Peter je nervozno nagazio na kočnicu i Retta je skoro odletjela preko njega od iznenadnog trzaja. Tada je Peter potpuno izgubio prisebnost; prestao je kočiti i pokušao izvući noge iz remena na pedalama. Bicikl je tog trenutka pojurio niz brijeg poput podivljale rakete.

U podnožju brijega nalazio se Sam Forrest. Čeprkao je po naplavinama na obali; to je zapravo bio jedan od Samova dva posla. Drugi se sastojao u svakodnevnom sjedenju u gostionici. Tamo je već ima'o svoje stalno mjesto u uglu. I, u stvari, odande se veoma rijetko udaljavao.

Bilo je opće poznato da je Sam lijena, debela ništarija i pijanica. Imao je ženu koja je prala za njega i punu kuću dječurlije koja se nikada nisu prala.

Sam je promatrao bicikl. Bio je istovremeno zadivljen i iznenađen. Tako se brzo približavao da je za trenutak pomislio da ne vidi dobro. Prošle se noći obilno nalokao budući da je bila subota, i u glavi mu je još vladala pomrčina.

Bicikl se kotrljao niz brijeg.

Peter je s užasom na licu učinio posljednji pokušaj da zaustavi strašnu spravu. Udario je kotačem u rubni kamen i odletio zajedno sa Rettom i biciklom ravno u Sama. Kako se debeljko okrenuo ne bi li na vrijeme pobjegao, pogodili su ga ravno u leđa. Uslijedio je Samov bolan urlik i glasna zveka metala jer se bicikl raspao u paramparčad. Tada je nastupila duga tišina.

Peter i Retta polako su se izvukli iz jarka. Pogledali su se s nevjericom kao da žele reći — Nevjerojatno, zar smo zaista živi?

Peter je iznemoglo blenuo u Rettu, a Retta gotova da se svakog trenutka onesvijesti, nemoćno mu se osmjehivala. No, odjednom su došli k sebi.

Što je sa Samom? Oh, jadni je Sam ležao u prašini i stenjao. Potrčali su k njemu.

»Jeste li povrijeđeni?« uzviknuo je Peter.

»Mrtav sam«, stenjao je. »Ubili ste me, vi prokleti ubojice.«

Nastao je strašan muk isprekidan Samovim stenjanjem. Peter je nervozno pokušao podići ranjenika koji je bio dvostruko teži od njega.

»Ostavi me! Pusti me! Trgaš me u komadiće!« urlikao je Sam.

Retta je nasmrt, probljedjela.

»Ustanite, Same, molim vas«, zaklinjala ga je. Poznavala ga je dobro i još prošlog tjedna odbila je da mu da kredit.

Ali, Sam se nije dizao. I pri najmanjem pokušaju da ga podignu, Petera i Rettu dočekivalo je strašno urlikanje i stenjanje. Činilo se kao da su se Samove debele noge pretvorile u čačkalice. Dvoje biciklista već su sasvim izgubili živce; vidjeli su već Samov leš u lijesu i sebe na optuženičkoj klupi pred sucem koji mimo izriče smrtnu presudu.

Međutim, toga časa stigla je pomoć u obliku Raffertyjevog kamioneta. Rafferty je bio mljekar za kojega je, čim bi se završila misa, nedjelja bila dan kao i svaki drugi. Upravo se vraćao iz Ardfillana gdje je kupovao jaja. S njegovom pomoći Sama su podigli na kamionet, položili na jaja i odvezli kući u Vennel.

Mnoga jaja su se razbila tokom transporta, no Rettu i Petera to nije zabrinjavalo. Sve će oni to platiti, gorljivo su objašnjavali mljekam. Naravno da će platiti, samo da Sam stigne čitav do svoje kuće.

Napokon se Sam našao u krevetu, okružen potomstvom i obasut glasnim naricanjem žene.

»Doktora«, kukala je ona. »Moramo pozvati doktora!«

»Da, da«, mucao je Peter. »Sad ću ja ... dovesti doktora!«

Što još čeka? Naravno da treba dovesti doktora! Sjurio se niz prljave stepenice i, poput vjetra, odjurio do najbližeg doktora.

U to se vrijeme dr Snoddy još nije oženio bogatom gospođicom Innes, i preselio u Knoxhill. Njegova se kuća još uvijek nalazila u Glavnoj ulici nedaleko Vennela. Stoga je Snoddy prvi stigao do Sama.

Sam je ležao na leđima otvorenih usta i sklopljenih očiju. Nijedan mučenik nije patio kao Sam za vrijeme pregleda. I zaista, njegovo stenjanje privuklo je gomilu svijeta koja se okupila oko kuće misleći da Sam ponovo mlati svoju ženu. No, kad su saznali što je na stvari njihovo sažaljenje bijaše beskrajno.

Doktora je zbunilo Samovo stanje — ni jedna kost slomljena, nikakvih unutamjih povreda, ali nešto sigurno nije bilo u redu kad je pacijent pokazivao toliku patnju i bol.

Snoddy bijaše malen, običan, ali pompozan čovjek s golemim osjećajem dostojanstva, te je na kraju pregleda, veoma značajnim i stručnim tonom postavio kobnu dijagnozu:

»Povrijeđena je kičma!«

Samov šuplji uzdah bila je prva reakcija na te riječi. Petera je obuzeo užas.

»Razumijete«, šaputao je. »To je naša krivica. Mi preuzimamo svu odgovornost na sebe. On će dobiti sve što mu je potrebno. Nema te stvari koju ne bi dobio!«

Tako je počelo. Invalidu je bila potrebna njega. Dobra i pažljiva njega. Ubrzo se našao pravi lijek. Peter je uvidio da rakija na Sama najbolje djeluje. Retta je, pak, donijela dobar krevet, mčnike, posteljinu, tanjure, džemove, čaj, pidžame, šećer — sve je to polako, ali sigurno otjecalo u bolesnikovu kuću. Kasnije je počeo pristizati i duhan da umiri pacijentove izmučene živce. A i novac, budući da je

gospođa Gorrest bila prikovana za bolesnikov krevet i nije mogla prati mblje kao prije.

»Trkni s ovim do Sama«, postala je svakodnevna uzrečica.

Snoddy je, naravno, redovno i tačno poput sata, navraćao k Samu. I napokon, stigao je dan kad je liječnik povukavši

Petera u stranu, izgovorio one fatalne riječi — paraliza. Samov život bio je spašen, ali više nikad neće moći hodati.

»Nikada«, promućao je Peter. »Ne razumijem!«

Snoddy se značajno osmjehnuo.

»Samo pogledajte jadnika kad pokuša ustati — tada će vam postati jasno.«

Bio je to strašan udarac za Petera i Rettu. Dugo su o tome pričali te noći. Dugo, dugo, dugo. Ali nije bilo izlaza.

Retta je zaplakala, a i Peteru su skoro suze izbile na oči, ali morali su se odlučiti; napokon, oni su bili krivci, oni moraju sve platiti, a Sam, naravno, jadni Sam i njegova porodica bili su u mnogo težem položaju od njih.

Kupili su invalidsku stolicu — Petera je oblio hladan znoj kad je vidio cijenu — i Sam je nastavio živjeti u Levenfordu životom teškog invalida.

Njegov najstariji sin, četmaestogodišnjak, morao ga je gurati po ravnom i Samova najomiljelija šetnja uskoro je postala vožnja do Empiriuma. Običavao je sjediti ispred dućana, gdje se ugodno zavalio u stolicu i svakog časa slao nekoga unutra po duhan, ili po kolač, ili po suhe šljive koje je naročito volio. Naravno, sada mu nitko to nije uskraćivao. Samov je kredit bio neograničen, a povrh toga dobivao je od Petera svakog tjedna džeparac.

Ubrzo se Levenford navikao na Sama i invalidsku stolicu i više nitko na njega nije obraćao pažnju. Malo je tko primijetio kad su Peter i Retta napustili lijepu kućicu u Barloanu i preselili se u prostoriju iznad dućana. Ostalo je nezapaženo i to da je njihova kćer prestala uzimati poduku klavira, a sin napustio školu da bi zarađivao novac u Gillespievom uredu.

Peterova kosa protkala se sjedinama, a na Rettinom čelu pojavila se duboka bora, ali to nikoga nije uzbuđivalo. Ili kao što je to Sam prokomentirao, patetično kimajući glavom: »U svakom slučaju oni barem imaju čitave n»ge.« Upravo je to rekao i Finlayju one sudbonosne, ljetne večeri prvoga srpnja.

Bilo je to jedne lijepe, vedre večeri. Finlay je stajao na vrhu brijega i pokušavao naći smirenje u predivnom krajoliku koji se pmžao pred njim.

Bio je zabrinut. Tog je dana mnogo radio i zahvatili su ga umor i mrzovolja. Polako, veoma polako, ljepota prirode, mir i tišina umirili su njegov umorni duh; zapalio je lulu i uživao. I tada se na vrhu pojavio Sam u invalidskoj stolici.

Finlay opsuje kroza zube. Priča o Samu i Peteru već mu je odavno bila poznata i samo prisustvo tog krupnog i podbuhlog tipa koji se poput parazita okačio za mršavog i gladnog Lennia, strahovito ga je dražilo.

Promatrao ih je kako se primiču, zamijetivši s negodovanjem Peterovu iscrpljenost. Kad su došli do njega, zajedljivo je dobacio nešto o težini invalidske stolice i velikoj uzbrdici.

»Nema on razloga da se buni«, uzdahnuo je Sam. »U svakom slučaju, on može hodati; noge su mu zdrave.«

I tada, Finlay instinktivno skrene pogled na Samove noge, ugodno ispružene u dugačkoj stolici. Začudo, bio je to veoma čvrst par nogu. Debele, kao i čitav Sam, jedva su stale u hlačnice njegovih tamnomodrih hlača .

Ćudno je, mislio je Finlay, da nije došlo do atrofije, do sušenja tih neupotrebljivih udova. Veoma čudnovato! Prodorno je promatrao Samove noge, a zatim se zagleda u Sama koji nije ništa slutio. Bože! Odjednom mu je sinula ideja! Pretpostavimo — pretpostavimo da je sve ove godine...

Iznenada, stojeći na samom rubu proplanka, Finlay podiže nogu i svom snagom gurne stolicu. Bez ikakvog upozorenja stolica jurne nizbrdo.

Peter je buljio otvorenih usta poput čovjeka pred kojim se ponavlja neki stravični prizor; tada se iz njegovog grla ote panični krik.

Sam se kotrljao poput bika uzaludno pokušavajući da zaustavi stolicu, na kojoj nije bilo kočnica. Nakon vratolomne jurnjave stolica udari o neki kamen i Sam odleti ravno u koprive.

Nekoliko trenutaka vidjelo se samo njihanje kopriva a zatim, poput nekog privedenja, Sam se podiže na noge. Uspentrao se na vrh, psujući i preklinjajući Finlayja, prišao doktoru, zasukao rukave i urliknuo;

»Do đavola. Za kog ste vruga to učinili?«

»Da vidim možete li hodati!« drekne Finlay i zvizne Sama prije no što se ovaj snašao.

Peter i Retta ponovo su uselili u svoju staru kuću. Invalidsku stolicu su prođali, a Sam se vratio na stari posao — svakodnevni obilazak krčme u Glavnoj ulici. No svaki puta kad prođe pored Finlayja opsuje i pljune preda se.

OPET CVATU GERANIJE

Neobično ponašanje Alexa Deansa, začudo je prvi puta primijećeno u vrtu kuće Arden.

Alex je bio vrtlar; na njegovoj kućici kraj željezničke pruge koja je vodila iz Ardfillana stajao je veliki i uočljivi natpis: »Alexandar Deans, vrtlar i uzgajač sjemenja«.

Dolazio je uvijek tačno poput sata, i uređivao Cameronov vrt, kao što je uređivao još desetak vrtova u gradu i okolici.

Tog dana upravo je sadio cvijeće pred ulazom u kuću, kad je stazom naišao doktor Cameron.

»Bar dan, Alex!« dobacio je doktor preko ramena, ali odmah iznenađeno doda: »Isuse, čovječe! Pa što to radiš?«

Alex je na zaokruženoj lijehi sadio papučice, mnogo malih, žutih papučica.

»Zar ne znaš da ne mogu smisliti to sitno, žućkasto smeće?« vikao je Cameron. »Gdje su moje crvene geranije — moje divne skrletne ljepotice?«

Te geranije bile su kao neka institucija u kući Arden, gdje se vrt i raslinje u njemu gajilo po pravom obredu. Svakog mjeseca u vrtu je cvalo drugo cvijeće koje je dr Cameron obožavao i tako je to išlo iz godine u godinu, omiljeno, obljubljeno, voljeno cvijeće cvalo je uvijek iznova.

Cameron je naročito volio crvene geranije; jarkocrvene mrlje na zelenoj livadi ispred kuće Arden bile su simbol ljeta u Levenfordu i ljudi bi često zastajali na ulici zadivljeno ih promatrajući, što je Cameronu neobično godilo.

»Pitam te, gdje su moje crvene geranije?« povika ponovo Cameron.

Alex se uspravi. Bio je nizak rastom i prilično zdepast, suncem opaljenog lica i velikih šaka punih suhe zemlje. Pogled mu je ostao tvrdoglavo prikovan o tlo dok je mrmljao nešto kao za sebe:

»Žuta je baš dobra boja. Nemate pojma! Podsjeća me na žumanjce.« Pri tom je prigušeno zahihotao.

Cameron je bio preneražen. Deans bijaše najbolji, najpristojniji i najmimiji mali čovjek kojeg je poznavao; radio je u kući Arden skoro petnaest godina.

Možda je pijan pomisli Cameron, ali to se nekako nije poklapalo. No, kako mu se žurilo, nije imao vremena da poblize ispita o čemu se radi. Jednostavno je rekao veoma tihim glasom:

»Izvadi te papučice, Alexe, čovječe! I posadi brzo geranije.« Zatim je izašao.

Kad se vratio iz kućne posjete, Alexa više nije bilo, ali čitav prednji dio vrta ipak je vrvio žutim papučicama.

To je bio početak. Gradom se uskoro pronio glas o neobičnom ponašanju Alexa Deansa.

Jedne je nedjelje, na primjer, prošetao gradom u košulji i naramenicama. Dan prije toga zamolio je Pailiea Paxtona za šibicu i zatim je, ne pripalivši lulu, promatrao plamen s djetinjom radošću. On koji je bio tako miran i sabran sada se počeo bjesomučno i glupo prepirati oko najbeznačajnijih sitnica. Postao je grub i prost. Susjedi su ga čuli kako psuje i tuče svoju sestru Annie, koja mu je vodila kućanstvo. A jednom prilikom kad mu je za ručak donijela na stol govedsku juhu, njegovo omiljeno jelo, dograbio je tanjur i bijesno ga zavitlao kroz zatvoren prozor. Tanjur je pao tačno pred noge Belli Niven, i možete biti sigurni, da je uskoro čitav grad znao za taj događaj.

Šest tjedana kasnije, došla je u kuću Arden Annie Deans sa porukom od dra Snoddyja iz Knoxhilla. To je bio vrhunac. Poruka je bila za Camerona a njen sadržaj kratak i jasan:

»Dođite smjesta. Hoću da potpišete izjavu o jednom opasnom luđaku.«

Bijaše to poslije podne prvog dana u rujnu. Dan je bio siv i vlažan, a vrijeme oblačno — ili cmizdravo kako ga je zvao Cameron — samo što je ovaj puta upotrijebio još gori izraz. Naime, starog doktora ponovo je dograbio stari neprijatelj — astma — i prikovao ga za krevet.

Nije, doduše, ležao u krevetu, nego sjedio u naslonjaču umotan u deku. U krilu mu je ležala nedovršena frula a nadohvat ruke bočica sa balzomom kojeg je udisao. Finlay je sjedio u naslonjaču nasuprot Camerona i kontrolirao zapisnik posjeta koje je tog jutra sam obavio.

»Bože! Jadni Alex!« rekao je Cameron kad mu je Janet donijela cedulju, pronašavši na čelu naočari i pročitavši kratku poruku. »Jadni Alex! Doista mi ga je žao! Odložio je ceduljicu i stao se odmotavati. No, Janet ga je s vrata pažljivo promatrala i već na prvi njegov pokret prijeteći je dobacila:

»Danas nećete nikuda iz ove sobe, jasno?«

Odmjerio ju je preko svojih naočari i, duboko uzdahnuvši, utonuo natrag u naslonjač.

»Dobro, no dobro, Janet. Možda ste u pravu. Recite Annie da će dr Hyslop odmah doći.«

Kad je Janet izišla, Cameron preda cedulju Finlayju koji je dva puta pročitao.

»Prilično određena i samouvjerena poruka!«

»Da, takav je Snoddy!« primijeti Cameron. »Vjerojatno vam je poznato da zakon zahtijeva najmanje dvije liječničke potvrde da bi se čovjek mogao proglasiti ludim. Vjerujte, to je jedini razlog zašto me je Snoddy pozvao. On je čovjek za kojeg ne postoji nitko drugi osim njega samog.«

Ponovo je uzdahnuo i gadljivo se zagledao u kamin.

»Složiti ćete se, Finlay, da rijetko kada govorim ružno o svojim susjedima. Ali Snoddy — fuj! — Njega je progutala vlastita taština.«

»Što onda radi Deans kod čovjeka kao što je Snoddy?« upita pomalo ljutito Finlay spremajući se na odlazak.

»Eh, Alex je njemu uređivao vrt«, objasni Cameron. »Uostalom, njegova se kuća nalazi sasvim blizu Snoddyjeve.«

Dohvatio je gadljivo bočicu s balzomom.

»Ne možemo mi imati monopol, znate. Ali kad je već tako — pripazite malo na sebe kad imate posla sa Snoddyjem.«

Napolju je već čekao Jamie sa gigom. Zamotao je Finlayja u nepropusnu kabanicu i potjerao konje kroz gustu kišnu zavjesu. »Cmizdravo vrijeme«, promrmlja Jamie nakon nekog vremena; upotrebljavao je sve izraze svoga gazde.

»Upravo takvo«, odgovori Finlay i sagne glavu pred naletima magle.

No, Jamieja je mučilo još nešto osim magle.

»Stvamo me pogodilo ovo s Alexom Deansom!« iznenada je uzviknuo gledajući mrko preda se. »On i ja smo inače veliki prijatelji.«

Stanka.

»I Annie«, nastavi on neveselo. »I s njom se također dobro slažem.«

Tada se Finlay sjetio govorkanja koja su kružila gradićem — dobro se slažu! Pa naravno, kad se Jamie i Annie već pet godina zabavljaju.

»Žao mi je, Jamie«, reče Finlay tek toliko da nešto kaže. »Možda i nije tako loše kao što misliš.«

»Loše!« promrmlja Jamie. »Još je i gore. Načisto je poludio, siroti Alex. Zaista to ne mogu shvatiti. Bože, što ako ga strpaju u ludnicu u Bamsheughu!? To će za njega sigurno biti kraj.«

Tišina.

Već su prošli Glavnom ulicom i skrenuli na cestu prema željezničkoj stanici. Pred njima se kroz maglu ukazao niz starih kuća. Zaustavili su se pred posljednjom kućom, okruženom velikim vrtom što ga je nesretni Alex toliko njegovao i uređivao.

U salonu ih je s nestrpljenjem iščekivao dr Snoddy. Ako je već trebalo čekati, tašti i uobraženi Snoddy više je volio da on bude taj kojeg se čeka. Stajao je na sagu pred kaminom, s mkama na leđima. Grijao se tako, pomno utonuvši u svoje nezadovoljstvo. Tek što se Hyslop pojavio na vratima, Snoddy uzvikne:

»Spori ste, gospodine, nedopustivo spori. Kad bi bili moj asistent naučio bih vas brzini.«

Finlay htjede primijetiti da on nije njegov asistent, ali sjetivši se Cameronovog upozorenja, odluči da drži jezik za zubima.

Snoddy natakne svoj zlatni cviker.

»Cameron ne može doći?«

»Ne!«

»Što mu je? Raspada se, a?«

»Ne bih rekao!«

»Ah! Vaša njega zaustavila je tmljenje.«

Finlay nije odgovorio. Dva doktora odmjeravala su se pogledima. Snoddy je pred sobom vidio čvrstog mladića, mimih sivih očiju u jednostavnom odijelu, bez ikakve ugladenosti u ponašanju.

Finlay je gledao malog, postarijeg, uobraženog čovjeka, napućenih usana i neugodnih obrva; veoma, veoma dobro odjevenog, veoma ugladenog i ljubeznog čovječuljka u kojeg se čak i čela sjajila nekakvim samodopadnim, nadmoćnim sjajem.

Nema sumnje da je Samuel Snoddy bio centar oko kojeg se vrtio čitav svijet. On je bio iz Levenforda — došao je, kako je sam dao naslutiti, od nekud s juga — ali oženio je ženu iz Levenforda, bogatu, postariju udovicu akcionara Petera Innesa.

Nakon ženidbe s gospođom Innes, Snoddyjeva urođena uobraženost pretvorila se u nadutost.

On je oplemenio čitavu pokrajinu, on je imao zatvorenu kočiju; on je liječio sve manji broj pacijenata, ali je zato sve više pazio na stil; sve je više izbjegavao kuće u kojima nije bilo sluge, da nagovijesti njegov dolazak. Eto takav je bio Snoddy. I sada, nakon što je odmjerio mladog Hyslopa od glave do pete, reče:

»E pa, neću vas dugo zadržavati. Znete i sami što je potrebno. Vidjeli ste već tog luđaka. Eno, leži gore na prvom katu. Sasvim je lud. Nećete imati poteškoće. Samo potpišite izjavu. Želio bih što prije otići odavde.«

Finlay stisne usne kako mu ne bi izletjela neka zajedljiva primjedba.

»Dobro, idem odmah gore.«

Popeo se uza stepenice praćen Snoddyjevom vikom.

»Požurite se, hajde! Ja sam poslovan čovjek i još moram stići na jednu večeru!«

Alex Deans ležao je u krevetu — očigledno su ga tamo silom strpali. Njegova sestra Annie sjedila je do njega a po crvenim kopcima vidjelo se da je plakala. Čim je Finlay ušao u sobu, ustala je i bez riječi stala u stranu. Njena nijemost odavala je beznađe, a čitava atmosfera sobe bijaše toliko mračna i tragična da je Finlayja na trenutak obuzela zebnja i srah. Pogledao je Alexa i jedva ga prepoznao. Istina, to je bio on, ali nekakvi potamnjeni i promijenjeni Alex; crte njegova lica ogrubjele su na neki neobičan i jedva primjetan način.

Činilo se da mu je lice podbuhlo, da su mu nosnice odebljale, usne otekle, a koža mu bijaše voštano blijeda osim crvenkaste mrlje na vrhu nosa. Bio je uopće nekako bezvoljan, i apatičan. Finlay pokuša razgovarati s njim. Odgovorio je nekakvim besmislenim i nerazumljivim mrmljanjem. Finlay se obrati Annie:

»Kako dugo traje to stanje?«

Odgovorila je suho:

»Već skoro dva dana. Ali prije toga — naprosto je div

»Kako to misliš?«

»Ništa, ništa...« oklijevala je grozeći se već pri samoj pomisli. »Napao me je — to je sve — divljački me napao, a prije je bio tako dobar prema meni.«

Bolesnik u krevetu se nemirno trzao.

»Ubit ću vas, sve ću vas ubiti«, mrmljao je. »Stavili ste otrova u moje sjemenje. Jamie, dodaj mi ručnik. Moram kopati — kopati — kopati — tražiti crve!«

Nakon tih zbrkanih riječi nastupila je tišina. Riječi luđaka. Možda! Pa ipak, Finlay nije bio sasvim siguran.

Možda je Snoddy usadio u njega nevjericu svojom tvrdnjom da je Alex jednostavno poludio. Ali, radilo se, zapravo, o nečem mnogo dubljem.

Negdje u njemu proradilo je šesto čulo; neko upozorenje, napetost i neobična, neobjašnjiva slutnja. Podigao je Alexovu ruku — bila je suha i gruba, a jagodice su malo odebljale.

Izmjerio je temperaturu — bila je nenormalno visoka. Opipao je njegovo podbuhlo i otečeno lice — oteklina je bila tvrda, neelastična i nije se udubila na pritisak.

Napregnuto je razmišljao predosjećajući očigledno rješenje; tragao je grčevito za njim u najtamnijim predjelima svog medicinskog znanja. I iznenada Finlayju padne na pamet lucidna misao, koja ga preplavi svom silinom. Znao je — znao je! Zaželio je da više od sreće. Mixoedem — u tome je stvar! Deans nije lud! To je bio jasan slučaj poremećenja štitne žlijezde!

Svi simptomi su se poklapali — uklapali su se predivno i precizno poput riječi u križaljci. Poremećeno pamćenje, polagan rad mozga, postepen poremećaj razuma, razdražljivost i težnja za ubijanjem; nespretni govor, suha koža, naotečeni prsti i podbuhlo lice.

Oh! Slika je savršeno odgovarala bolesti.

Finlay ustade s naporom se suzdržavajući. Kad je energično odgurnuo stolicu do zida, Annie mu zdvojno reče:

»Tamo na stolu je pero, tinta i papir, doktore.«

»Ima vremena, Annie«, odgovori Finlay. »Trenutno baš nisam raspoložen za pisanje.«

Blago joj se nasmiješio i sišao niza stepenice. Ušao je u salon. Tamo je namjerno prigušenim glasom izjavio:

»Žao mi je, dr Snoddy! Ne mogu potpisati da je Alex lud.«

Snoddy je buljio u njega ostavši bez riječi. Zurio je otvorenih usta, izbečenih očiju, a glatko mu je lice poprimilo zagasitocrvenu boju.

»Zar ste i vi poludjeli?«

»Iskreno se nadam da nisam!«

»Zašto onda do đavola ne potpišete?«

»Zato jer po mom mišljenju Deans nije lud. Mislim da je to očigledni slučaj mixoedema.«

Izgledalo je kao da će Snoddy dobiti živčani napadaj. Zatim je odjednom shvatio u kakvom se položaju nalazi.

»Isuse Bože! Zar vi suprotstavljate svoje mišljenje mojemu? Nisam li ja već pregledao pacijenta? Nisam li već potpisao? On je luđak — divlji i opasni luđak.«

Finlay odgovori tihim glasom:

»To nije moje mišljenje. Koliko ja vidim, Deans je naprosto izgubio razum zbog fizičkog oboljenja. Bio bi zločin poslati ga u ludnicu prije nego što pokušamo izliječiti štitnu žlijezdu.«

»Zločin!« eksplodirao je Snoddy. »Vi bezobrazni balavče! Vi i vaša štitna žlijezda! Kako se usuđujete ovdje stajati i mene poučavati?«

»Ja nisam ovdje da vas podučavam, doktore Snoddy«, reče Finlay.

Probljedio je, usprkos Cameronovom savjetu, osjetio je kako biva sve više upleten u čitav slučaj, ali nije se dao smesti — glas mu je bio sabran.

»Jednostavno izjavljujem da ne želim potpisati jer za to imam razloga. A sada, budući to nije moj slučaj, nemam više to ovdje raditi. E pa, do viđenja i laku vam noć želim.«

Otvorio je vrata i izišao dok je Snoddy vikao za njim.

»Vi i vaše modeme gluposti! Naučit ću ja vas! Otići će on u ludnicu, ne brinite! Pokazat ću ja vama pred čitavim gradom.«

Finlay se mirno odvezao kući.

Čim su stigli prepustio je uzde Jamieju, iskočio iz kola i potrčao uza stepenice. Ustanovio je da Cameron nije sam — pisac, Dan Gillespis, navratio je na čašicu razgovora — no to Finlayja nije smetalo da otvoreno kaže:

»Bogami, sve sam udesio.«

»Mislite, potpisali ste za Alexa?«

»Ne! Posvadio sam se — vraški sam se posvadio sa Snoddyjem!«

Cameronovo se čelo polako nabralo.

»Vidite, ovako se to dogodilo«, brzo nastavi Finlay i ispriča im čitav slučaj.

Dok je Finlay pričao s Cameronovog lica postepeno nestade zabrinutosti. Nijednom nije skinuo pogleda s Finlayja; povremeno bi kimnuo glavom, oči mu se zažarile dok je ubacio poneko kratko pitanje i na koncu, kad je Finlay dovršio, reče s odobravanjem:

»Dobro ste učinili, čovječe! Zaista dobro! Čini mi se da ste postavili potpuno tačnu dijagnozu.«

Gillespis, na čijem se dugoljastom i dobroćudnom licu ocrtavala velika znatiželja, upita:

»O kakvom vi to oboljenju govorite?«

»To je jedna žlijezda, Dan«, nasmiješi se Cameron, »žlijezda koja se nalazi ispod Adamove jabučice. Kad je s njom sve u redu, uopće ne primjećuješ da je tamo, ali onog časa kad prestane funkcionirati...« i on značajno pucne prstima.

Usljedila je stanka.

»Znači, onda nema lijeka?« upita Gillespis.

»O, ima lijeka«, reče polagano Cameron. »Ekstrakt te žlijezde, to je lijek, i to će Alex dobiti.«

»Ali Snoddy...« primijeti Gillespis.

»Ja sam uz ovog dečka pa makar bilo i hiljadu Snoddyja«, oštro će Cameron. »Ne gajim baš simpatije prema dotičnom gospodinu, da vam pravo kažem. Ja se ne želim miješati, da me ne biste krivo razumjeli. Ne, ne! Neću čak ni prekoračiti prag Deansove kuće. Ali dozvolit ću Hyslopu da se pozabavi tim slučajem. I tako mi boga, pobrinut ću se da mu nitko ne podmetne nogu.«

Zbacio je sa sebe pokrivač.

»Janet! Janet!« viknuo je. »Dovedite ovamo Annie Deans što vas brže noge nose.«

I tako se dogodilo da je Snoddy napustio svog pacijenta, a Hyslop ga preuzeo. Cameron, koji je mrzio skandale, zadržao bi cijelu stvar u tajnosti, ali bahati Snoddy razglasio je čitavom svijetu o nanesejoj mu uvredi.

Annie Deans ga je istjerala na ulicu dok je vršio svoju svetu dužnost. Taj početnik, Hyslop, je obični šarlatan. On će upropastiti Deansa još prije nego što ga počne liječiti. To će biti pravo ubojstvo.

Čitav slučaj postao je ubrzo tema dana u gradu. A mnogi su smatrali da je Snoddy u pravu. Zaista, što je vrijeme dalje odmicalo, sve više ljudi bilo je protiv Finlayja.

On o svemu tome nije htio ništa reći i to je najviše uznemirilo građanstvo. Već se otvoreno govorkalo da Finlay ima razloga da nešto taji. Ako nema, zašto je onda zabranio pristup u Deansovu kuću, zašto je Alexa potpuno odvojio od svijeta?

Svašta su mu dobacivali dok je odlazio u kućne posjete, ali on je bio svjestan njihovog ogorčenja i sačuvao je razum. Uporno je šutio o čitavom slučaju.

Čak i Cameronu nije htio ništa reći. Nije reagirao na njegove povremene znatiželjne i ispitivačke poglede. On je preuzeo svu odgovornost. On sam i nitko drugi.

I tada, jednog hladnog dana u studenom, bila je srijeda, zamolio je Camerona da ga pusti poslije podne na jedan sat u grad. Cameron je potvrdno kimnuo glavom.

»Što namjeravate?«

Finlay je odgovorio isto tako suho iako se činilo da mu je neka šala na pameti:

»Namjeravam se prošetati, znate, samo onako, prošetati se s jednim prijateljem kroz grad.« Ustao je od stola bez riječi i izišao iz sobe.

Tog istog popodneva, dok je Cameron plijevio korov oko svog cvijeća, otvoriše se vrtna vrata i na njima se pojaviše dva prijatelja. Cameron je stao kao ukopan.

»Eto«, reče skromno Finlay, »doveo sam vam vašeg vrtlara.«

Bio je to Alex — stari Alex — vitak i svjež s uobičajenim bojažljivim smiješkom na licu. Njegov pogled odavao je čovjeka koji je prošao kroz pakao, ali njegova ustrajnost i poštenje bili su još uvijek prisutni.

»Kako ste, čovječe?« upita Cameron mehanički.

»Dobro sam«, odgovori sramežljivo Alex. »Samo me boli ruka.«

»Alex se upravo izrukovao s pet stotina sugrađana«, objasni Finlay. »Znate, dok smo prolazili gradom.«

I Jamie se pridruži društvu oduševljeno uzvikujući:

»Pet stotina! Prije bi se moglo reći pet hiljada! Jezuš! Kakvo je to bilo popodne! Išao sam za ovom dvojicom skroz od stanice, kroz Glavnu ulicu, pa prelcio Trga, onda niz Church street — da ste samo vidjeli tu masu ljudi — ta lica...«

»Zamalo su im priredili ovacije na Trgu — a na uglu College streeta naletjeli su ravno na Snoddyja. Oh! Tako ti groma«, grohotom se smijao Jamie, »da ste ga samo vidjeli u tom trenutku. Boga mi, skoro se srušio mrtav.«

I Jamie se stade hihotati poput hijene.

»Hajde, dosta je, Jamie«, reče strogo Cameron, jedva se suzdržavajući da i sam ne prasne u smijeh. »Hajde, povedi Alexa kod Janet na čaj.«

Kad su dva prijatelja ušla u kuću, Cameron dohvati Finlayja pod ruku. Evo, sad, mislio je Finlay. Sad dolazi trenutak, veliki trenutak, kad će ga Cameron pohvaliti. Sve što je Cameron rekao bilo je:

»Hvala bogu, imat ću ponovo svoje geranije drugog ljeta.« Ali iz njegova glasa izbijala je neobična toplina.

PLUĆA KOJA ZVIŽDE

Dr Hyslop je brzo napredovao; možda, malo prebrzo. Više ga u gradu nisu oslovljavali kao Cameronovog novog asistenta, već njegovim vlastitim imenom.

»Eno, ide mladi Hyslop«, govorili bi prolaznici kad bi kraj njih prošao gig sa žutim kotačima — a to je u Levenfordu svakako predstavljalo veliki napredak.

Stekao je i nove prijatelje — Jacksona iz levenfordskih novina, Petera Weira, advokata sina Doggy Lindsayja koji je, uzgred budi rečeno, bio gradonačelnikov nasljednik.

Čak se govorilo o tome da će ga imenovati počasnim članom koledža. U svakom slučaju, slučaj Alexa Deansa i njegova pobjeda nad Snoddyjem, omogućila je Finlayju da — kako se to kaže u ovom kraju — dobije dobro mišljenje o samom sebi.

Možda su se sve ove okolnosti odviše dobro uklapale, možda je sve išlo odviše glatko. često se događalo da se Cameron, suočen s veselim i samouvjerenim Finlayjem, potajno zagleda u svog asistenta, zamišljeno pogladi bradu i šutke se nasmiješi, misleći tko zna što u svojoj glavi.

Jednog dana uoči Stare godine — bijaše to lijep i kristalno bistar dan, ali veoma hladan — Finlay je izvodio neke pokuse u maloj sobici iza ordinacije. Na taj sobičak nitko nije obraćao pažnju, no Finlay ga je s velikim učenjačkim poletom pretvorio u svoj laboratorij. Tog popodneva Cameron je napomenuo da mora otići u vizitu u Newtown na što je Finlay značajno primijetio:

»U redu! Ja ću izvesti neke pokuse u laboratoriju.«

I sad je, s lulom u zubima, napeto promatrao plavu ii kućinu u epruveti kako ključa nad plamenikom i polako dobiva tamnocrvenu boju cigle — šećer, tako mi svega! Baš kao što je i pretpostavljao! Netko otvori vrata i prekine ga u eksperimentu. Pred njim je stajala Janet.

»Mladi Duncan htio bi vidjeti dra Camerona«, najavi ona osorno.

»Dr Cameron je otišao dolje u Newtown.«

»To sam mu i ja rekla«, odgovori trvdoglavo Janet. »A on kaže da bi mu i vi mogli pomoći.«

Nastupila je tišina za vrijeme koje se Janet s naporom suzdržavala da se ne nasmije.

»Jadnik, zaista mu je teško. Izgleda kao da je sasvim izgubio glavu. Morate odmah poći, Duncanovi su pristojni ljudi; to je veoma cijenjena porodica u

Levenfordu. Leeby Duncan, njegova tetka, išla je sa mnom u isti razred u nedjeljnoj školi.«

Finlay slegne ramenima.

»Baš me briga sve da mu je i stric išao u tu školu. Zar ne uviđate da upravo vršim veoma važne naučne eksperimente? Zašto me treba?«

»Kaže da mu dijete umire.«

Janet je govorila istinu. Will Duncan jc bio vrlo uzbuđen. Stajao je u hodniku bez šešira, bez kaputa, a samo mu je šal nemamo visio sa vrata. Mladić se sav tresao od straha.

Da! Radilo se o djetetu, rekao je Finlayju. Bolesno? Oh! Strašno bolesno!

Djevojčica izgleda nije mogla disati — iz pluća je dopiralo strašno zviždanje, koje je nastupilo tako iznenada da mu se žena veoma uplašila, tim prije što je guvemanta, gospođa Niven zaključila da se radi o iznenadnom unutarnjem krvarenju.

Finlay se ponovo namršti. Gospođa Niven mu se nije sviđala. Pomalo guvernanta, pomalo bolničarka, debela, gegava, zabadalo, neuka, spletkarica cijeloga kraja, gospođa Niven uživala je golemi ugled zbog svoje navodne oštroumnosti, ali svaki doktor u gradu mrzio ju je kao otrov.

»Doći ću odmah«, reče Finlay. »Idi i kaži im da dolazim.«

Cameron je otišao sa gigom te je Finlay morao pojahati bicikl.

To mu, dođuše, nije smetalo; naprotiv, volio je voziti se biciklom, ali je osjećao da je pomalo nedolično za doktora da juri niz Glavnu ulicu na biciklu, tim prije što su mu

Doggy Lindsay i Jackson, koji su sjedili u gostionici »Slon i dvorac«, počeli nešto podrugljivo dovikivati.

Kuća se zvala Lomond View. Bijaše to skladna, mala kuća okružena grmovima božikovine i crvenih malina. Iako je Finlay žurio, mladi Duncan stigao je prije njega. Već je stajao na vratima i sav zadihan očajnički se jadao Finlayju:

»Upravo sam razgovarao s gospođicom Niven, doktore. Maloj nije ništa bolje, nimalo bolje.«

Finlay se popeo uza stepenice i čim je ušao u zamračenu sobu začuo je kako djevojčica diše; od oštrog, zviždećeg zvuka ukočio se na mjestu.

O bože! To je nešto vrlo opasno, pomisli on. Obratio se ljubezno majci koja je potpuno izbezumljena, stajala kraj vatre.

»Molim vas, odmaknite zavjese da imam malo više svjetla...«

Bela Niven, naslonivši se svojim bujnim grudima na ogradu od kreveta, prezrivo otpuhne.

»Ja sam naredila da se navuku zavjese. Zar ne znate da svjetlo razdražuje dijete?«

»Pa nisam mačka«, odgovori oštro Finlay. »Ne mogu vidjeti u mraku.«

Gospođica Niven ne reče ništa već ponovo šmrcne ali to šmrcanje govorilo je više od riječi.

Nervozno, nastojeći da ne povrijedi nijednog od savjetodavaca, mlada gospođa Duncan priđe prozoru i uzdrhtalom rukom napola odškrine zavjese.

Finlay se primakne krevetu. Djevojčici je očigledno bilo veoma slabo. Obrazi su joj bili užareni, meškoljila se, prevrtala, mučno stenjala i ručicama hvatala pokrivač, jastuk, lice... Uza sve to oštar i zastrašujući zvuk prilikom udisanja nije prestajao.

Finlay izmjeri temperaturu — 100 stupnjeva F. Zatim joj pregleda pluća sa stetoskopom što nije bio nimalo lak posao jer se djevojčica neprestano vrpaljila. U onom polumraku Finlayju se činilo da ima posla sa živim lososom u nekom akvairijumu.

U svakom slučaju, njeno disanje, taj reski i suhi, zlokobni zvuk, koji nije bio karakterističan ni za upalu pluća ni za upalu porebrice, nadilazio je njegovo iskustvo i znanje.

Finlay se zabrinuo — veoma zabrinuo. Osjećao je da se nalazi pred potpuno neobjašnjivom i nepoznatom bolesti. Nije li to pneumothorax? pitao se. čitao je o toj rijetkoj bolesti, ali nije je nikad vidio. Mogao bi biti, da, vrlo je lako moguće da je to pneumothorax, ili možda akutni edem na plućima — ali zviždanje je bilo odviše suho, odviše resko za to.

Bolesna djeca su predstavljala veliki problem; da je bar mogla govoriti, jadnica, opisati što je boli, navesti simptome!

Naglo se uspravio i odmaknuo od kreveta. Bio je zbunjen, potpuno zbunjen.

Kad je veoma polaganim pokretom odložio stetoskop, gospođa Niven primijeti, sumnjičavo ga promatrajući ispod oka:

»Nema baš velike koristi od vašeg kuckanja i osluškivanja. Djevojčica ima krvarenje u plućima.«

Protiv svoje volje, Finlay osjeti strah, ali ipak pogledom strogo ošine gospođu Niven.

»Nije krvarenje«, reče samo da bi joj protuslovio.

»Dakle, vi mislite da je nešto još gore«, zaključila ona smjesta.

»Bože spasi nas!« zavapi gospođa Duncan.

Finlay se okrene prestravljenoj majci, no Niven mu ne dozvoli da progovori i jednu riječ utjehe.

»Kad već tvrdite da nije krvarenje onda recite što je?« zahtijevala je tvrdoglavo njegov odgovor.

Finlay je dugo razmišljao i napokon joj odgovori:

»Moje je mišljenje da je mala bolesna na plućima.«

»Pluća!« promrmlja gospođa Niven mrko ga pogledavši. »Pluća, misli on. Kao da ja to nisam znala čim sam ušla kroz ova vrata. Pa što da radimo, sada, kad ste došli do zaključka da se radi o plućima? Zar da stojim ovdje i gledam kako dijete umire ili da joj stavim obloge s lanenim sjemenom kao što sam htjela uraditi prije dobrih pola sati, ali ste me vi prekinuli?«

»Nemojte joj stavljati obloge dok vam ne kažem da joj ih stavite«, reče strogo Finlay.

»Onda što ...«

»Ništa!«

Grubo ju je prekinuo i prihvatio gospođu Duncan pod ruku.

»Moram čuti još nečije mišljenje. Ovo je težak slučaj. Budite mirni i ne brinite. Vratit ću se za pola sata sa doktorom Cameronom.«

»Ovo je najpametnije što ste izgovorili u zadnjih pola sata«, mrmljala je Nivenova pogleda uperenog u strop.

Dok je izlazio, na Finlayjevom čelu izbiše krupne kapi znoja. Moj Bože! pomisli on, napokon sam se iskobeljao iz te sobe. Ali dok je silazio stepenicama pratio ga je sada jedva čujno zviždanje djetinjeg disanja.

Nadvio se nad upravljač bicikla i pojurio kroz sumrak. Više uopće nije razmišljao kakav utisak će ostaviti na Doggyja i na čitav grad. Stigao je do kuće Arden dva puta brže no što mu je trebalo u obrnutom smjeru.

Cameron je upravo pio čaj i žvakao kolačiće u sobi za ručavanje. Bezbrizno se zavalio u naslonjač kraj kamina kao da ga se ništa na ovom svijetu ne tiče.

»Hajde, hajde, čovječe«, doviknuo je veselo. »Došli ste baš na vrijeme — kolači su još vrući.«

Finlay se pokušao nasmiješiti; bio je to uzaludan pokušaj.

»Ne hvala. Nemam vremena za čaj. Čeka me jedan težak slučaj. Duncanova djevojčica u Knoxhillu.«

»Ah, da!«

Cameron ga prostreli jednim kratkim, ispitivačkim pogledom a zatim bezbrižno nastavi:

»Bogme dobro napreduje to dijete. Prije osamnaest mjeseci pomogao sam da dođe na svijet. Nego, znate, Janet nam je priredila izvrstan čaj. A i ovi kolačići, ovaj sir — sad kad dolazi zima veoma volim ovakve zakuske. Probajte, čovječe, vrlo su ukusni.«

Finlay se nervozno uzvrpolji.

»Kažem vam, brine me taj slučaj.«

»No, no! To uopće nije vama nalik, niti malo. Vi niste čovjek koji bi zastao pred takvim slučajevima! Zaista! Još u svom životu nisam sreo tako sposobnog čovjeka kao što ste vi. Pogledajte samo kako ste udesili jadnog Snoddyja. Do vraga! Ne mislite valjda ozbiljno o Duncanovoj djevojčici. Sjednite i prizalogajte malo sa mnom.«

Cameronova delikatna ironija natjera Finlayju rumenilo u obraze.

»Do vraga s vašim sirom«, izlance on. »Zar ne shvaćate: htio bih da pođete sa mnom odmah do Duncanovih.«

Cameron napući usne. Polako je odrezao još jedan komadić kolača i odgricnuo ga s oštrice noža.

»Dobro! Dobro! Što je djetetu?«

»Zvižde joj pluća.«

Cameron podiže obrve.

»Nisam još čuo za tako nešto.«

»Onda ćete sada čuti«, reče zlovoljno Finlay. »To me sasvim zbunilo. Možda je pneumothorax — čut ćete kako zrak ulazi u šupljinu porebrice.«

»Pneumothorax«, ponovi Cameron kao da mu se sviđa ta riječ. »Zgodno ime!« Otresao je mrvice sa džempera i ustao. »Tja! Hajde da vidimo taj slučaj!«

Odvezli su se gigom do Lamond Viewa. Finlayju, koji je bio na rubu živaca, činilo se kao da je čitav dan putovao amotamo od pacijenta do Camerona i natrag. Njegov ponos je nestao. Slijedio je Camerona za petama poput nekakvog psetanca.

»E, pa dobro!« primijeti Cameron bezbrižno kad su došli do vrata bolesničke sobe. »Što ima ovdje za nas?« Već sama njegova pojava ublažila je napetost.

»Stavila sam djevojčici obloge, doktore«, prošaptala je gospođa Niven oštro pogledavši Finlayja.

Cameron je i ne pogleda. Prišao je djevojčici i dugo slušao njeno disanje. Tada ju je sigurnim i nježnim pokretom podigao iz kreveta. Prislonio je uho na njena prsa, zanemarujući postojanje stetoskopa i sličnih naprava. Glava mu se kretala gore-dolje i činilo se, dok je osluškivao, kao da se nečemu smješka. No, možda je to bila samo igra svjetla i sjene na njegovom ogrubjelom licu. Položio je dijete natrag u krevet.

Neko vrijeme stajao je grepkajući bradu dugim koščatim prstima, a onda se obrati gospođi Duncan.

»Drago dijete«, reče joj blago, »imaš li u kući kakvu ukosnicu?«

»Ukosnicu!?« promuca ona, pitajući se tko je od njih dvoje šenuo umom.

»Upravo tako!« potvrdi on. Kad mu je donijela ukosnicu, on joj se zahvali.

»A sada, djevojko«, nastavi on, potapšavši je po ramenu, »ostavi nas na trenutak same; moj kolega i ja moramo porazgovoriti o nečemu.«

Napola u strahu, napola u čudu, sitna gospođa Duncan iziđe polako iz sobe.

»Što se vas tiče, gospođo Niven«, reče Cameron izmijenjenim tonom, »napolje, brzo!«

»Dobro mi je i ovdje«, tvrdoglavo će ona. »Da vam pomognem. Ovdje sam bila ovdje ću i ostati.«

Cameron naglo namršti obrve. Lice mu je poprimilo strašan izraz.

»Marš napolje«, prosikta on. »Napolje, stara kujo! I ako smjesta ne iziđeš — tako mi boga — dobit ćeš nogom u stražnjicu.«

To je bilo previše čak i za drsku Niven. Prestrašila se i u tren oka nestala iz sobe.

Cameron se nasmije svom asistentu.

»Zar nije neobično što se sve može postići dobrotom i, kako bi rekao stari Syme, neprestanom suzdržljivošću?« Tada ga zapita vrlo povjerljivo: »Uzgred, Finlayju, znate li vi što je to žabica?«

»Žabica?« ponovi Finlay u nedoumici.

»Da, rekao sam žabica.«

Ne shvaćajući ništa, Finlay je zurio u Camerona.

»E pa, budući ne znate, ja ću vam reći«, nastavi on vedro. »Žabica je jedna zgodna stvarčica poput nekog dugmeta, koje skviči i zviždi kad pušete u njega. Igračka za djecu, razumijete. Možete je naći na raznim zabavama, između ostalih gluposti te vrste. A kako se ovdje radi o djeci, jeste li ikada primijetili što sve radi dijete od osamnaest mjeseci? Ono svašta trpa u svoja usta, u uši, pa čak i u nos.

Dok je govorio, nagnuo se nad krevet s ukosnicom u ruci. Spretno i nježno zavukao je zaobljeni kraj ukosnice u lijevu nosnicu i ponovo je izvukao. Istog trena zviždanje je prestalo.

»Oh, bože!« ote se Finlayju.

»Evo vam vašeg pneumothoraxa«, primijeti blago Cameron pokazujući na dlanu žabicu.

Djevojčica se radosno nasmiješila Cameronu, sklupčala se i počela sisati palac.

Finlayjevo lice obli tamno crvenilo. Promrmljao je nešto na račun vlastite gluposti i ispružio ruku da uzme žabicu. Ali Cameron hladnokrvno ispusti igračku u džep svog kaputa.

»A ne, momče«, izjavi on blago. »O ovom ću se ja pobrinuti. I ako vas ikad vidim da filozofirate bez potrebe i pravite se važni, istog trena se pojavljuje ova žabica!«

Ubrzo je čitav grad govorio o tome kako su divno izliječena pluća koja zvižde. Bob Duncan pripisivao je to Cameronovom iskustvu i vještini dok se gospođa Niven zaklinjala da je to zasluga njenih obloga od lanenog sjemenja. No, gospođa Duncan imala je neki neobjašnjivi osjećaj da je njena ukosnica izazvala čudo.

MARY-PRIPAZI-NA-DIJETE

Mary, pripazi na dijete!

Tako ju je zvao Finlay iako joj je pravo ime bilo Mary Reilly. Kad bi prolazio kroz grad i ugledao je kako stoji na ulazu u College Court s ogromnom bebom u mršavim rukama, veselo bi je pozdravio:

»A kako je Mary-Pripazi-Na-Dijete danas?«

U očima bi joj zasjao osmijeh; u tim velikim, ozbiljnim očima koje su izgledale nekako prevelike na njenom sićušnom licu. Tada bi pritegnula otrcani šal kojim je držala dijete pripijeno za svoje mršavo tijelo i stidljivo odgovorila.

»Dobro!«

Porodica Reilly živjela je u College Courtu. To je mali ćorsokak koji se odvaja od College Streeta kad idete od Glavne ulice prema Bankend Roudu. Iako joj je ime bilo zvučno i navodilo na pomisao o lijepim samostanskim i crkvenim zgradama, College Street bijaše najprljavija i najzabitnija uličica u Levenfordu. Bila je uska i zavojita pa su je zbog toga u gradu prozvali Vennel. A u tom kvartu — u tom nizu straćara okruženih blatom — najgori kutak bio je baš taj College Court.

U jednoj od tih straćara do kojih se moglo doći jedino kroz blato i smeće živjela je u jednoj sobi obitelj Reilly.

Bila je to velika obitelj. Može se čak reći da je, u odnosu na prostor u kojem su živjeli, to bila ogromna obitelj. Da budem tačan, tu je bila majka, otac i devetero djece. Petnaestogodišnja Mary bila je najstarija među njima a šestomjesečni Josey najmlađi. Kad su Mary i Josey bili zajedno, što znači uvijek, velika razlika u godinama nije se primjećivala jer je Mary bila tako sićušna a dijete tako krupno.

Reillyjevi, kao što i samo ime govori, bijahu Irci — irski doseljenici koji su, predvođeni »hrabrim Paddyjem«, kako su zvali svog oca, došli u Levenford trbuhom za kruhom čak iz Wexforda.

Paddy nije bio loš čovjek; krupan i dlakav i uvijek oznojen. Radio je u brodogradilištu. Ali Paddyjevo grlo bilo je isto tako aktivno kao i pore na njegovoj koži.

Neprestano ga je mučila žeđ, zdrava žeđ, za koju, na žalost njegova zarada nije bila dovoljna. Kao posljedica toga, Paddy bi u dane kad je primio plaću završio u Fitterovoj gostionici trešten pijan. Zatim bi se vratio kući bez prebijene pare i pjevao tužne irske pjesme, a tople bi mu suze klizile niz obraze.

Tereza, Paddyjeva žena, također bi često plakala u takvim prilikama, a naročito onda kad bi i nju Paddy poveo u gostionicu. Ali i ovako i onako, ona nikad nije predbacivala svom nemamom i rasipnom suprugu. »Ah, do vraga — čovjek mora gucnuti nešto s vremena na vrijeme.«

Lijeno, nepokretno, beskarakterno, ali potpuno dobroćudno žensko — eto to je bila Tereza Reilly, u napola raskopčanoj bluzi, a kosom raspuštenom niz leđa i jezikom koji nikad nije prestajao klepetati.

Pila je bezbrojne šalice čaja — »Slava neka je bogu, ali ja umirem od žeđi — moram popiti svoj čaj«, brbljala bi trateći vrijeme. Onda bi iznenada skočila i pogledala na staru budilicu...

»Isuse i Marija! Pogledaj koliko je sati! Maiy, pripazi na dijete dok skuham čaj za tatu.«

Naravno, Mary je već pazila na dijete, a često je i sama kuhala čaj i pržila slaninu za taticu. Mary je radila uglavnom sve poslove u kući Reillyjevih. Kuhala je mčak, prala veš, spremala djecu u školu — sve je to ona radila.

Ali prije i iznad svega pazila je na dijete. Jer Mary je voljela to dijete. Ne! Nije ga voljela — ona ga je naprosto obožavala.

Finlay je prvi puta susreo Mary upravo kad se to dijete trebalo roditi.

Obično su Terezina djeca dolazila na svjetlost dana poput kunića, bez ikakve liječničke pomoći ili u najgorem slučaju uz pomoć gospođe Niven, tobožnje babice koja bi upomo stajala kraj kreveta i dijelila stroge savjete oznojenoj Terezi. Ali kod Joseyjevog dolaska stvari su bile malo dmgačije.

Prije svega, Josey je bio veliko novorođenče. Osim toga Josey je došao na svijet naopačke. Tako je, barem izjavila sveznajuća gospođa Niven. Kad je došao Finlay i rekao da je to samo dječakova stražnjica, stvari su postale još zagonetnije.

Možda je Josey bio unaprijed svjestan svojeg značaja, te je zbog toga odabrao tako neobičan i spektakularan izlazak u svijet. Bilo kako bilo, on je jedini od cijele obitelji Reilly imao tu čast da njegovom rođenju prisustvuje liječnik.

Kao što sam već rekao, došao je Finlay Hyslop, a Mary je bila ta koja ga je pozvala.

Kad je prvi put ugledao tu mršavu djevojčicu koja je bez daha stajala na ulazu tražeći liječničku pomoć za svoju majku, Finlay je bio vrlo loše raspoložen. Cameron je otišao na odmor u Rothesay, a on je cijeli tjedan proveo radeći kao konj. Već tri noći uzastopce gradom je harala epidemija enteritisa, neprestano su stizali pozivi i evo, sada, kao kruna svemu, pred njim je stajala ta djevojčica.

»Nemam vremena za taj slučaj«, izjavio je ljutito.

To zaista nije bilo pravedno. Kao i svaki dobar liječnik Finlay je zazirao od iznenadnih poziva — od porođaja kod kojih još može iznenada doći do **eklampsije**¹ i krvarenja. A sve te komplikacije mogle su se lako spriječiti pravovremenim pregledima.

1 Grčevi s gubitkom svijesti kod djece i žena pri porodu.

»Gospođa Niven kaže da morate doći«, dahtala je Mary.

»Gospođa Niven!« graknuo je Finlay. »Što ima dobra u gospođi Niven.«

»Baš ništa«, složila se ona, molećivo zureći u Finlayja svojim krupnim i ozbiljnim očima. »Ali vi ste dobri. Vi ste veoma dobri. Morate pomoći mojoj mami. Platit ću vam sve kad se zaposlim. Platit ću vam, kunem se da hoću.«

Preklinjala ga je tako, uhvativši ga svojom ručicom za rukav. U Finlayju je kipjelo, ali odlučio je da ipak ode. Neka velika dobrota u toj sićušnoj djevojčici natjerala ga je da odustane od svoje čvrste odluke.

Ostavio je ručak na stolu i pošao za njom u College Court.

Već tada je Finlay osjetio Maryn karakter i narav. I što ju je dulje poznavao to se više oduševljavao njome. Pomagala je majci za vrijeme porođaja a i kasnije, jer gospođa

Niven nije bila od onih koje bi ostale tamo gdje se oskuđijevalo u novcu. A i dijete je njegovala.

Njena sposobnost je bila zaista začuđujuća. Sve tajne, sve prljavštine i nedaće života bile su joj poznate, pa ipak je neka začivljujuća nevinost krasila to stvorenje.

Te krupne oči poput Madone, usađene u malo, nelijepo lice, posjedovale su mudrost i čednost čitavih stoljeća. Ali iznad svega — te oči bijahu nepresušni izvor ljubavi.

Finlay je često razgovarao s kapelanom Sv. Patricija o njoj. Otac Scanlan i Hyslop bili su prijatelji. To što je liječnik pripadao drugoj vjeri nije ga priječilo da osjeća simpatije i poštovanje za mladog irskog svećenika. Zajedno su igrali golf na levenfordškom igralištu, a nakon toga su u klupskim prostorijama pijuckali čaj i razgovarali. Njihov razgovor često bi navraćao na Mary Reilly.

»Ona je majka«, rekao bi Scanlan sočnim irskim naglaskom, »prava, mala majka. Ta sila ispunjava cijeli njen život.« Oči bi mu zasjale kad je dodao: »Dobro su učinili kad su joj dali ime Mary.«

Naravno, Finlay kao prezbiterijanac nije obraćao pažnju na te riječi. No, što se tiče Mary, veoma je zavolio to neobično dijete koje je raslo u odvratnoj sredini poput nekog dragulja što neotkriven leži u mulju.

Jednog dana kad je Joseyju bilo šest mjeseci, Finlay zastade na ulazu u College Court. Mary je bila tamo kao i obično, pazeći na dijete. Držala je tog prerano razvijenog dječarca u naručju i nježno ga njihala.

»Znaš što, Mary«, iznenada reče Finlay bez pozdrava, »htio bih ti nešto dati. Mnogo si mi pomogla, sjećaš se, onda kad je trebalo. Hajde, reci mi što bi htjela da ti kupim?«

Osmjehnula se. Nije oklijevala.

»Pa dobro bi mi došao jedan šal za dijete i par visokih cipela za mene.«

Bacio je pogled na otrcan ogrtač i na stare, iznošene i poderane cipele. Otišao je bez riječi i kupio joj topli šal i par dobrih, čvrstih cipela.

Puna dva dana Mary se ponosila prekrasnim, novim šalom i prekrasnim cipelama koje su raskošno škripale pri svakom koraku. A onda, trećeg dana, Finlay ju je susreo na ulazu u ćorsokak sa starom ponjavom i u starim, poderanim cipelama.

»Što sve ovo znači, Mary?« upitao je strogo.

»Založene su«, objasni ona jednostavno.

»Založene! ?«

»Da!«

Odjednom ga obuze bijes.

»Do vraga! Da nije tvoja majka ...«

»A, ne! Ne!« prekide ga Mary, »ja sam to učinila. Ja. Josey mora piti mlijeko svaki dan. Vidite, tata je bio u gostionici u subotu navečer. Zato sam ih danas ujutro založila.«

Ovih nekoliko riječi izrečenih bez kajanja bile su za Finlayja dovoljne. Uvijek je bilo tako; sve što joj je dao završilo je na isti način. Novac joj, dakako, nije mogao pomoći; sve je odlazilo u zajedničku novčarku.

Idućeg ljeta, Finlay je uz Cameronovu pomoć, uredio da Mary ode četrnaest dana na more u Ardbeg. Bila je slaba i boležljiva i promjena će joj sigurno koristiti prije zime.

Sve je bilo dogovoreno; Finlay je potpisao potvrde i ispunio formulare. Dao joj je i novac za voznu kartu jer zbog zaposlenosti nije imao vremena da je sam kupi.

Prošlo je četrnaest dana i Finlay je za to vrijeme često pomišljao na Mary kako se kupa i sunča na morskoj obali. Jednog dana, kad se Mary već trebala vratiti, on svrati do obitelji Reilly da se raspita kako joj je bilo na ljetovanju.

Mary nije bila kod kuće — vrata mu je otvorila Teresa i iznenađeno zastala čim ga je ugledala.

»O, bilo joj je lijepo, veoma lijepo«, odgovorila je nervozno. »Djetetu je to veoma koristilo.«

»Sada zacijelo bolje izgleda nego prije?«

»Da, da, zbilja, dobro izgleda, doktore, sasvim dobro.«

»O, pa to je izvrsno«, veselo će Finlay. »Uskoro ću doznati kako se ponašala tamo. Pisao sam doktoru u Ardbegu i zamolio ga da pošalje svoj izvještaj.«

Gospođa Reilly blenula je uplašeno u njega, a onda iznenada stade kršiti ruke i očajnički zapomagati.

»Oh, doktore, dragi doktore — to je sve tata kriv, sve je to on učinio. Otišao je s najboljim namjerama da joj kupi voznu kartu. Ali đavo, sam đavo ga je iskušao. I tako, vratio se iz Fitterove gostionice bez prebite pare. Pretražili smo mu sve džepove dok je tu ležao i hrkao, ali kartu nismo našli. Oh, doktore, dragi doktore, nemojte biti strogi prema nama — mi smo siromasi — poštedite nas doktore, za ime Boga!«

I tako Mary te godine nije ni primirisala ljetovanja.

Finlay se nakon toga zakleo da će joj nekako pomoći. Obratio se Scanlanu koji je i sam želio pomoći. Gnjavio je Camerona dok ovome nije već dozlogrdio. Pisao je svom prijatelju sa sveučilišta, Charlieu Craigu čiji je otac imao farmu u Earneadu. Bila je to lijepa farma u brdima. Tamo su se proizvodili mliječni proizvodi i bilo je svega u izobilju.

Tada je započela ofenziva. Scanlan je prikliještio Paddyja, gnjavio ga i dokazivao mu dok napokon nije potpisao molbu. Teresu su najprije zaplašili jednim predavanjem o užasima pakla, a zatim je podmitili raznim dobročinstvima. Tako je, na primjer, Scanlan uredio da Reillyjeva djeca, koja su išla u školu, dobiju novu odjeću.

Finlay se bavio s Mary. Osjetivši neprilike, ona ga je izbjegavala. Umjesto da stoji na uglu kao obično, Mary je vodila Joseyja na duge šetnje u starim, zarđalim kolicima koja su ostala u obitelji Reilly samo zato što ni jedna zalagaonica u gradu nije htjela uzeti tu starudiju.

»Mary, ideš na put«, rekao joj je kad ju je našao. »Ideš na selo. Živjet ćeš na najljepšoj farmi u cijeloj škotskoj i bit ćeš mljekarica, razumiješ me, velika, debela mljekarica koja svakog dana popije litre i litre mlijeka.«

Pogledala ga je a zatim ponovo oborila pogled na stara dječja kolica.

»Ne«, rekla je zamišljeno. »Ne mogu ići.«

On odmahne glavom.

»Da, ti ideš, Mary. Ne želim više nikakvih gluposti. Umrijet ćeš ako ostaneš ovdje. Pretrgla si se od rada i veoma loše izgledaš u posljednje vrijeme. čuješ li ti mene?«

»Da, čujem vas, doktore.«

Pogled joj je i dalje bio oboren. Josey joj se smiješio, skrivajući se iza stare razglednice koju mu je dao netko u parku.

»Ali, ja ne mogu ići. Vidite i sami, moram paziti na dijete.«

»Može jednom i netko drugi pripaziti na dijete. Ako ne pripaziš na sebe, on će uskoro čuvati tebe. Još malo pa će biti velik kao i ti, a već ti je sedamnaest godina.«

Nesvjesno je izravnala nabor na smiješnoj i prevelikoj haljini. Cipele su joj bile u strašnom stanju. Umjesto uzica upotrijebila je običnu špagu. Lice joj je bilo blijedo i umorno od guranja teškog flegmatičnog djeteta u pokvarenim kolicima. Finlayja obuže samilost i ljubav prema djevojci.

»Ići ćeš ti, draga moja, ići ćeš pa makar te i sam morao nositi.«

I tako je Mary otišla, iako je lila gorke suze rastajući se od Joseyja.

Prije samog odlaska na kolodvor, dok ju je Jamie s gigom čekao napolju, obratila se prijeteći majci:

»Terezo Reilly! Ako se bilo što dogodi ovom djetetu ja ću ... ja ću ... Oh, bolje da ne znaš što ću uraditi s tobom!«

Oborila je zatim glavu i gorko plačući izjurila iz kuće.

Finlay je iz pisama pratio što se s njom događa — slala mu je djetinjasta, iskrena i topla pisma koja su uvijek završavala s podvučenim postskriptumom — *Molim vas, pripazite na dijete*; a dobivao je i službene izvještaje od Charlieja Craiga.

Dobro je napredovala. Kratko je vrijeme bila potištena no zatim je zavoljela život na selu. Svidjela se svima na farmi.

Počela je debljati, a obrazi su joj se oblili zdravim rumenilom. Jela je poput ponija.

Finlay je bio vrlo ponosan na ove mjesečne izvještaje svog prijatelja; pokazivao ih je ponosno Scanlanu kad bi sjedili u golf klubu. Postskriptum u Marynim pismima dirnuo bi Scanlana.

»Zar ti nisam uvijek govorio«, rekao bi on tronutim glasom. »Mary je prava majka, rođena da bude majka.«

Prolazili su mjeseci a gotovo neprimjetno i cijela godina dana. Jednog lijepog dana vratila se Mary na dvotjedni dopust. Donijela je darove — putar, svježa jaja, dva debela pileta i prekrasnu odjeću za Joseyja.

Udebljala se, izgledala je zdravije i bila mnogo bolje odjevena nego prije, no usprkos svemu, bila je to ona stara Mary-Pripazi-Na-Dijete koja je tako često stajala

na ulazu u College Court. Bio je to onaj isti smiješak, ono isto ponašanje, a oči su joj još uvijek imale onaj neobični, začuđeni izraz.

Čim je došla, prilijepila se uz Joseyja. Cijelo vrijeme svog boravka u gradu jednostavno ga nije ispuštala iz vida. Kad ih je već po dvadeseti puta vidio zajedno, Finlay je, napola u šali, upita:

»Čemu sva ta strka, Mary? Ta, uskoro bi mogla i ti imati svog Joseyja.«

Pogledala je dijete, a onda odgovorila, smiješeći se onako kako to samo ona umije:

»To ne bi bio isti Josey kao ovaj ovdje.«

Prije povratka u Eamhead posjetila je Finlayja u kući Arden.

»Doktore, čini mi se da vam nešto dugujem. Sjećate se, kad sam došla po vas da pomognete mojoj majci obećala sam vam platiti čim se zaposlim.«

Morao ju je doslovce potjerati iz kuće uvjeravajući je da ne želi njen novac. Sutradan je otputovala u Eamhead.

Ljeto je prošlo u miru. Dijete je proslavilo treći rođendan i dobro napredovalo. Napredovala je i cijela obitelj Reilly. Paddy je nekim čudom svega deset puta prekršio zakletvu da se više neće opijati, a kako se već idućeg dana pokajnički ponovo zaklinjao, obitelj Reilly nije bila jako oštećena.

Preselili su iz College Courta u Leven Street gdje su dobili stan od četiri sobe i kuhinje. Paddy je odjednom postao trezven; govorio je nešto o štednji, o stavljanju novca u banku i, uopće, sasvim se promijenio. Tako je jednog dana odlučio da povede ženu i Joseyja u zabavište.

Zabavište u Levenfordu bilo je poznato po divnim vrteškama, tunelima i raznim igrama kojih je bilo napretek.

Da je to bilo nekad, Paddy bi išao sa svojim prijateljima da pred njima pokaže svoju vještinu i snagu u udarcu o nakovanj; ili u gađanju zračnom puškom. Ali sada, oblačeć nova celuloidna prsa na košulji obrati se Terezi:

»Hajd sa mnom u zabavište.«

Tereza ga je čeznutljivo pogledala.

»Ali što ćemo s Joseyjem, Paddy?«

Odgovorio je: »Pa, povedi i njega!«

I tako su povelu Joseyja u zabavište, radujući se od sveg srca. Kupili su mu čokoladu i vozili ga na svim vrteškama. Bila je to divna zabava i za njih i za malog

Joseyja. Ali, jao! Vjetar i noćni zrak učinili su svoje. Josey je sutradan obolio od upale pluća.

U kući je zavládala panika kad je Finlay ustanovio o čemu se radi. Tereza je nervozno šetala po kući, očajnički kršila ruke i nemoćno jaukala: »Kako ću joj to reći!? Kako ću joj reći?«

Finlay saopći: »Moramo prenijeti dijete u bolnicu.«

»Oh, ne, ne! To mi ona nikad ne bi oprostila. Moramo joj reći, moramo joj nekako javiti što se dogodilo.«

Poslali su Mary telegram. Stigla je iste noći.

Nije nikoga krivila, niti je kome prigovarala. Lice joj je bilo mirno dok je vadila svoje stvari iz kovčega.

»Došla sam da se brinem o djetetu«, rekla je mimo i postala Joseyjeva bolničarka. Kako ga je samo pazila! Finlay još nikad nije vidio takvu njegu. Bez ikakvih poteškoća davala je djetetu lijekove, mjerila mu temperaturu i stavljala obloge. Čak ga je mogla i uspavati pjevajući mu nježno kraj kreveta.

Josey je bio teško bolestan. Ona je to znala. Slušajući njegovo kratko i isprekidano disanje, licem bi joj prešla sjenka straha i tjeskobe.

Najgori je bio kašalj. Pomagala mu je dok napadaj ne bi prošao, obavivši ga rukom oko vrata bez straha da će se i sama zaraziti. Danju i noću bdjela je nad njim takvom privrženošću da je Finlay morao protestirati:

»Razboljet ćeš se ako dalje ovako nastaviš. Daj da ti nađem nekog tko će ti pomoći.«

Ali, iako ga je u svemu slijepo slušala, o tom prijedlogu nije htjela ni čuti.

Napokon je kriza prošla i Finlay joj saopći da će dijete ozdraviti. Mary je sva omamljena ustala sa stolice kraj kreveta, podbočivši rukom glavu.

»Sretna sam, vrlo sretna, doktore«, prošaptala je, bolno se osmjehujući. »Ne bih još dugo mogla ovako. Prilično se loše osjećam.«

I srušila se do njegovih nogu.

Upala pluća je s Joseyja prešla na nju. Ali nije zarazila pluća. To bi bilo opasno, no ono što se dogodilo bilo je još opasnije i gore. Oboljela je od meningitisa koji se razvio iz pneumonije. Više nije dolazila k svijesti i za dva dana bila je mrtva.

U bunilu prije samog kraja mrmljala je bez prestanka: Mary, pripazi na dijete, Mary, pripazi na dijete.«

S takvim imenom ona i dalje živi u Finlayjevom sjećanju.

PANTOMIMA

Građani Levenforda nisu imali prilike da često gledaju kazalište.

Na godišnjem sajmu se između vrteški nalazila obično i improvizirana pozornica. U zadimljenoj atmosferi, između kora od naranči koje su ležale na podu, mogli ste za dva penija vidjeti komade kao što su: »Djevojka koja je skrenula s pravog puta« ili »Ubojstvo u crvenom ambaru«.

Nasuprot takvoj vrsti kazališta stajao je, naravno, koncert zanatlija. Tamo je u zimsko doba svakog četvrtka skup finih dama i ugledne gospode zabavljao isto tako finu publiku svojim pjesmama i recitacijama.

»Gospodin Archibald Small će vas sada...«

Na što bi gospodin Archibald u ulaštenim, crnim cipelama i posuđenom smokingu stupio na scenu i crveneći se, sramežljivo zapjevao:

»Thora! Odgovori sad ti meeni!«

Za Levenford je i to bilo dovoljno. Skromni duhovi njegovih građana bili su time sasvim zadovoljni.

Zamislite, onda, kakvo je uzbuđenje nastalo kad se saznalo da u decembru u grad dolazi družina pantomimičara koja će davati predstave za novogodišnje praznike.

Pantomima! Za djecu naravno! Pa ipak, probudila je uzbuđenje i interes i u najkrućim srcima, a da o osjećajima mladeži i ne govorimo.

Cak je i Doggy Lindsay, gradonačelnikoiv sin, pokazao zanimanje za pantomimu — naravno, govorio je o njoj s visine i tobože produhovljeno, jer Doggy je bio »klasa« i nalazio se u centru grupice snobova koji su u gradu prednjačijl u modnim krikovima, načinu odijevanja i ponašanju.

Bio je to mladić blijeda lica punog prištića. Uvijek se glasno i nekako šuplje smijao, a prema svima oko sebe odnosio se srdačno i prisno što se odražavalo njegovom luđačkom navikom da ljude treska po leđima ili ramenima uzvikujući pri tom: »Hej, stari moj!«

»Jesi li za rakijicu, stari moj?« To je bio Doggyjev uobičajeni pozdrav, dok bi sjedio u gostionici »Slon i dvorac«. Nosio je košulje jarkih boja, blistavu dugmad za manšete, a zimi kaput s ogromnim džepovima i okovratnikom koji mu je sezao sve do klempavih ušiju. Pušio je lule na kojima su obično bile svakojake rezbarije. Kad bi šetao gradom razmahivao se teškim štapom.

Govorilo se da posjeduje enciklopedijsko znanje i iskustvo u pogledu žena. Svojevremeno je imao čak i buldoga.

Zapravo, Doggy uopće nije bio loš momak. Sudbina ga je obdarila bogatim ocem, popustljivom majkom koja ga je razmazila i slabim karakterom. To su mu bile jedine mane. Dodajte tome još i nastojanje jednog sitnog Don Juančića da bude »glavni« u cijelom gradiću i dobit ćete Doggyja onakvog kakav jeste.

Stigli su pantomimičari. Dolutali su iz Manchestera u ove sjeverne krajeve u nadi da će publika dobro primiti predstavu Snjegulice. Ali pokazalo se da su sjevernjaci vrlo nepristupačni u pogledu teatra.

U Paisleyju su po Samuelovoj putujućoj dmžini br. 5, kako se zvala tupa, umjesto cvijeća, pljuštale rajčice, a u Greenocku ih je publika bombardirala trulim jajima. I tako je gmpa pantomimičara stigla u Levenford prilično niskog morala. Clown je već izgubio sav sjaj i vještinu, a kor glumaca je dobivao »živčane napadaje«. Gospodin Samuel je već potajno smišljao neki hitan posao zbog kojeg bi se iznenadno morao vratiti u Manchester.

Dva dana nakon premijere Finlay je susreo Doggy Lindsayja u Glavnoj ulici.

»Zdravo, stari moj!« povikao je Doggy.

Pomalo je zavidio Finlayju jer je bio upućen u mnoge tajne tijela. Doggy je bio jednostavna priroda i sve ono za čim je žudio moglo se naći u nekom dobro ilustriranom anatomskom primčniku.

»Zdravo, stari moj. Jesi li vidio pantomimu?«

»Nisam«, odgovorio je Finlay. »Je li dobra?«

»Dobra!« Doggy je zabacio glavu i prasnuo u smijeh. »Stari moj, užasna je! Trula, grozna, strašna! Ali baš zbog toga stari moj, baš zbog toga je fantastična!«

Ponovo je prasnuo u smijeh i upitao Finlayja, uhvativši ga pod ruku:

»Jesi li vidio Dandinijevu?«

»Ne! Kažem ti da nisam bio na predstavi.«

»O, moraš vidjeti Dandinijevu, Finlay«, korio ga je Doggy kroz smijeh. »Svakako je moraš vidjeti. Oh, ona je prava, stari moj. Posljednji krik! Stara kobilica u trikou. Znaš, mora da se nekim čudom spasila od živodera. Najmanje joj je pedeset godina, pleše kao hrpa govedine, a glas joj je nalik na meket — oh, strašno, ali već i sama pomisao na nju tjera me u ludilo.«

Jedva se svladao od silnog smijeha koji ga je stao gušiti. Obrisao je maramicom i zaključio:

»Moraš je vidjeti, stari moj. Tako mi svega, moraš je vidjeti. Takvo što se ne smije propustiti. Ja sam zakupio sjedala u prvom redu za sve predstave. Pođi sa mnom večeras. Bit će tamo Peter Weir, a i Jackson!«

Finlay nije znao što da kaže, Doggy mu se katkada vrlo sviđao, a katkada ga je skoro mrzio. Na vrhu jezika mu je bilo da odbije Doggyjev poziv, ali znatiželja je prevladala i on suho odgovori:

»Možda ću navratiti ako budem imao vremena. Za svaki slučaj sačuvaj mi mjesto.« Zatim je otišao svojim poslom odbivši Doggyjev velikodušni poziv na rakijicu.

Finlay je te večeri »navratio« u dvoranu vijećnice gdje se održavala predstava. Spomenuo je to prije odlaska Cameronu. Cameron ga je ispitivački pogledao i rekao:

»Samo idite ako hoćete. Ja ću sam dovršiti posao. Tako ćete barem paziti da mladi Lindsay ne napravi neku glupost. On nema previše soli u glavi, ali izgleda da je ipak dobar momak.«

Pantomima samo što nije započela kad se Finlay spustio u svoj stolac, ali publika koja se uglavnom sastojala od mladih radnika brodogradilišta, već je otpočela svoj koncert zviždanja.

Bila je to zaista bijedna predstava, a nervoza glumaca učinila ju je upravo stravičnom. Naravno, tu je bila i Dandini — Dandini koja je glumila paža, Dandini, ogledalo mode, dama sa dvora, sjajni dragulj u prinčevoj pratnji!

Finlay pogleda u program; ime joj je bilo Letty le Brun. Kakvo ime! A kakva tek žena; visoka, mršava — bez grudi, izmoždjena lica, jako zarumenjenih obraza, u trikou ispunjena vatom. Kretala se bez volje i mašte, plesala je nekako letargično. Nije čak ni zapjevala zajedno s ostalima. Dok je kor ponavljao refren, njene usne jedva su se pomakle. Finlay se mogao zakleti da uopće nije pjevala. No, njene oči su ga zapanjile — velike, plave oči koje su nekad zacijelo bile prekrasne, sada bijahu ispunjene tugom i očajem. Svaki puta kad joj se publika nasmijala, a to je bilo često, te tragične oči zatrepale bi na njenom inače mirnom licu.

Što je predstava dalje odmicala raspoloženje je postajalo sve gore, čuli su se zvižduci, zavijanje, mijaukanje i kukurijekanje. Doggy je bio u ekstazi. Stezao je Finlayjevu ruku, meškoltio se na stolici i gušio od smijeha.

»Zar nije luda? Zar nije strahovita. Zar nije najsmješnije stvorenje na svijetu?« govorio je kao da je posrijedi neka nova zvijezda, a on impresario koji ju je otkrio.

Ali Finlay se nije smijao. Duboko u njegovom biću nešto se pobunilo protiv takvog ponižavanja.

Napokon, nakon urnebesnog i lažnog pljeskanja, spustila se zavjesa. Finlay je skoro zaplakao od olakšanja. No, Doggyju to nije bilo dovoljno, a ne, za njega je to bio tek početak.

»Idemo tamo, za pozornicu«, pozvao ih je namignuvši značajno.

Pripremio je nešto još bolje, još okrutnije od ove kiše pokvarenih jaja i zvižduka kojima su upravo prisustvovali.

Finlay je počeo negodovati, ali Doggy, Jackson i mladi Weir su već potrčali. Pošao je za njima kroz hladne, mramorne hodnike vijećnice, uza škripave, pomoćne stepenice, sve do garderobe Letty le Bmn.

Naravno, bila je to zajednička garderoba, privremeno razdijeljena na odjeljke pomoću poderanog kartona. Glumci su se već razišli, sretni što su tako dobro prošli i što nisu dobili batina.

Ali Betty je još bila tamo. Sjedila je za stolom punim papira i bočica, i polako zakopčavala haljinu. Sada, bez šminke i bjelila, potpuno se jasno ocrtavala izmoždenost na njenom licu.

Ispod plavih očiju cmjeli su se duboki podočnjaci, a obrazi su joj gorjeli bolesnim crvenilom.

Nijemo ih je promatrala.

»E, pa momci, što želite«, reče napokon, ne bez izvjesnog dostojanstva.

Doggy korakne naprijed i zauzme pozu savršenog kavalira — oh, baš je »dasa« bio taj Doggy Lindsay!

»Gospođice le Bmn«, započe on suzdržavajući smijeh, »veoma nas se dojmila vaša gluma; došli smo da vam odamo naše divljenje i zamolimo vas da se udostojite poći s nama na večem.«

Tišina. Negdje iza Finlayjevih leđa mladi Weir se prigušeno cerekao.

»Ne mogu izaći večeras, momci. Odviše sam umoma.«

»Ali, gospođice Le Brun...« insistirao je Doggy, »samo mala večerica! Ta, glumica vašeg formata ne bi smjela biti toliko umoma.«

Mirno ga je saslušala ne obarajući pogleda. Ona zna da je Doggy zavatlava, shvati odjednom Finlay, pa ipak drži se ponosno poput kraljice.

»Možda ću izići s vama sutra navečer, ako me pozovete.«

Doggy je cvao.

»Odlično! Izvanredno!« uzviknuo je i rekao joj vrijeme i mjesto na kojem će je čekati. U neugodnoj pauzi koja je nastala izvadio je svoju zlatnu tabakem i galantno je ponudio cigaretom.

Ali Letty odmahne glavom.

»Ne sada, hvala. Previše kašljem od pušenja.«

Usljedila je još jedna neprijatna stanka. Nije sve ispalo tako smiješno kako su očekivali. Ali Doggy se i dalje tmdio.

»Pa, gospođice le Brun, možda će biti bolje da kažem au revoir. Cekat ćemo vas sutra navečer. I još jednom čestitam vam na odličnoj glumi.«

Tiho se nasmijala dok su izlazili.

Idućeg jutra za doručkom Cameron je predao Finlayju pomku koja je upravo stigla iz grada.

»Bit će najbolje da vi odete u tu posjetu kad se već toliko zanimete za kazalište«, rekao je suho.

U poruci je Letty le Brun molila doktora Finlayja da je posjeti u njenom stanu.

I tako je Finlay tog jutra otišao u Church Street broj sedam. Gonjen neobičnom znatiželjom i čudnim osjećajem stida, potrudio se da dođe što prije. Vjerojatno mu se na licu odražavalo što je osjećao kad je stupio u njenu sobu, jer se Letty prijazno i umirujuće nasmiješila.

»Što ste se tako zabrinuli«, dočekala ga je ljubezno. »Saznala sam tko ste, kad ste sinoć otišli. Jedino se vi niste šalili na moj račun.«

Ležala je u krevetu, okružena nekim stvarima koje su očigledno bile njena svojina. Bila je tu jedna fotografija u srebrnom okviru, kristalna bočica mirisa i mali francuski sat koji je nekad sigurno bio vrlo skupocjen i dobar. I zaista, u čitavoj sobi vladao je neki osobiti ugođaj kojeg je samo Letty le Brun mogla stvoriti. Finlay je to osjetio i u njegovom glasu se osjećala zbunjenost kad je upitao što može učiniti za nju.

Ponudila ga je da sjedne, naslonila se na jastuk i odgovorila.

»Hoću da mi kažete koliko ću još živjeti.«

Trebalo je vidjeti njegovo lice u tom trenutku. Vjerojatno je ono i nju zabavljalo, jer se nasmiješila prije nego je nastavila:

»Imam kašalj — oprostite, bolje je da kažem tuberkulozu. Htjela bih da me pregledate i kažete koliko mi još dana preostaje.«

Finlay je bio bijesan na samog sebe. Kako je mogao biti tako glup i ne vidjeti sve simptome. Sve je bilo tu — bolesno zažareni obrazi, iscrpljenost, ubrzano disanje — sve.

Njena bezvoljna i troma pantomima na sinoćnoj predstavi više nije predstavljala tajnu. Hitro je ustao i bez riječi izvadio stetoskop. Dugo je slušao i proučavao rad njenih pluća, iako to nije bilo potrebno — oštećenja su bila ogromna. Desno plućno krilo potpuno je propalo, uništeno aktivnim bacilom. Finlay odloži stetoskop. Šutio je.

»No, samo izvolite. Nemojte se ustmčavati da mi kažete«, poticala ga je.

Veoma zbunjen, on napokon reče:

»Preostalo vam je možda još šest mjeseci.«

»Oh, ljubezni ste«, reče ona, promatrajući njegovo lice. »Zapravo, htjeli ste reći šest tjedana.«

Nije odgovorio. Obuzeo ga je osjećaj sažaljenja. Zurio je u nju, nastojeći prodrijeti u njeno biće. Nije bila stara: bolest, a ne godine, ju je postarala. Oči su joj bile veoma lijepe. Zacijelo je nekad bila prekrasna žena — očigledno veoma profinjena žena. A sada, groteskna plesačica u deseterazrednoj glumačkoj družini, predmet smijeha i poruge za svakog provincijalnog balavca.

¹ razmetljivac

Iako nije želio, misli su mu se pretvorile u govor.

»Nadam se da nećete ići na tu večeru. Vi niste u stanju da idete.«

»O, idem, kako da ne. Prošlo je mnogo vremena otkad sam posljednji put pozvana na večeru. Po svoj prilici će proći još više prije nego me netko ponovo pozove.«

»Ali, zar ne shvaćate ...« prekide je Finlay.

»Shvaćam, shvaćam. Ali neka, nek se šale na moj račun ako im se to sviđa. Ta čitav se život svodi na to — na jednu malu šalu.«

Ušutjela je i zagledala se kroz prozor.

Tada, kao da se prisjetila izvuče ispod jastuka novčarku i upita koliko je dužna.

Finlayja obli rumenilo; jasno je vidio da živi u bijedi. Pa ipak, imao je takta. Rekao je neveliku sumu i bez riječi uzeo novac. Na rastanku mu je dobacila: »Nadam se da ću vas vidjeti večeras.«

Cijeli dan je razmišljao samo o njoj. Zatekao je samog sebe kako čezne za tom večerom. Želio ju je ponovno vidjeti, pomoći joj ako bude mogao, riješiti tu zagonetku koja ga je mučila. Na neki način je i strepio. Bojao se da će je Doggyjevo ismijavanje teško povrijediti.

Napokon je izbilo jedanaest sati, vrijeme za večeru. Sastanak je ugovoren u nedavno otvorenom malom restoranu u Church Streetu. Bilo je to dosta pristojno mjesto kamo su zalazili uglavnom trgovci i trgovački putnici, a građani Levenforda su ga, vjerojatno zbog njegove raskoši, prozvali »The Swank«!

»The Swank« se naravno zatvarao mnogo ranije, ali Doggy koji je poznao sve i svakoga, isposlovao je kod vlasnika da im u pokrajnoj sali pored kamina pripremi dobru večeru. Bila je to zaista veoma ugodna prostorija s finim sagom i klavirom kojeg bi inače, za vrijeme plesa, odgurali u veliku salu.

Finlay je stigao prerano, no uskoro se pojaviše i ostali. Doggy je banuo kroz vrata i zauzeo veoma značajnu pozu, kao da najavljuje dolazak kraljice.

»Dandini!« uzviknuo je teatralno. »Dolazi Dandini!«

Jackson i Weir su imali zadatak da nastave u istom stilu kao i Doggy. Preuveličanim gestama propustiše između sebe Letty i posadiše je na čelo stola kraj kamina.

Bila je odjevena u vrlo jednostavnu, tamnomodru haljinu. Izgledala je mnogo bolje nego prošle večeri, vjerojatno zato što se odmarala cijelog dana.

Odmah su sjeli za večeru; najprije je na stol iznesena izvrsna juha od rajčica, zatim hladno pile, pa hladetina od telećeg jezika. Doggy je znalački otvorio bocu šampanjca i natočio Letty punu čašu pjenušavog pića.

»Vjerojatno pijete šampanjac?« upitao je pri tom, namignuvši Weiru. Vidjela je to namigivanje, sigurno je primijetila, ali odgovorila je mimo i jednostavno:

»Nekad sam pila Veuve Cliquot. Bio je to moj omiljeni šampanjac, no to je bilo davno, veoma davno.«

»Hajde, gospođice le Brun, ta ne mislite valjda ozbiljno«, đobacio je Doggy. »Zar vi putujući glumci tako dobro živite?«

Odgovorila je potpuno hladnokrvno:

»Ne, užasno živimo dok putujemo. Ja već nedjeljama nisam pristojno mčala ni večerala. Zato mi ukazujete veliku čast ovim.« Otpila je malo šampanjca iz čaše.

»Odličan je.«

»Oho, gospođice le Brun, vidi se da ste dobar poznavalac šampanjca«, nastavio je peckati Doggy. »Mora da ste bili često pozivani na večem. Hajde, pričajte nam o tim slavnim večerama na koje su vas pozivali.«

Zagledala se sjetno u vatm i ispružila mke prema kaminu kao da mu želi oteti malo topline.

»Da, pozivali su me na večem. Bila sam često kod 'Romana', kod 'Gattija' a ne jednom sam večerala u '**Cafe Royar**'.«

2 otmjena kavana u Londonu

Doggy je ispod stola trljao mke. Napokon je počelo bivati interesantno; Letty je zagrizla udicu. Još malo, pa će držati govore na stolu. Pogledao ju je krišom, ispod oka, i natočio joj čašu do vrha.

»To je bilo dok ste još glumili u Londonu?«

»Da, u Londonu.«

»Naravno, glumili ste i u — hm — u boljim pantomimama od ove, gospođice le Brun. Umjetnica poput vas...«

Finlay je škrgutao zubima slušajući Doggyja, ali prije no što je bilo što rekao, Letty odmahne glavom i odgovori.

»Ne! Ovo je moj prvi pokušaj u pantomimi — pogledala je na trenutak Finlayja — i moj posljednji.«

»Možda je velika opera bila vaša specijalnost?« bacio je Doggy još jedan mamac.

No ovog puta Letty kimne glavom i tiho odgovori:

»Da, da. Velika opera.«

To je već bilo previše! Grand opera! Mladići više nisu mogli izdržati. Mladi Weir groktao je od oduševljenja, a Jackson, ozbiljni Jackson se kikotao kao dijete. Doggy je suzdržavao smijeh od straha da zabava ne propadne.

»Oprostite ovim momcima, gospođice le Brun; popili su malo previše šampanjca pa im je udarilo u glavu. Pričali smo o operi, gospođice — o velikoj operi, gospođice le Brun.«

Pogledala ga je tužnim očima.

»Nemojte me zvati tim glupim imenom. To je samo dio pantomime. Moje pravo ime je Grey — Letty Grey. U Australiji, odakle sam došla, to se ime često susreće, ali ja sam ga zadržala i u svojoj pjevačkoj karijeri.«

Nastupila je neobična tišina. Tada Jackson, koji se hvalio svojom novinarskom memorijom i poznavanjem slavnih ljudi, otegnuto zazviždi.

»Letty Grey! Ne mislite valjda reći da ste vi prava Letty Grey!«

»Ne morate mi vjerovati ako ne želite.«

»Ali Letty Grey je bila slavna. Došla je iz Australije da pjeva u **Covent Gardenu**³. Pjevala je u 'Izoldi', u 'Aidi', u 'La Bohemeu'. Postigla je ogroman uspjeh u 'Madame Butterfly'. Prije deset godina Letty Grey je bila najveća zvijezda Londona.«

3 poznata londonska opema kuća

»I sada je ovdje pred vama.«

Jackson je s nevjericom buljio u nju.

»Ne vjerujem vam«, izjavio je odlučno. »Letty je znala pjevati. Vi nemate pojma o pjevanju.«

Ispila je čašu do dna. Šampanjac je izazvao neki neobični sjaj u njenim očima, a obraze joj obli tamno rumenilo.

»Vi me nikad niste čuli kako pjevam«, izgovorila je s neobičnom gorčinom u glasu. »Već godinama nisam pjevala.«

Ponovno je pogledala Finlayja.

»On bi vam mogao reći zašto nisam. Ali sad ću vam zapjevati. Da, odlučila sam da vam pjevam i tako platim gospodi ovu divnu večeru.«

Sada je izgledala poput kraljice koja razgovara s grupicom seljačkih tikava. Doggy i Weir su promatrali razjapljenih usta kad je ustala, prošetala do klavira, otvorila poklopac i počela prstima prebirati po tipkama. Zastala je — duga, dramatična stanka. Zabacila je glavu unazad, udahnula i zapjevala jednu Schubertovu ariju. Glas joj je trenutak bio nesiguran, poput instrumenta koji je dugo ležao u zapečku. Tada se sobica ispunila zvucima, čistim, božanskim.

Glas se uspinjao, sve više i više, uzdižući sve i ispunjajući prostoriju svečanom harmonijom. Kad je pjesmi došao kraj nastupila je grobna tišina. Jackson je zurio poput čovjeka koji je ugledao duhove, a Weirov pogled odavao je strah i dubok stid. No ona je sasvim zaboravila na njih. Sjedila je za klavirom i, ubrzano dišući, sjetno gledala negdje u daljinu, negdje iza zidova male sobe. Zapjevala je ljubavnu

pjesmu iz »Izolde«. Kad je završila, momci su još uvijek sjedili, ukočeni i zabezeknuti. Prvi se pribrao Doggy.

»Bože moj, ovo je bilo predivno!« smjemo je prošaputao.

Okrenula se k njima, nasmiješila i rekla:

»Pjevat ću vam 'Allan Watera'.«

Finlay, koji je cijelo vrijeme promatrao njeno lice i njeno ubrzano disanje, skoči sa stolice i poviče:

»Ne! Ne! Nemojte, zaboga! Nemojte više pjevati.«

Ali ona ga nije slušala. Dirljive riječi te škotske pjesme tužno i svečano su odzvanjale sobičkom:

Na obalama Allan Watera,

kad slatko doba proljeća davno ode već...

U Finlayjevim se očima pojaviše suze; Doggy zaroni lice u dlanove. Na kraju dmge strofe njen glas odjednom prepukne i utihne. Njihala se omamljeno na stolici, a niz usne joj je potekao tanak mlaz krvi. Pogledala ih je nekako odsutno i nemoćno se srušila na stranu.

Finlay ju je uhvatio prije no što je udarila u tle. Ostali su uzbuđeno ustali, a Jackson je panično graknuo:

»Šta je? Šta se ... šta se dogodilo?«

»Prokrvarila je! Donesi brzo vode! Hladne vode!«

Odnio ju je do sofe u uglu sobice, a Doggy je za to vrijeme brbljao: »Sve je to moja krivica! Ja sam svemu kriv! Oh Bože! Što sad mogu učiniti za nju?«

»Pozovi kočiju, glupane«, reče mu Finlay. »Moramo je prevesti u bolnicu.«

Kad su je položili u bolnički krevet došla je k svijesti. Idućih nekoliko dana malo se oporavila, a tada je počela da tone. Živjela je još tri tjedna. Za to vrijeme bila je potpuno spokojna. Nije osjećala nikakvih boli, a imala je sve što je poželjela. Doggy se za to pobrinuo. Sve je platio. Svakog dana joj je donosio cvijeće — ogromne bukete cvijeća, koje je na njenom upalom licu izazivalo onaj blagi i jedva primjetni smiješak.

Bio je pored nje dok je umirala, a kad je nakon toga izišao iz bolnice, Doggy je bio desetak godina zreliji i ozbiljniji čovjek.

Letty Grey je sahranjena na levenfordškom groblju.

Svakog tjedna Doggy odlazi tamo sa svojim ogromnim štapom i lulom. Više nije onako brbljav i neozbiljan kao prije, iščezao je onaj isprazan i šuplji smijeh, a i ljubav prema rakijici više nije tako jaka. Ali zato sada u njemu ima nešto više ozbiljnosti odraslog muškarca.

ODLUKA BEZ REZULTATA

Iako su nas pjesnici uvjerali da je čovjek gospodar svoje sudbine, a romanopisci nas obdarili junacima koji, kad jednom postave sebi zadatak, čine sve da bi ga ispunili — u stvarnom životu stvari se ne događaju tako.

Život se poigrava čak i s onom gospodom koja svom silom prionu na izvršenje svog cilja. Unatoč pjesnikovim stihovima, onaj koji srlja naprijed, u životu na kraju gotovo uvijek mora pokleknuti.

Bilo bi ugodno prikazati Finlayja Hyslopa na najbolji viktorijanski način kao snažnog šutljivog mladića koji izvršava svoje junačke ciljeve. Ali Finlay je čovjek od krvi i mesa. Ima isto toliko problema i teškoća kao vi i ja. često se događalo da se neobične okolnosti poigravaju s njegovim najčvršćim odlukama.

Jednog poslijepodneva, nekoliko mjeseci nakon što je došao u Levenford, Finlay je sjedio u ordinaciji i ljenčario. U stvari, bilo mu je čak veoma drago što ne mora ništa raditi, jer mu je jutro proteklo u napomom obilasku bolesnika. Osim toga kasno je ručao i prejeo se.

Strpao je ruke u džepove, ispružio noge i zavalio se na stolici, lijeno grickajući Janetine kolačiće. Već su mu se počele sklapati oči i glava mu je klonula na prsa, kad zazvoni zvonce iznad vrata i u ordinaciju uleti Charlie Bell.

»Došao sam po lijek za raouju mamu!«

Charlie to nije baš tako rekao; u najgorem levenfordškom dijalektu to je zvučalo ovako: »Došo sam po med'cinu za moju babu.«

Ali na žalost, Charliejev jezik morao se uvijek prevoditi da bi bio razumljiv i donekle pristojan.

Finlay skoči. Bio je ljut dijelom zbog toga što ga je Charlie uznemirio, dijelom zato jer je bio uvjeren da je svojim ulaskom razvalio vrata, ali najviše zbog njegove grubosti.

Strogo je odgovorio:

»Ordinacija je u ovo doba zatvorena.«

»Onda zašto ostavljaš vrata otvorena?« zanovijetao je Charlie.

»Šta te briga za vrata? Kažem ti da je ordinacija zatvorena. Navrati ponovo navečer.«

»Da navratim ponovo!? Ha! Nikome ja dva puta ne dolazim.«

Finlay je zurio u Charlieja — ogromnog, mišičavog mladića od oko dvadeset i pet godina, širokih ramena, blijedog i četverouglastog lica, sitnih, lukavih očiju i

snažne, crvene šije. Na toj okrugloj glavi bila je nataknuta kapa koju vlasnik nije ni pokušao skinuti, a oko vrata mu je visila nemarno zavezana crvena marama.

Charlie je uopće bio vrlo nemaran; od najmlađih dana nije ni za koga mario. Još kao dječak bježao je iz škole, a kad su ga zbog toga istukli, bježao je s još većim zadovoljstvom. Potezao je crkvena zvana, razbijao prozore, predvodio huligane... Nekoliko puta malo da se nije utopio u rijeci Leven dok se kupao na najopasnijim mjestima. Kad bi se u gradu pojavio stranac, budite uvjereni da ga je Charlie primijetio i počeo dovikivati: »Ho! Ho! Pogledaj kakav mu je šešir!« — ili cipele, ili lice — već prema tome kako je izgledao.

Bio je najbolji u svakoj igri, od nogometa koji se igrao na livadi s krpenjačom ili starom limenkom, pa do rvanja. I, u tučnjavi je bio najbolji.

Kad su ga naposljetku izbacili iz škole, bio mu je to najsretniji dan u životu. Tada se zaposlio na brodogradilištu gdje je usijavao klinove i dobacivao ih radnicima na palubi koji su zakivali željezne ploče. Često je ubacivao neki usijani komad gvožđa svom kolegi u džep — neobično ga je zabavljalo gledati kako gori nečiji kaput!

Bilo je to prije više godina, naravno. Sada je i Charlie bio zakivač. Postao je priznati vođa grupe mladića koji su se uvijek motali po luci i vlasnik trkaćeg psa, zapravo kuje, po imenu Nellie. Prijatelji su ga zvali Cha, a bio je najsnažniji i najgrublji od svih radnika s kojima je radio u željeznim utrobama brodova.

I sada, stojeći pred Finlayjem, prijeteci je ispružio pesnicu i promrsio:

»Samo ti bulji, samo ti bulji! Ali slušaj što ti ja kažem, daj mi medicinu za mamu.«

»Već je gotova«, odgovori oštro Finlay i pokaže rukom na policu, »ali sada je ne možeš dobiti. To je protiv propisa. Moraš doći u pravo vrijeme.«

»Ma nemoj, boga ti, je li to tako?« uspuhao se Cha.

»Tako je«, odvratio je bijesno Finlay. »I kad ponovo dođeš ovamo, potrudi se da budeš malo pristojniji. Mogao bi, na primjer, skinuti kapu ...«

Cha prasne u smijeh.

»Ha! Krasno! A što ako ne skinem?«

Finlay polako ustane. U njemu je kipjelo. Primakao se Chau.

»U tom slučaju mogao bi te naučiti kako se to radi«, njegov je glas drhtao od ljutine.

»Oh! Začepi gubicu«, odvrati kratko Cha. Prestao se smijati i počeo se prijeteci kreveljiti.

»Zar misliš da bi me *ti* mogao nešto naučiti?«

»Da!« drekne Finlay, i stisnutih pesnica jurne na Charlieja.

Po svim etičkim principima romana sada bi uslijedila veličanstvena tučnjava u kojoj bi Finlay, naš junak, na koncu udesio nasilnika Charlieja.

U stvari, dogodilo se nešto sasvim drugo. Pao je jedan jedini udarac — jedan tužan, usamljeni direkt.

Dvije minute kasnije Finlay se osvijestio naslonjen na zid. U glavi mu se vrtjelo, hvatala ga je mučnina, a niz bradu mu je kapala krv. Cha je, u to vrijeme, bezbrižno koračao niz Church Street i zviždao neku veselu pjesmicu. Naherio je kapu u stranu i rukom gladio bočicu s lijekom za mamu.

Finlay je dugo ostao sjediti tamo gdje se osvijestio. Onda je ustao. U glavi mu je zvonilo, a u duši sve bilo cmo i gorko.

Gorio je pri pomisli na Chaovu drskost, bjesnio zbog svoje nemoći i slabosti. Bio je mlad i snažan, žudio je da smoždi Chaovo ružno lice — a od svega toga ostao je samo osjećaj poniženja. Otišao je do umivaonika, oprao lice i stao razmišljati kako da se osveti. Cha je znao boksati, to je bilo očigledno, a on o boksu nije imao pojma. Nikad o tome nije čak ni razmišljao. I sad je kao ovca, naletio ravno na Chaovu šaku.

Cha! Mrzio ga je — ta bezobrazna svinja! Nešto se moralo učiniti, morao se osvetiti. Nije mogao samo tako preći preko uvrede.

Zato je donio čvrstu odluku; zarekao se da će se osvetiti i nakon toga se već bolje osjećao. Obrisao je lice, namrštio obrve i dao se na razmišljanje. Rezultat tih dubokih meditacija bila je Finlayjeva posjeta naredniku A. P. Galtu.

Archie Galt je bio u kasarni. Zaista, taj vrijedni narednik je čitav niz godina proveo u kasarni i činilo se da nikada neće ostarjeti. Bio je to čvrst i visok muškarac uskog lica i vojnički ušiljenog brka. Prsa mu bijahu kao u Herkula, a mišići mu, kad god bi on to zaželio, iskakahu po čitavom tijelu poput kugli za bilijar. Snaga i kondicija bijahu mu idol. Archie Galt je inače bio zadužen za regrutiranje dobrovoljaca i njihovo uvježbavanje za vojne podvige.

Imao je niz medalja — medalju za rvanje, za mačevanje, za boksanje; govorkalo se čak da je bio šampion britanske vojske u teškoj kategoriji.

Bila to istina ili ne, Archie je odlično boksao.

Tog poslijepodneva u velikoj, gimnastičkoj dvorani udarao je Finlayja da je sve zvonilo — naravno, ne onako kalco ga je Cha udario. Bili su to staloženi, dobro odmjereni udarci koji su stizali svugdje, pljušteći poput kiše, a svaki od njih bi, da je narednik to htio, poslali Finlayja u carstvo snova. Na kraju je Galt tužno skinuo ogromne, boksačke rukavice.

»Nije to dobro, gospodine«, rekao je otegnutim, seljačkim naglaskom kojeg nisu promijenila ni putovanja po Africi, Indiji i Sudanu. »Bolje bi za vas bilo da ostanete kod svog doktorskog zvanja. Vi pojma nemate o boksu.«

»Naučit ću«, dahtao je Finlay. Znoj mu se slijevao niz lice; posljednji udarac koji je primio oduzeo mu je dah. »Moram naučiti. Imam razloga ...«

»Hm!« odvratio je Archie, sumnjičavo gladeći brkove.

»Ovo je tek prva lekcija«, tvrdoglavo je nastavljao Finlay. »Izdržat ću. Trudit ću se. Dolazit ću svakog dana.«

Na Archiejevom licu pojavi se nešto nalik osmijehu, ali odmah nestade.

»Vidim da se ne bojite«, rekao je mimo. »To je bar nešto.«

I tako je započeo trening.

FinJay je prestao odlaziti na većemje šetnje i umjesto toga dolazio u vježbaonicu. Ulazio je krišom, po mraku, na stražnji ulaz i brzo oblačio trenirku. Tada bi s narednikom proučavao i iskušavao sve tajne lijevih direkta, desnih krošea, kontraudaraca, aperkata, učio je finte, rad nogu, rad tijela, rad glave — učio je sve što ga je narednik mogao naučiti.

To ga je stajalo teških batina. Što je više znao to ga je snažnije Archie udarao. Tek tada je otkrio kako je mekan i slab — on — Finlay Hyslop — koji se uvijek ponosio svojim zdravljem i snagom.

Trening je bio nevjerojatno naporan. Ustajao je rano izjutra, vježbao, trčao i tuširao se hladnom vodom prije domčka. Bez tmnke žaljenja izbacio je iz svoje ishrane Janetine ukusne kolače. Tvrdoglavo je odlučio da postane snažan i izdržljiv.

Naravno, Cameron je naslutio da se događa nešto neobično. Kad bi Finlay uzeo još jednu porciju za vrijeme ručka, ili se ujutro pojavio u ordinaciji s modricom iza uha, dočekali bi ga njegovi prodomi i ispitivački pogledi. Cameron ipak nije ništa rekao! imao je jednu divnu osobinu — šutljivost.

Krajem mjeseca Finlay je već dobro boksao. Poslije tri mjeseca postizao je odlične rezultate. Jedne večeri, krajem svibnja, ostao je u ringu pimiš šest mndi i uputio takav udarac u Archiejevu bradu da se narednik našao na koljenima.

»Sad bi bilo dosta«, rekao je Archie skidajući mkavice. »Ne bi htio da dobijem batine od mladića koji je dva puta mlađi od mene.«

»O čemu vi to pričate?« začuđeno je upitao Finlay.

Archie je profesionalno potegao gutljaj iz boce s vodom, promućkao ga i ispljunuo. Zatim se osmjehnuo.

»Kažem vam ono što mislim. Naučio sam vas svemu što znam. Već je krajnje vrijeme da nađete nekoga vaših godina i s njim iskušate snagu.«

»Jesam li dovoljno spreman za to?«

»Dovoljno spremni!? Čovječe, pa vi ste odlični! U posljednjih nekoliko tjedana ste nevjerojatno napredovali. Već sam vam rekao da ste kao stvoreni za boksača.«

Zastao je, a zatim znatizeljno upitao:

»Sada, kad ste se tako dobro pripremili, možda bi mi mogli odgovoriti na jedno pitanje. Koji je to razlog o kojem ste mi već nešto napomenuli, ako smijem znati?«

Finlay je neko vrijeme šutio, a tada mu reče sve o Chau i njihovom sukobu. Na narednikovom ogrubjelom licu ponovo se pojavi osmijeh.

»Charlie Bell! Znam ja njega dobro. On je pravi, debelovratni bik. Vraški dobro udara, ali vi ste mu dorasli. Naučit ćete vi njega pameti, a to mu je već odavno potrebno.«

»Je li vi to ozbiljno mislite, Archie?«

»Siguran sam, čovječe. Tako mi brkova, ne bih volio biti u njegovoj koži, kad se vas dvojica susretnete.«

Finlay je te večeri pošao kući odlučnije nego ikada. Za vrijeme priprema nekako je uspijevao da ne misli na Chaa, ali sada kad je znao da je spreman i jak za borbu, ponovo je uskipjela u njemu mržnja.

Sjećanje na događaj u ordinaciji peklo ga je kao nikad dotada. Svi oni slučajni susreti na ulici i Chaov prezimi pogled, njegov ironični smijeh kojim ga je pratio ulicom sve je to sada ponovo iskrslo u njegovom sjećanju i nezadrživo ga gonilo na akciju.

Dok je ulazio u kuću govorio je sebi: »Platit će on. Prisilit ću ga da plati. Neću više čekati ni jedan dan; dosta sam trpio. Sada ću se osvetiti.«

U takvom raspoloženju ušao je u hodnik i tamo, na tabli koju je objesio za tu svrhu, naišao na pomku da hitno ode u lučku četvrt do gospođe Bell.

Bilo je to na neki način čudno, ali ne i neuobičajeno, budući je gospođa Bell bila umišljeni bolesnik. Otprilike svakih mjesec dana Finlay je morao otići k njoj i razuvjeravati je u pogledu porijekla neke male boli ili neodređenih simptoma bolesti.

U ovom trenutku to mu je dobro došlo. Otići će sutra do starice, prepisati neki lijek i pomčiti joj da pošalje Charlieja po njega u ordinaciju. Iste okolnosti, isto vrijeme (sutradan je bila subota), isto mjesto ali sasvim drugačiji rezultat! Finlay je stegao pesnice. »Dat ću ja njemu lijek«, govorio je pakosno. »Dat ću mu takvu dozu da je neće zaboraviti dok živi.«

Sutradan je Finlay uputio u Br. 3, Quay Side, gdje je živjela gospođa Bell. Bila je to naherena, starinska kuća s jednim zabatom, a nalazila se na riječnoj obali odmah iza gostionice »Slon i dvorac«. Kako je stajala, osamljena, izvan nizova kuća, činilo se kao da ju je čitavo susjedstvo na neki način istisnulo sa njenog pravog mjesta.

Gospođa je Bell dočekala Finlayja na vratima. Na njenom debelom, okruglom licu, ocrtavala se velika zabrinutost.

»Oh, doktore, doktore«, ljutito je prigovorila. »Trebali ste još sinoć doći, a ne danas. Zašto niste došli kad sam vam poslala poruku? Citavu noć sam provela u brizi.«

»Ništa ne brinite, gospođo Bell«, umirivao ju je on, »sad ćemo mi vas izliječiti.«

»Ali meni nije ništa«, jecala je. »Ja sam zdrava. Cha je bolestan.« Cha. Finlay je zabezegnuto zurio u nju. Tada, zamišljeno pođe za njom uskim stepenicama u malu, tavansku sobu. Tamo je na jednostavnom krevetu, umotan u prljavu košulju i onaj isti crveni šal, ležao Cha. Do njega su s jedne strane bile sportske novine, a s druge kutija **Woodbinesa**'. Dočekao je Finlayja s prezirom.

4 vrsta jeftinih cigareta

»Što tražiš ovdje? Smetlari dolaze tek u utorak.«

»Budi miran, Cha, molim te!« zaklinjala ga je gospođa Bell. »I pokaži doktoru svoju ruku. Znaite, doktore«, obra-tila se Finlayju, »zaradio je tu ogrebotinu prošlog tjedna na poslu. Mislili smo da će zacijeljeti, ali, oh bože, dogodilo se nešto strašno.«

»Moja ruka je sasvim u redu«, grubo je dobacio Cha. »Neću da mi ma kakvi doktorčići čeprkaju po njoj.«

»O, Cha, Cha!« uzdisala je gospođa Bell. »Molim te, nemoj tako govoriti.«

Finlay je s mukom obuzdavao svoj bijes. Rekao je s naporom: »Kako bi bilo da mi pokažeš ruku.«

»Uh, do sto đavola!« zaurlao je Cha i polako izvukao ruku ispod prljavog pokrivača. Finlay je pogleda i razrogači oči. Od zapešća do lakta protezala se ogromna, užarena gnojna oteklina. — Što se tiče dijagnoze tu nije moglo biti sumnje: Cha je imao otrovanje ruke. ⁴

Finlay je profesionalno, bez ikakvih osjećaja, nastavio liječnički pregled. Izmjerio je Chau temperaturu. Kad mu je gumuo toplomjer u usta, Cha je promunjao:

»Za koga me ti smatraš? Zar misliš da sam ostriga?«

No, usprkos Chaovoj prividnoj mimoći i hladnokrvnosti, temperatura je iznosila 39,6 stupnjeva.

»Imaš li glavobolju?«

»Nemam«, lagao je Cha. »I nemoj misliti da će me od tebe zaboljeti glava.«

Usljedila je stanka; tada se Finlay obrati gospođi Bell.

»Morat ću ga uspavati kloroformom i otvoriti mu ranu na mci.«

»Ni za živu glavu«, dreknuo je Cha. »Neću ja kloroforma Ako me već želiš klati, možeš me zaklati i bez njega.«

»Ali boljet će ...«

»Pa što onda, do vraga!« ljutito će Cha. »I sam dobro znaš da me želiš povrijediti. Onda, hajde, navali, pokušaj iz mene izvući glasak. Sad imaš priliku da mi se osvetiš.«

Finlayju jume krv u glavu.

»To je laž, ti to dobro znaš. Ali pričekaj samo. Izliječit ću ja tebe, a onda ću te naučiti pameti.«

Naglo se okrenuo, otvorio torbu i počeo pripremati instrumente. Cha je za to vrijeme prezrivo zviždukao neku škotsku pjesmicu.

Nije dugo zviždao, iako je to možda želio. Bilo je veoma teško i bolno otvarati ranu bez anestezika. Njegovo se kmpno tijelo ukočilo od boli, a lice mu je poprimilo prljavo-sivu boju kad je Finlay zarezao dva duboka zareza i počeo čistiti ranu. Nije bilo mnogo gnoja, što je bio loš znak — iz posjekotina je curila samo neka cma tečnost koju je Finlay oprezno očistio, prije nego je u ranu stavio gazu.

Kad je sve bilo gotovo, Cha je iza uha izvukao napola popušenu cigaretu, zapalio je i zagledao se u umotanu mku. »Bogami, dobn si kašu izmjesio iz nje!« uzviknuo je. »Ali što smo dmgo mogli i očekivati?«

A onda se, s cigaretom u mci, jednostavno onesvijestio.

Naravno, došao je brzo k svijesti, ali je bio još daleko od ozdravljenja. Kad je Finlay ponovo došao, zatekao je Charlieja u teškom stanju. Imao je otrovanje krvi. Bio je ozbiljno bolestan — u bunilu. Temperatura mu je iznosila 41 stupanj a puls 140 otkucaja u minuti. Gospođa Bell je odlučno odbila da ga prevezu u bolnicu.

»Cha to ne bi htio! Cha to nikako ne bi dopustio«, ponavljala je kršeći ruke. »On je bio dobar sin. Neću da sada, kad je bolestan, radim nešto protiv njegove volje.«

I tako je sva odgovornost pala na Finlayja.

Tjedan dana borio se za Chaov život. Mrzio je Chaa, a ipak je osjećao da ga mora spasiti. Dolazio je tri puta dnevno i pažljivo čistio i previjao njegovu ruku. Nabavio je od prijatelja apotekara čak iz Glasgovva neki novi lijek protiv otrovanja. Pobrинуo se i za druge lijekove koji su pomogli da Cha ostane na životu.

Nije to bio tmd iz ljubavi, budite uvjereni; zbog nedostatka boljeg izraza možete to nazvati tmdom mržnje.

Nakon užasnog tjedna, Chaova bolest dosegla je vrhunac. Osmog dana nastupila je kriza. Dok je sjedio do kasno u noć kraj Chaovog kreveta, Finlay je zaključio da će se Cha izvući. Negdje oko ponoći Cha se pomaknuo i otvorio oči. Pogled mu je pao na Finlayja. Dugo ga je promatrao, a tada pomakne blijede usnice i procijedi:

»Vidiš — bolje mi je, tebi za inat.«

Onda je zaspao. Dok se oporavljao Cha je bio još nepodnošljiviji. što je više jačao, to je žešće zabadao.

»Mislio sam da ćeš mi odrezati mku kako bi me mogao nadjačati!« ili, »Dokrajčio bi me da si imao za to hrabrosti, ali ti si kukavica!«

Finlay to nije mimo podnosio; ni govora! Kad je Cha bio izvan opasnosti zaboravio je na svoje profesionalno dostojanstvo i stao uzvraćati istom mjerom. Psovke su frcale s jedne na drugu stranu. Mladi zakivač i mladi doktor dijelili su jedan drugom strašne pridjeve sve dok gospođa Bell ne bi začepila uši i izjurila iz sobe.

Kad je Cha napokon ozdravio i bio spreman da ode na oporavak u Ardbeg Home, Finlay ga je energično odvuкао u stranu.

»Moja njega i nadzor su sada završeni. Prizdravio si. Ići ćeš na more da se potpuno oporaviš. E pa, kad se vratiš, potpuno zdrav i spreman, prošeći se do moje ordinacije. Cekat ću te tamo, i izmlatiti te kao nikog u životu.«

»U redu«, odgovorio je odlučno Cha. »To bih jako volio doživjeti.«

Četiri nedjelje prolazile su sporo, vrlo sporo. Finlay je nestrpljivo brojao dane. Toliko je mrzio Chaa da mu je ovaj nedostajao. Da, zaista mu je nedostajao.

Život je bio prilično jednoličan bez Chaovog prezrivoг cereња i oštrog jezika. Napokon se, krajem mjeseca, Cha vratio u Levenford i odmah dojurio u ordinaciju. Bio je snažan i zdrav kao i prije, samo još bezobrazniji.

Prišao je Finlayju. Unijeli su se jedan drugom u lice. Uslijedila je stanka. Ali ono što se dogodilo bilo je strašno — tako strašno da je gotovo nemoguće objasniti.

Finlay je piljio u Charlieja. Charlie je buljio u Finlayja.

Glupavo su se smješkali, a tada, obojica u isti mah pružiše jedan drugom ruku.

DRUCKEN DAVIE

Ovo nije vesela priča. Zapravo to i nije nikakva priča, već istina — gorka i nemila istina, koja je započela veoma neprikladno, s jednim napadom deliriuma tremensa, a završila — no, vidjet ćete kako je završila.

Radi se o čovjeku kojeg je Finlay Hyslop volio, o čovjeku po imenu Muir — David Muir — diplomiranom profesoru umjetnosti na St. Andrews Univerzitetu; o poznavaoocu klasične književnosti, o pjesniku, pijanici, propalici i budali.

»Jeannie Lee bi htjela da dođete do nje, doktore.«

»Zašto?«

»Radi se o Drucken Davieju, doktore.«

»A tko je, za ime svijeta, Drucken Davie?«

»Oh, pa on je — on je, jednostavno Drucken Davie, doktore.«

»Pa, što se dogodilo s Drucken Daviejem?«

»Opet je pijan, doktore!«

Finlay je promatrao prljavog dječarca u poderanim hlačama, s okruglom glavom i balavim nosom, koji je donio poruku iz siromašnog, lučkog kvarta, gdje je Jannie Lee izdavala sobe siromašnim građanima Levenforda. Rekao je nevoljko;

»Ako je samo pijan, onda mu nije potreban doktor.«

»Ali on nije pijan kao obično«, dočekao ga je znalački odgovor. »Inače zna biti mrtav pijan ili pijan kao zemlja, ali ovaj puta uza sve to prikazuju mu se i bijeli miševi.«

I tako se Finlay s negodovanjem uputio k Jeannie Lee. Njena kuća, kao što se moglo i pretpostaviti, nije baš bila neki hotel, već najgora rupčaga u tom ozloglašenom predjelu grada. Pokucao je na željezna vrata, na kojima se nalazio natpis: »Dobri kreveti: Samo muškarci«. Nakon dužeg čekanja u kuću ga je uvelo mlado i neuredno žensko čeljade, koje se unatoč zabrani njenog spola izvješenoj na vratima, osjećala kao kod kuće i ponašala veoma slobodno.

»Jenny Lee je morala izići«, objavi ona, odmjeravajući Finlayja svojim lijepim očima. »Ona vam poručuje da neće platiti vaše posjete. Kaže da se obratite Davie Muiru kad se oporavi. Kaže da je polic...«

Finlay ju prekide:

»Nije važno što kaže. Dajte da vidim tog Davieja, pa da što prije izađem odavde.«

»U redu, u redu. Nemojte se uzrujavati. Tamo je njegova soba ... onamo!«

Bio je to sobičak u stražnjem dijelu kuće. U njemu je bilo tako mračno da je Finlay morao čekati neko vrijeme dok mu se oči nisu privikle na tamu. Tek tada je opazio Davieja Muira na željeznom krevetu. Usprkos tome što je uživao u »dobrom krevetu« s poderanim madracima i jednim jedinim, prljavim pokrivačem, Davie je ležao potpuno odjeven i s cipelama na nogama. Bio je neobrijan, blatnjav, poderan, a pogled, nekakav užasnuti pogled, bijaše mu uperen u strop.

Oko njega sve sami dokazi bijede i siromaštva; goli stol, stari, napukli sanduk, nekoliko praznih boca i mnoštvo prašnjavih knjiga.

Strahovit nered u sobi i tužno stanje u kojem se nalazio čovjek, natjerali su Finlayja da uzvikne:

»Bože, kakav nered!«

Ćuvši taj uzvik, Davie skoči s kreveta, a iz njega poteče čitava bujica riječi. Lice mu je poplavilo, vene na vratu su mu iskočile i zategle se poput struna, oči mu se iskolačile, bjeloočnice zabijeljele. Izgledao je poput nekog mučenika iz najvećih dubina pakla.

Nema svrhe pisati o čemu je govorio. Besmislene riječi bile su plod bolesne mašte zalivene alkoholom i izmučene, bolesne duše. No kad je napad prošao i bolesnik se stropoštao na krevet, iznenada je izgovorio ove stihove:

Scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis Dumque loquor, vultus obruit unda meos...

Finlayja je iznenadio ovaj neočekivani kontrast nejasnom mrmljanju i način na koji su riječi bile izgovorene. Odjednom ga je napustila želja da izađe odavde čim ubrizga morfij u bolesnikovu ruku. Umjesto toga zadržao se prilično dugo. Ostao je uz Davieja gotovo čitav sat. Promatrao ga je dok je padao u nemiran san i pokušavao da prodre ispod te prljave brade i blatnjavog lica, da barem na taj način upozna tog čovjeka.

Davie nije bio star; nije mu bilo više od trideset i pet godina, procijenio je Finlay. Kosa mu je još uvijek bila gusta i črna, čelo glatko, a lice svježe, no iz njega je izbijalo ogromno iskustvo.

Prije odlaska, Finlay je očistio i uredio sobu što je bolje mogao. Sakupio je knjige s poda. Jedna je bila Eneida, a druga Paolo i Francesca.

Uzdahnuo je, prignječio nekoliko stjenica koje su se vukle po podu, otrešao se od buha i, bacivši još jedan pogled na usnulog Davieja, napustio je njegov brlog.

Te je večeri nenametljivo upitao Camerona što zna o Davieju — valjalo je biti oprezan jer Cameron nije volio pričati kad je osjetio da se radi o ogovaranju.

»Znači, vidjeli ste Drucken Davieja«, mrmljao je Cameron ispuštajući oblak dima iz svoje lule. »Postoji o njemu priča kojoj ne biste povjerovali ni da je vidite napisanu.«

Pauza.

»Jadni Davie Muir! Kad ga pogledate ne biste vjerovali da je nekoć bio najbolji student na univerzitetu — da, da, najinteligentniji čovjek koji je ikada diplomirao na starom St. Andrew's Collegeu. Znao je grčki i latinski kao što ja znam engleski.

Govori se, da su mu čak ponudili katedru na Oxfordu. A što je sada s njim? Honorami suradnik levenfordskog 'Oglasnika'. I od te zarade se opije barem dva puta mjesečno.

Prije pet godina došao je u Levenford i zaposlio se kao profesor klasičnih jezika na Akademiji. Nekoliko je godina radio na tom počasnom mjestu, ali je na kraju ipak izgubio katedru. Tada sam učinio sve da mu pomognem. Uspio sam mu naći namještenje u Lochu gdje je podučavao seosku djecu.

Sve ih je oduševio tamo; imali su o njemu divno mišljenje, ali to je trajalo samo tri mjeseca; tada su ga u roku od dvadeset i četiri sata izbacili naglavce.

Fuj! Ne mogu ni misliti o tome, toliko mi je žao jadnog Davieja. Ne mogu vam više pričati.«

»Znači da je to duga priča?« interesirao se Finlay.

»Ne«, odgovori kratko Cameron. »To je kratka priča. Prokleta kratka. Jedna, jedina riječ. Alkohol! Laku noć vam želim, Finlay.«

Cameron ugasi lulu i ode na spavanje.

Idućeg jutra Finlay je ponovo posjetio Davieja. Inače, to ne bi bio učinio, jer još nije posjedovao Cameronovu nesebičnost. Njegovu štedljivu narav nisu privlačili slučajevi od kojih ne bi zarađio ni pare. Ali nešto ga je privlačilo Davieju Muiru, možda njegova bespomoćnost, neki rijedak, patetični šarm tog bolesnika.

A Davie je, nema smnje bio simpatičan. Učen, osjetljiv, inteligentan i duhovit, bio je najprijetnije društvo na svijetu.

Malo-pomalo, Finlay se sprijatelji s tim bogatim i uzbuđljivim duhom. Satima bi sjedio, slušao, govorio i smijao se zaboravljajući buhe i stjenice i siromaštvo sobice u kojoj se nalazio. Davie Muir mu se najprije sviđao, onda ga je obožavao, a na kraju iskreno zavolio.

I tako se jednog popodneva, kad je Davie već skoro sasvim ozdravio i bio kadar da stoji na drhtavim nogama, Finlay odlučio na neobičan korak.

»Davie«, rekao je oprezno, »zašto se ne okaniš pića? Mislim, zauvijek. Učinit ću sve da ti pomognem.«

Davie ga je odmjerio iskosa i nervozno se nasmijao. Progovorio je s gorčinom u glasu koju Finlay do tada ni jednom nije osjetio:

»Kura ala Hyslop, zar ne? Staviš mi nešto u čaj dok ja ne gledam. Nešto bez okusa i mirisa. I drugo jutro sam izliječen. Bože! To je divan prijedlog, ako ni zbog čega, a ono zbog originalnosti!«

Finlay pocrveni.

»Samo sam mislio...«

»Nije dobro misliti, momče«, prekinuo ga je Davie blago. »A nije dobro ni pokušavati. Zar misliš da nisam već pokušao? Imao sam tuce doktora — u Edinburghu, Londonu, pa čak i u Berlinu. Vukao sam se po sanatorijima dok mi već nisu dozlogrdili. Ja sam neokrunjeni kralj domova za alkoholičare. Sve sam već pokušao. Ali ništa ne pomaže, Finlay.«

To je usađeno u meni. To sam ja. Ja sam truo zbog truleži. Ja sam sama trulež. Trulež. Kažem ti.«

Nastavio je sve jačim glasom:

»Ja sam pijanica. Vječna, neizlječiva pijanica. Onog časa kad budem sposoban da izađem iz ove kuće otići ću u Mameyjevu gostionicu. Imam tamo svoje mjesto. Svi me znaju, jer ih zabavljam. Kad sam pod gasom pričam momcima zgodne pričice na francuskom. Kad se napijem uveseljavam ih grčkim epigramima. Oni misle da je to kineski — ali baš me briga, oni me vole. Kad sam pijan, razumiješ. U svakom slučaju, otići ću tamo čim ti odeš odavde. Sjest ću i zapiti sve što imam. Kad više ne budem imao novaca posudit ću od svojih prijatelja, a i Pat Mamey će mi dati na kredit dok mi 'Oglasnik' ne isplati honorar. Tada mogu započeti sve iznova.«

Piće, piće, piće! Ako me posluži sreća, proći će šest mjeseci do idućeg delirija. Kad ugledam bijele miševe provest ću mjesec dana u krevetu — to je moje liječenje, znaš. Tada ću opet biti u stanju da pijem idućih šest mjeseci.«

Nakon mučne tišine Finlay reče:

»Ako je tako, Davie, meni ovdje više nije mjesto.« Bez pozdrava iziđe iz sobe.

Naravno, dogodilo se upravo onako kako je Davie predvidio. Jedan sat kasnije otvorila su se vrata gostoljubive Mameyjeve krčme, a kroz njih se ušetao Davie Muir.

»Zdravo, Davie, gdje si bio?« dočekao ga je Pat koji je stajao iza šanka.

»Bio sam četmaest dana u lovu, Pat«, odgovori veselo Davie. »Jednostavno, s prijateljem u lovu.«

Kate Mamey, Patova žena, koja je stajala na vratima za poslugu, stresla se poput hladetina čuvši ovu gmbu šalu.

»Ali, sada uopće nije sezona ptica, nema nikakvih ptica, baš nikakvih.«

»Mi smo lovili bijele miševe«, odgovori suho Davie. »Sasvim bijele miševe, gospođo Mamey. Strašno je teško primijetiti bijelog miša kad se penje po zidovima. Jednu duplu, Pat, brzo!«

Približavala se večer. U brodogradilištu je završio radni dan. Svi »momci« su navratili u gostionicu — zakivači, varioci, monter i dmgi radnici — svi su bili sretni, strašno sretni, što je »njihov Davie« ponovo među njima.

Klan je bio na okupu. Učeni gospodin i neuka gomila. Alkohol se lako i obilno slijevao niz Daviejevo ožednjelo grlo. On je bio ozaren, razdragan. Citirao im je Homera, zadivio ih svojom, neskraćenom verzijom priče o ujaku Tobyju i njegovom satu, a kad se gostionica zatvorila oteturao je do svojeg brloga i svalio se trešten pijan na krevet.

Sutradan je osvanulo divno jutro. Kasno je ustao i uputio se k Mameyju da »opere zube«.

Duž obale je puhao svježiji povjetarac, nebo je bilo tamnoplavo, sunce je toplo sjalo. Iznad mola letjelo je nekoliko predivnih, bijelih galebova. Uopće, dan je bio prekrasan.

Kad je skrenuo za ugao, Davie je začuo kako ga netko doziva. Bila je to Kate Mamey. Dobacila mu je s ponosom u glasu:

»Ah, gospodine Muir, prošli ste pored mene kao da me uopće nema, a ja, eto, šećem sa svojom kćeri. Znaite, upravo se vratila sa školovanja.«

»Oprostite, gospođo Mamey«, odgovori mamumo Davie.

Smetalo mu je sunce. Osjećao se užasno bolestan i žedao je za pićem. Mutno se sjećao priča o Patovoj kćeri, njegovoj ljubljenoj Rose, koju su poslali daleko od gostionice, na školovanje u neki samostan. Okrenuo se da je pogleda. Dugo je promatrao njenu nevinu i čistu ljepotu kao da je želi upiti u sebe. Onda je oborio oči — kukavno, bijedno, strašno.

»Da, danas je divan dan za šetnju«, promrmljao je. »Svjež! Sunčan! Izvinite, ali moram požuriti na jedan sastanak.«

Podigao je šešir u znak pozdrava i zaboravio ga staviti natrag na glavu. Zacrvenio se i brzo krenuo svojim putem, u gostionicu.

»Jednu duplu, Pat.«

Polako je ispijao piće, pogleda prikovanog za svoje poderane cipele. Slušao je Pata koji je pričao samo o svojoj kćeri i njenom povratku.

»Prošla je sedamnaestu, Davie, momče, a čedna je poput djeteta. Zar je nisi vidio kad si dolazio ovamo? Bože, ljepša je od najljepšeg cvijeta.«

»Lijepa je«, ponovio je tiho Davie. »Ljepša od ruže.«

I kao za sebe izgovorio je stih: »Ovamo, sva poput rose, iz svog je samostana došla ...«

Pat je čuo te riječi. Sav se ozario.

»Vrlo lijepe riječi, upravo njoj odgovaraju. Sviđa mi se taj stih. Hajde, popij još jednu čašicu, momče, ja častim.«

»Kasnije, Pat, kasnije. Neću sada.«

Izišao je napolje, pokušavajući da misli. Prešao je ulicu i zaustavio se na pločniku preko puta gostionice. Za jedan sat Rose i njena majka su se vratile. Primijetila ga je i nasmiješila mu se, znači prepoznala ga je. Srce mu je snažno udaralo kad je nestala za vratima.

»Prokletstvo!« stenjao je u sebi. »Zašto nisam mrtav?«

Vratio se u svoju sobicu. Dogodilo mu se to, napokon. Zaljubio se. Ona je bila, draga, nevina, lijepa i imala je kedamnaest godina.

Njemu je bilo trideset i četiri i bio je pijanica. Dugo je sjedio i razmišljao. Bijeda i prljavština u njegovom sobičku ga je dovodila do bjesnila. Ustao je i ljutito tresnuo stolicom o pod.

Odjednom je mahnito uzviknuo:

»Zašto ne bih? Zašto da ne? Ja to mogu učiniti ako hoću. Nikad prije to nisam htio. Ali sada hoću, želim!«

Dograbio je šešir i istrčao iz kuće. Trčao je skoro cijelim putem i zadihano uletio u Finlayjevu ordinaciju.«

»Finlay«, uzviknuo je, blijed i uzbuđen. »Odlučio sam. Prestajem piti. Ovaj puta zauvijek, razumiješ. Pomozi mi kao što si obećao.«

Levenford se, naravno, podrugljivo smijao kad se Davie pojavio na ulici u Finlayjevom čistom i ispeglanom odijelu.

Levenford se izvrsno zabavljao kad se preselio iz bijedne lučke četvrti u pristojan stan u Church Streetu.

Levenford je prezrivo odmahivao rukom kad je Jackson, na Finlayjev nagovor, dao Davieju stalno zaposlenje u »Oglasniku« sa trideset šilinga tjedne plaće.

Levenford je, naime, znao da sve to neće dugo potrajati. Levenford je čekao.

Cinilo se, međutim, da bi Levenford mogao čekati uzalud. Davie je živio vrlo mirnim životom; danju je radio, a noću ostajao u svojoj sobi. Malo je njih znalo da je Daviejev mir samo prividan. U dubini duše on je teško i gorko patio. Spoznao je sve muke besanih noći. Kad ga je zgrabila žeđ za alkoholom plakao je od nemoći i patnje. No, tvrdoglavo je nastavio liječenje, hvatajući se za svoju jedinu nadu, jedini podstrek.

Finlay je bio uz njega; pomagao mu je kao doktor, kao prijatelj, pomagao mu je kako je god znao i umio. Na kraju je izgledalo da će Davie ipak pobijediti.

Došlo je ljeto — blago, rano ljeto koje je zadržalo svježinu proljeća, naročito uvečer kad je Davie, osjećajući se jačim i sigurnijim, izlazio na šetnje prema brežuljcima Winton. Bile su to ugodne šetnje, izvan grada, kroz šume, sve do otvorenih proplanaka. Ali nije ljepota krajolika privlačila Davieja. Odlazio je tim putem jer je to bila Rosina omiljena šetnja. No, nije se usudio da joj priđe. Bio je još uvijek nepovjerljiv, sramežljiv i svjestan svojih mana. Želio je samo da je gleda iz daljine kao što čovjek sa zemlje promatra ljepotu zvijezda. Njegova je ljubav prema njoj bila duhovna, idealizirana. Njeno prisustvo na toj udaljenosti dojmilo ga se poput pjesme — pjesme nevinosti.

Ali jedne večeri, a bilo je to neizbježno, napokon su se sreli.

Dogodilo se to na rubu proplanka. Sunce je zalazilo u blještavom sjaju. Sa blagih padina brežuljaka dopiralo je jedva čujno blejanje ovaca. Dok se približavala, srce mu je luđački i bolno udaralo. Osjećao je da ga neće prepoznati, ali nije bilo tako.

Nasmiješila mu se iskreno, toplo i zastala. Započeli su razgovor, divili se zajedno prirodi i krenuli prema gradu. Sve je bilo nevino i potpuno prirodno. Više mu nije bilo neugodno. Tradio se da bude zanimljiv, zabavan, veseo. Nasmijavao ju je svakakvim besmislicama. Primijetio je, sav ozaren, da se djevojka izvrsno zabavlja. Kad su izbili na cestu koja je vodila u grad, iznenada je stao.

»Ovdje ću vas pustiti da odete«, rekao je. »To jest, ako mi dozvoljavate.«

Iznenadeno ga je pogledala.

»Ali, zar vi ne idete također u grad?«

Dao bi sve na svijetu da smije s njom proći ulicama grada. No, bio je mudriji od nje.

»Ne«, odgovorio je vedro. »Moram posjetiti nekog u Darrochu — zbog 'Oglasnika', znate. Vratit ću se kasnije.«

I zaista je, od radosti prvog susreta, pjevušio čak do Darrocha, iako tamo nije imao nikakvog posla. Ali, jao — to mu uopće nije bilo potrebno.

Vidjeli su ga kako razgovara sa Rose, vidjeli su kako šeće s njom kroz šumu. Dougal Todđ, velikodušni građanin Levenforda sve je vidio i potrčao — poletio koliko su ga njegovi ravni tabani nosili — i raširio vijest o mladoj Rose Marney i pijanici Davieju koji se potpuno sami šeću livadama izvan grada.

Ta strašna vijest doprla je sutradan i do Pata Marneyja. Njegovo dobrodušno, debelo lice skupilo se u grimasu bijesa i užasa. Bez riječi je dograbio batinu i dao se u potragu za Daviejem. Našao ga je tog subotnjeg podneva nasred prometne Glavne ulice.

»Ti pseto jedno!« zaurlao je Marney. »Ti pijano pseto! Misliš da ćeš se dočepati moje kćeri kao onih žena u luci. Ti, koji si lokao moje piće, Ti, pijana spužvo. Tko bi očekivao da ćeš se usuditi dodimuti moju kćer.«

I počeo je luđački tući Davieja svojom batinom.

Davie nije mogao izbjeći ovaj divljački napad. Primio je tuce snažnih uđaraca po glavi i leđima i srušio se bez svijesti u jarak. Dugo je ležao onesviješten, a kad se napokon osvijestio ugledao je kraj sebe prijatelje koji su ga držali na rukama.

Mamey je već otišao, a oni su ljutito vikali za njim.

»Prljava irska svinjo, zar se tako udara čovjeka!«

»Jadni Davie, sav je prebijen.«

»Donesite brzo vode!«

Ali nekom je na um pala bolja ideja.

»Hej, Davie, uzmi ovo.«

I prije no što se snašao, Davie osjeti grlič boce na usnama, a niz grlo mu poteče rakija. Instinktivno je potegnuo gutljaj. Bio je povrijeđen, ranjen i drhtav. Rakija je tekla niz grlo poput božanske, davno zaboravljene vatre. Ispraznio je čitavu flašu.

»Ah, sad je bolje«, začuo se nečiji glas.

»To ti je pomoglo, Davie. Hajdemo odavde, da sjednemo u Fitterovu krčmu.«

Gostionica je bila odmah preko puta. Skrbnički su ga odvukii tamo, i prisilili ga da popije još jedno piće. Nije mogao odoljeti. Rakija je već učinila svoje.

Počeo je piti sam, bez nagovaranja. Pio je divlje, luđački. Sav njegov povrijeđeni ponos se pobunio i gušio ga svom žestinom. Pomisao da ga je udario Marney — njega — Davieja

Muira, najboljeg studenta na St. Andrews univerzitetu! Pokazat će on Mameyju, pokazat će mu i to uskoro.

U šest sati je izišao iz Fitterove krčme i u društvu nekih prijatelja krenuo prema Mameyjevoj gostionici.

Banuo je na vrata i, pijano se njišući, prostački oslovio Pata.

»Ti si udario gospodina! Ti prljava životinjska vrsto iz porodice irskih svinja. Ti nečisti krmče! A zašto si me udario? Samo zato što sam ja, Davie Muir, priuštio tvojem derištu čast da razgovara sa mnom.«

Nasmijao se glasno i zlobno. Ali, okrenuvši se da vidi kakav su efekt ostavile njegove riječi, prestao se smijati. Na vratima je stajala ona. Bila je blijeda i zaplašena. U očima joj se odražavao užas i odvratnost. Čula je svaku riječ koju je izgovorio. Glupavo je buljio u nju, još uvijek se lagano njišući na nogama. Evo, tu pred njim stajala je njegova divna Rose, njegova pjesma nevinosti. A on ju je nazvao bijednim derištem.

Lice mu je dobilo boju gline. Kriknuo je očajnički, u agoniji. Oborio je glavu, okrenuo se i slijepo oteturao na ulicu.

Puna tri dana ništa se nije znalo o Davieju Muim. Ali jednog popodneva za vrijeme plime, djeca na rijeci Leven ugledala su kako se nešto ljulja na površini vode. Bilo je to tijelo Davieja Muira.

»Scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis ...«

Finlayja i Jacksona dopala je tužna dužnost da pregledaju Daviejevu ostavštinu.

Nije bilo ničeg vrijednog. U njegovoj sobi su pronašli neke stihove pisane na grčkom jeziku.

Finlay nije znao mnogo grčkog, ali ono što je znao bilo mu je dovoljno. Shvatio je da su to bile ode koje je pisao o Rose. Brzo ih je sakrio pred Jacksonom. Dok su silazili niza stepenice Jackson reče Finlayju:

»Pretpostavljam da se jadnik zaista udavio za vrijeme napadaja delirija.«

Finlay je neko vrijeme šutio, a onda tužno zaniječe:

»Ne, nije bilo to, Jacksone. Bio je to delirij, ali ne glave, već srca. Ako već hoćeš to nekako nazvati, nazovi ga delirium cordis.«

SESTRE SCOBIE

Tog hladnog, rujanskog jutra dok je Finlay iznad kamina zagrijavao svoje čizme, u sobu je ušla Janet noseći neku poruku.

»Zove vas Anabel Scobie«, primijetila je i pružila mu neobičan, uzak komad papira koji kao da je namjerno bio izrezan u takvom obliku. Finlay je bacio pogled na uglasti, staromodni rukopis —

*Gospođica Beth Scobie lijepo moli doktora da pogleda
njenu sestru Anabel kojoj nije dobro.*

»Hvala, Janet«, kimnuo je. »Zapisat ću taj poziv.«

Gledala ga je dok je upisivao u knjigu vizita i naprosto izgarala da mu kaže nešto o Scobiejevima. Sukobili su se njeno dostojanstvo i nezadrživa sklonost naklapanju i ispraznom ogovaranju i od toga su joj uglovi usana podrhtavali poput mačke kad obilazi oko zabranjenog kolača. Iznenađeno podigavši pogled, Finlay opazi u njenim očima da je muči želja za brbljanjem. Glasno se nasmijao.

»Ne brinite, Janet, čuo sam već o Scobiejevima.«

Ona uvrijeđeno trgne glavom.

»Tim bolje za vas, jer od mene ne biste izvukli ni jednu riječ.«

Okrenula se na peti i uzdignute glave, duboko uvrijeđena odmarširala iz sobe.

Mnogi ljudi u Levenfordu znali su za Scobiejeve. To su bile dvije sestre, dvije neudate djevojke, koje su već davno prevalile pedesetu, a živjele su u maloj kući od sivog kamena na ulazu u Levenford. Bila je to starinska kućica iz koje se pmžao divan pogled na brodove i otvoreno more, a sve je oico nje mirisalo na sol, 1 vjetar, zidovi su JOJ taKO reci bili isprani solju. Izgledala je kao kuća nekog moreplovca a to je zaista i bila.

Kapetan Scobie ju je sagradio kad je ostao udovac s dvije kćeri i kad se zauvijek vratio s dugih putovanja po morima. I sagradio ju je baš na tom mjestu odakle se mogao osjetiti miris mora što ga je toliko volio. Abemethy Scobie je bio nizak, čvrst i vedar čovjek koji je pola svoga života proveo na starim pamim brodovima što su osamdesetih godina prevozili teret u Kalkutu. Na kraju je postao kapetan »Magnetica« — najljepšeg broda koji je ikad sagrađen u brodograđiisti Latta. Na njemu je dočekaio penziju ploveći za Južnu Ameriku i natrag. Sad je već osamdeset godina bio mrtav. No, njegove kćerke, Beth i Anabel, još su uvijek živjele u staroj, ali čvrstoj kući koju je nedaleko morske obale podigao njihov otac.

Starija Beth bila je sitna, tamnoputna i mršava žena sa strogim crnim obrvama i poput strune čvrste začešljane kose. Anabel je bila dvije godine mlađa, veoma nalik svojoj sestri, osim što je bila viša i još koščatija. Ipak, na njenim se obrazima s vremena na vrijeme znalo pojaviti mmenilo, a kad je zapuhao hladan vjetar pocrvenio bi joj i nos.

Dvije stare djevojke odijevale su se potpuno jednako — nosile su cipele istog oblika, jednake mkavice, šešire, čarape od iste vune i uvijek iste, cme haljine s uskim, bijelim rombovima na okovratniku i rukavima.

Imale su i isto držanje — onaj čemeran i pomalo neprijateljski izraz koji ne silazi s lica starijih usidjelica naviklih da žive zajedno. A oduvijek su živjele zajedno.

U petnaest proteklih godina ni jednom se nisu razdvajale. *Ali za tih petnaest godina nisu među sobom progovorile ni riječi!*

Taj čudnovat podatak možda zvuči nevjerovatno. No to je bila istina. I kao sve čudesne stvari i to se dogodilo na najjednostavniji i najgluplji mogući način. Njihov sukob je izbio zbog Rufusa.

Rufus je bila mačka, velika, tigrasta mačka koja je pripadala objema sestrama i koju su podjednako voljele. Svake večeri jedna bi od sestara dozvala Rufusa iz vrta iza kuće gdje se, kao i svaka normalna mačka, šetala prije spavanja.

»Rufus! Rufus! Dođi ovamo!« zvala bi Anabel jednu večer. A drugu bi izlazila Beth i, da ljudi ne bi pomislili da oponaša svoju sestru, dozivala bi:

»Mic, mic! Ovamo, Rufus, ovamo!«

I tako su se izmjenjivale pravilno poput sata sve do one fatalne večeri prije petnaest godina. Tada je Beth, podigavši pogled sa pletiva ili je to možda bilo kačkanje, upitala sestru.

»Zašto nisi dozvala Rufusa, Anabel?«

Na što je Anabel bez oklijevanja odgovorila:

»Zato jer danas nije na meni red. Ja sam ga sinoć dozvala.«

»Ali ne«, usprotivila se Beth, »ja sam ga sinoć dozvala.«

»Ne, ti nisi, Beth Scobie.«

»Jesam!«

»Nisi!«

»Dopusti, ali jesam! Sjećam se dobro da se sakrivala u grmlju malina.«

»To je bilo preksinoć! Dobro se sjećam da si mi o tome pričala. To nije bilo sinoć.«

»Izvini, molim te, ali to je bilo sinoć.«

I onda su obje planule i obasule jedna drugu drvljem i kamenjem. Na koncu je Beth odlučno zatražila:

»Posljednji puta te opominjem, Anabel. Izađi i pozovi mačku.«

A Anabel je jednako odlučno prosiktala:

»Danas nije na meni red da zovem mačku.«

Zatim su obje ustale i otišle na spavanje. Nijedna nije pozvala mačku. Sve se moglo sretno završiti da Rufus, našavši se odjednom na slobodi, nije odlučio da se odskiće. Drugog jutra Rufusa više nije bilo, mačka je nestala zauvijek i nepovratno. Uvidjevši što se dogodilo, Beth se bijesno obratila sestri:

»Neću više nikad, dok živim, progovoriti s tobom, ako ne klekneš i zamoliš me za oprostenje zbog ovog što si učinila«, rekla je naglašavajući oštro svaku riječ.

»A ja«, odgovorila je zagriženo Anabel, »ja više neću progovoriti s *tobom* dok je života u mom tijelu, ako *ti* ne klekneš i zamoliš me za oprostenje.«

Ovakve su zakletve pljuštale i ranije u toku porodičnih svađa, ali s ove dvije dogodila se neobična stvar. Sestre su ih održale. Možda je još najčudniji bio način na koji su ih održale.

I tako je u pola dvanaest toga dana, kad je dobio poziv, Finlay pokucao na vrata kuće sestara Scobie; otvorila mu je sama gospođica Beth, jer iako su sestre dobro i udobno živjele od nasljedstva, nisu držale nikakvu poslugu.

»Izvolite ući, doktore«, pozvala ga je Beth i uvela ga u kristalno čistu dnevnu sobu s naslonjačima ispunjenim konjskom dlakom, sa slikama marina po zidovima, sa prekrasnim porculanskim posuđem u vitrinama i s teškim mramorim satom koji je svečano otkucavao iznad kamina.

Nastavila je bezličnim tonom: »Pogledat ću da li je moja sestra spremna da vas primi.«

Kad je izišla iz sobe Finlay se instinktivno okrenuo ne bi li se ogrijao na vatri, no plamena nije bilo. Ispred otvora kamina nalazio se bogato ukrašeni željezni paravan. Pogled mu je, međutim, pao na ploču iznad kamina gdje je ležao snop uredno izrezanih i složenih papira upravo onakve veličine i oblika na kakvom mu je Beth napisala pomku. Pored snopića papira nalazila se olovka.

Finlay je zurio u papire i olovku i polako počeo shvaćati u čemu je stvar. Tada je na podu kraj kamina primijetio dva zgužvana papirića. Znatiželjno ih je podigao. Na prvom je olovkom bilo ispisano:

»Ne osjećam se dobro, molim te pozovi doktora.« A na drugom: *»Glupost, nije ti ništa.«*

Iznenadeno je ispustio papiriće. Znači, na taj način su se cijelo vrijeme sporazumijevale.

U taj čas začuo je šum iza sebe i okrenuo se. Na vratima je stajala Beth.

»Moja sestra vas očekuje«, rekla je mimo. A Finlay se mogao zakleti da je u ruci držala zgužvane papiriće.

Popeo se uz stepenice sam — Beth je ostala dolje — i ušao u Anabelinu spavaću sobu.

Anabel je ležala u velikom krevetu od mjedi, pokrivena prekrasnim pokrivačima. I posteljina je bila veoma lijepa. Anabel je, međutim, bila vrlo bolesna. Za nepunih pet minuta ustanovio je da ima gripu — doduše još uvijek u početnom obliku — prilično jaku gripu. Koža joj je bila suha, temperatura povišena, a puls pojačan. Na vršcima pluća već se moglo čuti sumnjivo škriputanje.

Anabel se nije protivila pregledu. Nije se prikazivala lažno djevojački sramežljivom kao što je to slučaj u mnogih starijih a neudatih žena. Na kraju ga je mimo upitala:

»Sudeći po vašem izrazu, bit će da sam bolesna, zar ne?«

»Da, imate gripu«, priznao je on.

»U gradu već vlada epidemija kao i svake zime. To je jaka gripa dok traje, ali nije opasna.«

Ona se kratko nasmije, na njegovo okolišanje.

»Hoću reći«, nadopuni on pocrvenjevši, *»da ćete je preboljeti za sedam do deset dana.«*

»Naravno da hoću!«

»U međuvremenu, bit će najbolje da vam dovedem njegovateljicu.«

»To nikako nećete uraditi, doktore.«

Strogi izraz pojavio se u njenim duboko usađenim očima.

»Moja će sestra paziti na mene. Ona, doduše, nije bogzna kakva njegovateljica, ali ja to mogu podnijeti. Znae, doktore, ona je tvrdoglava. Strašno tvrdoglava i svadljiva. Ali trpjela sam je dok sam bila zdrava, trpjet ću i sada kad sam bolesna.«

Finlay nije imao više ništa reći Anabel. Smotao je stetoskop, zatvorio torbu i sišao u dnevnu sobu. Našavši se ponovo među marinama, namještajem s konjskom dlakom, porculanom i starim satom, obrati se Beth.

»Vaša sestra ima gripu.«

»Gripu! Zar je to sve? Pa da, ona je oduvijek bila umišljeni bolesnik.«

»Ali shvatite«, povikao je strogo. »Vaša sestra je zaista bolesna. Bit će joj još mnogo gore prije no što ozdravi. Gripa nije šala. Anabel će biti potrebna njega.«

Beth se ironično nasmiješi.

»Mogu se ja brinuti o njoj. Ja ću je njegovati, premda znam da će Anabel biti težak pacijent. Znae doktore, ona je tvrdoglava. Strašno tvrdoglava i svadljiva. Ne biste vjerovali što sam sve pretrpjela uz nju. Ali trpjela sam dok je bila zdrava, a bogami mogu i sada kad je bolesna.«

Zabezegnuto je gledao u nju. Rekao je oprezno:

»Ima samo jedna poteškoća.« Zastao je i nakašljao se. Bilo mu je neugodno.

»Čini se da vi i vaša sestra ne razgovarate jedna s drugom. U takvim uvjetima je ne možete njegovati.«

»Snaći ćemo se! Snalazile smo se dobro i ovih petnaest godina!«

Šutnja. Naposljetku Finlay sliježe ramenima i prihvati takvo stanje stvari. Podrobno je objasnio Beth što joj je činiti. Kad joj je sve saopćio, dohvatio je šešir i napustio sestre Scobie.

I tako je Beth vodila brigu o svojoj sestri u istoj, tvrdoglavoj šutnji koja je trajala već petnaest godina. U početku je sve išlo lako. Anabel još nije teško oboljela i papirići su letjeli poput lastavica. Ležeći na krevetu, bolesnica bi nadrljala:

»Daj mi večeras govedu juhu umjesto zobene kaše.« A sestra bi joj ukočena lica napisala: »Dobro, ali najprije moraš popiti lijek.«

Naravno, bilo je to smiješno! No bilo smiješno ili ne, petnaestogodišnje navike nije lako prekinuti.

Međutim se za dva dana dobro uhodani sistem pokvario.

Anabelina bolest je naglo krenula na gore. Već je nekoliko sati nepokretno ležala s vrlo čudnim izrazom lica. Spuštao se mrak i posljednje zrake sunca obasjavale su njene užarene obraze i oči. Zahvatilo ju je lagano bunilo.

Buncala je gluposti, besmislene riječi i fraze, ali odjednom, usred tih besmislica, progovorila je razgovijetno — obratila se svojoj sestri.

»Žedna sam, Beth. Molim te čašu vode.«

Beth je skočila kao iglom ubodena. Anabel je progovorila s njom. Nakon tolikih godina Anabel je prva progovorila. Lice i čitavo tijelo su joj zadrhtali. Prislonila je ruku na grudi i uzviknula: .

»Da, Anabel, dat ću ti vode. Evo, evo odmah!« I dojurila je začas sa čašom, i pomogla sestri da popije. Bethin glas je, izgleda, probudio Anabel iz bunila. Pogledala ju je i nasmiješila se. Vidjevši to, Beth je stala jecati.

»Žao mi je, Anabel, strašno mi je žao. Sve je to moja krivnja. A sve to ni zbog čega.«

»Možda je to ipak moja krivnja«, prošaptala je Anabel. »Možda je ipak na meni bio red do pozovem mačku.«

»Ne, ne«, jecala je Beth. »Mislim da je bio na meni red.«

Te je večeri Finlay zatekao Beth u predsoblju. Nestalo je njene krutosti, a umjesto nje na licu joj se odražavala velika zabrinutost.

»Doktore«, odmah ga je upitala. »Mojoj sestri je gore. Ne mislite — nemojte reći da se neće oporaviti?«

Stajao je i proučavao marinu na suprotnom zidu — »Magnetic« ulazi u Plymouth.

»Mislim da će preboljeti«, rekao je napokon. »S malo sreće, znate.«

»Ona mora preboljeti«, histerično je zajecala Beth. »Zar ne shvaćate doktore — uspjele smo. Anabel je progovorila sa mnom.«

I bez upozorenja ona brizne u plač.

Iako to nije želio, Finlay je bio dirnut — dirnut tim suzama, stranim njegovoj krutoj prirodi, koje su se slijevale poput vode iz kamenog izvora. Vidio je nešto neobično lijepo u pomirenju dviju sestara, ta dva čangrizava bića koja su beznačajnu prepirku pretvorile u neprijateljstvo i okovale svoje živote u nijemu mržnji.

Odjednom je zaželio da spasi gospođicu Anabel. Zamišljao je kako bi divno bilo vidjeti ponovno rađanje ljubavi i sloge između ove dvije žene koje su već bile na pragu staračkog doba. Toliko se zanio poetskim vizijama da je glasno uzviknuo:

»Moram je spasiti!«

Ali to nije bilo lako.

Dani su prolazili, a Anabel je zapadala iz bunila u bunilo, temperatura joj je rasla i padala, puls skakao, a snaga je polako napuštala. Zaraza ju je potpuno izmoždila. Cinilo se da će svakog časa oboljeti od upale pluća koja bi je sigurno dokrajčila. Toga se Finlay najviše bojao. Ponekad je mislio da je sve uzalud, jer kriza nikako nije dolazila. Ali Anabel je bila snažna i otporna. Hrabro je odolijevala bolesti, a Beth joj je svesrdno pomagala. Dvorila ju je, ulagivala joj se, zabavljala je nježno i odano.

»Hajde, draga, popij svoj lijek.« »Probaj još malo ove fine pileće juhe.« »Ova krema od borovnica je dobra za tvoj kašalj.«

Napokon je tmd bio nagrađen; nagrada za Finlayjevu pažnju i Bethinu požrtvovnost. Nakon punih četnaest dana Finlay je sa sigurnošću mogao tvrditi da će Anabel ozdraviti.

Kad je to čula Beth je sjela kraj kreveta i zaronila glavu u jastuk uz sestrinu glavu.

»Hvala bogu!« jecala je. Bila je iscrpljena od brige i nespavanja. »Hvala bogu što te poštedio. Ne znam što bih radila bez tebe.«

Od tog trenutka Anabel se brzo oporavljala. Za deset dana mogla je ustati i hodati sobom ili sjediti kod prozora i promatrati zadivljujuće povorke brodova kako plovo ušćem. Za dva tjedna se kretala po cijeloj kući, a za tri je izišla napolje. Finlay ju je krajem mjeseca proglasio posve zdravom.

»Zaista, doktore, imate pravo«, potvrdila je ona zadovoljno se smješkajući. »Da vam pravo kažem, osjećam se bolje nego prije bolesti.«

Nasmijao se i oprostio od sestara.

»Još ću jednom doći da vas pregledam, a onda smo gotovi. Recimo, za desetak dana. Odgovara li vam to?«

»Odgovara mi, kako da ne«, odvrati ona.

Kad je otišao, Anabel se nastavila ljuljati u stolici za ljuljanje.

»Divan mladić, divan momak«, mrmljala je zadovoljno. »Ali ne bih baš mogla tvrditi da me on spasio.« Značajno je zastala i nastavila. »Ne, ne! Preporodila sam se tek kad si ti progovorila sa mnom.«

Još jedna pobjedonosna stanka.

»Vidiš, Beth, sama spoznaja da si ti prva popustila mnogo mi je pomogla.«

Beth se pridignula sa stolice i pocrvenjela u licu. »što ti to govoriš, draga? Ti si bila ta, Anabel, koja je prva progovorila. 'Daj mi vode', rekla si isto tako jasno kao što ja sada govorim.«

»Ne, ne«, zaniječe spokojno Anabel. »Sjećam se dobro kako je to bilo. Prišla si krevetu i kleknula. Onda si, sa suzama u očima, progovorila — 'Sve je to moja krivnja, draga Anabel. Ja sam svemu kriva.'«

»Što!?« skočila je Beth, ukočivši se i streljajući sestru pogledom. Njene cme obrve su se ljutito nabrale.

»Da, da«, zahihotala je Anabel. »Čak si priznala da nisi bila u pravu. 'Bio je na meni red' rekla si. 'Zaista je bio na meni red da pozovem mačku.'«

»To nije istina!« dreknula je Beth.

»Molim? Kako?« uzviknula je Anabel i prestala se ljuljati.

»To nije istina«, jogunasto je ponovila Beth. »Ti si rekla da si pogriješila, a ne ja. Ti si priznala da je bio na tebi red.«

»Ja to nisam rekla.«

»Jesi.«

»Nisam. Nisam zato jer nije bio na meni red da dozovem mačku.«

»Bio je na tebi red.«

»Nije bio.«

I tako je to išlo sve do gorkog i neizbježnog kraja.

Kad ih je Finlay posjetio krajem tjedna, tišina i šutnja ponovo su kraljevale u kući sestara Scobie. Beth i Anabel su se dopisivale baš kao što su radile proteklih petnaest godina.

Otišao je od njih držeći se rukama za glavu. Bio je zapanjen i zaglupljen. Obratio se, u Cameronovom stilu, nebesima iznad sebe.

»Bože moj! Ako koja od ovih starih babetina ponovo oboli, pobrinut ću se da više ne ozdravi — pa makar je morao vlastoručno otrovati.«

DOBITAK I GUBITAK

Cesta je kod Overton Terracea bila razrovana, jer su postavljali nove vodovodne cijevi i Finlay je, vraćajući se kasno s obilaska bolesnika, pažljivo koračao i preskakivao kako bi izbjegao blato i rupe. Odjednom ga je zaustavio nečiji glas.

»Dobro večer, doktore.«

Finlay zastade i pogleda preko ceste gdje je u maloj kućici sjedio noćni čuvar okružen hrpom lopata i pijuka.

»Dobra večer.«

Prešao je cestu i iz hladnog mraka noći listopada ušao u prijateljsku svjetlost vatre. Zagrijavajući ruke iznad plamena primijeti:

»Udobno ti je ovdje, prijatelju.«

Čuvar se nasmijao.

»Bogme, u pravu ste, doktore. Nikad mi još u životu nije bilo tako ugodno.«

»Voliš svoj novi posao, znači?«

»Da li volim! Obožavam ga! čini mi se da sam konačno našao sreću.«

»Sreću!« uzvikne nehotice Finlay i odjednom znatizeljno upita: »Ali, nisi li osamljen cijelu noć ovako bez igdje ikoga?«

Noćni čuvar odmahne glavom.

»Nećete mi vjerovati, ali može se mnogo toga raditi noću, doktore. Nekada nisam o tome razmišljao. Zanimljivo je tako sjediti i razmišljati pod zvijezdama. Potpuno sam, razumijete me, dok sva bića oko mene spavaju.«

»Nekada, u staro doba, nisam mislio ni na što drugo već koliko stoji krigla piva i tko će pobijediti na popodnevnim trkama. I jesam li bio sretan? Nisam! Ali sada razmišljam o drugim stvarima — zbog čega pada rosa, zašto cvijeće najljepše miriše baš noću.«

»Kažem vam, doktore, to sasvim obuzme čovjeka. A i uzbudljivo je! Trebali biste vidjeti kako kuham ručak u dva sata izjutra. Pržim slaninu i kuham čaj poput cigana. Nema bolje slanine i čaja od ovih koje skuham na otvorenoj vatri...«

»Postao si filozof, čovječe«, šalio se Finlay. »Tako ti je to.«

»Možda ste u pravu, doktore. Ali moglo je biti i gore. Nije bilo tako lako u početku. Mnogo sam puta poželio sve poslati do đavola, napiti se ili učiniti nešto da zaboravim. Da mi je netko prije šest mjeseci rekao da neću požaliti za svojom ...«

Glas mu je iznenada zanijemio kao da ga je zaokupila neka slika iz prošlosti. Sjedeći tako pod zvijezdama zagledao se negdje prema brijegu Langloan. Finlay se također zagledao u istom pravcu.

Brijeg Langloan se nalazi zapadno od Levenforda. To je krševiti, nelijepi brijeg oko kojeg je u podnožju rasla crnogorica poput kose oko ćelavog tjemena. Ali crnogorica nije ništa; pravo blago nalazilo se u samom brdu.

Kamenolom Langloan, duboko usječen u južnu stijenu, bio je izvor najfinijeg i najljepšeg mramora koji se lako dao rezati, a ipak je bio tvrd i otporan. Zbog tih kvaliteta, kamenolom je bio nadaleko poznat.

Jednom tjedno — obično u utorak — popevši se puteljkom koji je od ceste za Ardfillan vodio prema brijegu, naišli biste na crvenu zastavicu i upozorenje napisano crvenim slovima — OPASNOST, EKSPLOZIJE.

Na tom mjestu, zapravo i nije bilo opasnosti te ste mogli, unatoč upozorenju, zaći još nekoliko koraka u zabranjenu zonu, do male čistine između hrastova, odakle se pmžao divan pogled na kamenolom i eksplozije.

Toga dana, u utorak 12. ožujka oko podneva su počeli pripreme za miniranje. Bio je svjež i vjetrovit dan. Oblaci su jedrili po modrom nebu. Na udaljenosti od dvjesto metara uzdizala se crvena stijena kamenoloma. U njenom podnožju mala grupa radnika bušila je rupe za eksploziv. S ove udaljenosti nisu izgledali kao ljudi već neka sićušna bića iz prethistorije koje je golema paleolitska stijena sprečavala da izrastu.

Operaciju je predvodio Dan Tainish. On inače nije bio nadzornik, jer je za to bio odviše neodgovoran i nepouzdan. Onizak, tamnopusiti momak raspaljive naravi i snažnog udarca, nije bio stvoren za nadzornika. Radnici su ga se bojali i to je jedini razlog zbog kojeg je postao njihov vođa.

Dan je, zapravo, već odavno mogao postati nadzornik, budući je bio dobar radnik i zarađivao uvijek trostruko više od ostalih, ali usprkos svojih četrdeset godina, još se nije uozbiljio. Odviše je pio, uvijek zapadao u neke gužve, zakašnjavao na posao u ponedjeljak i često dospijevao u zatvor.

»Dan je ponovo u ćorki!«

Više nije bila nikakva novost među njegovim drugovima u kamenolomu kad se Dan početkom tjedna ne bi pojavio na poslu.

»A zašto?« netko bi upitao.

»Oh, ni za što! Kao i obično! Potukao se u Fitterovoj gostionici s radnicima iz brodogradilišta. Skoro su ga zatukli, a onda su se pojavili pajkani. Premda je bio pijan i premlaćen jedva su ga tri policajca savladala.«

To je bio Dan; zlostavljan, ali osoran i otrešit čovjek kojeg u životu ništa nije zadovoljavalo.

Spomenutog jutra bio je naročito loše raspoložen. Bijesno je bušio mpe u stijeni i još bješnje šibao jezikom svog pomagača — mladog Greena koji je još učio zanat.

»Ti nikada nećeš postati dobar radnik«, rešao je na uznemirenog mladića. »Najbolje će biti da se vratiš mamici i otvoriš slastičamicu. Polij ovdje, do vraga! Hoćeš li da se udavim prašinom?«

Green je hitro dohvatio kantu s vodom i poslušao Dana.

»Donesi kutiju sa sapunom«, mumljao je Dan. »Tamo je iza barake.«

Mladi Green je poslušno donio kutiju sa sapunom što je bio Danov naziv za sanduk s eksplozivom, i s ostalim radnicima stao promatrati kako Dan stmčno umeće dinamit u mpe. Bilo je ukupno dvadesetak bušotina — pripremali su veliku eksploziju. Dan je zatim pričvrstio upaljače i fitilje nakon čega su se svi povukli stotinjak metara.

»Jeste li svi spremni?« doviknuo je nadzornik Collins iz barake. Collins je bio čovjek nesrazmjernog tijela, duga vrata i male bradice. Kad je provirio kroz prozor izgledao je smiješno, poput račića kad izviri iz školjke.

»Jesmo li spremni«, mumljao je Dan. »Naravno da smo spremni, zašto bi inače bili ovdje?«

»Je li sve u redu, Joe?« upitao je Collins još jednog radnika.

Joe Frew, čija je dužnost bila da postavi zastavice i upozorenja na ulazima u kamenolom, potvrdno kimne glavom.

Zadovoljan svojim nadzorničkim sposobnostima, Collins uze zviždaljku i tri puta snažno zazviždi. Istog trena Dan pritisne upaljač.

Usljedio je gromoglasni i šuplji tutanj, čitav niz oblačića dima u dnu stijene, a zatim duga i potmula grmljavina. Kamenje nije letjelo na sve strane kao što bi neupućeni mogli očekivati. Ništa spektakularno. Stijena se jednostavno srozala i pala poput snijega što pada s krova. Sve se činilo nekako jednostavno i gotovo glupo, a ipak stotine tona kamenja se slomilo i palo na tle.

Podigla se strašna prašina koja je lebdjela nad kamenolomom još i kad je odjeknuo posljednji tutanj.

»Dobra eksplozija, a?« uzviknuo je Collins. Bio je kratkovidan i piljio je najprije u stijenu, a onda u Dana.

»Vraga, veoma loša eksplozija«, psovao je Dan.

»Pogledaj, tamo u dnu, stijena je podrezana«, pokazao je Frew.

»Do vraga, potpuno podrezana«, složio se Dan, bijesno se okomivši na Greena. »To je sve tvoja krivnja, majmune. To je ona zadnja mpa koju sam tebi dao da bušiš. Zašao si preduboko i pokvario cijelu stvar. Tako mi boga, slomit ću ti šiju za ovo!«

Green se tresao pod Danovim pogledom.

»Uradio sam što sam bolje mogao«, mrmljao je preplašeno. »Znaš i sam da još učim.«

»Bogami, to se vidi.«

»Ostavi ga sad, Dan«, pomirljivo je dobacio Collins. »Hajdmo tamo da vidimo što se može učiniti.«

Izišao je iz svog ureda i zajedno s ostalima uputio se prema stijeni.

»Nije baš čvrsta«, primijetio je Frew kad su se primakli. »Morat ćemo izbušiti mpe iznad nje i smšiti je eksplozivom.«

Činjenica je da je zbog Greenovog nevještog bušenja ili zbog neke greške u strukturi kamena, eksplozija srušila donji dio stijene dok se odozgo nadvio ogromni mramorni greben i prijeteci stršao iznad provalije. Dan je s ostalima zastao desetak metara od zida i promatrao loše obavljen posao. Iz dugogodišnjeg iskustva bio je svjestan opasnosti koja im je prijetila; svakog časa — možda odmah, možda za jedan sat — stijena se mogla odlomiti i srušiti.

»Prokletstvo!« opsovao je kroza zube i okrenuo se prema Collinsu.

U taj čas je Green, osjećajući da je krivo optužen i u želji da se sam uvjeri kako je izbušio rupu, krenuo u procijep ispod stijene.

Radnici su glasno povikali i Dan se okrene da vidi što je na stvari.

»Vrati se, glupane«, zaurlao je. »Zar ne znaš što radiš.«

Green se okrenuo i glupavo gledao Dana. Činilo se kao da je ukopan.

»Izađi odande, prokleti glupane«, ponovo je viknuo Dan, i pojurio u procijep da spasi mladića. Tada se dogodila nesreća.

Ogromna stijena se odvalila i poletjela zrakom poput nadgrobnog spomenika.

Dan je čuo i vidio kako pada. Snažno je dograbio Greena i izbacio ga prema radnicima. Zatim se bacio u stranu nastojeći da i sam izbjegne stijeni. Zakasnio je djelić sekunde. Deset tona kamenja sručilo mu se na desnu nogu i potpuno je zdrobilo. Dan je pao na lice. Zaurlao je od boli. Pokušao se pomaknuti, ali nije

mogao. Bespomoćna i unakažena noga bila je zakovana stijenom. Bio je uklješten u procijepu.

Povik užasa i strave razlijegao se kamenolomom. Collins, Joe, Frew i još dvojica pojuriše u procijep.

»Gubite se odavde, do đavola«, prostenje Dan. »Još će se srušiti.«

»Polako, čovječe, polako!« promrmlja Collins i uhvati ga za ramena ne bi li ga tako izvukao ispod stijene.

Dan ponovo zaurla.

»Ne možete me tako izvući. Čitavo groblje se srušilo na mene.«

I Joe Frew je pokušao pomoći, ali sve je bilo uzalud. Danova je noga bila nepovratno zarobljena kamenjem. Nigdje nije bilo mjesta za neku čvrstu polugu kojom bi podigli stijenu, a postojala je opasnost da se svakog trena odlomi još na desetke tona kamenja i strovali na njih.

»Za ime boga, donesite mi nekakvog pića«, stenjao je Dan oblizujući usne.

Kod ranjenika se začas stvorila boca, a u međuvremenu Collins je zapovjedio Greenu:

»Trči koliko te noge nose i dovedi doktora, nije važno kojeg — dovedi bilo koga, Camerona, Hyslopa, koga god zatekneš.«

Prestrašenom dječaku nije trebalo dva puta reći; okrenuo se i dao petama vjetra.

Tog se dana Finlay slučajno vratio kući u jedanaest sati prije podne jer je zaboravio stetoskop. Da nije bilo te nevažne sitnice Green ga ne bi zatekao kod kuće, a ovako, naletio je, blijed i zadihan, ravno na Finlayja koji je upravo stajao na izlaznim vratima.

Idućeg trena već su obojica sjedili u gigu kojeg je Jamie potjerao prema kamenolomu.

Kad su stigli nad kamenolom se nadvila ona neobična čudna tišina kakvu je već osjetio u brodogradilištu, tvornici ili na ulici kad se radilo o nekoj velikoj nesreći.

Zgrabio je torbu i instrumente, iskočio iz giga i potrčao prema mjestu gdje je ležao Dan. Uvukao se u procijep i pregledao hitno ranu. Desna se noga od koljena prema nadolje pretvorila u krvavu kašu. Preostao je samo jedan izlaz. Amputacija.

Pogledao je Dana na čijem sivom licu su izbile kmpne graške znoja. Od boli i viskija, kojeg je popio čitavu bocu, Dan je već potpuno malaksao. Rekao je osjetivši Finlayjev pogled:

»Hajde, samo naprijed! Znam što namjeravate. Odreži tu prokletu stvar, ali požurite, jer će i vama pasti kamen na glavu.«

Finlay nije odgovarao. Skinuo je kaput, zasukao mkave i otvorio torbu. Škarama je razrezao Danove hlače, a zatim ih sasvim odrezao. Izlio je pola boce joda iznad zdrobljenog koljena, natopio mbac kloroformom i poklopio Danovo lice.

»Izvući ću te iz ovoga«, prošaputao je. »Samo udahni i zaboravi na sve.«

Kad je Dan izgubio svijest pod utjecajem anestetika, Finlay nasloni bocu s kloroformom na njegovo tijelo, čvrsto steže zavoj protiv krvarenja, navuče gumene rukavice, dohvati kirurški nož i započe operaciju.

Nije bilo vremena za gubljenje — radilo se o životu ili smrti.

Ležeći na trbuhu u uskom procijepu, Finlay je radio kao mahnit. Rezao je velike komade kože, metodično podvezivao arterije jednu za drugom i s vremena na vrijeme zarezivao u samu kost. Usred operacije iznad njegove glave se odlomio kamenčić i pao na bočicu s kloroformom.

Bočica se razbila i dragocjena tekućina je otekla unepovrat.

Finlay je očajnički uzviknuo, ali operacija se nije mogla prekinuti. Luđačkom brzinom nastavio je šivati ranu. Collins ga je, pazeći na opasnu stijenu iznad njegove glave, neprestano požurivao.

Ubacio je dvije cjevčice, napravio posljednje unutamje šavove i dao se na zatvaranje rane. Kad je već gotovo sasvim zašio ranu okrenuo se i opazio Danov ispačen pogled.

»Dobro ste to izveli, doktore«, prostenjao je Dan stisnutih zuba. »Doduše, vidio sam samo kraj operacije.« Dan je bio pri svijesti punih pet minuta.

»I kao što rekoh«, nastavio je noćni čuvar zamišljeno pripovijedati, »da mi je prije šest mjeseci netko rekao da neću zažaliti što sam izgubio nogu razbio bih mu njušku — onakav grubijan kakav sam tada bio. Ali, od onda sam drugačije počeo gledati na stvari.«

»Ne znam kako i zašto, ali sada mogu sjediti i mimo se odmarati. Više ne želim biti glavni u dmštvu. Sada mogu i šutjeti, u tome je stvar, zabavljati se sam sa sobom. Prije nisam bio takav. To je čudno, ali čini mi se da s jednom nogom imam više od života nego nekad s obje.«

Nastupila je tišina. Onda je Finlay rekao:

»Vjerojatno se sve svodi na ovo, Dan: što god se dogodi ima i svojih dobrih strana. To je dobitak i gubitak. Ono što izgubiš na jednoj strani dobiješ na dmgoj.«

Dan je šutke kimnuo glavom. Ustao je i, pomažući se štakom, bacio nekoliko komadića ugljena na vatm. U daljini se čuo zvižduk noćnog vlaka za Overton, a nakon toga nastupila je još veća tišina.

»Noć je zaista predivna«, polako je rekao Dan udišući svjež, noćni zrak.

»Mnogo je ljepše ovdje nego, recimo, u Fitterovoj gostionici.«

Stajali su tako neko vrijeme opijeni noćnom tišinom. Tada se Finlay okrenuo prema gradu.

»Idem sada, Dan«, rekao je. »Sačekaj me sutra u isto vrijeme kad se budem vraćao s posla.«

I uputio se niz cestu ostavljajući Dana Tanisha u nijemom društvu sa zvijezdama.

Finlay Hyslop je vraćajući se s pecanja gotovo uvijek navraćao do Tama koji je živio na čamcu. Kad ne bi svratio, Tam je redovito posjećivao njega. Doplivao bi bešumno do Finlayjevog čuna a onda trijumfalno izronio iz vode i glasnim smijehom pozdravio prijatelja.

TAM KOJI ŽIVI NA ČAMCU

Ostajao bi nekoliko minuta, veselo se praćakajući, izmijenio par riječi s Finlayjem, a onda bi njegova mokra, tamnokosa glava nestala pod površinom i Tam bi poput vidre otplivao natrag do svog starog čamca s kabinom koji je stajao ukotvljen u Pješčanom zaljevu.

Tu je Tam živio svoj osamljeni život, premda se njegov dom baš ne bi mogao nazivati čamcem s kabinom. Nekad, u davna vremena, to je bio tegljač za prijevoz ugljena, kojim se ugljen prevozio iz Levenforda u Overton kroz kanal Clyde. Prestankom trgovine ugljenom, Čamac je ostao napušten u mulju rijeke Leven. Godinama su po njegovom trupu rasle alge i trave, no kad je početkom stoljeća postalo moderno živjeti na vodi, ljudi su ga odvukli u morsku uvalu, obojili ga i čamac je ponovo proživljavao bolje dane.

Uskoro je, međutim, stara raga opet bila napuštena. Nitko više nije htio tu kišom i vjetrom išibanu brodicu koja je ležala u dražici po imenu Pješčani zaljev. Vrijeme i priroda promijenili su njen prijašnji izgled i više nije bila tako ružna kao prije. Uklapala se potpuno u okolicu i izgledala je poput nekog neobičnog bića koje je napokon našlo sigurno sidrište.

Tada se na njoj nastanio Tom Douglas — to je bilo Tamovo pravo ime. Neki su govorili da ju je Tam dobio za jednu funtu, drugi da ju je dobio za okladu da će preplivati zaljev, no većina je smatrala da se Tam jednostavno ukrcao na staru trupinu i učinio je svojim vlasništvom. Nitko se nije zabrinjavao zbog toga, a bilo je to tako davno da nije ni bilo važno.

Činjenica je da u ono vrijeme Tam još nije bio popularan. Bio je obični mladić koji je došao u Marklea da se oporavi od ozbiljne i veoma tajanstvene bolesti.

Da li je bio student? Nitko to nije znao. Kakva je to bolest bila? Groznica mozga, neki su govorili. Upućeni su smatrali da je Tamu ostalo od rođenja. Jednostavno rečeno, Tam je bio malo čudan. Bio je miran i dobroćudan i nitko nije imao ništa protiv njega. Bio je samo luckast ili, kako kažu u ovim krajevima, ćaknut.

Mogli ste ga, na primjer, naći kako potpuno sam stoji ispod drveta i razgovara s njim. Nije kao normalni ljudi sakupljao ili brao voće već razgovarao s drvetom, ništa manje! Nekom drugom zgodom ljudi su ga vidjeli kako sjedi na obali zaljeva i sluša udarce valova o pješčani sprud kao da je to nešto veoma neobično, što nikad ranije nije čuo!

Došao je iz **Fifea**⁵, ali nitko nije čuo da govori o svojim roditeljima ili porodici.

5 pokrajina u istočnoj Skotskoj

»Ja sam sam«, odgovarao bi Tam na pitanja te vrste.

U Marklea je donio nešto novaca, no i to malo je ubrzo potrošio. Tam nije znao rukovati novcem. Pa ipak, ostao je. Zavolio je to malo mjesto. More, šume i planina osvojili su njegovu jednostavnu dušu, a mjestance ga je prihvatilo kao svoga stalnog člana.

Zato se i naselio u napušteni čamac. U tom čamcu postao je postepeno, ne Tom Douglas, već čaknuti Tam Koji Živi Na Čamcu. Živio je poput morskog račića, sam je kuhao, prao suđe, krpio čarape. Izrasla mu je duga kosa i neuredna brada.

Tokom vremena postao je prava ličnost. Turističke brodice vozeći izletnike zaljevom svraćale bi do Tamovog čamca kako bi ga izletnici vidjeli. Tam je bio ponosan, ponosan što ga gledaju engleski turisti. Stajao bi na palubi čamca i rezao zelje za ručak. Kad bi turistički brod prolazio kraj njega, bacio bi, tobože nehotice, list ili glavicu zelja u vodu. Zatim, pljus! Skočio bi u odijelu naglavce i izronio mimo iz vode sa zeljem u zubima. Turisti su uživali — naročito dame. Na taj način Tam bi zaradio i po nekoliko šilinga.

Koristio je sve što mu je pružalo more i priroda. Bio je izvanredan ribič i pečena riba pripremljena na žeravici u njegovoj kuhinjici bila je prava poslastica. Finlay je izjavio da je to najbolje pripremljena riba koju je ikada jeo.

U jesen je sakupljao kupine, borovnice i maline. Znao je sva mjesta gdje ih je bilo. Znao je također za jestivo korijenje, divlje povrće i ljekovito bilje.

Zimi je Tamu bilo najteže. Zaljev bi se zamrzao, snježne oluje brijale su obalom i Tam bi danima drhtio pod svojim šatorom bez odjeće i hrane. Mora da je veoma patio, ali nitko ga nikad nije čuo da prigovara. Bio je najmimije, najskromnije i najdivnije stvorenje koje su svi voljeli. Ljudi su ga prihvatili kao pomalo neobično djelo majke prirode. Nitko nije za njega mario a on nije nikome smetao.

Kad je Finlay Hyslop došao u Levenford, Tamu je bilo skoro pedeset godina. Nije izgledao tako star. Težak život, stalni naponi i vježba, kupanje u hladnoj vodi napravili su od Čaknutog Tama pravog atletu. Visok, mišićav i uspravan, brončano smeđe puti izgledao je poput Posejdonovog kipa. Imao je izrazito lijepu glavu s dugom tamnom kosom, plemenitim obrvama i očima boje lješnjaka. Ali njegova otrcana odjeća, stare platnene cipele zavezane konopcem i neuredna brada davali su mu nekakav pljesniv i smiješan izgled. Kad je bio gol izgledao je kao bog. Obučen, bio je nalik na kotlokrpu.

Ljeto po Finlayjevom dolasku bilo je divno i toplo, no zima je te godine bila oštra i gruba — možda ne tako strašna kao one nezaboravne godine kad se čitav zaljev zamrzao i ljudi su s kolima išli u Darroch, ali ipak je bila vrlo hladna.

Punih četmaest dana kraj je bio prekriven dubokim snijegom. Ljudi su jedan za drugim bolesni padali u krevet samo zbog hladnoće. Za Finlayja su to bili napomi

dani kad se po čitav dan morao probijati kroz snježne nanose idući od bolesnika do bolesnika, od sela do sela. Morao je svakog dana ići u Marklea po tom vremenu.

Jednog utorka pio je vrelu kavu u kuhinji gostionice u Marklea kad ga je gazdarica Dow oprezno upitala:

»Jeste li možda vidjeli ćaknutog Tama na njegovom čamcu kad ste onuda prolazili?«

Držeći vruću šalicu ozeblim rukama, Finlay je časak razmišljao, a onda odmahnuo glavom. Ona je nastavila:

»Obično, kad je vrijeme ovakvo kao danas, Tam navrati ovamo na tanjur vrele juhe. Ne prosi on mene, razumijete. Tam to nikada ne bi učinio. On to uvijek plati na Aeki način. Cim dođe proljeće donese punu korpu ribe i nikad ne traži ni penija.« Zastala je. »Ali evo, već deset dana ne dolazi ovamo.«

»Jeste li zabrinuti za njega?«

Sumnjičavo je kimala glavom.

»Ne znam što da mislim. Možda nemam pravo. Ali, nekako mi se čini da se po ovakvoj zimi možda razbolio. Bila bi sramota da jadnik umre jer mu se nitko nije našao na pomoći.«

Finlay je popio kavu i navukao rukavice.

»Dobro, pogledat ću što je s njim kad budem prolazio onuda.«

Sat kasnije obišao je sve bolesnike u selu i krenuo za Levenford. Vozio se u iznajmljenim kolima na dva kotača i jahaćim konjem iz gradske konjušnice, jer je Cameron otišao sa Jamiejem i gigom u Overton. Kad je stigao do Pješčanog zaljeva, zaustavio je kola i pogledao prema Tamovom čamcu koji je bio usidren pedesetak metara od obale. Iz malog dimnjaka nije se dimilo. Nigdje ni znaka života. Ništa!

Finlay je doviknuo. Njegov snažan glas odjeknuo je preko sive vodene površine. Nije bilo odgovora. Samo mir i mrtva tišina.

Finlay je nervozno opsovao. Želio je poći u Levenford gdje ga je čekala topla soba i vatra u kaminu, ali neka slutnja opasnosti zadržala ga je. Iskočio je iz kola, zagazio u snijeg i krenuo prema obali. Tamo je ležalo nekoliko čamaca koji su pripadali ribolovnom društvu iz Marklea. Zbacio je s jednog nepromočivo platno, s naporom ga gumuo u vodu i zaveslao prema Tamovom čamcu. Kad se popeo na palubu, hitro je zavirio u kabinu.

Tam je ležao na uskom krevetu u malenoj, hladnoj prostoriji koja je izgledala poput unutrašnjosti igloa. Odrpan i poderan, prekriven nekom starom ponjavom, drhtao je čitavim tijelom.

»Čovječe, čovječe«, uzviknuo je Finlay, »što se to događa s tobom? Zašto se nisi odazvao?«

Tam ga je pogledao omamljeno.

»Nisam vas čuo. Ništa nisam čuo.«

»Kako dugo već ležiš ovako?«

»Tjedan dana — ili tako nekako«, promrmljao je cvokoćući zubima.

»Tjedan dana!« uzviknuo je Finlay.

Približivši se, Finlay je shvatio da Tam ne drhti od zime. Imao je groznicu.

Napregnuo je mozak razmišljajući što da učini. Tam je bio bolestan, njegova kabina nije bila čak ni za psa, ormarić s hranom zjapio je prazan. Štaviše, nije bilo moguće otpremiti Tama u ovakvom stanju do Marklea.

Finlay se na kraju odlučio. Popeo se na palubu, odveslao do obale i sjeo u kola. Ošinuvši konja, odvezao se do farme u Saughendu. Stigao je za pet minuta i pokucao na vrata tražeći gazdaricu Robb. Ali Lizzie Robb se nije žurilo kao njemu.

Farma u Saughendu bila je velika i bogata s velikom glavnom zgradom i mnogobrojnim stajama i štagljevima. Lizzie Robb je gospodarila imanjem. Bila je to energična i pomalo ohola žena. To nije bilo nimalo neobično, jer je, otkad joj je prije tri godine umro muž, Lizzie potpuno sama upravljala cijelom farmom i to veoma uspješno.

Bila je dobro držeća žena, lijepih tamnih očiju, krupna i puna energije. Uvijek se kretala, stizala je svugdje i nadgledala je sve poslove.

Ljudi su govorili da je neprijazna i mrzovoljna žena; dobro upućeni su se pozivali na uvjerljive razloge, no sve je to bila besmislica. Naravno, mnogima je zapelo oko za udovicu Robb, ili za njezino imanje, ali ona ih je sve hladno odbijala.

Ovog trenutka činilo se da će i Finlayju zalupiti vrata pred nosom, jer je smrknula lice i nabrala obrve, kad joj je u nekoliko riječi ispričao u kakvom se stanju nalazi Tam i zamolio je da ga primi pod krov.

»Nisam baš sigurna«, rekla je. »Previše smo zaposleni i nemamo vremena za takve dangube ovdje u Saughendu.«

Finlay je molio, bunio se, svađao... Na kraju se teškom mukom dala nagovoriti. Izdala je kratke zapovijedi i dva čovjeka pođoše s Finlayjem da prenesu Tama na farmu.

»Ovamo!« povikala je Lizzie nezadovoljno promatrajući prljavog i otrcanog Tama. »Ponesite ga uza stepenice! I pazite da ne uprlja moj sag!«

Tam je zurio u nju poput preplašenog đaka.

»Oprostite«, mucao je, »već sutra ću se vratiti na svoj čamac.«

»Mh, što prije to bolje«, mrmljala je Lizzie ispod glasa. »Hej! Pazi da ne uprljaš zid!«

Mrzovoljno ih je uvela u udobnu sobu s kaminom gdje je pucketao topli plamen. Kad je već odlučila da bude dobročiniteljica neka to bude kako valja, mislila je vjerojatno.

Svukli su Tama i položili ga u krevet. Finlay ga je pregledao. Onda je sišao niza stepenice u dnevnu sobu gdje ga je čekala Lizzie.

»Tam ima upalu porebrice«, vedro je izjavio. »I veoma je nazebao! Nije tako opasno kao što sam mislio. Brzo će se oporaviti. Za nekoliko dana riješit će vas brige. Znaite, on je veoma čvrst momak.«

Ona je zajedljivo odgovorila: »A ja da u međuvremenu ostavim sav posao — sam bog zna koliko ga ima — i da negujem tu skitnicu.«

»Nećete morati dugo«, uvjeravao ju je on. »Čim prizdravi Tam će odjuriti na svoj čamac. On vam je plaha riba. Kad bi bilo po njegovom, ne bi ni za što na svijetu bio pod kućnim krovom na suhom.«

»Zar tako!?« rekla je strogo. I kako je to, čini se, bilo sve što je imala reći, Finlay je krenuo kući.

Sutradan je ponovo navratio u Saughend. Lizzi ga je dočekala na vratima.

»Vi i vaš nazeb«, rekla je uvrijeđenim glasom. »Jeste li znali da je jadan čovjek umirao od gladi. četiri dana nije ništa okusio, a još je bio i teško bolestan.«

Finlay je nemoćno slegnuo ramenima.

»Pa znate, on vam tako živi...«

Strogo ga je prekinula.

»Sramota! Čovjek da tako živi. A ja o tome pojma nisam imala. Da sam ga ranije primijetila, brzo bih ja njega dovela u red. Kakvu je tek odjeću imao! Bacila sam je u vatru čim sam ugledala te pmje. Ta, to nije dostojno ljudskog bića, a on jest ljudsko biće, upamtite to. Veoma dobro i prijatno stvorenje, ako mene pitate.«

Činilo se kao da će još mnogo toga reći, ali zaustavila se, podozrivo pogledala Finlayja i povelala ga uza stepenice. Kad je ušao u sobu, skoro se onesvijestio od iznenađenja. Tama je jedva prepoznao. Bio je opran, obrijan i odjeven u finu flanelsku npenu košulju. Usprkos bolesti izgledao je odlično.

»Hej, Tame«, uspio je izgovoriti Finlay. »Danas mnogo bolje izgledaš.«

»Bolje mi je«, odgovorio je skromno Tam. »Ona se brine o meni. No, mislim da ću se sutra vratiti na čamac.«

»Neka ti to ne pada na pamet«, strogo je đobacila Lizzie stojeći na vratima. »Još nisi ozdravio, ti ludo momče, a ti to dobro znaš.«

Tam zaista još nije bio zdrav — temperatura mu je bila iznad 37 stupnjeva, a u predjelu porebrice još je uvijek nešto šumilo.

Kad su ponovo sišli u prizemlje, Finlay je oprezno rekao: »Htio bih vam usput napomenuti da sutra neću navraćati u Marklea, gospođo Robb. Zato me nemojte očekivati ovdje do prekосуtra.«

»Kako molim!?« upitala je prekrstivši ruke na prsima. »Čini se da vi zaboravljate da imate posla s bolesnikom. Sutra ćete doći ovamo išli vi u Marklea ili ne. Mislite da ga možete zapostaviti zato što nema ni pare da vam plati. Ja ću platiti za njega, a sada dosta o tome.«

I tako je sutradan Finlay ponovo došao. Tam s ogromnom zdjelom govedske juhe u krilu bio je na dobrom putu ka potpunom ozdravljenju.

»Ona je veoma dobra, znate, doktore«, rekao je meko. »No bit će bolje da se sutra vratim na svoj čamac.«

Lizzie Robb nije reagirala. Međutim, kasnije u prizemlju, odlučno je rekla Finlayju:

»On se ne smije vratiti na taj užasni čamac, dok sasvim ne ozdravi. Uopće mi ne smeta. On je divan i skroman čovjek.« Glas joj je postao nekako snen. »Veoma naočit, druželjubiv, miran. A govori tako pametno, ne biste mi vjerovali.«

»Znate li, doktore, da uopće ne puši i ne pije? Kad pomislim da je tolike godine živio potpuno sam.«

U njenom glasu osjećalo se ogorčenje i srdžba, ali ona se smiri i nastavi:

»A što se tiče izgleda — zgodan je, dobro građen, snažan, uopće takvog muškarca još nisam vidjela.«

Primijetila je kako je Finlay gleda i pocrvenjela je. Svjesna tog rumenila u obrazima čvrsto je stisnula usne.

»Doći ćete sutra, doktore«, zaključila je službeno i otpratila ga do vrata.

I tako je Finlay došao sutradan, i dan nakon toga i dva dana kasnije... Svaki puta čuo je nove hvalospjeve o Tamu...

»Znate li, doktore, da...«

Snijeg se počeo topiti, pojavilo se zelenilo livada. Došlo je proljeće.

Jednog dana kad je Finlay navratio na farmu, Tam bijaše ustao. Bio je odjeven u lijepo odijelo i izgledao je čilo i veselo.

»Ovo je divno odijelo, Tame«, rekao je Finlay.

»Nije loše«, odgovorio je Tam, skromno se smješkajući. »Pripadalo je gospodinu Robbu. Pokojnom gospodinu Robbu, znate. Jako mi dobro pristaje.«

»Tam, nije li već vrijeme da se vratiš na svoj čamac?« odjednom je upitao Finlay promatrajući urednog i dobro odjevenog Tama.

Tam je gledao odsutno u daljinu.

»Nisam u posljednje vrijeme mnogo mislio o tome. Lijepo je ovdje na farmi.«

U taj čas izišla je iz kuće Lizzie. činilo se da je veoma zadovoljna i sretna. Gledala je zaljubljeno u Tama.

»Zar ne izgleda izvrsno?« primijetila je ponosno. »Obećao mi je da će se popodne prošetati sa mnom. Htjela bih čuti njegovo mišljenje o južnim poljima na imanju. Čini mi se da bi od njega mogao postati dobar farmer, ako se malo potrudim.«

Nasmijala se.

»Hoćete li navratiti sutra, doktore?«

»Neću«, odgovorio je, »ovdje nemam više što tražiti. Neću više dolaziti.«

Ipak je došao. Za mjesec dana. Bio je kum na njihovu vjenčanju.

Willie Craig pozvonio je na kući Arden. Bio je miran i sabran kao i obično.

BEZ MASTE

»Dobro veče, Janet«, pozdravio je tihim, pribranim glasom. »Da li je doktor kojim slučajem kod kuće?«

»Kojeg od njih bi željeli vidjeti, gospodine Craig?«

»Nije uopće važno, Janet. Dobar je i jedan i drugi.«

»Danas je Hyslop dežuran u ordinaciji, ali mogu javiti Cameronu da ste ovdje ako želite njega vidjeti.«

Odmahnuo je kratko glavom — Williejevi pokreti bili su kratki i suzdržani. »Sasvim mi je svejedno, Janet.«

Janet ga je gledala s odobravanjem. Obožavala je tog čovjeka koji se nikada nije uzbuđivao. Povala ga je u dnevnu sobu, što je bio rijedak znak pažnje, i zamolila ga da pričeka.

Willie je sjeo, zavukao ruke u džepove i zagledao se u frulu koja je visila nad kaminom.

Bio je to nizak, mršav čovjek od trideset i sedam godina, glatko obrijan, blijed, odjeven u uredno sivo odijelo s celuloidnim okovratnikom i cmom leptir kravatom.

Willie je po zanimanju bio pekar, ništa manje. Imao je dućan u Glavnoj ulici gdje je njegova žena prodavala kruh dok je on pekao u pekari ispod dućana. Williejeve pite od mesa i voćni kolači bile su najveće poslastice u Levenfordu. No, iako su svi visoko cijenili njegovo pekarsko umijeće i poštenje, Williejeva slava proisticala je iz nečeg drugog. Bio je nadaleko poznat po svojoj hladnokrvnosti.

»Da, da, hladnokrvan svat je taj Willie Craig«, složno su zaključili svi građani.

Kad je, na primjer, igrao u finalu prvenstva u kuglanju i pobijedio nakon žestoke borbe za samo jedan poen, sugrađani su bili oduševljeni ne zato što je pobijedio već zbog načina na koji je pobijedio.

Blijed, miran i sabran, kuglao je kao da ga se sve to ništa ne tiče, dok je njegov protivnik Gordon gotovo posrtao od uzbuđenja.

Kasnije, na svečanoj večeri, Gordon je ogorčeno ispijao rakije i brbljao:

»On nije ljudsko biće. On ne osjeća kao normalni ljudi. On je poput ribe na kocki leda! Bez mašte! To je njegov problem. On nema mašte!«

I tako je Willie postao poznat kao čovjek bez mašte. Dok je sjedio, čekajući Finlayja, zaista se činilo da je potpuno ravnodušan.

»Pođite za mnom, gospodine Craig«, pozvala ga je Janet prekidajući ga u razmišljanju.

Ustao je i krenuo za njom u ordinaciju.

»Sjednite«, reče kratko Finlay. »O čemu se radi?«

Bio je premoren od rada, nervozan i u žurbi. No Willieja Craiga to izgleda nije smetalo.

»Moj jezik, doktore. Imam neku oteklinu tu na rubu jezika i to me malo zabrinjava.«

»Da li vas boli?«

»Pa — manje, više.«

»Dajte da vidim.«

Finlay se nagnuo preko stola i zagledao se u Williejev isplaženi jezik. Kad ga je pomno pregledao rekao je izmijenjenim glasom.

»Kako je već dugo imate?«

»Oh, otprilike šest tjedana, koliko se sjećam. To je došlo postepeno. Ali u posljednje vrijeme se naglo pogoršalo.«

»Pušite li?«

»Da, mnogo pušim.«

»Lulu?«

»Da, lulu.«

Kratka stanka. Zatim je Finlay ustao i otišao do ormarića s instrumentima. Uzeo je jako povećalo i još jednom veoma pažljivo pregledao Williejev jezik. Užareno crveni kružić nalazio se na njegovom rubu. Kružić je bio tvrd na dodir, i za Finlayjevo iskusno oko, mogao je biti veoma ozbiljne prirode.

Odložio je povećalo i sjeo za pisaći stol. Postojala su dva načina u ovakvim situacijama. Prvi je bio pretvaranje i lažni optimizam, a drugi da se kaže istina. Pogledao je zamišljeno Willieja za čiju je hladnokrvnost već mnogo puta čuo. Willie je mimo čekao odgovor. Ravnodušan svat, mislio je Finlay. Bez mnogo mašte. Da, reći ću mu istinu.

»Willie, ta mala oteklina na jeziku mogla bi biti nešto vrlo ozbiljno. A mogla bi biti i sasvim bezopasna.«

Willie se nije uzbudio.

»Zato sam i došao, doktore. Htio sam saznati što je to.«

»Ja bih isto htio saznati«, odgovorio je ozbiljno Finlay. »Morat ću uzeti mali komadić te ranice i poslati je u patološki odjel na pretragu. Mikroskopska ispitivanja, razumijete. Takva ispitivanja ne možemo provesti. Neće vas boljeti i neće dugo trajati. Za nekoliko dana imat ću rezultate. Tada ću znati da li je to ono čega se bojim ili nije.«

»A čega se bojite, doktore?«

U ordinaciji je nastupila tišina. Finlay je osjećao da mora izbjeći odgovor. Međutim, pogledavši Willieja ravno u njegove hladne, sive oči, promijenio je odluku. Rekao je tihim glasom:

»Bojim se da imate rak na jeziku.«

Tajac jedva da je bio namšen tim riječima. Osjećala se još neugodnija tišina.

»Tako, dakle«, rekao je Willie. »To nije dobro. A što ako je zaista rak?«

»Operacija.«

»Hoćete reći da bih morao odrezati jezik?«

Finlay potvrdno kimne.

»Tako nekako. Ali nećemo se uzbuđivati prije reda. Sačekajmo rezultate.«

Willie je dugo piljio u svoje čiste i sjajne cipele, a onda podiže glavu.

»Dobro, doktore. Onda najbolje da učinite ono što ste htjeli.«

Finlay je ustao, iskuhao instrumente, poštrcao Williejev jezik etilkloridom i vješto odrezao komadić tkiva s rane.

»To je bilo brzo gotovo«, primijetio je Willie.

Isprao je usta i uzeo šešir spreman na odlazak.

»Da vidimo«, računao je Finlay, »danas je ponedjeljak. Navratite u četvrtak u isto vrijeme; do tada ću imati rezultate.«

»Nadam se da će sve biti dobro«, stoički je primijetio Willie.

»I ja se nadam«, nadovezao je Finlay, ne tako sabrano.

»Onda, laku noć, doktore.«

»Laku noć.«

Finlay ga je promatrao kako izlazi iz vrta, pažljivo zatvarajući vrata na ogradi, i kako odlazi niz ulicu. Promrmljao je ispod glasa:

»Strašno! Zaista je hladnokrvan svat taj Willie Craig!«

Hladnokrvni svat, čovjek bez mašte, šetao je ulicom, visoko zabačene glave i čvrsto stegnutih usana.

Sudeći po izrazu lica bio je sabran, sasvim miran! Ali u glavi mu je udaralo hiljadu čekića. U ušima mu je odjekivalo tisuće glasova. Jedna se riječ neprestano ponavljala. Rak, rak, rak. Osjećao je da drhti, da mu srce gromoglasno i divlje udara u grudima. Kad je skrenuo u Glavnu ulicu odjednom mu se smrklo pred očima; osjetio je na časak da će se onesvijestiti.

»Kako je, Willie! Danas je divan dan za kuglanje!« doviknuo mu je Bailie Paxton stojeći ispred svog ureda na drugoj strani ulice.

Ne jedan, već čitav niz ljudi, mahali su mu, kreveljili se i dovikivali — rak, rak, rak.

»Da, da, lijep dan, nema što.«

»Vidjet ćemo se u subotu na utakmici.«

»Svakako. Ne bih promašio taj susret ni za kakve pare.«

Kako je samo mogao govoriti? Kad je produžio niz ulicu, osjetio je da ga oblijeva hladan znoj. Mišići na licu su mu se počeli bolno trzati. Tijelo mu je malaksalo, činilo mu se kao da se rastače, nije ga više mogao kontrolirati, izdalo ga je.

Čitav život borio se bjesomučno protiv svojih živaca, tih izdajničkih struna koje su ga tako često pokušale iznevjeriti. Bila je to teška borba — uvijek — čak i u najmanjim sitnicama. Na primjer, onog dana kad je osvojio prvenstvo u kuglanju, bio je tako napregnut i iscrpljen zbog živaca da je jedva smogao snage za posljednje bacanje. Ipak, uspio je da sakrije svoju užasnu slabost ravnodušnim izrazom lica.

Ali sada, suočen s tom strašnom bolesti — oh, kako će izdržati? Glasovi su ponovo zaurrali na njega — rak, rak, rak.

Tiho je ušao u kuću iznad dućana; sjeo je na stolicu i obukao svoje stare kožnate papuče.

»Rano si se vratio s kuglanja, Will«, primijetila je veselo njegova žena Bessie i ne podižući pogleda s novina.

Nikako ne smije Bessie reći što se dogodilo. Mora pred njom sakriti uzbuđenje.

»Nije mi se išlo na kuglanje, pa sam samo prošetao gradom.«

»Hej! Jenny M'Kechnie reklamira svoje šešire u novinama. Divni su — nova proljetna moda — od perja. I samo šest šilinga komad. Tako mi svega, kupit ću sebi šešir.«

Zureći u vatru uložio je sve napore da se savlada.

»Da, već je krajnje vrijeme da sebi nešto kupiš.«

Nasmiješila mu se, zahvalna na pohvali njene štedljivosti.

»Možda hoću, a možda i neću. Nikad nisam bacala novac na takve trice. Ne, ne. Ja mislim i na dane koji dolaze. Will, ne bih htjela čitav život ostati u ovom stanu. Jedna lijepa vila u Barloanu bi nam za koju godinicu dobro došla — što kažeš na to?«

Za koju godinicu! Te jednostavne riječi pogodile su ga poput groma, zarile se u nj kao sablja. Za koju godinicu! Gdje će on tada biti?

Sklopio je oči potiskujući suze koje su navrle.

Listajući novine, Bessie se nasmijala.

»Baš je tebe briga! Ti si stari tvrdokožac. Ništa na svijetu te ne može uzbuditi ili zainteresirati.«

Legao je rano. Ni inače nije odlazio na spavanje poslije deset jer je morao ustajati u četiri izjutra da potpali pećnice za jutarnji kruh. No, večeras je već u devet bio u krevetu. Nije mogao zaspati. Kad je Bessie legla kraj njega još je bio budan, ali se pretvarao da spava kako ne bi morao pričati s njom.

Ležeći tako, čvrsto stisnutih očiju, slušao je sve njene jednostavne i već dobro poznate pokrete. Navijanje sata, zijevanje, zveket ukosnica koje je stavila u metalnu zdjelu na kaminu. Tada je tiho kliznula pod pokrivač pazeći pri tom da ga ne probudi. Za četvrt sata zaključio je po njenom laganom disanju da je zaspala.

Ležao je mimo, jedva dišući i stežući šake u očajničkom nastojanju da se savlada. Mrak u sobi pritiskao ga je poput ogromne šape. Htio je vikati, htio je opustiti izmučene živce jednim divljim i očajničkim krikom. Želio je okrenuti se njoj, Bessie, svojoj ženi i izjadati se.

»Ja nisam onakav kakvim me smatraš. Ja nisam grub i hladan. Nikada nisam bio hladan. Sve osjećam. Užasno osjećam. I sada sam preplašen, očajno preplašen

— poput djeteta. Uvijek sam bio poput djeteta. Oduvijek sam osjetljiv, nervozan. Zato se i pretvaram cijelo vrijeme da me ništa ne uzbuđuje. Ali sada se više ne mogu pretvarati. Zar me ne čuješ? Zar me ne razumiješ? Oni misle — oni misle da imam rak!»

Na tu užasnu riječ, iako je ostala neizgovorena, ponovo je začuo glasove, koji su se rugali u koru — rak, rak, rak.

Zadrhtao je od iznenadnog osjećaja smrti. Dok je njegova žena mirno spavala, pritiskivao je usta rukama da zaustavi jecaje koji su ga gušili. Oči su mu se ispunile suzama koje više nije mogao zaustaviti. U ušima mu je odzvanjalo dok su promicali tamni, noćni sati.

Čitavu noć nije oka sklopio. Ni jednog trenutka nije prestao misliti na svoju bolest.

Ustao je u četiri sata, obukao radno odijelo i sišao u pekamicu. Nadao se da će ga rad rasteretiti muka, ali nije bilo tako. Dan je odmicao, njegove patnje su postajale sve veće, a on sve očajniji.

Izraz na njegovu licu nije se mijenjao. Obavljao je svoj posao na izgled potpuno mimo i sabrano. Govorio je, odgovarao na pitanja, odlazio u dućan, vraćao se... Činilo mu se kao da stoji po strani i onako drhtav i ispačen promatra robota; taj robot je bio on sam.

Sada je bio uvjeren da ima rak. Čim bi našao malo slobodnog vremena popeo bi se u stan, isplazio jezik pred ogledalom i užasnuto zurio u nj.

Komedija ili tragedija? Odrasli muškarac koji plazi jezik na svoj odraz u ogledalu. U normalnim okolnostima, od srca bi se nasmijao takvom prizom. Ali sada mu nije bilo do smijeha. Gledao je zabrinuto u svoj jezik. Da li je oteklina narasla? Ili je ista kao i prije? Boljela ga je, no to je vjerojatno zbog toga što ju je doktor zarezao. A možda nije zbog toga?

Bilo mu je neobično što je ta mala, crvena tačka značila smrt. Veoma neobično. Ali ona je zaista značila smrt. To je bio rak, razumijete. Rak izjeda čovjeka. Rak, rak, rak — ponovo je začuo glasove.

Pogledao je još jednom u ogledalo i na prstima sišao u pekarnicu.

Te noći ponovo nije spavao. Žena ga je za doručkom blago ukorila:

»Ništa ne jedeš ovih dana, Will.«

On se pobunio.

»Gluposti!« I kako bi dokazao da nije u pravu, uzeo je još slanine i jaja. No, iako je sve pojeo, nije osjetio nikakva ukusa.

Sva osjetila su mu zatajila. Osjećao je samo svoju bolest. Možda je poludio. Njegova grozničava mašta odvela ga je korak dalje.

Već je posve prihvatio činjenicu da ima rak. što da sad učini? Operacija, rekao je doktor. Zatvorio je oči i stao zamišljati budućnost i sve što mu ona donosi. Vidio je sebe u bolnici u malom, uzanom krevetu; podilazila ga je jeza dok je zamišljao kako ga nose u operacionu dvoranu. Bio je užasnut od same pomisli na tu nepoznatu prostoriju.

Kako se zove ona tekućina koja se tamo dobiva? Kloroform — da, tako je. Tekućina oštra mirisa od koje će izgubiti svijest. A što će se dogoditi kad ostane bez svijesti? U njegova usta zarit će se oštri noževi. Odrezat će mu jezik dubokim zarezima pri samom korijenu.

Zagušilo ga je jecanje; podigao je ruke i stisnuo oči kao da se želi obraniti od strašnog prizora njegova odrezanog jezika koji je ležao tamo gdje su ga bacili.

A nakon operacije? Probudit će se, naravno, u onom istom krevetu i svi će ga gledati puni suosjećanja i nepodnošljivog sažaljenja. čovjek bez jezika. Čovjek koji ne može govoriti već samo nerazgovijetno mumljati i kriviti usta. Bolničarka će ga zapitkivati:

»Što ste rekli?«

On će se boriti, naprezati, mučiti da joj objasni, da joj kaže. Oh, užasno, užasno i neizdrživo. Zaglibio je u te užasne misli, a nezadrživi tok vremena poigravao se s njegovim zdravim razumom. Prošla je srijeda — kao da je prošlo stotinu godina. četvrtak. Bio je već na izmaku snaga. Rastrgla ga je patnja kakvu još nitko nije doživio. Bile su to muke koje je proživljavao u duši.

Poslije ručka izišao je iz pekarnice i prošetao se do rijeke. Bila je plima, i voda je tekla uz molo svega metar ispod njega. Glupavo je zurio u mutne valove. Jedan korak i sve će biti gotovo, strah i očaj zbog operacije i nemoć koja dolazi nakon nje.

Činilo se kao da ga rijeka svojom hukom i klokotanjem doziva. Odjednom je iza sebe začuo glas.

»Izišli ste malo na svježi zrak, a, Willie?«

Peter Lennie je stajao iza njega i smješкао se. Čuo je svoj odgovor kao u snu:

»Popodne je prilično vruće u pekamici.«

Stajali su tako neko vrijeme bez riječi. Onda Peter Lennie progovori:

»Prošetat ću s vama niz rijeku, ako idete tim putem.«

Razgovarali su šecući obalom. Mala ogovaranja, sitne novosti i nevažni događaji iz života gradića.

Za Willieja više nije bilo bijega. Morao je nastaviti.

Prolazilo je popodne. Popio je šolju čaja, popeo se u stan i obukao svečano, nedjeljno odijelo. Neće dozvoliti da ga operiraju, čvrsto je odlučio. Najbolje će biti da jednostavno umre. Odjednom je spoznao da ga operacija ne bi spasila. Rak se uvijek vraćao unatoč svim njihovim pokušajima. Da, rak se uvijek vraćao, uvijek.

U pola sedam rekao je Bessie da ide prošetati. Bojao se da će htjeti poći s njim, no ona mu s osmijehom saopći da ide kupiti šešir, jer će Jenny kroz koju minutu zatvoriti dućan.

Večer je bila divna dok je šetao Glavnom ulicom i pozdravljao prijatelje i poznanike. Izgledao je nestvamo, poput čovjeka koji avetinjskim koracima korača na vlastiti sprovod. Njegova izmučena i grozničava mašta učinila je od svih prolaznika tek nestvame prikaze — ta nitko od njih nije znao da je on u stvari već mrtav.

»Je li doktor kod kuće, Janet?«

Izgovorio je ponovo tu glupu i besmisleni frazu. Da! Ponovo je sjedio u dnevnoj sobi i zurio u glupu i besmisleni frulu koja je visila iznad kamina.

I još jednom je ušao u ordinaciju i stao pred pisači stol kao osuđenik pred sućem.

Finlay ga je dugo promatrao. Izraz na njegovom licu bio je ozbiljan i tajanstven. Ustao je i svečano mu pružio ruku.

»Čestitam vam, Willie Craig. Dobio sam kompletni patološki nalaz. U uzorku nema ni traga zloćudnom tumoru. To uopće nije rak, već obična upala na jeziku. Za nekoliko nedjelja će sasvim nestati.«

Williejevi osjećaji se uskovitlaše; preplavilo ga je veselje, obuzela ga je radost i sreća. Gotovo se onesvijestio od slatkog olakšanja, ali na njegovom blijedom i mimom licu nije se ništa primjećivalo.

»Hvala vam, doktore«, rekao je. »Zaista, zaista mi je drago da nije rak.«

»Nadam se da niste bili zabrinuti ovih dana«, nastavio je Finlay. »Naravno, nikad vam ne bih bio rekao čega se bojim da nisam bio sasvim uvjeren u vašu mimoću i hladnokrvnost.«

»Ništa ne mari, doktore«, promrmljao je Willie oborena pogleda. »Možda i jesam miran i hladnokrvan.«

Na licu mu se pojavio tihi, suzdržani osmijeh. Dodao je:

»Znate, ljudi kažu da je moj problem što nemam mašte!«

NEPRIKLADNO PONAŠANJE

Za svakog biografa je čovjek o kojem piše junak poput junaka u romanu. Ako je biograf pošten, prikazat će nedostatke njegova karaktera uporedo s njegovim vrlinama, pripovijedat će jednako o njegovim dobrim i njegovim lošim stranama.

Nemojte, stoga, zamišljati Finlayja Hyslopa kao predivnog princa iz Levenforda, kao nepogrešivog mladog doktora koji nije nikada napravio glupost, pogriješio ili ispao budalom. Ponekad je Finlayju »uspijevalo« sve troje u isti mah. I zato vam moram ispričati o gospođici Malcom.

Finlay je upoznao gospođicu Malcom na plesu. Nije to bio običan ples poput brucošijade ili općinske zabave, već godišnji ples kojeg je priredila porodica Sinclair.

Porodica Sinclair bavila se brodogradnjom, a njihova brodogradilišta su nadrasla i nadmašila čak i slavna Rattrayjeva brodogradilišta. Sinclairovi su bili grofovi krvno vezani s plemstvom iz Wintona čiji su se posjedi protezali između Levenforda i Ardfillana i bili ponos i predmet zavisti čitavog kraja.

Svake zime priređivali su ples — bal, da budem tačan — na kojem su se pojavljivale sve značajnije ličnosti. često bi tu zalutali po koji vojvoda, dvatri barona i čitavo jato markiza i markizića. Ukratko, bila je to zabava na kojoj su frcala rođoslovlja a plemenita krv igrala veću ulogu od crvenog vina.

Kako bi došla do izražaja liberalna shvaćanja plemstva na tu zabavu pozivani su i obični smrtnici iz okolice — uvaženi i cijenjeni doktori, advokati i njihove žene.

Tako je slijedom događaja i u kuću Arden stigla velika, ukrašena pozivnica kojom se doktori Cameron i Hyslop pozivaju na bal. »Fuj!« uzviknuo je Cameron bacivši je na policu iznad kamina. »Ne bih zbog njih propustio ni jednu noć bez sna. Vi možete ići, Finlay. Ja sam svoje već odavno otplesao.«

Finlay je počeo uporno dokazivati da se kod plesa ponaša kao slon u staklani i da je bolje da ostane kod kuće.

»Ipak je bolje da odete, mladiću«, odgovorio je pomirljivo Cameron. »Ako ni zbog čega a ono zbog koristi. Sinclairovi bi vam mogli napuniti džepove samo ako zažele. Navratite tamo oko deset i neka vas svi vide kako čavrljate s njegovom visosti.« — Cameron namigne — »Smažite jedan sladoled u društvu njezine visosti, recite članu parlamenta da je po mom mišljenju njegov posljednji govor obično smeće i onda se vratite kući na spavanje.«

I tako je Finlay ipak otišao na ples. U početku se nije dobro zabavljao; osjećao se veoma nelagodno i usamljeno. Na stepenicama je stajalo mnoštvo ljudi s aristokratskim nosovima i visokim, kliktavim glasovima. Posvuda su se šarenile raznobojne škotske suknje i plaštevi sa šarama pojedinih rodova kojima su pripadali, a u zraku lebdio miris nadmoći i uzvišenosti tog društva.

Nitko nije obraćao ni najmanje pažnje Finlayju. Premda se upomo tješio idejama kao što su demokracija i — svi smo mi jednaki, uvidio je postepeno da je on obični i neugledni mladić u loše skrojenom odijelu kojeg nitko nije želio upoznati.

Sjetio se Flaubertovog Charlesa Bovaryja, tog budalastog apotekara kojeg su svi izbjegavali, i lice mu se obli rumenilom srama. No, odlučio je da izdrži do kraja. Naslonio se na zid u plesnoj dvorani, promatrao plesače i osjećao se užasno osamljen. Tmđio se da prezire sve te sitne pažnje u ophođenju, sve te afektacije visokog dmštva, ali prezirao je, u stvari samoga sebe. Dok je tako stajao naslonjen na zid osjetio je odjednom kako ga netko promatra. Pocrvenio je još jače, no ona mu se nasmiješila, i on uzvрати osmijeh.

Bio je siguran da ju je već negdje vidio i da je to bilo u Levenfordu. Tada se sjetio. Sigumim koracima otišao je do visoke, zelene palme ispod koje je sjedila. Dočekala ga je ležemim glasom.

»Vi ste doktor Hyslop«, rekla je ljupko. »Dobro vas poznajem premda se nikada nismo službeno upoznali. No, vi sigurno znate tko sam ja.«

»Znam, kako da ne! Vi ste gospođica Malcom.«

Skoro je dodao »učiteljica«, ali se na vrijeme zaustavio.

Ona je zaista bila učiteljica francuskog jezika na najotmjenijoj djevojačkoj školi u Ardfillanu, no kad je stekla nekakav imetak, napustila je svoju profesiju. Ponovo mu se osmjehnula i pozvala ga da sjedne kraj nje. Sad se osjećao mnogo udobnije — ona je bila ugodna, ljupka i razgovorljiva.

»Nisam očekivao da ću vas ovdje naći«, rekao je povjerljivo, imajući na umu njen društveni položaj koji je bio čak niži od njegovog.

»I ja se često pitam zašto dolazim ovamo«, priznala je. Imala je divan glas — ugodan i mekan. »Beskrajno mi je dosadno među ovim ljudima. Ali, na neki način sam prisiljena da dođem. Vidite, Matthew Sinclair je moj bratić.«

Blenuo je zabezeknuto. Sestrična Sir Matthew Sinclair! Ona je bila jedna od njih, u krvnom srodstvu s glavom porodice, a on, bijedni glupan, ođnosio se prema njoj s visoka, superiomo.

»Zašto ne plešete?« Pravila se kao da uopće ne primjećuje njegovu zbunjenost. S malom lepezom od slonovače mahala je u ritmu muzike.

»Vrlo loše plešem«, rekao je skromno.

Nasmijala se.

»Hajde da pokušamo?«

I pokušali su. Ona je divno plesala. Bila je laka kao perce i vješto ga je vodila između mnoštva parova na plesnom podiju. Muzika je također bila odlična. Nakon nekoliko nesigurnih koraka Finlay je naprosto uživao u plesu.

»Bilo je veličanstveno«, rekao je oduševljeno kad su se vratili na svoja mjesta.

»Može još jednom«, rekla je. »Ali najprije mi donesite sladoled. Cokoladni, molim vas.«

Odjurio je do buffeta, progurao se upotrebljavajući spretno svoje laktove i donio joj sladoled.

Nasmiješila se i pojela ga bez riječi. Samo je kimala ljudima koji su prolazili u znak pozdrava. Oduševljeno ju je promatrao. Držala se zaista veličanstveno, a pokreti su joj bili profinjeni i jednostavni. Nije u njima bilo one pretjerane odbojnosti i naglašene otmjenosti.

Ona je bila dama. Da, prava dama. I bila je — kako da to izrazim — bila je *prilično* lijepa.

Oči su joj sjajile, od plesanja su joj se obrazi malo zarumenjeli, nosila je bijelu haljinu na volane — veoma jednostavnu, djevojačku. Zacijelo je bila još mlada. Kako mlada? U nedoumici pokušavao je pogoditi. Trideset, možda čak i manje, ali nikako više od trideset i pet.

Obratio joj se tihim glasom:

»Veoma je lijepo od vas što podnosite društvo ovakvog glupana kao što sam ja. Shvaćate li, prije no što sam vas susreo nisam progovorio ni sa kim osim sa sobarom. Čak mi ni on nije odgovorio. Samo je oborio pogled poput kakvog popa.«

Od srca se nasmijala i rekla značajno:

»To je zbog toga što nikoga ne poznajete. Moramo to promijeniti.«

Domahnula je žličicom mladiću koji je upravo prolazio kraj njih.

»Hej! Maurice. Htjela bih vas upoznati s Finlayjem Hyslopom!«

Za pet minuta upoznala ga je s desetak ljudi. Nisu to bili snobovi, već sasvim normalni i pristojni ljudi. Više nije bio stranac. Postao je jedan od njih.

Ponovo je zaplesao s gospođicom Malcom. Orkestar je svirao »Na lijepom, plavom Dunavu«. Bilo je predivno. Očarala ga je lakoća i elegancija njenih pokreta.

»Vi veoma lijepo plešete«, rekla je ona.

Bio je sretan.

»To je zbog vas«, odgovorio je nespreno. »Vi ste... vi božanski plešete.«

Plesao je cijelu večer samo s njom. Predstavila ga je mnogim muškarcima, no žene s kojima ga je upoznala bile su, naravno, posve slučajno, prestare za ples. To uopće nije bilo važno. On je i onako želio plesati samo s njom.

Finlay je proveo zaista ugodnu večer. Izvukao se iz svog oklopa, bio je veseo i razdragan.

Vratio se u Levenford, ne u jedanaest, kako je predvidio Cameron, već u četiri sata izjutra.

Prije odlaska upitao je gospođicu Malcom ako je smije otpratiti do kuće. Odmahnula je glavom.

»Noćas ostajem ovdje. Ali morate svakako navratiti jedan dan k meni. Znaete gdje živim. To je ona smiješna, stara vila iza parka. Dođite predvečer kad nađete malo slobodnog vremena. Navečer sam obično slobodna.«

Za doručkom idućeg jutra Finlay je bio svjež poput ruže. Stari Cameron ga je začuđeno promatrao.

»Potrebna je mladost«, rekao je poučno, »da bi čovjek mogao cijelu noć plesati i drugo jutro ustati čio i odmoran. Izgleda da ste se dobro zabavljali.«

»Odlično!« odgovorio je vedro Finlay.

»Da, da! Dobro je to! Jeste li upoznali koga?«

»Upoznao sam hiljade ljudi.«

»Ta nije valjda! Pa to je divno, to je krasno! Možda će vas Sir Matthew pozvati kad idući puta oboli od ospica.«

Finlay pocrveni.

»Što se toga tiče«, primijetio je važno, »cijelu večer sam plesao sa sestričnom Sir Matthewa!«

»Sestričnom Sir Matthewa?«

»Upravo tako! Sa gospođicom Malcom.«

»Gospođicom Malcom!« iznenađeno je ponovio Cameron i počeo jesti sušenu ribu kako bi sakrio svoju zbunjenost.

»Da, da, ima ona nekakve veze sa Sinclairovima. Nije baš sestrična, ma kakvi, ni blizu tome, ali nekakve veze ima.«

»Da, zaista, a osim toga je divna djevojka.«

Ovaj puta Cameron je doživio pravi napadaj. Zakašljao se, počeo štucati i pljuckati i jedva se nekako smirio.

»To je zbog ove proklete ribe«, uzdisao je. »Puna je kostiju. Što ste ono rekli o gospođici Malcom?«

»Rekao sam samo da je divna djevojka«, odgovorio je odsutno Finlay. »Moram je posjetiti ovih dana.«

Cameron je odlučno odgurnuo stolac.

»Finlay, vi ste previše zaposleni da bi imali vremena za takve gluposti. Vi ste doktor, a ne tamo nekakav trubadur.«

Obzirom na ovu primjedbu nije bilo neobično da je Finlay idućih nekoliko dana imao posla preko glave. Cameron ga je bezdušno iskorištavao.

Punih četrnaest dana nije Finlay imao ni jednog slobodnog trenutka da posjeti gospođicu Malcom. Međutim, na kraju tog teškog razdoblja stigla je do Finliya namirisana ceduljica na kojoj je pisalo:

»Čekala sam da dođete kao prijatelj. Ali, jao! Sada vas moram pozvati kao doktora. Ne osjećam se dobro. Ništa ozbiljno.

Dođite večeras, ako ikako možete, na kavu.«

Finlay pomiriše papirić. Kakav predivan miris! Znači, bila je bolesna, jadnica, a on ju je posve zapostavio. Sramota, trebalo bi da se stidi.

Za ručkom je rekao Cameronu: »Došao je poziv od gospođice Malcom.«

Cameron je podigao obrve i činilo se kao da će nešto opsovati. Ali ne reče ništa.

»Ja ću otići tamo«, brzo je nastavio Finlay.

Pauza.

»Otići ću da je pregledam ...«

»Navečer!« zagrmio je Cameron. I pognute glave stao luđački srkati juhu.

Finlayju se dopala kuća gospođice Malcom čim je prekoračio njen prag. Bila je to, kao i sama gospođica Malcom, nevjerojatno ljupka kuća. Nije to bila vila — već sama riječ zvučalo je neprikladno — nego dražesna, stara kuća tamnocrvenih zidova. Nalazila se nasred zelenog travnjaka i na ulazu imala stepenice ograđene mramorim stupovima. Sobe u njoj bile su velike i zračne, a namještaj ukusan.

Gospođica Malcom mnogo je putovala i donijela s tih putovanja razne stvarčice.

»Sviđa vam se ova škrinja!? Da, lijepa je. Dobila sam je u nekom smiješnom dućančiću u Tirolu.« Ili: »Ovi stari svijećnjaci? Kupila sam ih od jedne dražesne starice iz Bretanje u Val Andreu.«

Gospođica Malcom ga je dočekala u salonu zavaljena u naslonjač kraj kamina. Uz nju se nalazio stari srebrni poslužavnik s porculanskim šalicama i antiknim vrčem za kavu.

»Nevjemiče!« uzviknula je veselo. »Da se nisam razboljela vjerojatno vas više nikad ne bih vidjela.«

Negodovao je.

»Oh, ne, gospođice Malcom! Želio sam vas posjetiti, ali bio sam veoma zaposlen. No, recite mi što je s vama?«

»Cini mi se da sam previše plesala s vama one noći. Moje srce ... ali nije ništa ozbiljno ... zaista ništa.«

Zabrinuto joj je ispitao rad srca. Kad se njegova glava nadvila nad njena prsa zaklopila je oči. Nije mogao pronaći ništa ozbiljno. Nikakvih primjetnih znakova bolesti. Uspravio se i ozbiljno rekao:

»Morate se odmoriti. Neko vrijeme se ne smijete umarati. Ja ću vam prirediti lijek. Vjerujte, ja ću se brinuti o vama.«

Zahvalila mu je, dodavši: »Znate, to je vjerojatno od alpinizma. Pozlilo mi je kad sam se penjala na Arosu. Inače sam sasvim zdrava, sasvim.«

Dok su pili kavu pričala mu je o planinarenju po švicarskim planinama i oboje su se složili da bi mu se to veoma sviđjelo. Kava je bila izvrsna — ne kao Janetina kava, koja je bila dobra, ali nekako domaća, obična. Ova je bila puna arome i pravog okusa cme kave. Zamolila ga je da zapali lulu. Obožavala je miris lule.

Razgovarali su zatim o putovanjima, o zadivljujućim i egzotičnim predjelima Dalekog istoka, o knjigama. Govorila je inteligentno, duhovito i zanimljivo. Pročitala je mnogo knjiga.

Povremeno bi počela govoriti francuski ili njemački, te male fraze zvučale su posve nenametljivo i prirodno. Izgovor joj je bio savršen. Promatrao ju je zadivljeno.

Izgledala je predivno u treperavom svjetlu svijeća, okmžena starim predmetima, mirisom kave i blagim, jedva primjetnim mirisom finog parfema.

Istina, bila je prilično mršava i zbog toga su joj se kmpne, smeđe oči veoma isticale. I zubi su joj malo stršali. Koža na vratu izgledala je nekako suho, a nos zašiljen. No, znala je kako da se drži i prikrije te nedostatke pred tuđim kritičkim pogledom.

Imala je nježne i njegovane mke. Bila je elegantna, sigurna u sebe i profinjena — prava dama.

Nijednom nije rekla: »Ta vi ništa ne jedete, Hyslope, popijte kavu!« Nije ga nutkala ni silila da jede.

Finlay ju je zaista cijenio kao ličnost. Veoma mu se dopala. Osjećao se kraj nje kao zarobljen u bijednoj mpi kakva je bila ta selendra — Levenford. Pored nje je postao svjestan svoje vlastite vrijednosti: počeo je prezirati taj grad na sjeveru Škotske.

Bilo je već deset sati kad je odlučno ustao, spreman na odlazak. Obećao joj je da će neizostavno navratiti iduće večeri. Dok su se rukovali osjetio je nježan pritisak njenih prstiju.

Iduće večeri Finlay je »navratio« kod gospođice Malcom. I slijedeće večeri nakon toga.

To su bile samo profesionalne posjete, naglašavala je ona. Zahtijevala je da prema njoj postupa kao prema običnom bolesniku bez ikakvih izuzetaka i svake večeri prije no što bi sjeli za kavu Finlay je morao slušati rad njenog srca.

Desetak dana kasnije Cameron je potražio Finlayja u ambulanti. Malo je zamuckivao i zastajkivao, a onda odlučno reče:

»Vi malo prečesto posjećujete gospođicu Malcom!«

»Naravno«, odgovorio je iznenađeno Finlay. »Ima nekih poteškoća sa srcem.«

»Sa srcem, dakle?« ponovio je suho Cameron. »To su znači profesionalne posjete.«

»Naravno!« uzviknuo je Finlay uvrijeđeno. »Što me tako gledate? Nisam učinio ništa što bi se protivilo liječničkoj etici. Ali, kad baš hoćete, znajte da veoma rado odlazim gospođici Malcom. Ona je inteligentna ...«

»Jeste li zaljubljeni u tu prokletu ženu?« upitao je iznenada Cameron.

Finlay je planuo poput buktinje.

»Ona nije prokleta žena! Ona je dama! I veoma mi se sviđa!«

Cameron je nemoćno podigao ruke.

»Oh, bože!« zastenjao je. »A ja sam mislio da ste vi razuman momak.«

Zatim je izišao iz sobe.

Te večeri Finlay je odlučno otišao u posjete gospođici Malcom. Cameronovo držanje učinilo ga je još tvrdoglavijim. Namjerno joj je jače stisnuo ruku prilikom pozdrava. Rekao joj je da se veoma raduje što je vidi. Onda je uzeo stetoskop i prislonio joj ga na grudi.

Ova priča mogla je sasvim drugačije završiti da je gospođica Malcom ostala prisebna. No, zanesena Finlayjevom naglašenom pažnjom, gospođica Malcom je posve izgubila glavu

Kad se Finlay nadvio nad nju da joj sasluša rad srca, oba vila mu je ruke oko vrata.

»Ne mogu se svladati, Finlay«, prošaputala je. »Previše ste privlačni a da s vama samo razgovaram.« I poljubila ga je u usta.

Finlay je ođskočio kao da ga je ujela zmija.

»Ne smijete«, zamučao je, »ne smijete to činiti!«

Sve se u njemu pobunilo protiv toga. Ruke bolesnika oko njegova vrata. Nedolično ponašanje u liječničkom zvanju. Doktoru može biti oduzeta titula i za mnogo manje grijeha od ovoga.

Obuzela ga je panika. Zurio je u gospođicu Malcom koja je ležala na krevetu i sladostrasno ga promatrala. Promučao je nešto u znak izvinjenja i izjurio iz sobe.

Otišao je ravno do Camerona i sve mu ispričao. Cameron ga je lukavo pogledao, kako samo on umije, i rekao:

»Znači, napokon ste dobili pouku! Ne mogu reći da mi je žao. Slušajte! Sada kad ste u stanju da razumijete, što mislite koliko je godina toj vašoj djevojčici?«

Finlay je promučao:

»Ne znam.«

»Najmanje četrdeset i dvije! četrdeset i dvije! Shvaćate li? Već dvadeset i četiri godine ona traži muškarca! Jeste li je ikada vidjeli ujutro?«

»Ne, nisam!« potišteno je odgovorio Finlay. »Uvijek me je pozivala u ...«

»Navečer«, prekinuo ga je žučno Cameron. »A da ste je samo vidjeli ujutro...« I to je bilo sve.

Sutradan je Cameron posjetio gospođicu Malcom. Otišao je ujutro i nije se dugo zadržao.

No, začuđuje činjenica da je gospođica Malcom još istog dana bila ponovo zdrava kao drijen.

KRAJ JEDNOG ASISTENTA

Finlay je prvi put susreo Mattie Lennox onog zimskog jutra kad je došla u ordinaciju s velikom opeklinom na ramenu.

Bila je to gadna opekotina drugog stupnja koja je zahvatila i dio leđa. Bila je grubo previjena vatom natopljenom u ulju. Usprkos ulju vata se zalijepila tako da je čišćenje i ponovno previjanje rane bilo teško i veoma bolno za djevojku.

»Kad se to dogodilo? Po izgledu čini se još sinoć.«

Primijetio je kako se grči od boli, nestrpljivo coknuo jezikom — nije volio zadavati bol — i dodao:

»Morala si doći ranije!«

Sjedila je uspravno i hrabro na tvrdoj stolici. Skinula je prsluk obnazivši djevojačke grudi i mliječnobijelu put unakaženu ružnom opekotinom.

Nije joj bilo više od devetnaest godina. Bila je lijepa — gusta, smeđa kosa spuštala joj se niz ramena, a lice su joj krasila dva prekrasna oka boje lješnjaka. No sada joj je lice bilo blijedo, usne čvrsto stisnute, a izraz zgrčen i suspregnut.

Hyslop ju je znatiželjno promatrao. Kad je previo ranu upitao je:

»Kako se to dogodilo?«

Odgovorila je kratko: »Pala mi je svjetiljka dok sam je nosila.«

Iznenadeno ju je pogledao.

»Ali, djevojko, svjetiljka se ne nosi na leđima.«

Nije odgovorila. Stisnula je usnice i zagledala se u pod.

Finlay je instinktivno bacio pogled u drugi kraj sobe gdje je stajao njen polubrat Hughie, dječarac od dvanaest godina koji ju je doveo iz Marklea u malim kolima na dva kotača.

Osjetivši doktorov pogled Hughie promuća:

»Nije to ona uradila! On je bacio na nju lampu!«

»Suti, Hughie!« žestoko ga je prekorila djevojka. »Ja sam ranjena, a ne ti! Ja ću i reći sve što je potrebno.«

Ali nije mnogo toga rekla. Upitala ga je kako da previja ranu i uljudno mu se zahvalila kad je platila račun.

Finlay je kroz prozor promatrao kako odlaze. Neobičan par — mislio je. Mali dječak u plavom kaputiću i velikim, gumenim čizmama držao je čvrsto Mattieinu ruku, dok je ona, odjevena u otrcanu odjeću ponosno koračala visoko uzdignute glave kao da odolijeva prodornim pogledima njoj neprijateljskog svemira.

Vidio je kako se penju u stara i oronula kola, blatnih kotača i glavčina punih slame i raznih trava. Konjska oprema bila je iskrpljena i na mnogim mjestima zamijenjena običnim užetom. Bez riječi su krenuli škriputavim kolima put sedam milja udaljenog Marklea.

Tri su mjeseca prošla prije no što je Finlay ponovo čuo o Lennoxima.

Došlo je proljeće, veličanstveno proljeće, puno sunčeva sjaja i toplih pljuskova koji su ispunili šume oko Marklea proljetnim cvijećem i koji su — Cameron se iskreno nadao — obećavali da će te godine lososi rano krenuti na svoj put u morski zaljev.

Već je u dva navrata bio tamo i vratio se s odličnim ulovom ribe. Sada je došao red na Finlayja. Tog četvrtka rano izjutra u gigu ga je već čekao ribički pribor i sendviči koje je pripremila Janet. Radovao se odmoru poput đaka. Prije samog odlaska Cameron mu je savjetovao:

»Što se tiče čamaca, Finlay — u Marklea ih ima dosta — uzmite bilo koji, ali nikako ne sjedajte u čamac Raba Lennox.«

To je u Finlayju pobudilo znatiželju. No, kako je želio da što prije ode, samo je kimnuo glavom. Međutim, tog popodneva, dok je sjedio u gostionici u Marklea i pio vreli čaj, ponovo se sjetio Cameronovog savjeta.

Sunce je odviše sjalo za pecanje i voda je bila suviše mima. Riba nije grizla, no ipak je ulovio jednog lososa od otprilike dva kilograma i to mu je pričinilo neopisivi užitek.

Dobro raspoloženje očitovalo mu se na licu i dok se smješкао gospođi Dow, vlasnici gostionice. Upitao je kao usput: »Tko je taj Rab Lennox. čuo sam o njemu govoriti neobične stvari.«

Za razliku od njega Dow se nije smiješila. Prestala je na trenutak brisati stolove pogledala ga dok je punio lulu i kratko odgovorila:

»Nije on nitko i ništa.«

Elsbeth Dow nije voljela ogovarati. Bila je to dobra i časna žena koja je već punih petnaest godina vodila gostionicu. Finlayju nije bilo lako da bilo što sazna od nje no napokon je obrisala ruke u svoju bijelu pregaču i ispričala mu nešto o Rabu Lennoxu.

Živio je nedaleko luke u kućici na kraju jedine ulice u Marklea koja je imala svega tridesetak kuća. Po zanimanju je bio sve — i ništa. *Iznajmljujem čamce* pisalo je na natpisu iznad njegovih vrata. Provodio je veliki dio vremena na kraju mola gdje je pušio i čekao neoprezne turiste da im iznajmi svoj plitki čamac, ali u selu se govorkalo da je stvami izvor njegovih prihoda nešto sasvim drugo.

Rab Lennox je bio najgori zvjerokradica i krivolovac u cijelom kraju. Nije prezao ni od čega. Lovio je losose, pastrve, fazane, lještanke, pa čak i jelene!

Bavio se također uzgojem i preprodavanjem pasa, a poslovaio je uvijek s dobitkom. Govorio je da je veliki poznavalac konja i kad bi se u Lanarku ili Bogsideu održavale trke nestao bi iz sela preko subote i nedjelje.

Ali to nije bilo najgore.

Ljudi su pričali da na jednom od otočića ima svoju pecaru jer kako bi inače mogao biti svakog dana pijan kad je Elspeth izričito zabranila Rabu da kroči preko praga njene gostionice. A da je pio čitave godine, nije bilo sumnje. Bio je rijetko kada trešten pijan, ali zato vječito pripit.

»Krupan, crven u licu, jak poput bika, velikih usta, sitnih, prasećih očiju koje natkrivaju guste, riđe obrve. Eto, takav vam je Rab Lennox«, dodala je gospođa Dow s izrazom gađenja.

»Kad ga ugledate, pomislit ćete da je Stvoritelj uzeo bika i svinju i spojio ih u ljudsko biće.«

Rabova žena umrla je prije sedam godina. Bila je to žena iz Inveraraya. Ponosna i dobra duša, daleko pametnija i ljepša od Raba. Bila je udovica s jednim djetetom i ostavši sama s nešto para udala se za Raba čim ga je ugledala. Jer on je u mladosti bio osvajač kojeg je malo žena uspjelo odbiti. Svatko je uvidio da je kasnije gorko zažalila zbog njegovih osvajačkih sposobnosti, iako to nije nikome govorila. Njen novac je ubrzo nestao, a tko ga je spiskao nije potrebno posebno naglašavati. Venula je poput zapuštenog cvijeta i umrla je ubrzo pošto se rodio Hughie.

Mattie, njena kćer, bila joj je veoma nalik — dobra i lijepa bijaše ta djevojka koja se sada brinula za svog očuha, a to nije bio nimalo lak posao. Jer, premda ju je tukao kad je bio pijaniji no obično, bilo je još nešto mnogo gore. Pratio ju je svuda nekim čudnim pogledom, i ne jednom je pokušao napastovati. I zašto li je samo zabranio Neilu Taggartu, pristojnom i dobrom mladiću, da prekorači prag njegove kuće kad su svi u selu znali da se Neil i Mattie vole?

Gospođa Dow ozbiljno napući usne. Naravno, od Mattie se nije ništa moglo doznati. Bila je ponosna i poput njene majke, prije bi sebi odgrizla jezik nego izgovorila i jednu pritužbu na račun Raba. Ali bit će zla između pijanog grubijana i lijepe djevojke — bit će zla, govorila je samouvjemo Elspeth Dow.

Te jeseni Finlay je dio svog odmora proveo u Marklea. Zavolio je to mjesto. Povrh toga, lov na pastrve, koje su se vraćale u planinsko jezero, bio je neobično uspješan.

U gostionici mu je veoma prijalo društvo gospođe Dow, a mladi Taggart ga je vodio uz rijeku Fmin do mjesta gdje je bilo mnogo ribe. Taj Neil Taggart bio je najšutljiviji čovjek na svijetu. Nikad nije izgovorio više od desetak slogova na dan. Nije to bilo zbog nekakve pretjerane ozbiljnosti već jednostavno zbog njegove šutljive prirode. Bio je također veoma osjetljiv. Brzo bi pocrvenio kad mu je bilo neugodno. Njegove sive oči krile su neki sanjalački pogled, ali i neobičnu mekoću karakterističnu za ljude iz škotskih planina.

Finlay je znao da je Neil nesretan i zabrinut. Ali među njima nijednom nije izgovoreno ime Mattie Lennox.

Prošao je i posljedni dan Finlayjevog odmora. Te večeri Finlay je rano legao na spavanje imajući na umu da izjutra mora rano krenuti za Levenford.

Odmah je zaspao, no dva sata kasnije probudilo ga je oštro lupanje po vratima njegove sobe. Ustao je i viknuo:

»Što se događa?«

»Hughie Lennox vas treba«, čuo se glas kućne pomoćnice Mary. »Rekla sam mu da spavate, ali on kaže da je hitno!«

Finlay je skočio i brzinom kakvu imaju samo vatrogasci i doktori navukao odjeću. Za tri minute već je bio u prizemlju.

Hughie Lennox je stajao na stražnjem ulazu u gostionicu. Iako je noć bila topla i puna zvijezda, dječak je drhtao.

»Moj otac«, promućao je. »Morate odmah doći.«

»Ali što se dogodilo?« htio je saznati Finlay.

»Ne znam, ja ne znam«, zajecao je Hughie. »Ja uvijek ostanem do kasno u noć napolju kad otac ide na svoj otok jer me tuče kad se vrati...« povukao je luđački Finlayja za rukav.

Potrčali su zajedno niz opustjelu seosku cestu i utrčali u kuhinju Rabove kuće. Tamo je Finlay zastao zgroživši se nad prizorom kojeg je ugledao.

Zgrčena u uglu kuhinje ležala je Mattie, lica poput krede i odjevena samo u spavaćicu. Na podu pred njom, široko ispruženih ruku i nogu nalazio se Rab Lennox, a krv mu je curila iz nosa i posjekotine iznad obrve. Jedan pogled na njegovo krupno opušteno tijelo i unakaženo lice bio je dovoljan za Finlayja: Rab Lennox je bio mrtav.

Finlay kleče i, omamljen od alkoholnih para što su zaudarale iz širom otvorenih usta mrtvaca, pređe rukom po njegovoj glavi. Tjeme je bilo čitavo, ali na zatiljku je napipao usku, nazupčanu ranu.

Brzo je zaključio; dobio je udarac u čelo, pao na leđa i slomio lubanju na potiljku.

Finlay obuhvati pogledom prostoriju. Da, pored Mattie ležao je težak žarač sa velikom kuglom umjesto drške. Ustao je i zagledao se u užasnutog Hughieja.

»Hajde, izađi odavde, Hughie«, rekao je tiho. »Izađi i dovedi Bella, policajca i Neila Taggarta i gospođu Dow. Dovedi koga god zatekneš budnog.«

Hughie je sav zaplakan izjurio iz kuće.

Finlay priđe Mattie.

»Zašto si to učinila, Mattie?« upitao je tihim glasom.

Činilo se da ga ne čuje. čučala je u kutu poput prebijene životinje. Gomja usna joj je podrhtavala, a ruke je zgrčila na prsima. Stavio joj je ruke na ramena i ponovio pitanje. Tek tada je podigla pogled i nakon duge šutnje odgovorila:

»Htio me silovati!«

Tri riječi — ali sasvim dovoljne! Primijetio je da je njena spavaćica bila poderana kod vrata.

Tišina.

Finlay je podigao žarač, pažljivo ga obrisao i položio na svoje mjesto. Zatim se okrenuo Mattie i rekao polagano izgovarajući riječi tako da je mogla razumjeti što hoće od nje:

»Drži usta zatvorena, Mattie. To je sve što moraš učiniti.«

Kad je začuo odjek koraka koji su se približavali kleknuo je kraj mrtvog tijela. U prostoriju su uletjeli Bell, Taggart i još desetak ljudi. Okrenuo se prema njima s tužnim izrazom lica.

»Zakasnili ste, prijatelji moji«, rekao je kimajući glavom. »Mislio sam da ćete mi moći pomoći, ali jadnik je izdahnuo malo prije vašeg dolaska.«

»Što se dogodilo, doktore?« uzdrhtalim glasom upitao je Bell.

»Kap!« izjavio je Finlay odlučno. »Došao je kući pijan pozlilo mu je i pao je na glavu. Tako ga je Mattie zatekla. Zapravo i ja sam ga tako zatekao. Mrmljao je, 'Pao sam, pao sam' do zadnjeg časa — jadnik!«

Nastalo je komešanje. Napokon Bell ozbiljno reče.

»Hm! To se dogodilo prilično čudno, ali rekao sam ja ...«

Finlay ustade. Otvoreno je rekao Taggartu:

»Sutra ću vam dati potvrdu, Neil, sutra u devet. Za to vrijeme pripazite malo na Mattie, jer se jadna djevojka strašno prepala.«

Svi su je sažalno pogledali, a gospođa Dow potrči do nje i zaogrne je šalom.

Idućeg jutra Finlay se vratio u Levenford i otišao ravno u ordinaciju. Tačno u devet sati došli su Neil i Mattie. Finlay je napisao potvrdu. »Izljev krvi u mozak« pisalo je jasnim rukopisom. Dok je pisao obuzele su ga crne misli — »Dajem lažnu potvrdu — prikrivam zločin. I sam postajem zločinac ovakvim postupkom. Mogli bi mi oduzeti zvanje, diplomu, mogli bi me strpati u zatvor, ako me otkriju.« Pažljivo je presložio papir.

Neil i Mattie nisu izustili ni riječi. Stajali su pred njim kao dva djeteta. Ali na kraju Mattie je gorko zaplakala. Zgrabila je Finlayjevu ruku i prislonila na nju obraz.

»Oh, doktore, doktore!« jecala je ne izgovorivši više ništa.

»Znam kako se osjećaš, Mattie«, rekao je, »ali sada je sve dobro.«

Rukovao se s Neilom koji je čvrsto stegao njegovu ruku.

Kad su otišli, Finlay se uputio kući. Hodao je teško, pognute glave, poput umoma čovjeka. Ušao je u Cameronovu sobu. Tek sada ga je zaista tištala spoznaja da je krivotvorio dokumenat.

Cameron se odmarao i pušio lulu prije odlaska u kućne posjete. Pogledao ga je.

»Hej, gdje je riba, čovječe? Gdje su svi oni lososi koje ste mi obećali?«

Finlay odmahne glavom.

»Nisam vam donio ribu. Donio sam vam svoj otkaz.«

I prije no što je stari doktor stigao bilo što reći, ispričao mu je sve što je učinio, dodavši na kraju nespretno:

»Otići ću kad god zaželite. Nije važno. Nije mi žao. Morao sam to učiniti.«

Cameron je otresao pepeo iz svoje lule. Nestalo je čudnog sjaja iz njegovih očiju. Uspravio se.

»Finlay, čovječe«, rekao je s jakim škotskim naglaskom, a tako je uvijek govorio kad je bio veoma dimut. »Znao sam da niste dobri. Ali da ste tako loši to nisam znao.«

Pauza.

»Zaista, već dugo razmišljam i došao sam do zaključka da od vas kao asistenta nemam nikakve koristi. Bojim se da sada, kad ste dali otkaz, preostaje samo jedna mogućnost. Kako bi bilo da postanete moj partner?« I Cameron ispruži ruku.

II DIO

RIBLJA KOST

Dokumenti kojima se potvrđuju jednakopravno ortaštvo Finlayja Hyslopa s drom Cameronom bili su gotovi i Finlay je, ispunjen iskrenom zahvalnošću prema namrgođenom ali širokogrudnom starom liječniku, gledao u budućnost s osjećajem da je bio dobre sreće i sa čvrstom odlukom da od sebe da što više.

Često je, gledajući unatrag, vidio sebe kako dolazi u Levenford, sirov i nespretn mladić tek izišao sa sveučilišta, uzdrhtao pred Janetinim iskusnim i prezrivo pogledom, svjestan nedostataka u svom ophođenju, odijevanju i liječničkom iskustvu.

No, iako nije bio umišljen, nije mogao a da ne osjeća izvjesno zadovoljstvo. Smatrao je da je na tradicionalan škotski način sebe »poboljšao«.

A ipak malo se bio izmijenio. Bio je to isti čovjek, šutljiv i malorječiv, možda malko tvrdoglav, no lako ga se moglo tronuti i gorljivo je mrzio sve što je lažno ili neiskreno.

Da, isti onaj Finlay i već zato mu uspjeh nije udario u glavu. Odlučio je da opravda povjerenje, da se oduži svom dobročinitelju.

Ova priča, počinje prilično neobično, s ribljom kosti. Završava malo manje neobično — no, uostalom, vidjet ćete i sami kako završava.

Riblja kost zapela je, u grlu gospodina Georgea M'Kellora i jedne proljetne večeri oko devet sati Finlayja su pozvali u M'Kellorovu vilu koja se dostojanstvena i velebna uzdizala na zemljištu niz cestu od vidikovca Lemond.

M'Kellora je zatekao s priličnim bolovima, premda to nije odviše pokazivao, jer je bio šutljiv, povučen čovjek, nagle i nepopustljive naravi kakvu imaju ljudi koji su se kroz život probijali potpuno sami.

U M'Kellora uvjerenog neženje, bio je u priličnoj mjeri razvijen smisao za novac i premda je bio trgovac žitom i putovao svakog dana u svoj ured u Glasgovv, vrlo je uspješno špekulirao na burzi i cijeno se da je veoma bogat.

Pod jarkim svjetlom lijepo namještene blagovaonice kad se zbila nezgoda — M'Kellor je upravo bio za svojom samačkom večerom — Finlay izvrši kratki pregled. Zatim, pošto je ustanovio uzrok nevolji, spretnim zahvatom štipaljke izvuče neugodnu kost koja se duboko zarila u meki dio jednjaka.

Odmah je nastupilo olakšanje. M'Kellor udahne punim plućima, bojažljivo gutne jednom ili dva puta zatim se protiv volje osmjehne.

»Mora da vas je dosta boljelo«, primijeti Finlay, kritički ispitujući nazubljenu kost. »Prilično gadna stvarčica.«

»Da«, odgovori M’Kellor zamišljeno, »nije baš bilo ugodno. Moram reći da sam vam zahvalan što ste to tako brzo riješili.« Napravio je značajnu pauzu. »A sad — ja sam čovjek koji voli brzo svršiti posao, doktore. Koliko vam dugujem?«

Finlay se prijazno nasmije kao da se ispričava.

»Oh«, reče odbijajući. »Nije to bilo ništa, gospodine M’Kellor. Samo susjedska gesta, svratiti i izvući je. Nećemo vam to uopće računati.«

M’Kellorov pogled je postao još upitniji i pronicljiviji. Motrio je Finlayja s neobičnom radoznalošću.

»Mislite to ozbiljno?«

»Razumije se«, odgovori Finlay. »Naprосто mi se ukazala prilika da vam učinim uslugu. Možda će i na vas jednog dana doći red da učinite neku meni.«

Nastupila je šutnja. M’Kellorovo neprobojno lice odavalo je protiv volje da mu se to ne sviđa. Zamišljeno je pogladio svoj podvoljak i naposljetku uzviknuo:

»Sjednite. Nije mi više do jela. Da popijemo kapljicu škotskog i porazgovaramo.«

Kad je natočio viski i pošto su piipalili lule, M’Kellor nastavi razgovor ali u njegovu glasu je ipak bilo nešto zapovjedna.

»Čuo sam mnogo o vama, doktore, ovo i ono, i nije sve bilo loše.« Suh smiješak. »Ja ne patim od iznenadnih simpatija — ne, ja nisam takav čovjek — ali reći ću vam otvoreno, sviđate mi se: Kao što kažete, jedno dobro djelo zaslužuje drugo.« Zastao je i otpio dobar gutljaj viskija. »Recite, jeste li kad čuli za Roan Vleija?«

Malo začuđen Finlay, niječno odmahne glavom.

»Nikada«, reče. »To su dionice, pretpostavljam. Bar tako zvuči.«

»Da«, odgovori M’Kellor mračnim humorom. »Dionice, doista, to jest, tačnije zlatni afrički rudnik.«

Stišao je glas i progovorio kroz stisnute usnice kao da mu skidaju riječi s usana.

»Samo je nekoliko nas dobilo povjerljive informacije o tom rudniku, znate. Obrazovali smo grupu. Jako će poskočiti, doista jako.« Još jedna duga stanka. »Doktore, savjetujem vam da kupite nekoliko Roan Vleija.«

Finlay se ponovo nasmije, bio je polaskan a i smeten.

»To je lijepo od vas, doista gospodine M’Kellor, no ja, ja se tim poslom ne bavim.«

M'Kellor je promatrao Finlayja prijateljskim ali mimim pogledom.

»Poslušajte moj savjet«, reče kuckajući prstom po stolu da naglasi što govori. »Obećajem vam da nećete požaliti.« I svečanom kretnjom doturi kristalnu bocu viskija Finlayju.

Kad se vratio kući Finlay stane ispitivati Camerona o M'Kelloru.

»Kakav je to čovjek? Moram priznati da mi se sviđa.«

»Da, on je jedan od najboljih«, odgovori Cameron spremno. »Možda malo zaljubljen u pare, no otvoren, pošten i od riječi. A kad već govorim o parama, on ih ima priličnu gomilu.«

Cameronova riječ ostavila je dojam na Finlayja, usprkos njegovim principima. U početku nije ni pomišljao da poslušaj M'Kellorov savjet. Nikad nije mnogo polagao na novac dokle god je imao dovoljno za svoje potrebe, no sad je sjeme bilo posijano. Iz njega je u njegovom mozgu nikla zarazna misao da je to odlična prilika koju bi bilo ludo propustiti.

Misao je ključala. Imao je lijepu svoticu od petsto funti — uštedio ju je otkako je počeo raditi kao ortak — sigurno uloženu u banci. što ga priječi da je udvostruči — možda utrostruči?

Te je noći Finlay slabo spavao. Pred očima su mu pobjedonosno bljeskale svakojake »zlatne« mašte, a ujutro čim je ustao, odluči i pođe ravno telefonu.

Uhvatio je M'Kellora prije no što je krenuo u svoj ured i rekao mu da namjerava kupiti petsto Roan Vleija čija se cijena kretala nešto ispod jedne funte po dionici.

»Dobro«, reče M'Kellor. Zatim kratko i hladno doda: »Vi 9te mudar čovjek, doktore. Stupite u dodir s M'Farlaenom, mojim mešetarom, u Ingram Streetu. On će se pobrinuti za vas. Pamтите moje riječi, nećete požaliti.«

Finlay je bez teškoća pronašao M'Farlaena i transakcija bi dogovorena telefonom.

Slijedećih nekoliko dana proteče u napetosti i uzbuđenju. Zapravo, kako je vrijeme odmicalo u toj nepodnošljivoj napetosti, Finlay se počeo s nekom zebnjom pitati, nije li postupio ludo. Jer ništa se nije događalo. U novinama ništa, od M'Kellora ni jedne riječi.

Stanje na burzi bilo je nepromjenljivo i nesretne su dionice još i pale nekoliko penija od cijene za koju ih je kupio. Finlay je bjesnio i brinuo; samo ga je ponos priječio da ne odjuri k M'Kelloru i zatraži objašnjenje tom beznadnom mrtvilu.

No naposljetku jednog jutra pretkraj drugog tjedna kad je bolestan od jalovih nada otvorio novine, srce mu odjednom divlje zakuca. Roan Vlei skočile su za čitava četiri šilinga.

Oči su mu zasjale i krv pojuri žilama. Stao je brzo računati. Preko noći je zaradio gotovo sto funti. Nevjerojatno ali, oh, divno, naprosto sjajno! Pojurio je telefonu i nazvao M'Kellora koji je upravo odlazio u Glasgouv.

»Upravo sam pročitao vijest«, promućao je oduševljeno u slušalicu. »Sjajno, zar ne? Da li da — da prodam?«

»Šta?« Mirno ali zgranuto će M'Kellor. »Jeste li pobenavili? Prodati u samom početku? Ne, ne, nipošto. Čekajte dok vam ja ne javim. Onda prodajte, ne prije.« I objesi slušalicu.

Zajapuren i ponesen, smučene glave, Finlay uđe u ordinaciju nastojeći da se usredotoči na posao. Tamo ga je čekala, veoma blijeda i nervozna, Bessie Dallas došavši na redoviti pregled jer tako je zahtijevalo njeno stanje.

Bessie samo što nije rodila. A kako joj je to bilo prvo dijete upravo je bilo sažalno gledati koliko je nastojala da sve prođe u redu. Bilo je doista mnogo razloga što je Bessie tako žarko željela to dijete.

Bila je švelja kod Marklea Policiessa — vrijedna, sposobna duša, ne baš jako privlačna, već u četrdesetoj godini — i unatoč ljubavi prema djeci, čini se osuđena da ostane usidjelica — kad se, na opće iznenađenje, Dallas, jedan od vrtlara u Marklea, iznenada odlučio da je uzme za ženu.

Na svoj povučen način Bessie je bila sretna u braku i sada je potajno, unatoč svim bojaznima u srcu, likovala kako će preneraziti mjesne proroke i pobiti njihove tvrdnje kad obdari svog muža, kako se nadala, sinom. No zbog njene dobi izgledalo je da će slučaj biti težak a najvjerojatnije da »druge prilike« neće biti.

Već iz tog razloga Finlay se od samog početka trudio da sve bude u redu.

Tog je jutro pregled, iako površan, protekao glatko i Finlay je s velikim pouzdanjem uvjeravao Bessie.

»Niste valjda zabrinuti, gospođa Dallas?« peckao ju je. »Sve je u najboljem redu. Za otprilike tjedan dana poklonit ćete Dallasu lijepog sina ili kćer.«

»Hvala vam, doktore«, promrmljala je gospođa Dallas. »Imam povjerenja u vas. Kad biste samo znali koliko se uzdamo u vas.«

Prekinula se ne mogavši doreći, a Finlay je, tapšući je po ramenu, isprati do vrata.

U stvari slijedećih nekoliko dana Finlay je većinu pacijenata brzo otprađivao, žureći s poslom kako bi mu ostalo više vremena da prati napredovanje svoje špekulacije.

Privlačno i korisno zanimanje, daleko od jednolične svakidašnjice liječničkog rada! Velika igra, doista! Jer otkako su počele rasti akcije, Roan Vlei penjale su se

kao raketa. Rasle su svakog dana za nekoliko šilinga dok im pred kraj tjedna cijena nije bila gotovo dvostruka.

Vijest o kojoj se samo šaputalo sad je postala javna — u rudniku je nađena bogata zlatna žila. Svi su pojurili da kupe dionice.

U ponedjeljak je vrijednost i dalje rasla što je iznova uzbudilo Finlayja. Neprestano je telefonirao svom mešetaru u Glasgow, kupovao je svako izdanje novina, razgovarao s

M’Kellorom ujutro i navečer i sve u svemu sasvim se predao valu uzbuđenja.

Svoju prvobitnu namjeru da proda i postigne skroman dobitak davno je zaboravio. Sad mu se pružala jedinstvena prilika da doista zaradi novaca. Vjerovao je u M’Kellora čiji ga se lukav postupak snažno dojmio, tako da je osjećao da slijedi pravog čovjeka. Zagrizao je dublje no ikad.

Po M’Kellorovom savjetu nakupovao je još akcija, sve dok je u njegovom posjedu bilo nešto manje od hiljadu i dvije stotine dionica rudnika Roan Vlei. Dobit mu je već sad iznosila više od sedam stotina funti i život mu je bio doista divan!

Ćinjenica da je zaradio novaca na tako lak način, udarila je u glavu kao vino. Počeo je razmišljati o svim onim dobrim stvarima u životu koje mu bogatstvo može donijeti. Eh, pa kupio bi kuću za ribolov gore u Marklea, novi pečački štamp za losose, gig i finog konja, sve za sebe. Oh, imao bi sve, sve što mu srce zaželi.

Njegov je rad trpio sve više. Kad nije bio zadubljen u burzovne izvještaje ili zaposlen telefoniranjem M’Kelloru, ispisivao je brojke na kojekakvim komadićima papira, računao, izračunavao svoj dobitak. A taj je sve više rastao te je na kraju poslije četiri dana iznosio blizu devet stotina funti. Devet stotina funti! Toliko koliko može zaraditi za čitavu godinu dana, kinjeći se zimi i ljeti, po kiši i suncu, na zamomom liječničkom poslu.

O, da, Finlayja je doista zgrabila novčana groznica. čekao je, napet do krajnosti, da mu M’Kellor da znak koji će ga učiniti bogatim.

Sve je bilo sjajno i lijepo, nema sumnje, no što je više Finlayjevo oduševljenje raslo to se više povećavalo nezadovoljstvo dra Camerona.

Motreći potajno Finlayja, ne zboreći ni riječi, Cameron se sve više mrgodio. Jednom ili dva puta je već zinuo da nešto kaže ali se suzdržao. Naposljetku, u četvrtak drugog tjedna, za večerom, kad je Finlay zakasnio pošto je razgovarao s M’Kellorom, starac se više nije mogao suspregnuti. Dobacio je Finlayju pogled preko stola i zamumljao:

»Opet kasno, ha? Ta što vam je ovih dana?« Ušutio je, motreći Finlayja razdraženo, zatim će ljutito: »Šta se premještate tu stojeći, čovječe. Kao mačka na vrućim crepovima.

Ne možete se smiriti. A i ne jedete. čini se kao da ni sna više nemate.«

Finlay pokrije oči sjeđajući za stol.

»Uskoro će sve biti uredu«, ispričao se.

»Uskoro!« uzviknuo je Cameron. »A zašto ne odmah?«

»Pa«, uzvratu Finlay zbunjeno, »zapravo ovog mi je časa nešto na pameti.«

Cameron naglo ustane. Izraz lica mu je bio prijekoran.

»Eh«, reče strogo. »Znam ja o čemu se tu radi i bog zna da mi se to malo sviđa. Da vam kažem otvoreno vi niste onaj isti čovjek kojeg sam uzeo za suradnika. Promijenili ste se. Gubite smisao za rasuđivanje. I više od toga, vrlo loše radite. Razočaran sam i nezadovoljan time.« I Cameron se hladno okrene i izađe iz sobe.

Strašno zatečen Finlay je zurio u stolnjak, duboko pogođen Cameronovim prijekoram osjećajući, ispod vanjskog sloja samouvjerenosti, da je potpuno opravdan.

Obuhvati ga val kajanja. Zar je doista tako loše radio? Zar je bio nemaran i površan prema ozbiljnim stvarima života kako bi mu ostalo više vremena za posao obogaćivanja? Da, možda je to istina.

Uznemiren, nije mogao ništa jesti. Ustao je od stola u trijeznom, kreposnom raspoloženju i odmah legao u krevet.

Sutrađan, oko šest sati probudio ga dugoočekivani poziv gospođe Dallas iz Marklea. Neobično je, no Finlayju je taj poziv dobrodošao.

Bio je željan, pogođen svim što je Cameron rekao — čitavu noć ga je to mučilo — da se opravda i zato je požurio da se odazove pozivu.

Odjenuo se navratnanos, dozvao gig, pokupio svoju torbu s instrumentima i krenuo na dugu vožnju do Marklea.

Nad jezero se bila nadvila magla, zaodjenuvši obrise raspupanih stabala. Jutro je bilo tako svježe, tiho i lijepo da ga je dimulo u srce. Premda je konjušar Jamie jednom ili dva puta pokušao zapodjenuti razgovor, Finlay nije bio raspoložen. Šutke je sjedio skutren u svom sjedalu.

»Zanemamje svoj rad«, razmišljao je ogorčeno kolebajući između uvrijeđenosti i kajanja. »Posve dmgáčiji od onog kojeg je uzeo za suradnika! Pokazat ću mu!«

U tom raspoloženju je otprilike dva sata kasnije stigao do kuće Dallasovih koja je stajala s jezerske strane u udaljenom dijelu Policiesa i tu našao priliku da iskuša svoju odluku na djelu.

Gospođu Dallas su već spopali trudovi i premda porod nije daleko odmakao, bilo je očito da će biti težak. Srce joj nije bilo jako, a njena dob i druge okolnosti bile su protiv nje. Toliko se upinjala, toliko je nastojala da i ona nešto pridonese da dijete bude zdravo i čilo — da je i svojim uzrujavanjem štetila samoj sebi.

Uz nju je u maloj spavaćoj sobi bila njena majka, gospođa Thom iz markleškog sela, tiha i spretna žena koja je shvatila da njenu kćer možda čeka teško vrijeme.

Napolju je, motajući se oko stražnjih vrata, bio i sam Dallas, dršćući od zebnje, nesposoban za rad, čekajući dobar ili zao ishod.

Finlay bez odlaganja svuče kaput, zasuče rukave i prione poslu. A posla je bilo napretek. A jednako tako i čekanja.

Prijepodne je brzo prošlo i već započelo i poslijepodne. Stenjanje roditelja, koje je u početku savladavala, postalo je glasnije i češće.

Finlay je uporno ustrajao kod postelje služeći svim mislima majci i nerođenom djetetu.

Poslijepodne je odmicalo i tad napokon dođe trenutak za drastični zahvat. Pomoću maske i kloroforma Finlay uspava gospođu Dallas. No to je bio samo početak. Citav je sat s naporom krčio put kroz more teškoća i opasnosti dok nije uspio izvući dijete. A tada, činilo se da je pola njegovih napora bilo uzalud.

Dijete je došlo na svijet blijedo i nepomično. Staroj gospođi Thom ote se zaplašen krik:

»Spasi nas, bože, doktore, dijete je mrtvo!«

S Finlayjevog čela cijedio se znoj i u očima se zrcalila teška zabrinutost jer se i majka nalazila u teškom stanju.

Strgnuvši joj masku s lica stade joj davati sredstva za vraćanje k svijesti i naposljetku mu uspije da je osvijesti. Zatim se grozničavom brzinom posveti djetetu koje je ležalo na stolu, nepomično i naoko bez života, umotano u čupav pokrivač.

»O, bože, o bože«, naricala je gospođa Thom, zanoseći se amo-tamo u svojoj žalosti. »Kad čovjek pomisli da se moralo roditi mrtvo, doktore. I k tomč još dječak. Upravo što su ona i Dallas željeli. A ona vjerojatno nikad više neće imati drugo.«

Finlay je odrješito presiječe.

»Donesite vruće vode«, vikne, »i hladne vode.«

Istovremeno poče primjenjivati umjetno disanje na naoko beživotnom sitnom tijelu na stolu.

Kad se gospođa Thom vratila s dva puna lavora vode podigao je krhko tijelo, uronio ga najprije u toplu, a zatim hladnu vodu. Ponavljao je to mnogo puta nastojeći da probudi dijete šokom, primjenjujući između toga umjetno disanje — radeći zdvojno, grozničavo, kao da mu je vlastiti život visio o koncu.

Trudio se i trudio sve dok se, kad se već sve činilo izgubljenim i staroj gospođi Thom suze potokom tekle iz očiju, iz dječjih grudi otrgne slab, grčevit uzdah.

Kao u odgovor s Finlayjevih suhih usnica ote se krik. Još zdvojnije udvostruči svoje napore. Ponovo slab uzdah i još jedan, sad nešto jači. Kratak drhtaj i zatim kratko ali pravilno disanje. Finlayja zapljusne osjećaj trijumfa a gospođa Thom se rasplače od zahvalnosti i radosti.

»On diše, doktore!« povikala je. »Oh, bože na nebesima, vi ste oživjeli dijete, doktore!«

Dva sata kasnije je mala spavaonica poprište muka i žalosti, ponovno bila uređena, pospremljena i čista, krevet nanovo prostrt, vesela vatra u kaminu, a Bessie Dallas, blijeda ali radosna držeći na grudima dijete koje je disalo i meškoljilo se.

Slijedeći svaki Finlayjev pokret kao da je neko božansko biće, Bessie naposljetku prošapće plaho, ali s neizrecivom zahvalnošću u očima:

»Hoćete li nam dopustiti, doktore, kad ga već dugujem vama, da dječaćića nazovemo po vama?«

»Ako želite«, kimne Finlay. »Ali u tom imenu nema ničeg čime bi se mogli ponositi.«

Shvatili su to kao šalu. Gospođa Thom je naročito bila raspoložena. Pjevajući neprestano hvalopjeve spremila je čaj za liječnika i dvorila ga stojeći, dok mu je Dallas, prateći ga plašljivo u stopu, neprestano stiskao ruku neizrecivom zahvalnošću.

Bilo je blizu pet sati kad je Finlay krenuo natrag i goto sedam kad je stigao nadomak Levenforda.

Dok je radio, vrijeme mu je proteklo kao hip a da ni o čemu nije mislio jedino o tome da se opravda, da spasi majku i dijete. E, pa učinio je to. Odgovorio je na Cameronov prijekor. Osjećao je neobično olakšanje i smirenost. A onda, dok se gig kotrljao niz Glavnu ulicu noseći ga bliže centru, raspoloženje malko popusti i, odjednom mu srce brže zakuca kad se sjetio svojih dionica i zapitao koliko li su poskočile tog dana.

Ponovo, u hipu, instinkt za novcem ovlada njime i čitavoga čvrsto zgrabi.

Pokrenut neodoljivim porivom zaustavi gig i silazeći reče Jamieju da produži kući. On sam pođe pješice i kupi novine na uglu Church Streeta.

Zatim, dok je gledao financijsku stranicu, željno tražeći vijest kojom će se još više obogatiti, oči mu skoro iskočiše iz glave. Na vrhu stranice pružao se cmim slovima napisan naslov— »Strahovit pad Roan Vleija«.

S osjećajem mučnine u prsima Finlay nastavi brzo čitati. Izvještaj o novoj žili u Roan Vleiju pokazao se pogrešnim. Žila je jalova. U toku jednog dana Roan Vlei su pale za čitavih trideset šilinga.

Zapanjen i smeten Finlay je stajao trenutak nastojeći da shvati nevjerojatnu situaciju; zatim drhtavim rukama ugura novine u džep i uputi se što je mogao brže kući M'Kellora.

Lako je pronašao M'Kellora koji ga je čekao, hodajući goređolje predvorjem, sjajeći neprikrivenim zadovoljstvom.

»Dakle, doktore«, poviče M'Kellor, tapšajući ga po leđima radosno. »Uspjeli smo ovaj puta, ha?«

Finlay se zablene u njega.

»Uspjeli? Kako to mislite?«

Izraz M'Kellorovog lica se polagano mijenjao sve dok nije zbunjen užurbano povikao:

»Pa prodali ste, niste li — prodali, kao što sam vam poručio?«

Šutnja, a zatim Finlay promuća:

»Ne, nisam.«

»Šta?!« poviče M'Kellor zgranuto. »Niste prodali? Za ime nebesa! Ta zašto, čovječe? Telefonirao sam vam u devet ujutro i ostavio pomku. Da budem siguran poslao sam vam čak brzogjav. Poručio sam vam da prodate prije no što su vijesti o jalovosti žile prodrle u javnost. Rekao sam da prodate sve. Da ste učinili kako sam vam rekao, udvostručili biste dobit.«

Ponovo je zavladao duboka šutnja dok je Finlay nastojao da shvati što se zbilo.

»Bio sam u kućnoj posjeti.« Skrenuo je pogled. »Gore u Marklea. Nisam primio vašu poruku. Vidite, izbivao sam čitav dan.«

Zdvojan i ogorčen M'Kellor prasne:

»Izbivali ste čitav dan! Zar vam nisam rekao da ostanete u vezi sa mnom?« bjesnio je. »Zar to nije bilo važnije od vašeg bijednog kućnog posjeta?«

»Ne znam«, reče Finlay polagano. Zatim ušuti. I onda gotovo protiv volje doda: »Mislom da nije.«

M'Kellor se ugrize za usnice, s mukom se svladavajući. »Vi ste mi pravi čovjek zbog kojeg bi se isplatilo truditi«, reče mrzovoljno. »Proteći se dosta vremena prije no što ću vam dati ponovo savjet.«

»Ne treba mi, M'Kellore«, odgovori Finlay mimo, bez riječi se okrene i izađe iz kuće.

Polagano se vraćao kući, nepomična i sumorna lica. Sve su se njegove velike zamisli o bogatstvu raspale i srušile. Sjetio se svojih planova — stvari koje je naumio kupiti — i sjetivši se svoje groznice zgrtanja, na ustima mu zaigra sarkastičan smijeh.

Kad je ušao u blagovaonicu, Cameron je sjedio kraj kamina i časak su obojica šutjeli. Kad se Finlay bacio u stolicu i potišteno se prihvatio jela, stari čovjek ga kratko pogleda.

»Imali ste dug dan«, reče naposljetku, ne neljubazno.

»Da«, potvrdi Finlay i jednom kratkom rečenicom izvijesti o porodu u Marklea.

»Eh«, reče Cameron i u glasu mu je toplo zazvonila nekadašnja prijaznost. »Dobro ste učinili što ste ostali tamo čitav dan.« Zastao je. »Ne možda i niste. Dok vas nije bilo vladala je neobična uzbuna. Čitavo jutro su vas tražili iz Glasgowa. Zbog neke kupovine i prodaje.« Ušutio je opet i zatim će značajno. »Morao sam im reći da izbivate zbog posla.«

»To je tačno«, reče Finlay polagano. »Bio sam zaposlen.«

Kad se sjetio lica Bessie Dallas i njenog muža, stare žene, njene majke i više od svega lica sitnog djeteta u kojem se stao javljati život unoseći boju u blijede obraze, oživljujući malešno tijelo, obuze ga neobični osjećaj lakoće.

Slijedećih nekoliko dana Finlay je mnogo razmišljao. Shvatio je koliko je bio glup zanoseći se iluzijama o bogatstvu.

Kad je došao dan obračuna i on je primio ček na pet stotina i deset funti, deset više od svote koju je uložio, to je bilo sve što je ostalo od njegovog tako sjajnog dobitka na dionicama, nasmijao se.

Iz banke je krenuo ravno zlataru Jenkinsu u Glavnoj ulici. Na kraju razgovora rekao je Jenkinsu:

»Nikakvih besmislica, Jenkinse! Mora biti od najboljeg čistog srebra i mora stajati deset funti i ni penija manje.«

Tjedan dana kasnije u kuću Dallasovih u Marklea, stigao je težak vrč, poklon za krštenje. Bio je to tako krasan vrč da su oči Bessie Dallas zablistale od oduševljenja, vrtjela ga je u rukama zaljubljeno i s poštovanjem i ponosom ga pokazivala nedužnim očima djeteta u svom naručju.

Na vrču je bilo urezano ime — Finlay Dallas — a ispod njega riječi: ŠTO SE NE MOŽE KUPITI NOVCEM.

Može se dodati, na kraju da Finlayjev bankovni račun nikad nije postao jako debeo ali je mali Dallas postao bucmast kao lještarka i sjajno je napredovao.

IZGUBLJENO PAMĆENJE MALOG ROBINZONA

Da tog petka večer nije bilo tako lijepo i da nije upravo mamilo na šetnju, Finlay bi vjerojatno odgodio svoju posjetu Robertsonovima u Barloan Tollu, do jutra.

Pretpostavljao je da se radi o nečem neznatnom jer je znao kakva je Sarah Robertson paničarka. Bila je to krupna, prsata, debelonoga žena priprostog širokog lica i zlatna srca koja se brinula za svoju odraslu kćer Margaret i svog sitnog muža Roberta toliko da Robert naposljetku ni svoju dušu nije mogao nazvati svojom.

Isprašivala je njegove flannelske hlače, plela mu čarape, pratila ga u crkvu, odabirala mu kravate na rasprodaji, pobožno nadzirala što jede — (»Ne, ne, Roberte, možda ti se sviđa kaša, ali znaš da te uvijek začepkuje, dragi. Ukloni posudu ispred svog oca, Margaret!«)

Među svojim prisnim prijateljima u Tollu opravdano je smatrana kao uzor.

»Naš brak je najsretniji na svijetu!« često bi uzvikivala uz kratki uzdah divljenja i zanosno podignuta pogleda u nebo.

Bila je odana žena najbolje vrsti. Ili najgore.

No, ma koliko su joj pripisivali posjedničke ljubavi, neljubazni jezici u Levenfordu — a bilo ih je možda nekoliko — zabavljali su se na račun Robertovog pokoravanja ženinom jarmu.

»To je đavolski mali papučić.« Izjavio je jednom u klubu Gordon a Paxton prihvati, prigušeno se hihotajući: »Da, ona je ta koja nosi hlače, nema sumnje.«

Premda je bio učitelj stručne škole, Robert nije bio član kluba — prijazno mu je bilo protumačeno da pušenje i piće nisu za njega, uopće.

Zapravo je bilo mnogo stvari koje nisu bile za Roberta. činilo se da malo izlazi; nikad na nogometne utakmice ili na kuglanu, ili u Glasgow s drugim učiteljima na kazališnu predstavu.

Bio je sitan, blag, skroman čovjek blizu četrdeset i četvrte, prilično pogurena držanja, a izvan škole govorio je vrlo malo. Imao je smeđe pasje oči, izmučen pogled, lijep tenor, a razred ga je od milja zvao »Mali Robinzon«.

Glas mu je izgleda bio upotrebljiv jer ga je njegova supruga Sarah uvijek nutkala da pjeva kad su imali posjete i bez sumnje posredstvom Sarina utjecaja godinu za godinom ga je zapadala rijetka čast — jer to nije bilo ništa drugo — da priprema djecu župne crkve za kantate, svete ili one druge, koje su redovno izvodila oko Božića.

Takav je bio Mali Robinzon i sve je to proletjelo Finlayjevim mislima dok je krenuo prema Tollu kroz mirisan većemji zrak, već zaslađen dahom ranog ljeta.

Pozvonio je na kući Robertsonovih i nije dugo čekao jer je gospođa Robertson užurbano otvorila vrata i uvela ga unutra.

»Doista moram reći, doktore, da mi je vrlo drago što ste došli«, povikala je u primaćoj sobi gdje se, uz pomoć krupne, nespretne Margaret — brižno nadvila nad Robertsonom.

Na njegovom licu se vidjelo da mu je neugodno, nemirno se meškoljio u svojoj stolici pod kristalnom svjetiljkom i ispitljivim zurenjem prisutnih.

»Nadam se da nije ništa ozbiljno, gospođo Robertson?« reče Finlay vedro.

»Nije uopće ništa«, protestirao je Robertson nelagodno. »Ništa, ništa! Nipošto mi nije jasno zašto su vas pozvale ovamo.«

»Hajde ti šuti, tata«, upozorila ga Margaret, »i pusti mamu da govori.«

Robertson se pokorio i Finlay pogleda gospođu Robertson koja glasno uzdahnu u supružanskoj zabrinutosti.

»Dakle, ovako je, dr Hyslope. Ne kažem da je ozbiljno, znate, daleko od toga, ali ipak sam zabrinuta za svog Roberta. On je doista pretjerao u posljednje vrijeme! Gospodin Douglas, učitelj u razredu iznad njegovog izbivao je iz nekog razloga i Robert je spojio dva razreda. To je čisto iskorištavanje, ako mene pitate; on se satire od rada.

A zatim, tu je kantata. U subotu tjedan daju posebnu izvedbu 'Žena s jezera' u povodu crkvenoga goda. Sve se jedno za drugim oborilo na jadnog čovjeka a vi znate da sam ja najodanija žena na svijetu, i...«

»Da, da, ali kakve to ima veze s pozivom?« prekine je Finlay, smješkajući se.

»Pa sve je to u vezi, doktore!« protestirala je gospođa Robertson odajući najveću zabrinutost. »To je Roberta tako uznemirilo da više ne zna što radi. Kunem vam se da gubi pamćenje.«

»Za ime boga, ženo«, promrmlja Robertson, »sve to nije ništa. Znate, bio sam ponovo zaboravljiv ...«

»No, tata«, uskoči ponovo prijekomo Margaret.

»Nije to bilo samo jednom«, nastavi gospođa Robertson, naginjući se prema Hyslopu u novom grču supružanske brižljivosti.

»On više ne zna kamo je što djeo. Molila sam ga da mi kupi vunu — zaboravio je. Jučer je zaboravio Margaretine note. Jedna stvar za drugom, zaboravi sad ovo, sad ono. U takvom je stanju da će uskoro zaboraviti gdje stanuje.«

»I zato, doktore«, produži gospođa Robertson, »hoćete li se pobrinuti za jadnog čovjeka i, za ime neba, reći mu da ne radi toliko i što da radi, jer sam jako zabrinuta. Ne bih nizašto na svijetu željela da propusti kantatu.«

Finlayju je došlo da se glasno nasmije na strahovitu zabrinutost gospođe Robertson. Osjećao je da je potpuno neopravdana, no nije znao što da misli.

Možda je Robertson doista izmoren pretjeranim radom. Bio je to podjarmljen mali čovjek i vrlo je vjerojatno da su mu tovarili svaki posao, a osim toga bio je neobično nervozan, neprestano je micao mkama, dok mu je čudan i prilično nemiran pogled lutao sobom.

Finlay sjedne i raskomoti se, na sebi svojstven način, kao kod kuće, i povede s njim razgovor. Raspravljao je s Robertsonom o opasnostima koje ljudskom mozgu prijete od pretjeranog rada. Govorio je ljubazno i uvjerljivo o toj temi i zatim, prije no što je ustao da pođe, upozorio ga, spominjući slučaj iz svoje prakse.

»Znate«, reče, »pretjerani napori mogu štetiti pamćenju — mi to zovemo gubitak sposobnosti pamćenja. To se događa jako iznenadno. Sjećam se da sam, kad sam bio na praksi u bolnici, vidio jedan slučaj. Radilo se o nekom poslovnom čovjeku. Zaboravio je tko je, ili bolje vjerovao je da je netko drugi. Došao je čak iz Birminghama i živio četnaest dana u Glasgowu prije no što ga je njegova obitelj pronašla.«

»Zaboga!« uzviknuo je Robert zapanjeno. Uspravio se u stolici. »Je li to doista istina, doktore?«

»Prava istina«, potvrdi Finlay.

»Dakle, vidiš sada«, doda Margaret, »bolje je da budeš oprezan, oče, i da učiniš onako kako majka kaže.«

»Tko bi tako nešto pomislio«, dahne Robertson onim istim neobičnim glasom, zureći preda se poput čovjeka odsutna duhom.

»E, pa sad ćeš možda povjerovati«, reče gospođa Robertson zadovoljnim, pobjedničkim glasom.

Dok je pratila Finlayja do vrata, zahvalila mu se što je govorio tako jasno.

Slijedećeg jutra Robert se probudio rano nakon vrlo nemirne noći.

Bila je subota, divan dan. Kroz otvoren prozor ulazio je blag povjetarac s brežuljka Winton. Robert je mimo ležao u postelji očiju uprtih u strop.

Pred njim je bila proba kantate u župnom dvomu gdje će ga pedesetero djece — velike i male, suha i balava nosa, svih spolova, one iste djece koju je umomo podučavao svaki dan u tjednu — čekati da se pojavi s muzičkom viljuškom i malim metronomom.

Ustao je, odjenuo se i domčkovaio. Sarah ga je otpratila do vrata da mu da posljednje upute.

»A sad pazi, dragi. Vratit ćeš se ravno kući i danas poslije podne sjediti sa mnom u vrtu. Zatim ćemo možda malko prošetati. U izlogu sam vidjela jedan šešir koji bi pristajao Margaret.«

Robertson je krotko kimnuo, okrenuo se i zakoračio niz ulicu, preko općinske hvade i prema župnom dvomu.

No na dragom kraju livade dogodilo se nešto neobično. Odjednom mu se izraz lica izmijenio. Podigao je pogled sa zemlje gdje je obično počivao i zagledao se u daljinu kao hipnotiziran. Instiktivno je pobrzao i, skrenuvši s pravca koji je vodio do župnog dvora usmjerio prema Church Streetu.

U Church Streetu je i dalje se držeći kao da je hipnotiziran, ušao u banku. Tu sa svog računa izvadi trideset funti.

Kad je izišao iz banke, okrenuo se i odmarširao ravno prema kolodvoru. Dva čovjeka koja su stajala tamo, pismo-slikar Dougal Todd, i stari mesar Lenox, dobaciše mu pozdrav no njegovo je lice ostalo nepomično.

Ukočeno se popeo kolodvorskim stepenicama na peron i nimalo ne krzmajući ušao u vlak koji je upravo stigao.

U praznom kupeu prvog razreda, okružen neuobičajenim luksuzom sjedio je nepomična lica. Zatim je skinuo šešir, otrcan polucilindar koji je nosio već desetak godina i odložio ga kraj sebe.

Zurio je kroz prozor na jureća zelena polja i šume i ušće Ijupke rijeke Forth.

Pola sata kasnije vlak je stao. Bilo je to Craigendoransko pristanište. Izišao je iz vlaka i pošao ravno po molu kao da će na njegovom kraju zakoračiti u more. Na sreću je na kraju mola stajao ukotvljen brod. Bio je to »Lord of the Glens«. Potpuno pribran Robertson pređe s mola na brod.

Čas kasnije užad je odbačena, lopatice bljesnuše i brod krene. Limena glazba veselo zasvira. Puhao je blag i svjež povjetarac, sunce svijetlilo i prova parobroda usmjeri prema Kyles of Bute.

Mali je čovjek, gologlav, jer je zaboravio svoj šešir u vlaku, hodao palubom kose razbarušene od vjetra, a kasnije siđe dolje i pojede obilnu večeru — juhu, hladnog lososa i krastavac, pečenu govedinu, puding, kekse i sir. Zatim se opet popeo lagano zarumenjen uvijek neobično automatski i ponovo počeo hodati palubom.

»Karte, molim! Karte, molim!« Pojavio je mladi blagajnik i mali čovjek se uhvati za glavu kao da je začuđen. Nije imao kartu.

»Kim, Duncon ili Rothesay?« upita blagajnik, izvlačeći blok uplatnica.

»Rothesay.« Mehanički, kao iz puške reče Robertson.

Blagajnik ispiše kartu. Pogledavši ovlaš putnika izraz lica mu se izmijeni.

»Oh, pa to je gospodin Robertson, zar ne? Bio sam u vašem razredu prije deset godina...«

»šta?« upita gologlavi putnik. »O čemu vi to govorite?«

Blagajnik pocrveni od neugodnosti.

»Oprostite«, reče u neprilici. »Zabunio sam se.«

U Rothesayju mali čovjek brzim korakom siđe s lađe i nasuprot pristaništu ugleda veliko svratište ukrašeno pozlaćenim natpisom — »Cowalska Stijena«. Uputi se ravno unutra.

»Želio bih lijepu sobu«, reče.

Upraviteljica za malim prozorčićem digne pogled i reče vedro:

»Da. Jeste li rezervirali?«

»Ne, upravo sam sišao s broda.«

»Ah, tako. Vaš prtljag će stići za vama?«

»Da.«

»Mogu vam dati lijepu sobu na more. Na koje ime, sir?« Pružila mu je pero.

Oklijevao je. Budući da nije Robertson, mora da je netko drugi. Lice mu se namrštilo, zatim razvedrilo kao da se nečega prisjeća.

»Walter Scott«, izusti, kao da govori sam sa sobom. Zatim to upiše na papir.

Kad su mu pokazali njegovu sobu i pošto je oprao lice i ruke, iziđe da prošeće po obali.

Uđe u dućan nekog sukna i kupi mali kovčeg, noćnu košulju, razne sitnice i naposljetku kapetansku kapu.

Nasativši kapu bečarski na glavu odredi da se ostala kupovina dostavi u »Cowalsku Stijenu«, i uđe u susjednu prodavaonicu duhana.

U trafici, s neobično usredotočenim izrazom u očima odabere nekoliko cigara — debelih cigara obavijenih prekrasnim ovojem.

S cigarom u kutu usta, kapetanskom kapom bečarski nakrivljenom i izrazom istovremeno praznim i zadovoljnim samim sobom, šetao je šetalištem kao da uživa u suncu i svježem zraku.

Premda se činilo da je neobično odsutan i hipnotiziran, izgledalo je kao da ga sve zabavlja.

Na kraju keja prošao je mimo mlade žene cmih očiju i vjetrom zamršene kose skupljene pod crveni škotski beret.

Šetala je držeći ruke u džepovima svog kratkog kaputića. U njenom držanju bilo je nečeg blagog, obješenjačkog i osamljeničkog.

Na isti odsutni način Robertson se okrene i stane je slijediti. Kad se zaustavila da razgleda jedrilicu ukotvljenu u zaljevu blizu obale, i on je stao. Na isti odsutni način primijeti:

»Vitka lađica, zar ne?«

Slagala se.

»I dan je prilično svjež«, rekao je bezizražajno i nedužnim glasom.

Ponovo se složila, smješkajući se.

»Gdje ste odsjeli?« upitao je.

»U Covvalskoj Stijeni«, odgovorila je.

»Izvršno!« reče on. »I ja sam tamo. Zar nije vrijeme da se vratimo na užinu?«

Prasnula je u smijeh.

»Nemojte misliti da vas nisam primijetila tamo na kraju šetališta. Vi ste od onih zločestih koji nagovaraju nedužne djevojke. Vidjela sam odmah da je u vama nešto zločestog.«

»O, ne«, rekao je, »zaista ne.«

»No hajde«, zadirivala ga je, »čekam da mi kažete kako smo se već negdje sreli.«

»Možda i jesmo«, odgovorio je čudno. »Ne sjećam se.«

Dok su se vraćali prema svratištu, pričala mu je o sebi.

Ime joj je bilo Nancy Begg i radila je u velikom dućanu u Sauchiehall Streetu. Ispalo je da joj je ove godine dodijeljen odmor malo ranije no inače i priznala je da je bila vrlo osamljena otkako je došla u »Covvalsku Stijenu«. Više joj se sviđao Rothesay u kolovozu.

Činilo mu se da joj nema više od dvadeset i sedam godina, bila je živahna i razborita.

»No vi mi niste ništa ispričali o sebi«, reče. »čime se vi bavite?« Promatrajući njegovu mornarsku kapu, primijetila je vragolasto. »Nešto u vezi s morem, rekla bih.«

»Tačno«, potvrdi on. »Blagajnik na brodu.«

»To se vidi«, složila se, smješkajući se ponovo. »Nešto ima u vama — ne znam što. Nešto odvažno, mislim.«

Kod užine sjedili su jedno uz drugo i on ju je posluživao sa svime. Poslije čaja reče:

»Što radite večeras?«

»Pa, što vi predlažete? Tu ima varijete — glumci su jako dobri.«

Otišli su u varijete. Uzeo je najbolja sjedišta i kupio joj kutiju čokoladnih bombona. Kad su izašli, nad zaljev se već spustio mekani mrak. Idući prema svratištu s dopušenom cigarom čiji je žar jasno svjetlucao, Robertson je na onaj isti odsutni način obujmi rukom oko pasa.

»Ti si dobar momak, Walter«, prošapće ona.

Slijedećih nekoliko dana bilo je lijepo i sunčano. Vrijeme je brzo odmicalo dok su Walter i Nancy zajedno uživali. šetali su, vozili se i otišli na izlet brodom oko Kylesa. čak su i plesali jer su, uoči njenog odlaska u Glasgow, prolazeći kraj Cowal Halla ugledali izvješeni plakat.

VEČERAS GALA ZABAVA, SVI SU DOBRODOŠLI

RUKAVICE NEOBAVEZNE, CIPELE NEOPHODNE

Nancy je čeznutljivo uzdahnula, držeći ga pod ruku, i upitala:

»Umiješ li plesati, Walter?«

»Mislim da bih mogao«, rekao je s onim čudnim, neodređenim oprezom koji je Nancy sad već poznavala.

Bio se vidljivo promijenio; držao se sad mnogo uspravnije, malko je potamnio od sunca; a oči, premda mu je pogled još uvijek lutao, bile su svijetle i smione.

Polazila je brodom u pet sati i tog poslijepodneva pođoše na posljednju šetnju mimo golf igrališta, iza šumice Skeoch.

Nancy je bila vrlo šutljiva. Potužila se da je umoma pa su sjeli. Okruživalo ih je mnoštvo mladih paprati iznad kojih su debela stabla i čupavo grmlje uokvirivali modro nebo.

Izdaleka dopre soptanje parobroda u pravcu Kylesa, a zatim zavlada duboka tišina.

»Nećeš me zaboraviti, je li, Waltere?« prošapće Nancy u streihu da ne poremeti tišinu.

»Ne znam«, odgovori čudno. »Ne pamtim baš jako dobro.«

Na to ona malo uzdahnu i zagrlji ga. Odsutan i on je obujmi.

Zatim dođe vrijeme da se vrate i pođu na brod. Uzela ga je za ruku i tijesno se priljubila. Pođoše šutke.

Stigli su do šetališta koje vodi na mol kad im iznenada jedna krupna i dostojanstvena osoba zakrči put.

»Vidi, molim te!« usklikne začuđeno. »To si ti Robertstone! Tako mi svega!«

»Oprostite«, reče Walter ukočeno, »vi ste se zabunili.«

»šta?« zine onaj drugi. »Zar me ne prepoznaješ — Bailie Nichol iz Levenforda? Tako mi svega, Robertstone!!«

»Oprostite«, reče ponovo Walter. »Meni je ime Scott. Molim vas, uklonite mi se s puta.«

»Ali, do đavola«, bunio se Nichol. »Do đavola s tim, Robertstone, čitav te grad traži. Prevrnuli su sve, tragajući za tobom.«

»Ova mlada dama žuri na brod«, primijeti Walter i, proguravši se pokraj zanimljivog Nichola povuče Nancy na mol i prema brodu.

»Što je to bilo, Waltere?« upita ona začuđeno.

»Odakle da ja znam?« odgovorio je. »Nikad ga ranije nisam vidio.«

Zvono zazvoni na polazak. Užurbano ga je čvrsto zagrlila.

»Imaš moju adresu«, rekla je. »Nećeš me zaboraviti, dragi? Molim?«

Kad se vratio u »Cowalsku Stijenu« učinilo mu se da ga upraviteljica pažljivo promatra, ali nije se na to osvrtao.

Nakon užine izišao je u samotnu šetnju. Zvijezde su sjale i promatrale njegovu sitnu pojavu kako šeće s primjesom blagog trijumfa. Nije se moglo razabrati što je razmišljao, no te noći je spavao čvrsto, ne sanjajući ništa.

Drugog jutra je dugo lješkarao. Tek oko deset sati sišao je brzim koracima i zatekao upraviteljicu kako ga čeka u predvorju.

»Netko vas želi vidjeti«, izjavila je značajno i povela ga u malu postranu sobu.

Tu se zablenuo u Bailiea Nichola s kojim su bile dvije žene. Jedna visoka, bujnih grudi i bokova, plosnata lica. U očima su joj bile suze a ruke su joj drhtale. Kraj nje je stajala očito njena kćer.

»Dakle, Robertsone«, reče Nichol oprezno, »evo nas. Drago ti je što nas vidiš, zar ne, stari družo?«

»Što to govorite?« reče hladno Walter. »Vi ste očajni gnjavator, gospodine. I šta traže ove žene ovdje?«

Na ovo starija žena zajeca. Progura se i baci svoje ruke Walteru oko vrata.

»O, bože! O, bože«, uzdisala je. »Zar me ne prepoznaješ, dragi? Zar me ne prepoznaješ?«

Ukočeno Walter se izvuče iz zagrljaja.

»Ostavite me u miru, ženo. Ne shvaćam ovako sramno ponašanje.«

Kretnjom ruke Nichol smiri stariju ženu.

»Ostavite ga za sada«, prišapnu joj. »Odvest ćemo ga kući. Izgubio je pamćenje.«

Predmet njihove zabrinutosti i simpatije bijaše praćen s velikom pažnjom na kratkom putovanju do Levenforda.

Kad je prvo jedna pa onda druga žena proplakala nad njim, sačuvao je hladno i zgađeno dostojanstvo. No nije se opirao da ide s njima, koračajući poslušno od lađe do vlaka i s vlaka do fijakera.

»Kao da je opčinjen«, jecala je sredovječna žena. »Jadni moj Robert.«

Kad su stigli kući, u Barloan Tollu čekao ih je jedan mladi čovjek.

»O, dr Hyslope, dr Hyslope!« jadikovala je žena. »Po gledajte ga. Dogodilo se upravo ono što ste govorili. Oh, što da radim, što da radim?«

Finlay se vrlo uznemirio kad je ponovo ugledao lice Malog Robinzona s novim, odsutnim izrazom. Prišao mu je veoma ljubazno.

»Dođite ovamo, čovječe«, reče. »Sjednite lijepo, malo ćemo porazgovarati. Zar me ne prepoznajete? Imali ste slom i morate sad biti vrlo mirni.«

Činilo se da Waltera nimalo ne dira ta brižnost. Ogledavao se s hladnim neodobravanjem.

»Šta ove dvije žene rade ovdje?« upitao je. »Recite im da odu.«

Finlay kretnjom ruke otpravi gospođu Robertson i Margaret iz sobe i one pođu neodlučno, jecajući tako da je odzvanjalo iz hodnika.

Finlay i Robertson su neko vrijeme šutjeli. Finlayju se činilo da se Robertsonov izraz lica mijenja. Samo to što je bio u vlastitom domu, premda ga nije poznavao, ublažavalo je onaj raniji izraz duboke odsutnosti. Naposljetku poče oprezno.

»Slušajte sad«, reče. »Morate shvatiti, prijatelju, da ste izgubili pamćenje. Nije ozbiljno, ali sasvim ste ga izgubili. Morat ćete pričekati da vam se vrati.«

Lice pacijenta je napokon stalo odavati interes.

»Zar je to doista istina?« upita. »A koliko to traje?«

»Pa«, reče Finlay, nastojeći da zvuči uvjerljivo, »ponekad se vraća iznenada, i bolest prolazi...«

Lice Malog Robinzona se polagano rastegne u osmijeh.

»Eh, pa prošla je! Pozovite ih unutra!«

Prstima je u svom džepu od prsluka opipao komadić papira s adresom i jače se osmjehnuo. Lukavo je bocnuo Finlayja pod rebra.

»Ali, tako mi boga, čovječe, divno je bilo dok je trajalo!«

POVRATNIK

Jedne večeri početkom lipnja, dok je Finlay sjedio u ordinaciji, uđe u nju čovjek kojeg nikad nije vidio u Levenfordu. Strancu je bilo možda trideset i pet do četrdeset godina, ali se to nije moglo tačno odrediti jer su mu crte mršavog, izmučenog lica, požutjelog od tropskog sunca, bile izbrazđane onim teškim životom što daje pečat starosti čak i licu mladića.

Taj star-mali čovjek ponašao se slobodno, razmetljivo, gotovo nametljivo. Nosio je lako odijelo najmodemijeg sportskog kroja, iznošene žute rukavice i oglodan tropski štap, dok mu je šešir, koji se nije potrudio skinuti, ležao na zatiljku kao da tim krajnje bečarskim nagibom prikriva masne mrlje na iznošenom čupavom pustu.

»Bro veče, doktore sahib«, dobaci neobični posjetilac s potpunom sigurnošću i bez poziva se skljoka u stolicu uz Finlayjev pisaći stol. »Svratio sam da se upoznamo. Ja sam Hay, Bob Hay, od Sjeveroistočne Indijske kompanije. Upravo sam se vratio iz Bombaja da opet pogledam stari grad.«

Finlay je iznenađen zurio u čudnog došljaka. U njegovoj ordinaciji još nije bilo ništa slična njemu.

Pribravši se htjede postaviti pitanje no prije no što ga je stigao izustiti, nepredvidivi Hay, tuckajući štapom po šiljastoj cipeli, malo popucale gornje kože ali unatoč tome čvrsto osjajenom, ponovo pređe pijetlovski u napad:

»Prokleta smiješno izgleda stari grad poslije petnaest godina. Mogu vam reći da čovjek koji je vidio Istok i svijet, mora popucati od smijeha kad ugleda ovo pljesnivo mjesto. Ha! Nazivaju ga kraljevskim i drevnim gradom. Drevan je, to štima. Nema života, doktore, nema rasvjete, ništa. Tako mi svega! Ne znam kako ću to podnijeti sad kad sam se vratio kući.«

I s razmetljivim osmijehom »svjetskog čovjeka«, izvuče cigaru iz džepa na prsluku i nonšalantno je gurne u usta.

Hladnim pogledom i sve većim gađenjem Finlay je proučavao Haya — gospodina Boba Haya, kako se sam predstavljao — tog sina Levenforda koji se vratio u rodni grad poslije mnogih godina provedenih u svijetu. Naposljetku upita odsječeno:

»Pa kad ste tako nezadovoljni, smijem li vas priupitati zašto ste se vratili?«

Bob Hay se nasmije i u širokom luku odmahne svojom cigarom koju je upalio na jednostavni način, posudivši bez pitanja šibicu s Finlayjeva stola i paleći je stručnjački na svom donu.

»Zdravstveni razlozi, doktore sahib! Ona klima đavolski šteti jetrima i očima. A i način života, znate. Večere, plesovi, regimente zabave. Znate, doktore, kad čovjeka društvo traži — oh, vi shvaćate kako je to, stari moj! Morao sam privremeno

odustati i vratiti se. Dvojica mojih drugova u Bombaju, veliki tamošnji specijalisti, dobri momci obojica, savjetovali su mi da malo predahnem i otputujem kući.«

Ušutio je dok je Finlay odvagivao ovu nevjerojatnu informaciju.

»Vraćate se dakle u Indiju?« upita zatim.

»Možda, možda«, izbjegavao je Hay. »Vidjet ćemo kako ćemo se osjećati u rodnom gradu. Možda ću se ovdje skrasiti. Kupiti kakvo malo imanje izvan grada. Nikad se ne zna. Ha, ha. Kompanija se dobro ponijela, tako mi svega — vraški dobro! Dodijelila debelu penziju Bobu Hayu!«

»Penzionirali su vas?« upita Finlay oštro.

Ako je Haya njegova kompanija penzionirala onda je bilo jasno da on usprkos svemu svom prenavljanju nikad neće otići natrag u Indiju. Ali zašto? Finlay je sad s novom pažnjom zurio u stranca čija je lažna pozlata, pri pažljivom gledanju, otkrivala trulež. I, promatrajući još pažljivije Finlay postade svjestan bolesnog bljedila ispod suncem potamnjele kože, kratkog daha, sitnog i neumomog podrhtavanja tankih, od nikotina požutjelih prstiju.

Odlučno privuče arak papira i uzme pero.

»Čini se da gubimo vrijeme«, izjavi. »Želite li da vas pregledam? Ili, što zapravo mogu učiniti za vas?«

»Oh, ne mnogo, doktore sahib, ne mnogo«, protestirao je Hay snishodljivo odmahnuvši rukom. »Ne želim da me pregledate i nemojte se truditi oko potankosti ili lijeka. Imam recept od svojih prijatelja iz Bombaja i uzimam lijek kad se sjetim. U stvari, svratio sam samo zato što moja kompanija traži da posjetim svog doktora sahiba kod kuće. Morat ću im slati vašu liječničku potvrdu svakog mjeseca.« Elegantno je zastao. »Zbog moje penzije, zar ne vidite?«

»Ne«, odgovori Finlay vrlo određeno. »Ne vidim. Ne mogu vam dati potvrdu ako ne znam što vam je. Žao mi je, Hay, ali ako želite da vam dam potvrdu morat ćete dopustiti da vas pregledam.«

Nastala je osjetljiva i neobična stanka; zatim se Hay spremno nasmije.

»Pa dobro onda, stari moj. Uopće nemam ništa protiv toga. Ni zere. Ha! Ha! Samo počnite. Izmjerite me tim starim centimetrom. Bob Hay još može natjerati devedeset i devet.«

S jednakom namještenom ravnodušnošću Hay ustane, skine žaket i prsluk otkrivajući otrcano donje rublje. Razodjeven stojeći u hlačama i čarapama pružao je bijednu sliku: ruke su mu bile kost i koža, rebra izbočena kao križ na jarbolu, dok se u sredini uskog grudnog koša oko prsne kosti vidjelo neobično pulsiranje.

Čitav njegov tjelesni izgled odavao je potraćen, loše proživljen život. No Finlayja je manje zabrinjavalo čovjekovo tijelo. Oči su mu ostale prikovane na ono pulsiranje u Hayevim grudima. Bilo je izražajno, to pulsiranje, i zlokobno — strašno zlokobno.

Finlay je vršio pretragu polagano i bez ijednog pitanja, namjerno upotrebljavajući svoj stetoskop. Zatim sjedajući natrag za stol posve drugačijim tonom dobaci:

»Možete se sad odjenuti; to je za sada sve. Dat ću vam potvrdu.«

»Vrlo dobro, doktor sahib!« vedro uzvikne Hay. »Znao sam da neće biti nikakvih teškoća. Stara ratna raga je zdrava kao drijen. Samo mala besmislica onih liječnika tamo u Bombaju. Dobri su mi prijatelji, znate, ali nervozni, isuviše nervozni. Sa mnom će sve biti u redu samo kad bude malo društva i veselja u tom pustom gradu.«

Finlay nije odmah odgovorio; i dalje je polagano ispisivao potvrdu. No kad se Hay odjenuo podigne pogled i neuzbuđenim, službenim glasom kojim je prikrio odvratnost što ju je osjećao, izjavi:

»Društvo i veselje nisu za vas, Hay. Vi ste bolestan čovjek. Treba vam potpuni mir i izbjegavanje svakog uzbuđivanja.«

»Oh, same budalaštine, doktore«, nasmijao se. Hay. »Sa mnom je sve u redu.«

»S vama ništa nije u redu«, ponovi Finlay. »Vi jamačno znate zašto su vas poslali ovamo.« Zastao je. »Zar ne uviđate da bolujete od akutnog proširenja arterije?«

Kad je ime te smrtne bolesti odjeknulo u ordinaciji, ponovo zavlada neobična tišina. Zatim se Hay osmjehnu premda je smijeh sad na otegnutom, žučkastom licu ispao nekako krnj, prelazeći neosjetno gotovo u podrugljivu grimasu.

Zurio je u Finlayja ogorčeno, drsko, otvoreno. No samo trenutak. Odmah zatim ponovo zazvoni smijeh, bezbrižan, nemaran, razmetljiv smijeh.

»Ta vam je dobra, doktor sahib. Ali nećete me uplašiti tim izmišljotinama. Momak je tvrd kao stijena i žilav kao koža, doktore. Stara pumpa je malko iskočila iz ležaja, to je sve. Ništa ozbiljnog. Ne može se ubiti Boba Haya, doktore, ne, tako mi svega, još stotinu godina.«

I pokupivši potvrdu presložio je, gurne nemamo u džep na prsluku, dodime šešir, navuče olinjale mkavice, kimne povjerljivo Finlayju i mašući štapom lakim korakom odšeta iz ordinacije.

Finlay je namršten sjedio za svojim stolom na neki način iznenađen neobičnom bezobraštinom tog čudnog pacijenta, a ipak neobično privučen Hayovom ravnođušnošću prema strašnoj bolesti koja je njime ovladala.

Da li je Hay doista shvaćao puno značenje te strašne bolesti — aneurizma — tog bubrenja velike arterije koja izlazi iz srca i koja može svakog trenutka prsnuti i uzrokovati smrt?

Zar nije znao da mu život visi o koncu? Da će, u najboljem slučaju za nekoliko mjeseci leći u grob? Finlay uzdahne i protiv svoje volje ga obuže velika znatiželja da sazna tko je Hay i kakva mu je prošlost.

Kad je završio s ordiniranjem i vratio se u blagovaonicu na večeru, odlučio je da provede diskretno ispitivanje.

Cameron je bio napolju u nekoj kućnoj posjeti, ali Janet, nepresušni izvor informacija o stvarima povezanim s Levenfordom i njegovim stanovnicima, spremno ga snabdije podacima koje je tražio.

»Još i kako«, reče ona, tresući glavom i stišćući usnice — siguran znak osude i ogorčenja. »Još i kako dobro znam Boba Haya i sve o njemu. Bio je on gorka bol za svoje i još gora za Chrissie Temple.« Janet zastane malo, ponovo potrese glavom, zatim oštrije nastavi:

»Bio je to pristao mladić u svoje vrijeme, znate. Potječe iz pristojne obitelji, da, njegovi su uživali velik ugled u Levenfordu. Stanovali su gore na Knoxhillu i imali lijepu kuću. A Bob im je bio jedini sin. Polazio je stručnu školu kao većina mladića iz Knoxhilla i zatim pošao u brodogradilište da se osposobi za crtača.

U poslu je prilično obećavao, voljeli su ga u kancelariji i dobro se uklopio u društveni život u gradu. I kao kruna svemu, u dvadeset i trećoj godini se upoznao s Chrissie Temple i počeo joj ozbiljno i pošteno udvarati. Možda poznajete Chrissie Temple, doktore?«

Finlay potvrdno kimne i Janet, ohrabrena njegovim zanimanjem žustro nastavi.

»Da, a to je fina, draga djevojka. Premda je u ono vrijeme, znate, bila daleko mršavija. Kao što možda znate ona je kći gradskog bilježnika, oh, sjajna tamnokosa djevojka, puna duha i nedužnosti i prilično zdvojno zaljubljena u Boba. Hodali su više od godinu dana. Bili su zaručeni, znate, i njihova je odanost bila poznata i mnogo cijenjena u čitavom gradu.

»I tako u proljeće te godine Bobu jedna velika indijska kompanija ponudi posao. Takva se prilika, kao što možda znate češće događa u ovom gradu, kod tih veza s brodogradilištem i slično. Uostalom, mjesto je bilo ponuđeno Bobu.

»Oh, bila je to odlična prilika. Oboje, Chrissie i Bob su smatrali da on ne bi smio propustiti priliku da napreduje, koja bi ga mogla, poslije pet godina, dovesti natrag u Levenford i brodogradilište na prilično visoko mjesto.

»Tako, poslije mnogo razgovora i tugovanja, jer sigurno shvaćate da je indijska klima priječila da i Chrissie pođe.

Bobu je bilo teško da ode sam i ostavi svoju Chrissie, dogovorili su se da on prije pođe i odsluži svoj rok u Indiji. Chrissie će strpljivo čekati dok se ne vrati, a onda će se smjesta vjenčati i započeti sretan život u Levenfordu.

»I tako se Bob oprostio okružen plačem zaklevši se da će biti vjeran, nekoliko mjeseci je tako i bilo.

»Zatim su se postepeno Bobova pisma prorijedila. Uskoro m gotovo i nisu više dolazila i naposljetku posve izostaše. A ^{TM} onda su, naravno, ljudi koji su putovali amo-tamo između Sjeveroistočne kompanije i brodogradilišta stalno donosili priče o Bobovim avanturama.

»U početku je Chrissie odbijala da povjeruje u te priče, no jednog dana, otprilike godinu nakon Bobova odlaska, primila je pismo kojim taj modrobrad raskida zaruke. Poslije isteka pet godina nije se vratio kući. Klima nije dobra za nju, on nije dovoljno dobar za nju. Takve i čitavu hrpu drugih izlika naveo je kao razlog svojoj odluci, no Chrissie je znala i svatko u Levenfordu je znao da je pravi razlog bio razvratan život koji je Bob vodio tamo u Indiji.

»Kad je najzad shvatila da ju je Bob prevario, Chrissie je bila strašno pogođena. Ništa nije rekla, nije odgovorila, ništa nije poduzela. No od tog se dana dobra, blaga djevojka izmijenila. Postala je tiša, još više povučena; držala se po strani od gradskog života.

»Blaga i mila je bila uvijek — da, još i više — no nekako je zavoljela samotani život, odlazeći sama na duge šetnje, kao da nije mogla podnositi društvo svojih vršnjakinja.

»Vrijeme je prolazilo i duga šutnja, jaz između Boba Haya i Levenforda se produbio. Nije se više čulo za njega, tek izuzetno bi doprle sramotne priče o njegovim đavolskim pothvatima. Postao je neka vrsta legende u gradu za sve što je bilo loše. Slomljena srca i nesposobna da hoda uspravljene glave u gradu, Bobova majka je naprosto presvisnula.

A i oca su mu položili u grob nedugo nakon nje.

»No Chrissie je i dalje držala svoju riječ. S vremena na vrijeme imala je prosca; neki od najboljih ljudi u gradu kružili su oko nje no ona ih je odbijala. Znate, mislim da je Chrissie, premda je još uvijek vitka i nije joj više od trideset i dvije, sita muškog roda za čitav život.« Ušutjela je načas i zatim mrko zaključila: »A sad kad se vratio, ako se ikad Bob Hay i Chrissie ponovo sretnu, bog mi je svjedok da bih voljela čuti što će mu ona reći.«

Kad je Janet naposljetku izišla i ostavila Finlayja da večera, stao je sumorno razmišljati o tome što je čuo. Poznao je Chrissie Temple, premda sve do sada nije znao njenu prošlost i mješavina ljepote i tuge koju je uvijek opažao na njoj, sad je bila objašnjena.

Svjestan tragedije Chrissienog života Finlay je sad osjetio još veću mržnju na tog čovjeka koji se vratio, slomljen razuzdan i na samrti, ali drzak do kraja. Za razliku od Janet svim srcem je molio da ga Chrissie, za svoje dobro, nikad ne ugleda.

Vrijeme je odmicalo a Bob Hay je i dalje živio u Levenfordu.

Građani su ga prezirali kao što bi prezirali psa, dočekujući sve njegove pokušaje, sva nastojanja da ga prihvate, hladnim neprijateljstvom. No činilo se kao da Bob za to ne mari. činilo se da ga to nimalo ne obeshrabruje i svako ga je odbijanje samo još više poticalo.

Mnogo se pokazivao na javnim mjestima, stajao kod spomenika, šetao Glavnom ulicom, prijepodne i navečer, odjeven svojom lažnom elegancijom mašući štapom, zviždukajući bezbrižno, besramno.

I svakog mjeseca nakicošen i ozloglašen, slobodan kao uvijek, došao bi u ordinaciju po potvrdu kojom je sticao pravo na penziju.

Objasnivši da radije plaća račun za preglede godišnje, uvijek je nadmeno odlazio a da nije ponudio Finlayju honorar.

Već se šaputalo da se zadužio po čitavom gradu. činilo se da doista nema drugih sredstava za život osim naknade koju mu je davala kompanija, premda je ta, kako je razmetljivo tvrdio, bila znatna, veličanstvena svota.

Međutim, prvog rujna Hay se nije pojavio u ordinaciji kao uobičajeno, i Finlay, koji se nekako priučio da te posjete očekuje s mješavinom gađenja i zanimanja, pitao se što li je moglo zadesiti nesretnog otpadnika.

Nije dugo ostao u neizvjesnosti. Slijedećeg dana stiže poziv Finlayju da ga posjeti u hotelu »Inverclyde«. Potaknut čudnom znatiželjom Finlay pristane.

Zatekao je Haya u maloj stražnjoj sobi hotela, koji je, usprkos svom zvučnom imenu, bio otrcano neugledno svratište s onu stranu pristaništa. Ležao je u postelji u priličnoj nevolji, neobrijan, blijed i činilo se da ga je mučila bol. A ipak je njegovo ponašanje bilo jednako bezbrižno i drsko kao prije.

»Žao mi je što vas uznemiravam, doktor sahib«, zakriješti, »nekako mi se čini da danas ne mogu stati na svoje % stare čačkalice.« A zatim, ugledavši gađenje u Finlayjevim očima, doda: »Soba baš nije naročita. Kad ustanem i postanem opet pokretan, dat ću im, tako mi svega otkaz. U stvari selim nekim prijateljima krajem slijedećeg mjeseca.«

Finlay mimo sjedne na mb kreveta, donoseći svoje zaključke.

»Vi sti pili, pretpostavljam?« upita.

Trenutak se činilo kao da će to Hay energično zaniijekati; no zatim mu se izraz lica izmijeni i umjesto toga se osmjehnuo.

»A zašto ne bih? Malo mamurluka s vremena na vrijeme čini dobro. Prodrma vam jetra. Zar ne, doktore?«

Finlay je šutio, zgranut protiv volje bijednom, očajnom karikaturom ispmženom na postelji pred njim. On nije bio čovjek koji bi dijelio pobožne savjete; mrzio je svako licemjerje i isticanje kreposti, no sad je nešto, nije znao što, ovladalo njime i on usklikne:

»Za ime boga, Hay, zašto vi to činite? To bi bilo zlo i pri najboljem zdravlju. No da li shvaćate — da li razumijete — stišao je glas — da vam preostaje samo nekoliko mjeseci života?«

»Uh, budalaštine, doktor sahib«, grakne Hay. »Pričajte vi to kome dmgom.«

»Govorim vama«, tvrdokomo će Finlay onim prigušenim, molećivim glasom. »I svaka je riječ istinita. Zašto se ne trgnete, Hay.«

»Da se trgnem? Ha! Ta vam je dobra, doktore! Zašto bih, tako mi Alaha, to činio?«

»Zbog samog sebe, Hay.«

Ponovo je zašutio dok su se Hayeve nepokolebane drske oči susretale s Finlayjevim usrdnim pogledom. Finlayju se sve to učini beznadnim, i smatrajući da je svaki pokušaj uzaludan, htjede se okrenuti da otvoii svoju torbu i uzme stetoskop, kad ga odjednom neobična i zapanjujuća promjena zaustavi i prikuje.

Kroz plitak i okorjeli izraz na Hayevom licu odjednom se probilo nevjerovatno uzbuđenje; obraz mu se stao trzati, i, čudo nad čudima, jedna suza kliznu iz oka i polagano se otkotrlja niz obraz.

Zdvojno je nastojao održati svoju namještenu ravnodušnost, ali bez uspjeha. Maska je pala, jednom zauvijek. Odustao je i okrenuvši se zidu, zajecao kao da će mu srce pući.

Finlayja protiv volje obuze samilost.

»Nemojte tako, čovječe«, promrmljao je. »Saberite se.«

»Saberite se!« jecao je histerično Hay. »Divno, doista! što mislite da mi je bilo lako vratiti se kao izbijen pas, da umrem u jarku?«

»Zar nisam pokušao da prikrijem stvari i održim svoj moral? Oh, bože na nebesima, nisam li pokušao? Vi mislite da sam pio? Znete li da nisam popio kap otkako sam se vratio? Nije mi stalo, da li mi vjerujete. Istina je.

»Znete li kolika je moja penzija? Tri funte mjesečno. S time se čovjek doista može divno provoditi! Da đavolski fino provoditi! Naročito čovjeku poput mene kome srce može svakog trena prsnuti.«

I iskrivljen bolom i tugom Hay se sklopča na postelji.

Zavlada duga šutnja; zatim Finlay instinktivno položi ruku na Hayevo rame. Imao je strašan osjećaj da je pogrešno ocijenio tog čovjeka, da je ono što je smatrao razmetljivom drskosti bila samo maska hrabrosti.

»Umirite se!« prošaptao je. »Nešto ćemo poduzeti protiv toga.«

»Ne, uzalud je. Oni me ovdje ne žele«, odgovori Hay tjeskobnim glasom. »Nitko ne razgovara sa mnom. Ja sam poput gubavca. Možda i jesam gubavac. žele samo pljunuti na mene, baciti se blatom. Oh, ne mislite da se tužim. Ja to zaslužujem. Zaslužio sam to. Imaju puno pravo da se kese i reže na mene. što prije umrem to bolje.«

Dok je Hay govorio na Finlayjevom se licu pojavio neobičan izraz — takav koji obično nagoviještava neku važnu odluku. Nije više ništa rekao; nije čak pokušao dulje smirivati Haya; ustao je sa postelje i s neobičnom odlučnošću u očima, izišao iz sobe.

Otrprilike sat kasnije, kad je Hay isplakao svoju tugu i ležao osamljen zureći u strop, vrata se tiho otvoriše i netko uđe u sobu. Apatičan, isprva nije okrenuo glavu, no naposljetku to učini. S usana mu se ote krik.

»Ti!« prošaptao je kao u strahu. »Ti — Chrissie!«

Polagano se približila — Chrissie Temple, tiha i jednostavna, kose spletene iznad glatkog čela i blagih, prijaznih očiju.

Sjela je kraj postelje i uzela ga za ruku.

»A zašto ne?« rekla je.

Nije smogao riječi; činilo se da ga guše novi jecaji. Naposljetku zastenje.

»Otiđi i ostavi me. Zar te nisam dostao povrijedio? Otiđi i ostavi me.«

»Ali ja ne želim otići, Bobe«, prošaptala je. »Ako dopustiš ja bih radije ostala. Sad sam ti potrebna.«

Smješkala mu se bez sustezanja i nešto u njenom smiješku ga je utišalo. Priklonio je glavu na njene grudi, zaboravivši na bol od saznanja da ga voli ili da mu je oprostila.

Kasnije joj je pokušao reći, krzmajući joj objasniti svoju nevjeru kako ga je ponijelo raskalašeno društvo, bacilo u prokletstvo i dugove, dovelo naposljetku u stanicu u unutrašnjosti gdje hara groznica. Tamo se predao zaboravu i sudbini.

Slušala je suosjećajući i shvaćajući, milujući mu glavu, glađeci zamršenu kosu.

Sumrak ih zateče tako i baci preko njihovog pomirenja velo iza kojeg prodrijeti bilo bi svetogrđe.

Tjedan dana kasnije Levenford je zapanjila vijest da su se Bob Hay i Chrissie Temple vjenčali.

Obred je obavljen privatno i Finlay je bio tamo kao svjedok. Nakon toga odvezoše Boba u Chrissienu kuću, gore na vrhu Lea Brae, okruženu malim vrtom s kojeg se pružao divan pogled na široko ušće rijeke Clyde.

Ozdravljen u mislima i duhu, ako ne i tjelesno, Bob je upoznao pažnju i njegu dobre žene.

Najviše je vremena provodio u postelji, no kad je zima prošla i ponovo došlo proljeće, Chrissie ga je izvodila u vrt, gdje je sjedeći u ležaljci zaljubljeno polagao svoje ruke u ruke svoje žene koja je sjedila kraj njega i promatrao brodove kako jedre iz zaljeva prema ogromnim nepoznatim prostranstvima.

Neobičan medeni mjesec, no sretan! Finlay je često odlazio tamo, no više od Finlayjeva umijeća su Chrissiena ljubav i golema dobrota produžili Bobov život.

Živio je čitavo to divno ljeto u velikoj sreći i smirenju. Pretvaranje i razmetanje nadomjestila je prava snaga i strpljenje kojima je dočekivao svoje boli i muke.

Kad su se u krajolik stale uvlačiti prve jesenje boje i prvo lišće tiho otpadati s drveća, Bob Hay smireno umre, odlazeći kao i brodovi u nepoznata prostranstva.

Kad je umirao Chrissie je bila uz njega.

Ona još uvijek živi vrlo povučeno i još odlazi u duge osamljene šetnje, no kad god je Finlay susretne i zaustavi da popričaju, učini mu se da se na njenom licu umjesto tuge, ogleda sreća.

SUD BOGOVA

Možda je to bila providnost ili naprosto slučaj no u događaju u Shavvheadu bilo je čudne fatalnosti koja se duboko dojmila Finlayja. Nikad to nije mogao zaboraviti.

U proljeće te godine u okolici Barloan Tolla izbila je epidemija šarlaha, koja je ozbiljno zabrinula Finlayja. Počela je u svibnju i činilo se da neće popustiti kao obično.

Kako su prolazili tjedni i slučaj za slučajem brzo se redao usprkos svim Finlayjevim naporima s liječenjem i izoliranjem, on posve izgubi strpljenje i odlučno se baci na to da otkrije korijen čitave stvari i uzrok epidemije. Neospomo je bilo da se bolest širila posredstvom nekog određenog faktora i on se zakleo da će ga pronaći.

Nije očekivao pomoć javnih zdravstvenih organa. U to je vrijeme dužnost zdravstvenog inspektora u Levenfordu zauzimala mala ali samouvjerena ličnost gospodina Snoddyja koji je svoje namještenje smatrao sinekurom te se zadovoljavao da čvrsto sjedi i ubire svoj honorar od pedeset gvineja godišnje a da se ničim nije tradio da ga zaradi.

Gotovo tjedan dana Finlay je pažljivo proučavao i bilježio i pri kraju došao do pozitivnog zaključka.

Svi slučajevi bolesti s kojima se susretao imali su nešto zajedničko: svugdje je mlijeko koje se trošilo potjecalo s farme nadomak Barloana, poznate kao Shawhead.

Što je više analizirao to je jače bio uvjeren da je baš mlijeko iz Shawheada i ništa drago, širilo bolest. Nije, naravno, imao dokaza, već samo slutnju, ali to je bilo dovoljno da smjesta pređe u akciju.

Idućeg utorka prije podne, kad je prolazio mimo Shawheada, zaustavi gig i uđe u farmu.

Bilo je lijepo imanje, na dobrom mjestu i napredno kako bi samo čovjek mogao poželjeti. Okrećenih gospodarskih zgrada po čijim su zidovima već počele cvjetati divlje ruže penjačice. Kud god je sezao pogled sve je bilo skladno i čisto, dvor uredan, pomoćne zgrade čvrste i svrsishodne, okolna polja bogata i dobro obrađena.

Nije ni čudo što se Rab Hendry toliko ponosio svojom farmom, mljekarom i rasnom stokom đerseyskih krava koje su često odnosile nagrade na mjesnim izložbama.

Rab Hendry poznat u okolini kao Shawhead — po očevini koju je naslijedio — bio je svojevrсна ličnost; krupan, tamnokos kršan čovjek pedesetih godina, čeličnosive kose, gromoglasnog glasa i šake kao malj.

Čitav Shawheadov život bio je usredotočen na dvije stvari: farmu koja je prelazila s oca na sina, i mladu ženu Jeannie s kojom se nedavno oženio i koju je, usprkos svojoj oporosti, naprosto obožavao.

U Levenfordu se mnogo prepričavala Shawheadova opčinjenost mladom čvrstom ženom koja je bila skromna porijekla i mljekarica na Rabovom imanju prije no što joj je stavio prsten na ruku, i uzrečica »nema veće budale od stare budale« iznova je kružila među njegovim starim znancima. No Jeannie Shawhead bila je lijepa, dobra djevojka i krupni, sirovi samosvjestan Shawhead bio je sretan s farmom i ženom i mogao je sebi dozvoliti da pucne prstima — njegova uobičajena gesta — u lice svim zlobnim naklapalima.

Kad je Finlay pokucao na jarkozelenu obojena vrata, otvorila mu ih je Jeannie. Na njegov upit odrečno je stresla glavom i osmjehnula se.

»Ne«, odgovorila je, »mog čovjeka nema. Otišao je s blagom na sajam u Ardfillan. Neće ga biti sve do poslijepodne.«

Bila je jedra ta nova gospodarica Shawheada, obla i hitra, ružičastih obraza i lijepe bakrene kose spletene iza ušiju. Nije joj bilo mnogo više od dvadeset i tri a izgled joj je istovremeno bio djetinji i ženstven. Njena suknja podvezana onako kako to čine žene kad rade u povrtnjaku, otkrivala je podsuknju od prugaste tkanine, ispod koje se nazirao njen nožni zglavak, čvrst i skladan unatoč grubo pletenih čarapa. Rukavi zasukani iznad lakata otkrivali su čvrste ruke.

Bila je uredna i čista kao igla i kad ju je tako Finlay promatrao usred te uzorne farme, njegova se sumnja koju je izgradio, gotovo pokolebala.

»Dakle, Shavvheada nema«, odugovlačio je.

»Ne«, potvrdila je. »No vratit će se do četiri. Hoćete li ponovo svratiti ili da mu isporučim kakvu poruku?«

Finlay je krzmao.

»Svratit ću«, reče napokon. A zatim u želji da ga ne shvati pogrešno, doda u neprilici:

»U stvari, gospođo Hendry, ne dolazim baš jako ugodnim poslom. Doista sam zabrinut zbog epidemije šarlaha u okolici — gore oko Barloana. Ustanovio sam da je u svim mojim slučajevima, time ne tvrdim ništa drugo, mlijeko potjecalo iz Shawheada.«

Ušutio je, a onda nastavi:

»Želio bih biti posve iskren, shvaćate. Mislio sam da bih možda mogao ispitati stvari i vidjeti nije li kojim slučajem uzrok nevolji ovdje.«

Kod tih riječi, premda su bile izgovorene oprezno, njen otvoren i iskren izraz lica potpuno se izmijenio., Pocrvenjela je i smrkнула se.

»Šarlah!« povikala je uvrijeđeno. »To da netko spomene u istoj rečenici s našim dobrim mlijekom!« Nastupila je šutnja za vrijeme koje je Finlay gledao u stranu. Zatim joj oči zadobiše tvrdi sjaj i ona ljutito zatrese glavom.

»Nikad nisam čula takvu drskost«, reče. »I znajte, dr Hyslope, ako ste zbog toga došli ovamo bolje je da govorite s gazdom.«

I ne rekavši više ni riječi čvrsto zalupi vrata Finlayju pred nosom.

Obeshrabren tim neuspjehom i sam tog jutra iz nekih nepoznatih razloga sklon neraspoloženju Finlay se vrati do giga i nastavi svoj jutarnji obilazak.

Već je napola bio sklon da odustane od svega no u idućoj kući ustanovi da se stanje Lennoxova dječaka od njegovih pacijenata oboljelih od skrleta pogoršalo i da se u njegova brata Toma primjećuju znakovi oboljenja.

Finlay se namršti. Odluči da ne odustane od svoje prvobitne odluke. Oko podne, kad se vratio kući, spomene Cameronu svoju odluku. Cameron je slušao i kutovi njegovih usana otegnuše se sumnjičavo.

»Čini se da je u pitanju mlijeko, to je prilično pouzdano«, reče polagano, »ako stvari gledate iz tog kuta. A ipak ni ja u to ne mogu povjerovati, Finlay. Shavvheadovo je gospodarstvo uzorno.« Zamislio se. »Idite i razgovarajte s njim, što se mene tiče, ali pazite što ćete reći. Taj đavo je osjetljiv i lako plane.«

To poslijepodne Finlay se vrati na Shawheadovu farmu i ponovo zakuca na jarkozelena vrata. U početku nije bilo odgovora i pomislivši da je Shawhead možda u mljekari, Finlay pređe preko dvorišta, mimo suše i zaviri u mljekaru koja je, suprotno od njegova očekivanja, bila prazna. Zatim krene u staju.

Ušao je u staju u trenutku kad je kravar uvodio krave za većemju mužnju.

Naslonivši se na dovratak Finlay je promatrao čvrste krepke životinje kako, dašćući meko, mimo zauzimaju svoja mjesta u pregradama. Zatim je promatrao kako kravar Douglas Orr, poznat po imenu Dougal, uzima tronožac i, sjednuvši uz prvu životinju, naslonivši obraz na njen smeđi but, počinje musti.

Finlayjev pogled se kao opčinjen zaustavio na Dougalu jer je izgledao bolesno i blijed, a vrat mu je bio obavijen dugom crvenom flanelskom maramom.

Približivši se oprezno Finlay pozdravi Dougala, koji podigne pogled. U pogledu je bilo priproste seljačke jednostavnosti.

»A, vi ste to, doktore!« reče Dougal. »Nisam znao da ste tu. Želite li čašu mlijeka?«

Bez osmijeha Finlay odrečno odmahne glavom.

»Neću mlijeka danas, Dougal.« A zatim: »što je to s tvojim vratom?« Ovlaš je pokazao crveni flanel.

Dougal prestane musti i glasno se nasmije.

»O, to nije ništa — posve ništa, znate. Prije nekoliko tjedana boljelo me grlo i nije mi sasvim prošlo, ali nije to ništa — posve ništa.«

Finlay se zagleda još pažljivije.

»Boljelo te grlo!« ponovi, a zatim će polagano, »jesi li imao kakav osip, Dougale, kad te boljelo grlo?«

»Osip?« ponovi Dougal ne shvaćajući. »A što mu to dođe?«

Finlay mu htjede protumačiti, i nastaviti s pitanjima, kad odjednom ugleda Dougalove ruke i ušuti. Nije morao više tražiti. Dougalove ruke bile su odgovor.

»Što ste to mislili, doktore?« ponovi Dougal.

»O, ništa, ništa«, odgovori ozbiljno Finlay.

A oči su mu se više uozbiljile promatrajući te dvije ruke, tako marljivo zaposlene mužnjom, jer su se s obih ruku ljuštile fine krpice kože.

Finlay je smjesta prepoznao dokaze. Nije bilo sumnje — fino ljuštenje kože koje neizbježno prati skrletnu groznicu, i činjenica o bolovima u grlu uvjerali su posve pouzdano Finlayja da je Dougal prebolio šarlah, možda u blagom obliku, ali ipak dovoljno aktivnom da bude žarište epidemije koja je pustošila okolnim područjem.

Odjednom snažan glas prekine neobičnu tišinu staje i prisili Finlayja da naglo svme pogled.

»Dakle tu ste, je li? Njuškate naokolo i gurate svoj nos u tuđe poslove?«

Bio je to Shawhead, pocrvenio od srdžbe, stisnutih šaka i glave pognute prema naprijed. Iza njega stajala je Jeannie a na licu joj se odražavalo ogorčenje pomiješano strahom.

Bio je to mučan trenutak, ali Finlay nije ustuknuo. Okrenuo se i suočio se sa Shawheadom.

»Žao mi je, Shawheade. Znao da nisam ovdje dragovoljno već iz nužne potrebe.«

Pokazao je rukom na zablenuog kravara.

»Ovaj ovdje Dougal imao je šarlah, možda samo blagi oblik, ali dovoljan da nanese štete, Shawheade.«

Zašutio je, vrlo ozbiljan i napet. Onda reče:

»Čini mi se da ćete morati zatvoriti mljekaru na tjedan ili dva.«

»Štal!« zagrmi Shawhead glasom koji je kolebao između čuđenja i bijesa. »Vi se to usuđujete reći meni? Zatvoriti svoju dobru mljekaru? Bože moj, vi niste pri sebi!«

»Budite razumni, Shawheade«, nagovarao ga je Finlay. »Znam da je kod vas sve čisto, ali činjenica je da je zaraza potekla ođavde.«

»Zaraza!« zgrozio se Shawhead. »Odavde! Kako se usuđujete, čovječe, kako se usuđujete reći takvo što? Na ovoj farmi svi su čisti.«

»Da, ali Dougal...« usprotivio se Finlay.

»Dougal je jednako čist kao i mi ostali«, poviče Shawhead. »Malo ga je zaboljelo grlo i ništa više. Sad mu je bolje. Bolje, čujete! To je čista, potpuna ludost, predlagati da zatvorim zbog toga.«

»Kažem vam«, ustrajao je Finlay s toliko strpljenja koliko je smogao, »da je imao skrletnu groznicu. Ljušti se po čitavom tijelu. Od toga je vaše mlijeko zaraženo.«

Žile na Shawheadovom čelu sad su gotovo prsle od bijesa. Nije se mogao svladati.

»Sad je dosta!« vikao je. »Neću da više išta čujem od vas. Pomisli samo! Moje kvalitetno mlijeko zaraženo! To je zdravo slatko mlijeko, i uvijek je takvo bilo. Ljudi su sretni što ga mogu piti. Pokazat ću ja vama! Pokazat ću vam!«

I u navali bijesa zgrabi kutljaču i baci je u mlijeko. Dižući prepunu mjeru ispije prkosno do pola, a zatim se okrene i bez riječi je pruži Jeannie. Ona je prihvatila, smiješeci se pokomo Shawheadu, s prkosom pogleda Finlayja i ispije mlijeko do zadnje kapi.

»Evo!« reče Shawhead, uzevši kutljaču i odbacivši je. »To će vam pokazati što mislimo o našem mlijeku. Moja ga žena pije i ja ga pijem. I ako se usudite izreći još samo jednu riječ protiv njega, kažem vam jasno i glasno da ćete to gorko požaliti.«

Zavlada šutnja. Finlay je i dalje gledao Shawheada ne ustuknuvši. Uza sav farmerov bijes i tvrdoglavost mladi je liječnik ipak shvaćao da su Shawheadov opravdani ponos i osjećaji povrijeđeni.

»Žao mi je Shawheade«, reče čvrstim glasom, »što ste to tako primili. Vi mi time jako otežavate posao. No ja vršim dužnost. Moram se s vama zaratiti zbog ovog — da, ratovati do posljednjeg rova.«

Finlay se okrene i ode ravno do kuće dra Snoddyja, u Knoxhill, gdje bez uvoda i odugovlačenja izloži čitavu stvar suhoparnom malom čovjeku, tražeći da odmah prema svojoj službenoj funkciji poduzme korake.

Snoddy za svojim pisaćim stolom, tuckajući vršcima prstiju mesnatih jagodica, zurio je u Finlayja iznad svojih zlatom uokvirenih cvikera, očito ushićen što je mladi čovjek došao da ga manje-više moli uslugu u njegovom službenom svojstvu. Gajio je vrlo malo simpatija prema Finlayju poslije svog poraza u slučaju Aleksandra Deansa i čitava se njegova sitna narav pojagmila da iskoristi priliku za revanš.

»Ja ću proučiti taj slučaj, razumije se«, primijeti bahato i snishodljivo. »Ali, iskreno, ne vidim da postoji osnova za vaše optužbe. Nema pozitivnog dokaza — osipa, groznice, samo vaše pretpostavke. Morate imati na umu da je krajnje ozbiljna

stvar zahtijevati da netko zatvori svoju mljekaru na osnovi samo nejasnih i neosnovanih pretpostavki.«

Finlayju zakuha krv. Pocrvenio je.

»Kakve pretpostavke, do đavola!« poviče. »Taj kravar je žarište zaraze. Zar vam nisam rekao stotinu puta da su mu se ruke ljuštile u mlijeko. Ne tražim od vas neku uslugu. Kažem vam u lice dužnost vam je da zatvorite Shawheadovu mljekaru.«

»Ma nemojte!« reče Snoddy, potajno oduševljen što je izazvao Finlayja. »Dobro, dobro — pozabavit ću se time kad budem imao vremena. Ali mogu vam reći da veoma sumnjam u tačnost informacija koje ste iznijeli.« Nadmena gesta otpuštanja. »Cut ćete od mene za dan, dva.«

Kipteći i pjeneći se zbog te sitne i prezira vrijedne zloupotrebe službenog položaja, Finlay se, ipak morao pokoriti s tim i čekati dok ne dođe Snoddyjeva odluka. Cameron nije ništa saopćio, no slijedećeg dana, kad su se sastali na ručku, teklić donese obavijest.

Finlay je pročitao i dočitavši viknu zgranuto i bijesno. Gume papir prema Cameronu i izjavi:

»Pogledajte ovo. Može li se što protiv ovog? Protiv nesposobnih, šeptrljivih slabića.«

Snoddyjeva poruka je bila kratka: Saopćavala je da inspektor narodnog zdravlja Levenforda ni nakon iscrpnog ispitivanja činjenica, nije našao osnov za poduzimanje bilo kakvih koraka u smislu zatvaranja mljekare na farmi Shawhead.

»Jeste li sigurni u vaše činjenice o Dougalu?« upitao je Cameron mirno.

»Tako siguran kao što sad sjedim u ovoj sobi.«

»E, takvo što se i može očekivati od prijatelja Snoddyja«, uzdahne Cameron. »No što možemo protiv toga? Ništa, koliko vidim. Moramo čekati i nadati se najboljem.«

»I dopustiti da to zaraženo mlijeko uzrokuje još desetak novih slučajeva? Ne, hvala!« poviče Finlay iznenadnom ratobornošću. »Neka me objese ako to dopustim! Ako ih ne možemo tući službenim putem, učinit ćemo to na drugi način. Reći ću svakom pacijentu u Barloanu da sumnjam u Shawheadovo mlijeko. Pustit ću da se vijest proširi. Živi bili pa vidjeli.«

»Budite oprezni«, posavjetovao ga Cameron. »Taj Shawhead je opasan čovjek.«

»Nije opasniji od mlijeka koje prodaje«, odgovori Finlay, i prije no što je Cameron mogao odgovoriti odbaci ubrus i iziđe iz sobe.

Podjaren do vrhunca svoje tvrdoglave borbenosti Finlay se baci na posao da izvede što je rekao.

Pri kućnim posjetama oprezno ali naglašeno je spominjao opravdanu sumnju u mlijeko sa farme Shawheada. U tren oko vijest se proširi čitavim Barloanom, područjem koje je uglavnom kupovalo to mlijeko, i za nekoliko dana čitavkn su mjestom odjekivale Finlayjeve riječi što je upravo bila njegova namjera.

Posvuda se osjećalo uzbuđenje koje događaj takve vrste izaziva u maloj zajednici. Ljudi su se opredijelili, jezici krenuše u akciju i ta stvar postade glavna tema naklapanja u gradu.

Nepokoleban burom koju je izazvao, svjestan da je postupio po svojoj dužnosti, Finlay se mrko držao svog stava, no u petak istog tjedna stiže dokument koji ga oštro potresao. Ništa manje nego tužba za klevetu koju je Shawhead podigao preko mjesnog advokata Logana.

Kako se govorilo u tom kraju Shawhead je Finlayju »nakopao zakon na vrat«.

Finlay smjesta odnese zlokobni modri papir Cameronu koji ga šutke pročita.

»Slutio sam da bih se ovim mogao uvaliti do vrata«, reče Finlay ozbiljno, »a sad vidim da se to doista dogodilo.«

»Da«, potvrdi Cameron. »Plašio sam se da će se nešto takva odigrati. Taj Shawhead je težak kad ga netko ubode.«

»Mogu se opravdati«, poviče Finlay. »Znate da sam to radio u najboljoj namjeri.«

»To ćete morati dokazati sudu«, reče polagano Cameron.

Možda je ovo bilo malo ohrabrenje no Cameron ne reče ništa više. Ipak je Finlay znao da je stari čovjek, usprkos uzdržljivosti, na njegovoj strani. Ali kako su dani prolazili i kako je postajao sve više svjestan svog položaja, Finlay je, shvativši da će morati javno na sudu odgovarati na Shawheadove optužbe i da će čitav grad uprijeti oči u njega, te da mu liječnički ugled ovisi o odluci, zadržtao od strepnje.

Je li njegova dijagnoza bila tačna? Je li bila opravdana? Jesu li njegovi motivi bili čista odanost zvanju i humanosti ili naprosto nepromišljena pre nagljenost tvrdoglavog čovjeka?

Ne, vatreno se uvjeravao, tisuću puta ne. Bio je u pravu što je tako postupio, potpuno u pravu. No to uvjerenje nije ga poštjednelo besanih noći i dana ispunjenih mučnom neizvjesnošću i napetosti.

Ustanovio je da ga ljudi čudno promatraju na ulicama. Prolazeći jednog dana u svojoj zatvorenoj kočiji, Snoddy naglo zaustavi da bi mu zajedljivo dobacio:

»Cini se da ste ovaj puta zagrezli, Hyslope. Nemojte očekivati bilo kakvu podršku s moje strane. Postupali ste bez moga odobrenja. Obećao sam Loganu da ću potpuno podržavati Shawheada.«

Finlayju potonuše sve nade, ali ne reče ništa. Tvrdoglavo je stisnuo usta i brzo se udalji.

Prošao je još jedan dan pa još jedan a šutnja koja je vladala između njega i Camerona dok su jeli, bila je vrlo značajna.

A onda, jednog kasnog poslijepodneva kad je Finlay u lošem raspoloženju sjedio u ordinaciji razmišljajući o svemu što se dogodilo i o tome što bi se ubrzo moglo zbiti, Cameron uđe užurbano a na licu mu se opažalo da je uzbuđen i zgranut.

»Jeste li čuli novost?« poviče, izgovarajući riječi neobično brzo. »I ona ju je dobila. Jasan slučaj skrletne groznice. Shawheadova žena, Jeannie Hendry.«

Trenutak zgranutosti. A zatim Finlay osjeti ogromno olakšanje i osjećaj da se opravdao. U hipu vidje ponovo Shawheadovu prkosnu kretnju kojom je Jeannie pružio kutljaču s mlijekom i kako ga je ona, jednako prkosno, ispila.

Sad više nije moglo biti sumnje, to je bio pouzdan dokaz da je njegova tvrdnja bila tačna. Ponovo ga zapljusne val trijumfa.

»Zar ne vidite?« reče Cameron. »To vas opravdava u potpunosti, Finlay. Oni sad više neće nastaviti sa tužbom. Odbacit će je kao usijan crijep. Znaite, kažu da je Shawhead gotovo poludio od žalosti i straha. To je sud bogova.«

Finlay je šutio. Svim silama je svladavao svoj žar, silni osjećaj svoje pobjede. Nije mogao uživati u nesreći drugih, no ipak nije mogao spriječiti prizvuk olakšanja u svom glasu kad se mirno okrenuo Cameronu i rekao:

»Da, možda je to presuda. Možda ona dolazi od jednog višeg suda.«

Levenford je zgranuo ovakav senzacionalan obrat događaja i, uz dužne simpatije Shawheadu, javno mnijenje se smjesta okrenu u korist Finlayja. Jednim udarcem postao je zaštitnik stanovništva i javnog zdravlja u Levenfordu. No Finlay je odbijao sva čestitanja koja su mu ljudi pokušali nametnuti dok je obilazio bolesnike, jer se proširila vijest da je Jeannie Hendry teško bolesna. Groznica je bila one najžešće vrsti; pričalo se da vrućina naglo raste i da je u bunilu.

Shawhead nije dopustio da je prenesu u zaraznu bolnicu, i sad je, u stvari mljekara bila zatvorena, čitava farma izolirana i krave napolju na pašnjaku danju i noću.

Snoddy, zgrčena i zabrinuta lica, ne vozeći se više razmetljivo kroz grad, bdio je dan i noć nad Jeannie i iz bolnice Ruchill u Glasgowu pozvan je specijalist.

Usprkos svemu tome stanje Jeannie Hendry se pogoršalo. U nedjelju se saznalo da gubi snagu i neka vrsta tišine, veće od uobičajene subotnje čistine, spusti se na grad.

Cameron i Finlay nisu izmijenili ni riječ no u predvečerje te subote, dok se sunce meko spuštalo u moru svjetlosti za brežuljke Winton, Janet uđe u dnevnu sobu gdje su sjedili Cameron i Finlay.

Lice joj je bilo na njen suzdržljiv način tužno, ruke je čvrsto ispreplela na grudima i tihim glasom rekla:

»Sve je gotovo. Jamie je upravo donio vijest — Shawheadova žena je umrla.«

Još uvijek nitko drugi nije prozborio, no Finlay odvrne glavu. Unatoč svemu što je u sebi prepatio ne odavši ništa, sad su mu vruće suze navrle na oči.

Šest tjedana kasnije Finlay susretne Shawheada po prvi put poslije pogreba.

Farmer se vraćao sa nedalekog groblja kamo je sada svakodnevno odlazio. Bio je potpuno slomljen teškim gubitkom.

Finlay je bio duboko potresen. Zastao je nasred puteljka na što je Shawhead instiktivno usporio hod. Pogledi su im se susreli i oba muškarca shvatiše u tom trenutku da je sve moglo drugačije završiti; da je Shawhead poslušao Finlayjev savjet, njegova žena bila bi živa i zdrava, a ne hladan leš u uzanom grobu.

Neka vrst jecaja ote se sa blijedih usana starog farmera. U očajanju samrtnika on ispruži ruku i grčevito steže Finlayjevu u znak prijateljstva i dubokog pokajanja.

LESTRANGEOVO ČUDO

Dolazak šarlatana i nadriliječnika Lestranea u Levenford izazvao je čudo. čudo se zbililo na neobičan način u srcu jedne žene a takav ishod događaja Lestranea, naravno, nije očekivao.

Jessie Grant bila je udovica, držala je malu trafikku na uglu Wallace Streeta i Scroggiejeve poljane. Ne bi se baš moglo reći da je bila visoka rasta, a kosa joj je bila tamna i čvrsto začesljana. Udovica se odijevala uvijek u istu jednostavnu crnu haljinu. No izraz njenog blijedog i uskog lica svakog bi iznenadio i doveo u nedoumicu — namrgođen izraz popraćen ogorčenim pogledom što je sijevao poput vatre iz njenih crnih očiju.

Bila je tvrdoglava ta Jessie a čitav ju je Levenford poznavao kao mrgodnu i neugodnu ženu koja nije nikoga molila usluge niti ih je kome činila.

Njen dućan je bio prilično oskuđan, staromodan i mračan poput neke stare apoteke. Nalazila se tu i stara kasa i male vage s mjedenim zdjelicama, redovi žutih kutija za duhan i stara, olinjala vrata sa zvoncem koje bi jeknulo kad bi netko ušao.

Iza dućana nalazila se kuhinja s velikim kuhinjskim ormarom, zidnim satom, izribanim stolom, nekoliko stolica i dugačkom sofom presvučenom plišem. Iz kuhinje vođile su uske stepenice u dvije spavaonice na katu.

Jessien muž, koji je za života bio nezahvalna lijenčina, umro je prije dvanaest godina i ostavio ženu s dječakom kome je ime bilo Duncan.

Razočarana žena upustila se sama u borbu da osigura kruh za sebe i sina i premda je uspjela u tom mukotrpnom poslu, postajala je sve ogorčenija. Zato su ljudi u Levenfordu govorili: »Ta Jessie je zaista oličenje zlovolje.«

Čak ni strogost nije dovoljno snažna riječ da bi se opisalo kako je odgajala Duncana. Ni jednom nije prema njemu pokazala ni malo majčinske nježnosti, a onima koji bi se usudili da joj to napomenu, uvijek je spremno odgovarala ili istresla u lice citat iz Biblije.

Duncan je tada bio napimio četmaest godina. Bio je tanak i neobično visok momčić, šutljiv i na svoj način veoma osjetljiv, no prijaznog, toplog osmijeha.

U školi je uvijek bio najbolji đak i velika mu je želja bila da se dalje školuje na visokim školama, no Jessie je rekla »ne« tvrdoglavo kao uvijek, te je Duncan napustio školu i zaposlio se u brodogradilištu kao zakivač.

Ljudi su joj zamjerali što tako postupa i osuđivali su toliko pomanjkanje majčinske ljubavi, ali Jessie nije obraćala pažnju na to. Kad je u pitanju bio Duncan, bila je u svemu gniba i nepopustljiva.

Naravno, takva žena nije baš mnogo marila za liječnike

— njeni spartanski principi i čvrsta vjera u ricinusovo ulje i svježi zrak su to onemogućavali. I tako se Finlayju nije pružila prilika da upozna Jessie sve do onog proljetnog dana kad ga je, na njegovo veliko iznenađenje, pozvala da dođe u njen dućan. Naravno, nije se radilo o Jessie već o Duncanu

— budući da je ricinusovo ulje ipak jednom zatajilo. Poslije nepunih deset minuta Finlay je bio siguran da je dječak ozbiljno bolestan. Gležanj mu je bio otečen i čak se bijelio od gnoja, no nije bilo znakova upale. Izgledao je zaista veoma loše.

Nakon pomnog pregleda Finlay nije više sumnjao — bila je to tuberkuloza zglobne kosti.

Kad se vratio u kuhinju rekao je otvoreno Jessie o čemu se radi. Nije ni pokušao ublažiti ozbiljnost bolesti jer su ga njen sumnjičav pogled i način na koji je postupala sa sinom, veoma ozlojedili.

»To znači šest mjeseci mirovanja sa željeznom protezom na nozi«, zaključio je strogo. »I potpuni prestanak rada.«

Nekoliko trenutaka Jessie nije odgovorila. Onda uzviknu:

»Željezna proteza!«

Finlay je odmjeri od glave do pete. »Da. I morat ćete mu posvetiti malo više pažnje nego do sada.«

Jessie nije odgovorila ali je i dalje mrko zurila u liječnika kao da bi ga željela ubiti. Od tog dana smatrala ga je smrtnim neprijateljem. To se i očitovalo idućih tjedana u mnogo prilika. Kad god je Finlay obišao dječaka, bila mu je za petama i neprestano mu ozlojeđeno i ljutito predbacivala. Promatrala je kako namješta željeznu protezu i nezadovoljno gundala.

Gundala je i kad bi je savjetovao kako da postupa s bolesnikom i ljutila se što bolest tako dugo traje. Tvrдила je da dječaka uopće ne liječi i da je čitava stvar hrpa besmislica.

Često su Jessie i Finlay izmijenili oštre riječi i uskoro ju je zamrzio iz dna duše, upravo toliko koliko je i ona mrzila njega.

Stao je proučavati odnos majke i sina smatrajući da je Jessiena grubost prema Duncanu potpuno neprirodna.

Dječak je bio inteligentan i osjetljiv, željan znanja, a prisiljen da radi u brodogradilištu za što, očito, nije imao sklonosti. Imao bi sigurno uspjeha u nastavničkom zvanju i za time je i čeznuo. Ali Jessie je to spriječila.

Svaka njena riječ upućena dječaku bila je oštra i stroga. S njenih usana nikad nije sišla riječ pohvale ili nježnosti.

Kako je vrijeme odmicalo, Finlay je osjećao da je situacija gotovo nepodnošljiva.

I tada je, uza zvukove fanfara i mnogobrojne plakate izlijepljene po zidovima i plotovima, u Levenford stigao Lestrangle. Taj je Lestrangle, ili kako je sam sebe predstavljao dr Lestrangle, bio mješavina zabavljača i šarlatana koji je obišao čitav svijet i naposljetku iz Amerike stigao u Levenford.

Oboružan impresivnim električnim pomagalicama predstavio se kao veliki iscjeljitelj, čovjek koji čini čuda, dobročinitelj čovječanstva i genij koji je već izliječio nebrojeno mnogo bolesnika kojima liječnici nisu mogli pomoći.

Običaj mu je bio da ispred vijećnice, u kojoj je držao »predstave«, izloži neobičnu zbirku udlaga, štaka i proteza koje je skinuo s bolesnika kad ih je izliječio.

Bila je sve to, naravno, prosta prevara. No ta se »izložba« doista održavala pred vijećnicom, popraćena fotografijama i pismenim hvalospjevima izliječenih.

Finlay je zamijetio sve to blistavo šarenilo, no nije ga zabrinulo, samo izazvalo prezimo čuđenje. Nije razmišljao o tome. No sudbina je htjela da se i te kako zamisli nad Lestrangleom.

Kad je kasno tog poslijepodneva prolazio Church Streetom prema svojoj ordinaciji na putu mu se ispriječila Jessie Grant. Bilo je jasno da je upravo njega čekala jer su joj oči odlučno sjale. Iz neba pa u rebra reče:

»Ne morate više dolaziti zbog Duncana. Ne želim više s vama imati posla. Odvest ću sina večeras doktoru Lestrangu.«

Potpuno zatečen ovim riječima Finlay je nijemo zurio u nju i jedva smogao snage da uzvikne: »Ta nećete valjda biti tako glupi!«

»Da, zaista, glupi!« prosiktala je. »Dosta mi je vašeg šetanja i naređivanja, a sve bez ikakvog vidljivog rezultata.«

»Ali već sam vam objasnio da će to biti dugo liječenje«, bunio se Finlay. »Duncan će ozdraviti za nekoliko mjeseci. Budite strpljivi, molim vas!«

»Dosta ste me već moljakali da budem strpljiva«, bijesno je uzviknula.

»Ali Lestrangle uopće nije doktor«, uvrijeđeno reče Finlay.

»To kažete vi!« brzo odgovori Jessie kroz nervozni smijeh, »ali ljudi govore dmgačije. Odvest ću Duncana k njemu, ne zvala se ja Jessie Grant.«

I prije no što je bilo što rekao ona energično odjuri niz ulicu. Finlay htjede potrčati za njom, ali se predomisli. Shvatio je da je uzalud odvrćati je od njene namjere. Nastavio je svojim putem nezadovoljno kimajući glavom.

Znao je da je Lestrangle neznalica i da ni u kom slučaju nije mogao izliječiti Duncana i da će njegovo liječenje Jessie Grant nanijeti bol, razočaranje i poniženje.

No, u tome se, razmišljajući o Lestrangleovoj личности i njegovim metodama, Finlay i te kako prevario. Takozvani doktor toliko je dugo trgovao ljudskom lakovjemošću da je postao pravi majstor prijekare i obmane. I njegov fizički izgled odlično mu je pomagao u zanatu. Bio je visok, uspravan s kosom poput lavlje grive i prodromim očima kojima je gotovo hipnotizirao svoje žrtve.

Njegova glavna pomoćnica, mlada i lijepa žena po imenu Marietta jednako je tako dobro odgovarala svojoj ulozi.

Bila je tiha, tamnokosa i vlažnih očiju, a Lestrangle je za nju tvrdio da je kći indijanskog poglavice. Stoga nije ni čudo da su neoprezni i neupućeni ljudi bili zavedeni takvom drskošću.

Te večeri, pred okupljenim mnoštvom u vijećnici, okruženi lajdenskim bocama, električnim napravama i čudnim instrumentom zvanim Kavez obnavljanja, Lestrangle i Marietta privodili su polako predstavu do vrhunca napetosti, to jest do čarobnog ozdravljenja.

Lestrangle je spektakularno mašući rukama pozvao publiku da se umiri i naredio da se dovedu hromi. Prvi slučaj bio je oboljeli Duncan Grant. Pod svjetlima reflektora kamo ga je grubo dovukla majka, momčić je drhturio blijed poput krede, a oči uzbuđene gomile napeto su ga promatrale. Lestrangle je dramatično pristupio dječaku i zaštitnički mu položio ruku na rame. S namještenim skrbničkim izrazom na licu položio ga je na komplicirani ležaj i pred očima publike izveo ono što je on nazivao detaljnim liječničkim pregledom.

Iako se na njegovom ukočenom licu nije vidjelo ništa, Lestrangle je pregledavajući dječakovu nogu, potajno bio oduševljen. Istina, on nije posjedovao nikakve stručne naobrazbe, ali dugogodišnje iskustvo mu je govorilo da je ovaj slučaj upravo idealan da posluži njegovoj svrsi, jer zahvaljujući Finlayjevom strpljivom liječenju Duncanova noga već je bila na putu ozdravljenja. Otekline se smanjila a kost zacijeljela, tako da je gležanj bio gotovo sasvim zdrav.

Teatralno se uspravivši iznad ležaja, Lestrangle je podigao ruku kao da želi privući na se pažnju gomile.

»Dame i gospodo«, počeo je piskutavim nazalnim glasom. »Sada ću vam prikazati svoju moć!«

Nastavio je hipnotizirati publiku svojim zamršenim riječima i osudio onog staromodnog nezalicu koji je okovao dječaka u te užasne željezne šipke a zatim hvalisavim riječima izjavio da će ga on izliječiti.

Pozvao je Mariettu, koja je pristupila s umiljatim i ljupkim izrazom lica kakav nema ni jedna profesionalna bolničarka. Zajedno su podigli Duncana s ležaja i odveli ga u Kavez obnavljanja. Lestrangle je zatim ogmuo bijeli ogrtač, navukao gumene rukavice i ušao u kavez. U samrtičkoj tišini namjestio je i spojio raznorazne žice i kablove a onda reskim glasom, koji je proparao stravičan muk poput noža, izdao je zapovijed.

Marietta je povukla polugu prekidača i struja poteče vodovima. Plave iskre i crveni bljeskovi izbijali su iz kaveza. Zatim je prekidač isključen, vatra je prestala frcati i nastupilo je napeto iščekivanje.

Publika je bez daha promatrala kako Lestrangle skida protezu s Duncanove noge i baca je preko pozornice s pobjedničkim izrazom na licu. Duncan je nesigurno izišao na pozomicu, prosetao se i na »doktorovu« zapovijed potrčao prema gledalištu. Dvoranom se začuo uzdah stotine ljudi koji se pretvorio u zajednički poklik zadovoljne gomile.

Dok je Duncan silazio stepenicama i pridružio se majci, publika je uzbuđeno pljeskala Lestrangleu koji se, podigavši jednu ruku a drugu položivši na srce, klanjao priznanjima njegovom umijeću. Bio je to veliki trenutak — oh! nezaboravni trenutak za sve one koji su te večeri bili prisutni u dvorani.

Već slijedećeg jutra, kad su Lestrangle i njegovi pomagači odmaglili iz Levenforda s dobrom zaradom u džepovima, Jessie Grant banula je u Finlayjevu

ordinaciju. Već sa vrata pobjednički je povikala: »Htjeli ste da ne odvedem dječaka doktom Lestrangleu! Htjeli ste da ostane bogalj cijeloga života! E pa, ako niste znali, odvela sam ga. I on ga je izliječio — izliječio, jeste li me čuli? Ponovo je počeo raditi u brodogradilištu; on je zdrav usprkos vama. To je uradio pravi doktor, a ne ovakav šeprtlja i neznalica kao što ste vi.«

Finlay je zurio u zapjenjenu Jessie. Nije ga toliko zbunilo njeno uzbuđenje koliko neočekivani obrat događaja.

»Zar vam nisam već rekao«, odgovorio je polagano, »da je taj čovjek obični varalica?«

»On je učinio da dječak prohoda bez proteze«, resko je dobacila. »To je mnogo više no što ste vi mogli učiniti!«

»Ali zar ne shvaćate«, odgovorio je brzo Finlay, savlađavajući se da ne plane, »Duncan bi svakako prohodao. Stvar je u tome da je sad svo višemjesečno liječenje propalo jer ste dozvolili da se dječaku skine proteza prije vremena.«

»Glupost!« povikala je. »To je laž i besmislica! Znam ja vas. Vi samo pokušavate spasiti svoj obraz.«

Finlayjevo lice dobilo je napeti izraz.

»Gospođo Grant«, odlučno je izjavio, »recite što hoćete. Ja ne mislim na sebe već na Duncana. Molim vas, dozvolite mu da nosi protezu još dva mjeseca. Pustite me još samo malo duže, a onda...«

»Ne, ne i ne«, prekinula ga je žestoko. »Dosta mi vas je. Dječak je izliječen usprkos vama. I ne usuđujte se pojaviti na vratima moje kuće.«

Nadmoćno i prezirno se nasmijala i zalupila vratima ordinacije. Finlay se prekasno trgnuo. Bio je izvan sebe od srdžbe. Teško uvrijeđen, proklinjao je samog sebe što se tako dugo prepirao s Jessie. Zakleo se tog trena da se više neće uplitati u njene nemoguće odluke. Dovoljno ju je upozoravao; sada neka sama osjeti gorčinu nesreće i njene posljedice.

No, kako su dani i sedmice prolazili, prošla je i Finlayjeva srdžba. Umjesto nje nastupila je zabrinutost za mladog Duncana. U njemu su se ujedinili njegova liječnička savjest i duboki ljudski osjećaj.

I tada, jedne subote u lipnju, gotovo mjesec dana nakon njegove svađe sa Jessie, susreo je ispred gradske knjižnice Duncana. Dječak je, izlazeći iz knjižnice gdje je provodio ono nekoliko slobodnih sati među voljenim knjigama, jako hramao jedva se usuđujući stati na desnu nogu.

Finlay se bolno namršti. Zastao je nasred pločnika i dočekaao Duncana blagim glasom.

»Kako se, Duncane?« upitao je tiho.

Duncan je iznenađeno podigao pogled, stalno prikovan za tlo i opazivši doktora crvenilo mu udari u blijede obraze.

»Nije loše, hvala doktore.« Umuknu. »Ako ništa drugo ...«

»Ako ništa drugo ... onda što?«

»Pa znate, krećem se nekako«, promuca tužno Duncan. »Odlazim na posao, ali ne znam, zaista.. «

Finlay je znao. Promatrao je dječaka kako hramlje niz ulicu i zatim se uputio kući, Cameronu.

»To je odvratno«, zaključio je bijesno, mjereći koracima sobu. »Moramo je nekako spriječiti. Ne možemo ovako stajati i dopuštati joj da radi što hoće. Stanje je užasno.«

»Da užasno je«, potvrdi mimo Cameron. »Užasno je što se ne možemo umiješati.«

»Mi se moramo umiješati!« bijesno vikne Finlay.

»Ne možemo«, odvrati Cameron. »Znate i sami da ne možemo. Ona mu je mati. Ne možemo joj silom nametnuti liječenje. Meni je jasno da je nemilosrdna i oštra prema njemu, da ne mari ni pišljiva boba za njegovo dobro već samo za svoj prokleti ponos. Ali to ništa ne mijenja na stvari. Ne možete se miješati među majku i sina.«

Zavlada duga šutnja. Onda Finlay procijedi kroza zube:

»Divna je to mati. Uopće ne mari za dječaka. Uvreda je zvati Jessie Grant majkom.« Ptm prezira Finlay iziđe iz sobe i pređe u ordinaciju. Tamo ispije čašu hladne vode kao da je time želio iz usta isprati svu odgovomost.

Prolazili su dani i Finlayja su postepeno zaokupili dmgi slučajevi, premda je poneki put u razgovom s Cameronom spominjao malog Duncana.

Nije ga više susreo a ni čuo išta o njemu, i naposljetku — toliko je bio zaokupljen poslom — posve ga izgubio iz vida.

No jedne jesenje večeri donese Alex Rankin, mali odrpanac koji je često raznosio poruke gradom, Finlayju poziv o kojem nije ni sanjao. Zvala ga je Jessie Grant.

Finlay se u prvi tren našao u nedoumici. Zatim, sjetivši se svih Jessienih vrijeđanja i nepravdi, zareče se da neće otići. Ipak, sjetivši se Duncana, smekša i odluči da zaboravi svoje osjećaje te požuri k Jessie.

Noć je bila mračna i kišovita, na stuštenom nebu ni jedne zvijezde. Kad je skrenuo u Scroggiejeve poljane vjetar samo što ga nije oborio s nogu. Jessien dućan je bio zatvoren ali je kroz malo, četvrtasto okno prodirala svjetlost.

Snažno je povukao zvonce koje zaječi negdje u mračnoj utrobi dućana, i odmah mu otvoriše.

Kad je ušao, ne reče ništa, samo se zagledao u Jessie koja je stajala, nijema, ogrnuta maramom, skrštenih mku, prodorno ga motreći lica tvrda i odbojna. Naposljetku promrmlja:

»Zvala sam vas da pregledate Duncana.«

»To sam i mislio«, odgovori strogo i odsječeno. Učinilo mu se zatim da se malko pokolebala. No glas joj je i dalje bio hladan i nepopustljiv.

»Neprestano govori da ga boli noga.« Stanka, a zatim kao da joj netko silom izvlači riječi — »i čini se da mu se baš ne hoda.«

U tom trenutku nešto pukne u Finlayju. Poželio je da je udari zbog te grubosti.

»A što ste očekivali?« poviče bijesno. »Zar vas nisam prije nekoliko mjeseci upozorio da će se to dogoditi? Znao sam da je ludo što radite i kako postupate. Rekao sam vam ali niste me htjeli poslušati. Vi ste grozna žena još gora mati. Nema u vama ni trunka ljubavi ili dobrote. Briga vas za vašeg sina. Sramota je kako prema njemu čitav život postupate. Trebalo bi da se stidite!«

Njenim ukočenim tijelom ponovo preleti lagan drhtaj. No odgovorila je hladno.

»Pregledajte ga sad kad ste već ovdje.«

»Da, i hoću, ali ne zbog vas«, povikao je izvan sebe zbog njene bešćutnosti. »Radi njega ću, jer ga volim i jer ga želim iščupati iz vaših pandža.«

Ne čekajući odgovor okrenuo se i odjurio u sobu u kojoj je ležao Duncan.

Jessie se nije pomakla i izraz lica ostao je neobično tvrd. Finlay se vrlo dugo zadržao. Vrijeme je odmicalo a ona kao da je odrvenjela. Blijedo lice jasno uočljivo u polutamnoj kuhinji bilo je skamenjeno.

Naposljetku se Finlay vrati. Ušao je polagano u kuhinju iz koje je onako bijesno izjurio. Stao je spremati instrumente u torbu, zatim se uspravio i ozbiljno rekao, ne pogledavši Jessie:

»Sad je dosta razgovora. Vrijeme je da se nešto poduzme, ili će biti prekasno. Noga je u strašnom stanju. Preostaje samo jedno i, pazite što vam kažem, to se mora hitno izvršiti.«

Tajac. Njeno ukočeno tijelo snažno je zadrhtalo, ali progovorila je ledeno:

»Što time mislite?«

Opet tajac. Napokon je pogleda. Zatim tiho i mimo reče:

»Kažem da je dječak teško bolestan. Bolest se proširila. Moramo ga odmah prevesti u bolnicu. Mislim da ćemo morati operirati. Amputacija.« Ušutio je i onda će riječ po riječ kako bi bolje shvatila. »Zbog vašeg majčinskog postupka dječak će možda izgubiti nogu.«

Trenutak se čulo samo zviždanje vjetra u mračnoj noći.

A onda kao da se i u tami njene duše odazvala jeka strašnog vjetra, promucala je muklo.

»Mislite reći da bi mogao izgubiti nogu?«

Finlay nijemo kimne, uzme torbu i iziđe u noć.

Duncana su prevezli u bolnicu ambulantnim kolima koja je pribavio Finlay. Za sat je već ležao u udobnom bolničkom krevetu i spavao čvrstim snom.

Svanulo je kristalno čisto jutro i Finlay je poranio u bolnicu. Bio je iscrpljen i zabrinut zbog sudbonosne odluke koju je morao donijeti.

U čistoj i blistavoj bolničkoj sobi nadvio se nad Duncanov bijeli krevet i ponovo pregledao bolesnika, no ovaj put pod boljim svjetlom i u povoljnijim uvjetima ispitujući, razmatrajući, odvagujući u mislima sve činjenice za i protiv operacije.

Naposljetku se činilo da je donio odluku. Stisnutih čeljusti okrenuo se glavnoj sestri koja je stajala kraj njega i upravo htjede progovoriti kad im priđe mlada bolničarka.

»Njegova vas mati želi vidjeti, doktore. čeka vas već od šest ujutro. Kaže da mora s vama razgovarati i naprosto neće otići.«

Finlay je već htio odbiti razgovor, no naglo se svlada. Ponukan iznenadnim porivom krenuo je u čekaonicu gdje ga je čekala Duncanova majka.

Na samom pragu je zastao. U čekaonici je bila Jessie Grand — da, bila je ona, premda je Finlay na svakom drugom mjestu ne bi prepoznao. Izgledala je nekako upalo, zgujeno, kao da je sva ušla u se, a kosa joj je u toku te jedne noći, posve pobijeljela. Ljuljajući se na nogama kao duševno zaostalo čeljade, lomila je prste na rukama kao da se s nečim bori. I čitavo vrijeme je stenjući izgovarala Duncanovo ime. Onda digne pogled i opazi Finlayja. Smjesta se uputila prema njemu a na licu joj se ogledalo naprosto nevjerojatno uzbuđenje.

»Doktore«, reče slomljeno, uzbuđenim glasom, grabeći ga za ruku. »Recite mi što je s njim. Ne smijete to učiniti — nećete mu odrezati nogu?«

Zurio je u njeno izmijenjeno i opušteno lice, zbunjen, u sumnji da ga osjetila varaju. Naposljetku reče polagano:

»Malo ste doista zakasnili svojom brigom.«

No ona na to samo još grčevitije zgrabi njegovu ruku i zdvojno reče:

»Zar ne shvaćate, doktore?« čitavo tijelo joj se treslo od boli. »Nisam do sada znala do volim dječaka. Ali volim ga, doktore, volim. Odgajala sam ga strogo. Bojala sam se da ne postane kao otac, slabić i neradnik. Bila sam prema njemu gruba i zla, ali sad u svom srcu, doktore, znam da ga volim.«

Finlay je i dalje zurio u nju, duboko uznemiren, napola sumnjičav a napola vjerujući tom mučnom otkriću. Jessie panično nastavi:

»Pogriješila sam, doktore. Priznajem. Ali nadoknadit ću sve. Sve ću učiniti što kažete, ali za ljubav svevišnjeg, poštedite mom dječaku nogu.«

Očajnička molba u njenom glasu bila je sad posve jasna. Finlay pogleđa strašnu patnju koja se razgolitila pred njim ispisana na čitavom njenom licu. Nastupila je duga šutnja. Zatim liječnik tihim glasom reče:

»Već sam odlučio da ne operiram. Mislim da ćemo moći spasiti nogu. To će značiti mjesec i mjesec ležanja u gipsu, ovdje u bolnici.«

»Oh, doktore«, dahnula je kao da šapće molitvu, »ništa zato, samo da ozdravi.«

Finlay ne odgovori. Ali stajao je prikovan o tle tronut i začuđen neobičnim i dirljivim zvukom. Bio je to strašan zvuk Jessienih jecaja.

Trafika u Scroggiejevoj poljani sad je u drugim rukama i u njoj više nema Jessie Grant. No u maloj, urednoj kući napolju kod Garslake Rooda, jedna sitna sjedokosa žena, vrlo blaga i tiha, vodi kućanstvo Duncanu Grantu, mladom učitelju latinskog i grčkog na levenfordskoj stručnoj školi. Kad došljaci u gradu primijete kako gospođa Grant mazi svog pametnog sina, Finlay šuti. Čak i kad Cameron načne tu temu, Finlay odbija svoje zasluge i zagonetnim smiješkom primjećuje da to čudo duguju Lestrageu.

DŽEM OD ŠUMSKIH MALINA

Svake godine kad zri voće i plodna zemlja pruža svoje darove te domaćice prionu na kuhanje džema, Finlayju beziznimno iz Tannochbraea, ubavog malog sela uz jezero iza Marklea, stigne lijepa staklenka džema od malina.

Ljudi koji žive uz jezero šalju mnogo darova Finlayju jer ga vole, a i on njih; u stvari, Finlay uvijek tvrdi da mu je taj dio njegovog rajona najdraži. Da, stiže mnogo toga, od gusaka, sira ili lososa, pa do grozda lještarki kad im je doba.

Osobito mnogo poklona stizalo je iz Tannochbraea. No ti su darovi samo znaci pažnje i ljubavi, nemaju posebno značenje niti iza njih leži onakva neobična ljudska priča kakva se krije iza jedne staklenke džema.

A sad, ako želite, evo same priče.

Nessie Sutherland bila je ljepotica Tannochbraea, mlada živahna djevojka koja je, premda siromašna i često bijedno odjevena, bila tako jedra i vesela da su njene lijepe smeđe oči uzbuđivale srca mladićima uz jezero.

Bila je doista dražesna djevojka, možda malo svojeglava, previše sigurna u svoju moć da općini, a glavom joj je malko zavrtjela pažnja koju su joj iskazivali. No u srcu je bila nepokvarena i čista kao poljski ljiljan koji je tako divno cvao po jarugama Tannochbraea.

Premda još nije imala dvadeset, Nessie je imala mnogo udvarača, no činilo se da se u gomili koja se natjecala o njenu naklonost i ljubav, jedan isticao više od svih ostalih. Bio je to Hugh Riach, naočit, cmokos Hughie, vragolastog pogleda, visok šest stopa u čarapama, širokih ramena, fine lijepe glave, drskog pogleda i uvijek spremne riječi kojom je okretno i srdačno susretao svijet.

O, bio je to sjajan momak, svi su se u tome slagali, muškarac koji je mogao dobro popiti bez posljedica, dobar drug, vragolan s mnogim pobjedama — kako se potajno govorkalo o njemu.

A Hughie je imao još i više kvaliteta osim dopadljive vanjštine i glasnog junačenja. Bio je on i nasljednik velike farme, što je značilo pravu prednost, naročito u očima Nessiene majke, koja je, snalažljiva ali siromašna, neprestano svojoj kćeri punila uši o blagodatima posjeda i novca za djevojku bez miraza.

No to nije bilo potrebno, iako je ipak koristilo. Nessie je, naime, bila luda za naočitim Hughiejem, a Hughie isto tako za njom.

Kad je jednog lipanjskog dana pecao na jezeru sa svojim najboljim drugom Peterom, otvoreno se hvalio svojim namjerama.

»Lud sam za njom, Peter«, izjavio je na svoj bučan način. »Neću mirovati dok je ne dobijem. Omađijala me. čovječe, nećeš mi vjerovati ali toliko sam lud za Nessie da mi u usporedbi s tim čak pomisao na izložbu i osvajanje pehara s Ponosom Heathera ništa ne znači. Kažem ti, Peter, neću mirovati dok Nessie ne bude moja.«

Peter Donald je šutio, razmišljajući kolika mora da je Hughiejeva ljubav kad je zasjenila njegovu želju koja ga je čitavog zaokupljala posljednjih dvanaest mjeseci, naime, da svojim nagradnim bikom, Ponos Heathera osvoji prelazni pehar na okružnoj izložbi. Naposljetku promrmlja:

»Možda te ja ipak shvaćam, Hughie. I sam sam uvijek lijepo mislio o Nessie.«

Peter je bio takav, uvijek umjeren u govoru, šutljiv i prilično povučen mladić koji je učio za svećenika nadajući se da će jednom dobiti župu Tannochbrae. Nije bio naočit kao Hughie, lice mu je bilo izduženo i ozbiljno, a smeđe oči nisu odavale smionost i drskost, već suosjećanje i prijaznost. Iako je bio plah, plašio se žena i bio zaduben u svoje knjige, nije nipošto bio knjiški crv.

Peter je poznao šume, ptice i životinje u njima. Bio je najbolji pečač u Tannochbraeu i okolici i premda su mu leđa bila pognuta nad knjigama, mišice su mu bile razvijene i mogao je baciti motku dalje od bilo kojeg muškarca u selu.

U ovom času činilo se da se Peter bori sa samim sobom, kao da je želio produžiti taj razgovor, no nešto ga je, možda plahost, u tome priječila. Tada mu se odjednom, na udicu uhvati losos i prilika za razgovor propadne u natezanju i potezanju ribe. No premda Hughie i Peter nisu više razgovarali o tome, Hughie je te večeri ponovo glasno izjavljivao svoju ljubav u gostionici Tannochbrae Arms.

Udarajući po stolu šakom, ohrabren s nekoliko čaša vikao je:

»Dvije su stvari, koje ću učiniti u slijedeća dva tjedna. Osvojit ću pehar u mjestu i dobit Nessie Sutherland za nevjestu.«

Muk odobravanja.

»To je poezija«, produži Hughie, malo pripit, zirkajući naokolo »najbolji stih koji je ikad napisan.«

Hughiejeva poezija, ili u najmanju ruku ono što je osjećao, ubrzo je bila poznata svima u selu te je dospjela i do skromnog doma u kom su živjele gospođa Sutherland i Nessie.

Stara žena se jako raspoložila a i samoj Nessie nije bilo neugodno tako očito divljenje njenog naočitog udvarača.

Sjedile su ispred kuće u toplom sumraku, raspravljajući o Hughieju, nabrajajući njegove prednosti, kad do kuće došeta Peter Donald s lososom kojeg je tog dana uhvatio.

»Pomislio sam da biste možda htjeli ovo, gospođo Sutherland«, reče nenametljivo. »Kod kuće imamo još jednog a zapravo ne marimo mnogo za ribu.«

Njegov sramežljiv način darivanja podražio je Nessie da zahihoe i pomisli kako bi Hughie viteški povikao — »Evo lijepog lososa za tebe, Nessie, curo, uhvatio sam ga naročito za tebe.«

Nessie je bila i te kako svjesna nijemog Peterovog divljenja prema njoj koje je postojalo još otkako su zajedno išli u školu. To je laskalo njenoj taštini, premda je, naravno, u usporedbi s tako naočitim junačinom kao što je Hughie, Peter imao malo izgleda.

Takvo je bilo općenito mišljenje sela i okolice, no bilo je ljudi koji su, poznavajući obojicu, željeli da je obmuto. A među takvim bio je i naš junak, Finlay Hyslop.

Finlay je Hughieja Riacha poznavao možda mnogo bolje od većine i znao za njegove pothvate izvan mirnih granica Tannochbraea — obijesne avanture u Levenfordu, na primjer, u subotu navečer.

Finlay nije bio sklon da dijeli opće mišljenje o Hughiejevoj vrijednosti.

Jednog kasnog poslijepodneva slijedećeg tjedna, odlazeći gigom u svakodnevni obilazak bolesnika u Tannochbrae, Finlay krene kraticom kroz šumu koja je graničila Tannochbraeom i tu, iznenada, nabasa na Hughieja i Nessie. Tijesno priljubljeni stajali su na travnatoj stazi između puta i šume.

Nessie je u jednoj ruci nosila košaricu pvmu malina koje je nabrala, dok ju je Hughie rukom čvrsto obujmio oko struka.

Premda je to trebalo da bude idiličan prizor, nešto u izgledu to dvoje, koje je tako tijesno priljubljeno tumaralo na tom pustom mjestu, potaknu Finlayja da se namršti.

Iz nepoznatih razloga on pritegnu uzde i zaustavi konja, izjavivši kao u šali:

»Zašto nisi na poslu, Hughie, vunjesto da šetaš po šumi u ovo doba dana?«

Hughiejevo lice se smrkne i on reče mrzovoljno:

»To je moja briga.«

Nepokoleban Finlay nastavi u istom tonu:

»A ti, Nessie. Trebalo bi da kod kuće kuhaš džem. Znaš jednako kao i ja da bobice treba pošećeriti odmah čim su ubrane ili džem neće biti tako dobar.«

Nessie ga pogleda i pocrvenje. Kosa joj je bila razbarušena a ona previše zatečena i zbunjena da bi mogla odgovoriti. Zato je Hughie već zinuo da po drugi

put nepristojno odgovori, ali ga Finlay pretekne pozvavši je kretnjom ruke kojom je držao uzde:

»Popni se, Nessie«, reče. »Proći ću kraj tvoje kuće. Iskrcat ću te tamo. Hajde, ne možeš odbiti ponudu da te povezem!«

U neprilici i nemogućnosti da odbije poziv tako uglednog čovjeka, Nessie se pokori i sjedne u gig kraj Finlayja koji se, kimnuvši kratko Hughieju, odveze.

Finlay je vozio prema Tannochbraeu polagano. Neko je vrijeme šutio, iznenađen svojim vlastitim postupkom. No nešto u Nessienom pogledu i njeno postićeno držanje govorili su da se na vrijeme upleo.

Postepeno je napetost popustila i Finlay ovlaš povede razgovor o Peteru Donaldu, spominjući Nessie kako je on fin momak, tih, skroman i prijazan, a što jc najvažnije, zagrijan za nju. No Nessie, sad malo ljuta što ju je naveo da napusti Hughieja, odmahnu mrzovoljno glavom.

»Peter je pravi plašljivac«, reče. »Ako sam mu draga zašto ne smogne hrabrosti da to kaže? Volim momka koji ima tri čiste.«

Finlay uzdahnu i umukne razmišljajući, kao što je već mnogi muškarac prije njega, da njegove riječi ništa neće promijeniti, da jogunasto žensko mora učiniti po svom.

Vrijeme je proteklo i približavao se dan okružne izložbe. Ta je izložba, održavala se u Levenfordu, uvijek predstavljala veliki događaj, a te ju je godine stanovništvo Tannochbraea iščekivalo napetije no ikada. Željeli su da Ponos Heathera osvoji prelazni pehar. Sam Hughie kao da uopće nije sumnjao u to da će osvojiti trofej. Njegovo hvalisanje nije dopuštalo sumnju.

Dva dana prije izložbe naduto je pozvao Nessie i svog druga Petera da vide izložbenu životinju. Bila je to gola taština i želja da u Nessie svojim vlasništvom izazove dojam, jer je poniženje, koje mu je Finlay nanio, još peklo; a mimo toga možda je slutio Peterove osjećaje prema Nessie te je, na svoj drzak način, odlučio da ih jednom zauvijek spriječi.

Bilo je lijepo, toplo poslijepodne kad su Nessie i Peter stigli na farmu. Hughie ih povede ravno u dvor gdje, na svoj naduven način, kimne stajskom sluzi Dougalu da izvede bika.

»Evo!« reče glasno Peteru, premda je ta primjedba bila očito namijenjena Nessie. »Pogledaj ga, molim lijepo, i reci kako ti se sviđa.«

Peter i Nessie su promatrali bika kojeg je Dougal izveo iz mračne štale. Bila je to sjajna životinja, cma kao ugalj, mlada, snažna i neukrotivo živa. Cma dlaka joj je blistala na suncu, mišići na šiji nabraše se u snažnu grbu, a oči, pogođene jarkim svjetlom, zapiljiše se u Hughieja — mračno, neprodimo. Nešto skriveno u njima čini se da je raspirilo prijeteću razmetljivost u Hughiejevoj naravi.

»Hajd, momče, hajd!« povikao je ozlovoljeno. »Ne gledaj me tako tupo. Nikad nećemo osvojiti pehar s takvim pogledom. Hajd!«

Potezao je željezni lanac pričvršćen o prsten na nozdrvama bika sve dok se leđa lijepe životinje nisu ljutito zgrabila.

»Vidite«, primijeti Hughie, iscerivši se, »poznaje on svog gospodara, beštija jedna. A divna je to beštija. Hajd', hajd'!«

Taštom kretnjom gospodara položio je svoju krupnu šaku na bljedozučkaste nozdrve bika, kao da želi pokazati svoju snagu, svoju vještinu. No u tom trenutku bik bijesno izmakne glavu i iščupa lanac iz Hughijevih ruku.

Potrčao je dvorištem i stao, savijenih leđa u luk a prednjih nogu ukopanih. Dlaka na napetaj koži koja je podrhtavala, blistala je sjajnim cmilom ispred okrečenih zidova dvorišta. Jarki bijeli sjaj tih zidova bo ga je u oči. A vruć, žut pijesak, posut po dvom, neobično ga je dražio poslije blage tmine u staji. Gledao je Hughieja s nekom pritajenom mržnjom.

Hughie stane, ne shvaćajući kako se bik mogao istrgnuti, zaboravivši na Nessie i Petera, stisnute u uglu između štale i bikovske staje. Zakoračio je naprijed, iznenađen, oprezan.

»Ovamo«, viknuo je biku, »ovamo, dođi ovamo!«

Ali bik ne poslušao; stajao je nepomično, kao isklesan od kamena.

Hughie zakorači još jedan korak, i poluprijeteći, polulaskajući će:

»Što to radiš? Ovamo, dođi ovamo!«

Kao odgovor bik pojuri na Hughieja, ne bijesno, već polako, skoro promišljeno. Hughie skoči u stranu i prokune dok je životinja jurila mimo njega.

Skočivši naprijed pokušao je ščepati bikovsku šiju s obje mke, prenijevši svu težinu na jednu stranu, nastojeći da ga usmjeri prema otvorenim vratima staje. No bik ga je vukao nekoliko koraka, zatim ga lako, nestrpljivo stresao. Kad je Hughie pao, stane ga gurati i glavom i njuškom u leđa. Kad se prevmuo, Hughie začu kako rogovi grebu po šljunku. Skočio je na noge, izgreben i izudaran.

»Proklet bio!« vikne. »Proklet bio!«

Bik, okrenuvši se strelovito, zapara desnim rogom Hughiejevu košulju.

Proklinjući glasno Hughie prestrašena lica stane uzmicati u zaklon gospodarskih zgrada, baš nasuprot uglu gdje su stalaji Nessie i Peter. Poderana košulja visila mu je s ramena kao plašt. Cijedio je: »Ah, ti bi, je li? Ubo bi me rogom, ti beštijo! Naučit ću te ja — naučit ću te nešto.«

Ali, jao! Kad je bik ponovo pojurio prema Hughieju njega ostavi hrabrost. Pokoleban, obazreo se i videći iza sebe otvorena kuhinjska vrata, pojuri što su ga noge nosile u kuću.

Videći kako Hughie bježi Nessieno srce se stisne.

Zabezeknula se, ne mogavši vjerovati — Hughie i takav sraman kukavičluk. No nije bilo vremena za razmišljanje jer se u tom trenutku bik okrenuo i, razbješnjen što je promašio Hughieja, pognute glave pojurio ravno na Nessie i Petera«

Pojurio je divlje, ubojito i mogao je to lako biti Nessien kraj dok je stajala tako napola zabezeknuta. No Peter je bio brži od munje. Gumuvši je snažno u jednu stranu a sam odskočivši na drugu, spasio je oboje. Nessie je osjetila kako su rogovi zviznuli kraj nje i vidjela kako Peter pada.

Peter je munjevito skočio na noge. Lice mu je probljedjelo; ne od straha već od čvrste, hladne odlučnosti. Shvatio je da su Nessie i on, uhvaćeni u stupicu zidovima, u bezizlaznom položaju.

Osvrnuvši se hitro oko sebe spazio je kraj čabra zarđali srp. Bilo je to slabo oružje, no on tako grčevito ščepa držak starog sječiva da su mu koščice pobijeljele. Vilice je stisnuo, oči raširio potpuno spreman.

Bik, sad već sasvim razbješnjen, ponovo pređe u navalu, pognute glave, povijenih leđa. Peter sačeka do posljednjeg djelića sekunde znajući da će bik skrenuti udesno. Zatim, prije odskoka zasiječe srpom životinju po šiji.

Bio je to snažan udarac no biku je malo naškodilo. Zaletio se i onda, zaustavivši se navalio na Petera. Peter je udarao i udarao teškim srpom i onda odskočio u stranu.

Bik zastane na udaljenosti od dvadeset stopa, daščući glasno, odmjeravajući iskosa Petera, sitnim zlim okom.

Prestravljena Nessie opazila je kako mu se šire nozdrve. Zatim je polagano, prijeteci, krenuo. Nije pojurio već se postrance uputio prema Peteru tjerajući ga natrag u ugao dvora gdje je već stajala Nessie, uhvaćena u klopku.

Peter uzmakne nekoliko jardi, uvidi da je pogriješio, spazi da je Nessie u opasnosti. U taj tren bik ponovo navaii. Približavao se ali se Peter ne pokrenu, već zgurivši se ispred Nessie primi na se napad životinje. Bik zabode rog u Peterov bok.

Nessie je vrisnula dok se Peter, hvatajući obim rukama drugi rog životinje, lica prestravljena, iskrivljena od boli izvlačio ispod roga koji ga je rasparao. Skliznuo je niz bikovu šiju na koljena, dok mu je krv šikljala iz rane na bedru.

Zabacujući pobjednički glavu bik ponovo pojuri prema Nessie, no Peter, teturajući, praznih ruku, ustane da ponovo dočeka bika.

Bijesan i siguran bik navali. Peter se ne pokrenu. Glava mu je visila ali je vilice još uvijek odlučno stezao.

Kad je bik udario, Peter stisnu šaku i svom snagom udari životinju u meku njušku. Od udarca mu je gotovo puklo zapešće i bik zastane, kao da je iznenađen. U istom času s drugog kraja dvora stiže pomoć.

Dougal i orač Matt, privučeni Nessienim vrištanjem, dotrčaše u dvor mašući rukama da privuku pažnju bika. Matt je klatio teškim maljem i kad bik pojuri na njih, orač raskorači, zamahne maljem visoko nad glavom i snažno tresnu životinju među oči.

Prasak udarca odjeknu jasno i oštro kao pucanj. Bik stane kao ukopan. Kao da je sav njegov bijes izletio u zrak. Zatim, zapanjena životinja poklekne najprije na jednu nogu a onda na drugu nogu, zaljulja se na bok i sruši.

Peter je teturajući, prazna pogleda zurio u bika. Zatim pogledom potraži Nessie.

Lice, umrljano krvlju i prašinom, bilo je ispunjeno velikom nježnošću. Pokušao je podići ruku i obrisati usta, no nije mogao. Zatim se kao vreća sruši preko ispružene životinje.

Sat kasnije Finlay je jurio kao lud u Tannochbrae. Ne osvrćući se na uzbuđenje koje je izazvao njegov dolazak, pojurio je ravno u kuhinju gdje je na plišanoj sofi ležao Peter. Vladao je grobni muk. Sagnuvši se nad ležaj počeo pružati prvu pomoć ranjeniku. Kraj njega je stajao Hughie, držeći drhtavom rukom čašu s viskijem, proljevajući napola. Promuklo propenta:

»Zaboga! Bit će sve u redu, zar ne?«

Finlay se polagano uspravi, lice mu je bilo smrknuto i neprijazno:

»Da bit će sve u redu. Samo mu je mišić rastrgan. Prizdravit će za tri, četiri tjedna.«

»Hvala bogu!« U poviče Hughie i pokuša rukom obuhvatiti Nessie oko ramena, no ona se odmakne i hladno ga pogleda.

Hughiejeve usnice ponovo zadrhtaše. Molećivo se osvrnuo na okupljene. No svi su izbjegavali njegov pogled.

Hughie na to ponovo zastenje, sruši se u stolicu zgurivši se i trzajući se kao čovjek koji je predugo bio u hladnoj vodi.

Čas kasnije potpuno se slomio. šapćući, mrmljao je: »Oh, bože na nebesima što me to spopalo.«

Tjedan dana kasnije, kad se Peter stao oporavljati, Nessie se odvaži da ga posjeti.

»Mogu li bilo što učiniti«, reče uprijevši pogled u njegove oči, »da popravim sve, Peter? Uvijek sam se prema tebi sramotno odnosila, a ti si mi sad spasio život. Bilo je to vrlo, vrlo hrabro djelo, Peter.«

»Oh, ne znam«, odgovori on skromno, zacrvenjevši se od njene pohvale. »Sve to nije bilo tako mnogo.«

Ovog puta se Nessie nije nasmijala Peterovoj skromnosti jer je znala da je to odlika njegove velike dobrote.

* *

*

Slijedeće godine Peter i Nessie su se vjenčali, i sad žive u četvrtastom kamenom župnom dvoru na prilazu Tannochbraeu.

U selu ih vole i vrlo cijene. Svojom malom jedrilicom često odlaze pecati na jezero i vole tumarati po tresetištima iznad sela. Ništa ne može pomutiti njihovu sreću.

Hughie, slomljen i osramoćen prodao je farmu i iselio u Kanadu bezuspješno se trudeći da od sebe učini čovjeka.

A Nessie kad povede svoju djecu u šumu da beru maline, osim u sažaljenju, ne sjeti se Hughieja, tolika je njena sadašnja sreća. Ali ne zaboravlja doktora i njegovu ljubav za džem od malina, ni vrlo važnu činjenicu da ju je on, odvezavši je onog poslijepodneva u kolovozu kući da kuha džem, spasio od Hughieja i same sebe.

I to je razlog da svake godine, kad zemlja podari svoje plodove, iz Tannochbraea stigne Finlayju velika lijepa staklenka džema od divljih malina.

BOLJE OD LIJEKA

Poslije slučaja Jeannie Hendry, koja je, kako je već spomenuto u ovoj kronici, umrla tako tragično od skrletne groznice na farmi Shawhead, zategnuti odnosi Finlayja i Camerona s jedne strane a dra Snoddyja s druge razvili su se u pravo neprijateljstvo.

Snoddy je bio podmukao i pakosne naravi; nije to bio čovjek koji bi zaboravljao i opraštao, i nakon slučaja s Jeannie Hendry postalo je očito da smjera osvetu.

Na dužnosti zdravstvenog inspektora Snoddy je poduzimao sve da ometa Finlayja i Camerona u njihovom radu, ali više od svega, u svojoj vlastitoj praksi, neprestano je ratovao s njima, nastojeći podmuklo ali nenormalno da svojim protivnicima u svakoj prilici »ukrade« pacijenta.

»Do đavola!« izjavi bijesno Finlay Cameronu kad jedno ovakvo Snoddyjevo nastojanje samo što nije urodilo uspjehom, »ovo je prevršilo svaku mjeru. Taj nam čovjek otimlje najbolje pacijente. Fuj! Takav čovjek za mene uopće ne postoji.«

To pokazuje, kao što će ova priča ubrzo dokazati, da je Finlay privremeno zaboravio poznatu istinu da sve na ovom svijetu za nešto postoji.

Bila je zima, vrijeme užasno, opako i grozno — sve pridjevi koje škotsko vrijeme, kad je najgore, stvamo zaslužuje.

Sniježilo je pa kišilo, opet sniježilo i na sve to kišijo dok putovi nisu postali gotovo neprohodni od bljuzgavice i blata. Za Camerona i njegova mladog ortaka značilo je to teško probijanje po terenu i zamoran posao.

Iz dana u dan Finlay je nadijevao teške cokule, vunene dokoljenice i najdeblji ogrtač iz svoje garderobe. San je postao raskoš. Upale porebrice, zapaljenje pluća i sve vrste prehlada i kašlja pustošile su okolicom.

Bilo je to najgore doba godine kad je rad liječnika s brojnim pacijentima razasutim na priličnoj razdaljini bio samo nešto bolje od robovanja u najgorem smislu te riječi.

Kasno jedne noći, poslije jednog naročito iscrpljujućeg dana, Finlay dotetura u blagovaonicu, svuče cokule i dokoljenice, navuče meke papuče i utone u naslonjač.

S uzdahom nevjerojatnog olakšanja neko se vrijeme odmarao ispred rasplamsale vatre, zatim šutke prihvati zdjelu vruće čorbe koju je Janet, čuvši da je stigao, donijela iz kuhinje.

Napolju u mraku je vjetar zavijao, udarajući tučom o prozorska stakla kao da netko puca ledenim mecima.

»Hvala bogu«, pomisli Finlay s lakom jezom, »da ne moram noćas ponovo napolje.« I, zatim sjedeći pokraj vatre prione jesti čorbu.

Polu sata kasnije uđe Cameron, jednako iscrpljen, umorna izbrazdana lica izjedena od studeni i napora, tijela malo pogrbljena. Čitavim izgledom odavao je potpuno iscrpljena čovjeka.

Polagano se približio vatri i ispružio ruke a iz njegove vlažne odjeće stala se dizati para.

Obojicu je povezivala šutnja međusobnog suosjećanja i shvaćanja, saznanja o zajedničkom trudu, izvršenu radu u teškim mučnim uvjetima.

Tada Cameron, odmahnuvši, duboko kimne Finlayju, pođe do buffeta, natoči nešto viskija, doda malo šećera, odmaršira do kamina i digne mali kotlić s uzavrelom vodom koji je uvijek tamo stajao spreman.

S pogledom kojim je zahvaljivao providnosti na malim milostima u životu, cmoknuo je ustima i štedljivo dolio čaja.

Ali, avaj, upravo kad je Cameron zahvalno podigao grog iz kojeg se pušilo k ustima, zazvoni telefon.

»Prokletstvo!« promrmlja Cameron. Odloži nedimut grog a Finlay, držeći svoju čašu s oba dlana, zagleda se u njega zatečeno. Obojica su osluškivala sa strepnjom, svjesni da zlokobno zvonce možda znači poziv u ledeni mrak noći.

Dvije minute čekanja; zatim Janet uđe upravivši pogled — ne u Finlayja koji je obično preuzimao noćne poslove — već u Camerona, a u izrazu Janetinog lica čitalo se iskreno prekoravanje.

»Zvao je g. Currie iz Langloana«, reče Janet Cameronu, prijekorno stresavši glavom.

»Čekali su vas čitav dan.« Stanka. »A sad pitaju hoćete li uopće doći.« Prekstitivši ruke na prsima Janet se zagleda u starog doktora kao učiteljica koju je razočarao najmiliji učenik.

Cameron zastenje. Zatim, usprkos svojoj hladnokrvnosti stečenoj dugogodišnjom praksom, prokune.

»Do vraga, kakav sam idiot! Sto li sam mislio kad sam zaboravio Niela Currieja? A prošao sam mu kraj vrata dva puta!«

Finlay je šutio. Znao je kako je to kad čovjek u dnevnoj gužvi zaboravi na jedan poziv i kad mora mnoran kao pas ispravljati propušteno. Brzo ispije posljednji gutljaj groga i stane se dizati da pođe umjesto Camerona, no Janet se brzo uplete.

»Neće koristiti ako vi odete, dr Hyslope. Jako su uvrijeđeni u Langloanu. Kažu ako vi ne dođete sami, dr Camerone, za pol sata, morat će pozvati dra Snoddyja.«

Na ovu poruku, koju je Janet tako stoički isporučila, Cameronovo izbrazdano lice se smrkne.

»Tako mi svega«, uzvikne, ozbiljno razljućen, »jeste li ikad čuli takva što?« Odloži netaknut grog na kamin i odlučno zakopča svoj žaket.

»Pustite da ja idem«, usprotivi se Finlay. »Vi ste potpuno iscrpljeni.«

»Iskrpljen ili ne«, reče Cameron, »idem. Neil Currie neće biti zadovoljan dok se lično ne pokažem i objasnim mu kako to da sam zaboravio na njega. Do bijesa, Finlay, nećemo više riskirati da nam taj Snoddy vrši otimačinu.«

»Poslat ću po Jamieja i gig«, uzvikne Janet poslovno.

»Neće potrajati više od pet minuta da stigne tamo i natrag.«

»Ne«, zareži Cameron. »Jamie je iscrpljen a životinja napola lipsala. Nema više od milje i po do Langloana. Otpješačit ću tamo. Stići ću začas tamo i natrag.«

I tako je, unatoč Finlayjevim pokušajima da ga odvрати, stari doktor postupio po svome.

Neil Currie mu je bio jedan od najstarijih prijatelja, istaknuti član Filozofskog kluba, značajan čovjek u gradu a sad prikovan uz postelju ozbiljnom upalom porebrice. Propustiti posjetu takvom pacijentu moglo bi se iskoristiti kao dokaz ozbiljnog nemara.

Štaviše, gospođa Currie je bila vrlo prisna s gospođom Snoddy i ako bi time, i ranije spomenutim okolnostima, Cameron bio istisnut iz ovog slučaja, kakav bi to bio trofej za Snoddyjev šešir! Cameronu je bilo više do toga nego bilo čega drugog. Iz opravdanih je razloga njegovo neprijateljstvo prema Snoddyju posljednjih nekoliko mjeseci. Neće mu dopustiti da mu ukrade pacijenta.

Podigavši ovratnik, zakopča se do grla zbog oštrog vjetra i iziđe iz kuće.

No Finlay nije bio zadovoljan. Pošto mu je Cameron izričito zabranio da ide umjesto njega, ostao je sjedeći neobično nelagodno, slušajući fućkanje vihora, razmišljajući o putu do Langloana, dugom gotovo dvije a ne jednu milju, videći Cameronov lik kako s naporom gazi tamo i natrag kroz bljuzgavicu.

I, doista, kad se sat kasnije Cameron vratio činilo se kao da je Finlayjeva bojazan bila opravdana. Stari čovjek bio je pomodrio sve do ušiju i potpuno izmožden. Ipak pobjednički prohripi:

»Mislim da sam izglađio stvar. Objasnio sam Neilu što se zbilom. Sve je među nama u redu. Ima zlu porebriću, znate. Zaboga, podsjetite me ujutro da ga ne zaboravim obići.«

Sjeo je umomo i zagledao se u vatm; zatim dvatri puta oštro zakašlje.

»Je li vam dobro?« upita odjednom Finlay.

Čini se da ga Cameron nije ni čuo već nastavi s bolnim kašljanjem.

»Kad sam stigao upravo su namjeravali poslati po Snoddyja. No bacio sam mu ja klip pod noge ovaj put, kažem vam.« Zatim se potpuno oduzet smši natrag u naslonjač.

Finlay sad ozbiljno zabrinut bez riječi iziđe iz sobe te reče Janeti da donese vmće juhe. No kad je donijela vmću okrepu, Cameron mrzovoljno odbije i čas kasnije neobičnim glasom reče Finlayju:

»Ja ću gore.«

Ustao je, no na pola puta do vrata, pritisne ruku na rebra, kratko zastenje i zatetura.

»Joj!« uzvikne. » Probolo me i to čestito.«

Finlay mu priskoći u pomoć, predbacujući sad sebi posve ozbiljno. S mukom odvuče Camerona gore do njegove spavaće sobe, pomogne mu da svuče odjeću i položi ga u krevet.

Bez odlaganja, ubrzo ga pregleda. Nije bilo izrazitih znakova no nekako mu se nije sviđalo stanje u Cameronovom grudnom košu.

Ne obazirući se na Cameronovo protivljenje, stavi mu s Janetinom pomoći topao oblog od mekinja, zatim ga napoji vrućim grogom i kininom. Pričekaio je u sobi dok Cameron nije zapao u nemiran san. Nadao se da će mu ujutro biti dobro.

No sutradan Cameronu nije bilo nimalo dobro. Kad je Finlay oko šest sati ušao, našao ga je zajapurena, grozničava, zasopljena. Gušio ga je kratak, podmukli kašalj. Finlay još jednom pregleda Camerona a kad je završio, crte lica bile su mu ukočene.

Ovog puta nije bilo sumnje. Cameron je uhvatio upalu pluća, upalu reznja. Stari liječnik je i sam bio toga svjestan, jer je zureći u Finlayja uznemireno i upitno, dahnuo:

»Desno pluće, zar ne?« A kad Finlay nije odgovorio, »e pa izgleda da je ovog puta i mene uhvatilo.«

Cameronu je i te kako uhvatilo i suočen s ozbiljnom situacijom, Finlay je prikupio sve svoje snage da je dočeka.

Bez oklijevanja nazvao je Linklatersu, veliku apoteku u Glasgowu koja prodaje na veliko, a koja je također vodila agenciju medicinskog osoblja. Njihovim posredstvom unajmio je mladog pomoćnika — sirovog gorštaka kojem je ime bilo Frazer i koji je stigao rano tog istog poslijepodneva.

Finlay, vrlo napet, dobro pripremiti Frazeru, preda mu na brigu ordinaciju i sav manje važan posao, zatim pošto je sam zadržao ozbiljne slučajeve, obavi posjete što je brže mogao. Ostatak svog vremena posveti potpuno Cameronu.

Bio je svjestan da ne mogu očekivati čudo, nikakvo brzo ili spontano ozdravljenje. Upala plućnog režnja trajala je obično devet dana, svaki dan se stanje bolesnika malo pogoršavalo sve do krize koja je donosila blagotvorno, gotovo neposredno olakšanje. I tako se, gorljivom snagom Finlay bacio na posao da izvuče Camerona kroz tih devet sudbonosnih dana.

Činilo se da će u tome i uspjeti jer je Cameron, unatoč bolima i nelagodnosti, bio u početku vedar.

»Ne gledajte me tako prijekomo, čovječe«, izjavio je, pokušavajući da se našali. »Pružam vam se sjajna prilika da promatrate kako bolest utječe na čangrizave ljude.«

Finlay se osmjehne, premda mu nije bilo do smijeha, kad je popravljao jastuk starom doktom. Zatim odmjeri lijek.

Stmčnjačkim okom se ogledao po sobi; u kaminu je veselo plamsala vatra, paravan je bio na pravom mjestu, gomja okna prozora odškrinuta, soba pospremljena, čista i zračna.

Bolničarka je stajala kraj podnožja kreveta, budna i spremna da predvidi svaku Cameronovu želju. Sve je bilo poduzeto i sve će biti učinjeno, odlučno pomisli Finlay. Mora Camerona izvući — mora, mora!

I tako se prva tri dana sve odvijalo normalno i bolest je tekla svojim uobičajenim tokom. No četvrtog dana se, neočekivano naglo, Cameronovo stanje pogoršalo.

Dok je očitavao bolesniku temperaturu i mjerio bilo, Finlay se prisilio da ne pokaže zabrinutost, no srce mu je udaralo od iznenadnog straha.

Udvostručio je njegu. čitavu tu noć i onu iduću probdjeo je uz Camerona, pažljiv i nježan kao žena, spreman na sve, nastojeći gotovo nadljudski suzbiti zlokobno pogoršanje koje je prijetilo. No bez uspjeha.

Šestog dana Cameronu se stanje doista pogoršalo; iskašljavao je mnogo tamnoljubičaste sluzi i prevrtao se te duge besane noći. I zato je Finlay teška srca sedmog dana, ne odlazeći više, pozvao Hardmana iz Glasgova.

Hardman, najpoznatiji specijalist u zapadnoj škotskoj, stigao je poslije podne, tačno na vrijeme.

Bio je prijazan, ali ovaj, nije pmžio nimalo ohrabrenja. Složio se, na svoj suh način, s Finlayjevom dijagnozom i liječenjem, no kad je Finlay zatražio njegovo mišljenje, zatresao je glavom i izrazio sumnju u ishod bolesti.

Cameron, reče, stisnuvši svoja puna usta, nije tako mlad kao Finlay. Od toksina pneumokoka snaga mu je znatno opala a što je još gore, čini se, da se bolest malo opire.

Ukratko, Hardman je gajio malo nade i nije mogao ništa učiniti do zahtijevati od Finlayja da nastavi s mjerama koje je primijenio — injekcijama strihnina, kisikom ako zatreba, ali više od svega, da pokuša stimulirati bolesnika da se bori protiv smrtonosnog razvoja bolesti.

Kad je Hardman otišao, Finlay je trenutak stajao sam u dnevnoj sobi, uviđajući istinitost specijalistovih riječi — da Cameron potpuno gubi svoju raniju agresivnu snagu. Na tu ga je pomisao obuzeo gotovo neizdrživ očaj. Pritisnuo je ruku na čelo.

Cameronu je bilo loše — jako loše. Finlay je to uočio ustreptala srca a istovremeno se sjetio svega što duguje Cameronu, svom zaštitniku i dobročinitelju, svih njegovih dobrota, ljubavi, i prijaznosti. U mucu zaškripi zubima i pogleda u nebo.

»Oh, bože«, molio je glasno, »poštedi ga ovaj put.«

No kako su sati prolazili, činilo se da će Finlayjeva molitva biti uzaludna.

Osmi dan a ni truna poboljšanja. Premda je Finlay udvostručio napore da podstakne snagu dodajući mu strihnin, rakiju, pa čak i kisik, premda se očajnički borio da zaustavi sve veću slabost bolesnika, činilo se da je sve uzalud.

Ona stara borbenost, tako karakteristična za Camerona, izgledalo je da se konačno ugasila. Ležao je pasivno na jastuku, poluzatvorenih očiju, dišući isprekidano u stakleni lijevak u koji je, iz metalnog cilindra, dolazio čisti kisik.

Nije se mogao prisiliti da jede. Prestao je reagirati na lijekove i izgleda uopće nije čuo Finlayjevo mrmljanje ohrabrenja i poticanja.

U Levenfordu se sad već naširoko pročulo kako je teško Cameronovo stanje.

Čitav dan stizale su iz grada i okolice poruke i dokazi suosjećanja. Cvijeće, voće i najrazličitije poslastice, popraćene porukama najiskrenijih želja, stizale su bez prestanka.

Puteljak ispred kuće bio je posut slamom, a Janet se tužna lica kretala po kući u svojim pustenim papučama na prstima.

Osvanuo je deveti, suđbonosni dan, kad se znalo da ravnoteža neizbježno mora prevagnuti — prema polaganom ozdravljenju, ili onom naglom kraju koji Finlay nije mogao zamisliti.

Čitavo poslijepodne sjedio je uz bolesnika promatrajući kako mu pred očima kopne Cameronove snage.

Nastupila je večer — još uvijek studena večer, i činilo se da s mrakom kojim nadolazi spušta i smrtni veo nad iznemogli lik u postelji. Cameron je sad bio pri potpunoj svijesti i gotovo smiren. Nemoćno je okrenuo glavu što je bio znak da želi govoriti.

»Bojim se, Finlayju moj«, prošapta, »da je sa mnom gotovo.«

Nesposoban da na to odgovori Finlay stisne šake dok mu se nokti nisu zarili u meso. Energično zaniječe glavom. No Cameron, ne obzirući se, nastavi.

»Zaista mi je drago što će praksa ostati vama, Finlay. U prilično je dobrom stanju. Vi ćete je dobro voditi — da, možda bolje no što sam ja. Kad smo kod toga, htio bih da znate, da sam vas volio kao sina.«

Iz Finlayjevih očiju tekle su suze, tijelo je drhtalo od jecaja. Slijepo pomisli — to je kraj. Poznao je Camerona toliko da shvati kako do tolike povrede njegove urođene povučenosti, kao što je otvorena izjava najskrovitijih osjećaja, može doći samo kad čovjek predosjeća da mu se približava kraj.

Dugo je u sobi vladao muk i Cameron podigne pogled sa slabim bljeskom svog nekadašnjeg smisla za šalu i zagleda se u Finlayja.

»Smiješno je«, reče zamišljeno, »kad pomislim da sam ovo pribavio idući Currieju.« Ušutio je da predahne. »Ali, znate, vrijedilo je, doista vrijedilo. Kako moram otići, otići ću zadovoljan u saznanju da sam Snoddyju dobro zabiberio.«

Na te za Camerona neobično karakteristične riječi Finlayjevim mozgom preleti nešto sudbinsko i predodređeno. Bilo je to nadahnuće, ravno s nebesa. Savladavajući svoje UZbuđenje pogledao je mirno u Camerona.

»Baš to je velika šteta u svemu tome«, izjavi polagano i određeno. »Niste udesili Snoddyja.«

Zavlada čudna stanka.

»Šta?« prošapće Cameron, s nemoćnim iznenađenjem. »Šta do đavola, mislite time?«

Zadržavajući i dalje na licu masku Finlay žalosno zatrese glavu nagovještavajući poraz.

»Ne«, ponovi, »to baš i jest žalosno u svemu. Istog časa kad ste legli u postelju Curriejevi su me izbacili iz kuće i pozvali su Snoddyja. To je bila pobjeda za njega od samog početka. Ukrao nam je Currieja zauvijek. Ako hoćete istinu hvali se po čitavom gradu.« I, dodajući brzo pojednost za pojednosti Finlay je začinjao muku.

Ponovo dugi muk, dok je Cameron kroz gusti magleni veo koji se nadvio nad njim s mukom razmišljao. Zatim polagano ali postojano u očima mu se stao rađati neobičan bljesak.

»Hoćete reći da se Snoddy hvasta po čitavom gradu kako je on meni podvalio?«

»Da«, odgovori smjesta Finlay, krijući kako je najbolje umio nadu koja se stala rađati u njegovom srcu. »Hvasta se time gdje god stigne.«

Ne, doista, nije moglo biti zabune — Cameron se sabrao. Svjetlucanje u njegovu mutnom oku je raslo, stari borbeni duh se probudio i obnovio.

»Je li tome tako?« reče. »Hajd', dajte mi tu zdjelu kaše. Mislim da ću uzeti jednu žlicu.«

Dršćući između trijumfa i zebnje Finlay uze zdjelicu kaše koju je Cameron čitav dan odbijao i žlicom je oprezno isprazni u bolesnikova usta. Kad je pojeo, Cameron nestrpljivo mahne rukama.

»To je bez ukusa«, zahripi. »Dosta toga, dajte mi krepku goveđu juhu.«

Pojeo je juhu i zatim uzeo lijek, koji je ranije zlovoljno odbijao.

Činilo se da mu se vraćaju snage i odlučnost. Pogledom, uprtim u strop, kao da je prebrojavao što sve treba da učini Snoddyju.

Nije više govorio, no u deset sati ponovo je uzeo hranu a onda odmah čvrsto usne. Bdijući kraj kreveta Finlay je s mračnom napetošću promatrao usnulog Camerona.

Minute su prolazile i stapale se u sate a zatim, postepeno gotovo neprimjetno, zbila se naoko beznačajna stvar. Na Cameronovom čelu blago izbiše kapljice znoja. No Finlayju to nije bilo beznačajno. Bio bi glasno kliknuo.

Pažljivo opipa Cameronovo b'ilo — kuclao je jače i polaganije; izmjeri temperaturu, pala je na normalu.

Da. Bila je to kriza. Cameron je bio spašen.

Finlayja obuze slabina. Išuljao se iz sobe na stubište gdje je bdijući sjedila Janet. Saopći joj.

Zurili su jedno u drugo a onda, iznenađena na tom istom stepeništu, Janet zgrabi Finlayja u svoj naručaj.

Zaplesaše živahan ples sa škotskih visoravni, tiho komično, kao u nekom zanosu.

Slijedećeg jutra Cameron se probudio osvježen i stane vikati, mada slabim glasom, da mu dadu jesti.

Dok je jeo krepku juhu od goljenice, odjednom se veselo oglase zvona sa zvonika.

»Što je ovo?« upita Cameron osomo. »Neki se idiot ženi?«

»Ne«, reče tiho Finlay, »to zvone za vas.«

Bila je to istina. Obradovani viješću da je Cameron izbjegao smrti zvonili su u znak zahvalnosti i ljudi su se stali okupljati na trgu da se poraduju.

Golemi dokaz poštovanja koje su svi iskazivali starom liječniku! No u Cameronovu srcu nije bilo osjećaja zahvalnosti, već čvrsta odluka.

»Čekaj samo dok dohvatim tog Snoddyja!« promrmljao je kopajući viljuškom po hladetini od teletine. »Zazvonit ću ja njemu.«

Cameron se brzo oporavljao. Tri tjedna kasnije, mogao je, uz pomoć štapa, sići u prizemlje.

Kad su svi najbliži i najprisniji prijatelji došli da mu čestitaju, tu je, u dnevnoj sobi, održao malo primanje. Upravo je otkucalo pet sati kad uđe novi posjetilac i požuri da mu strese mku.

Finlay instinktivno sakrije smiješak jer je pridošlica bio Niel Currie.

»Dakle«, poviče Currie na svoj srdačan način, tresući čvrsto Cameronovo mku, »očaran sam što si izigrao đavola kao i ja.« Zatim se okrene i potapša Finlayja po leđima. »Ti i ja dugujemo zahvalnost ovom mlađom čovjeku. Obojicu nas je izvukao.«

Cameron razjareno odmjeri Currieja od glave do pete.

»O čemu ti, do đavola, govoriš?« zagrmi. »Uostalom da ti odmah kažem, ti više nisi moj prijatelj. Zar nisi pozvao Snoddyja onog istog trena kad sam legao u krevet?«

»Snoddyja!« viknu Currie zgranut. »što ti misliš, budalo, i za što me držiš? Ovaj tu Finlay me je liječio od početka do kraja. U međuvremenu, kad nije njegovao tebe.«

Cameronovo lice je odavalo da se trudi da dokuči.

»Eh, proklet bio!« reče naposljetku zureći sad u jednog sad u drugog.

Zatim, kad mu je potpuno svanulo kakvu je lukavštinu Finlay primijenio na njemu, osmjehne se nespretno a u očima mu se pojavi sumnjiva vlaga.

»Dakle«, reče kratko, poslije duže šutnje. »Snoddy. Čini se da to stvorenje ipak nečemu služi.«

I time je o ovom slučaju izgovorena posljednja riječ.

NASLEĐE

Bilo je toplo lipanjsko poslijepodne i u ordinaciji malo posla — tako da je Cameron otišao da se tjedan dana odmara u močvarama u Peeblesu.

Finlay je stajao uz prozor u prednjoj sobi, duševno i tjelesno smiren i lak, promatrajući besposleno travnjak pred kućom i krošnje drveća iza njega u kojima se igrao vjetrović. Nadao se da će bar Cameron tamo u Peeblesu iskoristiti ovo divno ljetno vrijeme.

Odjednom mu do ušiju dopre zvuk zvonca i kad je okrenuo glavu spazi kako se puteljkom prema kući približavaju mladi Gavin Birrell i Lucy Anderson.

Lijepo ih je bilo gledati ovako dok su se približavali, smijući se, razgovarajući i izmjenjujući prisne poglede kao zaljubljenici.

Gavin je bio odjeven u flannelske hlače dok je Lucyina bijela haljina bila od čiste svile. Očito su igrali tenis, vjerojatno u Lucyinoj kući, jer su Andersonovi imali krasno igralište. Oboje je zračilo svježinom poput svježine ovog dana ranog ljeta, nečim što je ođavalo da su to inteligentni mladi ljudi, nečim istovremeno nedužnim i profinjenim.

Finlay ih je poznao samo površno. Znao je, poput svih ostalih u gradu, da se namjeravaju vjenčati početkom idućeg mjeseca.

Lucy je potjecala iz čestite stare levenfordske obitelji. Gotovo jedno stoljeće Andersonovi su u ovom gradu posjedovali brodogradilište koje je dobro poslovalo. Lucy im je bila posljednja neudata kći. Bila je svjetlokosa i lijepa, ne previsoka, nasmijanih modrih očiju, neizvještačena i jednostavna u nastupu zbog čega su je mještani voljeli. Bilo joj je tek devetnaest godina.

Ni Gavinu nije bilo više od dvadeset i dvije. Vitak mladić, profinjena lica i gotovo nježne građe. Njegov otac, Edgar Birrell, rođen u Dalbeithulu, gradu udaljenom dvadeset milja od Levenforda, proveo je većinu svog života u Argentini gdje je stekao priličan imetak uzgojem i prodajom stoke.

Prije dvije godine Edgar Birrell se vratio u Škotsku sa sinom — bio je udovac — kupio jednu od onih prostranih kuća na Knoxhillu i ukusno je opremio.

Taj rentijer koji na izgled nije imao nikakvih problema, bacio se u javni život grada, trseći se da stekne naklonost svojih susjeda. U neobično kratko vrijeme postao je član gradskog vijeća i predsjednik bolničkog odbora. Bio je i starješina župne crkve.

Svake se zime njegovo ime pojavljivalo u zaglavlju svih raspisa za prikupljanje priloga u dobrotvorne svrhe. Svi su se slagali da je Edgar Birrell služio na korist i ugled gradu.

Bio je to sitan čovjek, uskih ramena, bujne sijede kose, tamnih obrva, uvele, mlako žučkaste kože i sitnih, duboko usađenih očiju, pogleda uvijek dobrohotna i plaho ispitljiva. Bilo je neobično dirljivo gledati ga kako neđjeljom predvodi pjevanje himni, stojeći zabačene glave, nadgasavajući glasom ostale.

A ipak, premda nije znao ništa loše o tome čovjeku, Finlay nije mogao a da ne osjeti, kad god ga je pogledao, da je duboko u njegovom srcu zakopan neki tajni strah. Neko izbjegavanje u pogledu duboko usađenog oka. Slučajna divlja gesta koju je brzo svladavao, zatomljen prizvuk tuge u kričavom glasu, razlozi su da je Finlay slutio nemirnu savjest i uznemirenu dušu.

Ako ćemo po istini, Finlay je protiv volje osjećao neko čudno sažaljenje prema Birrellu premda je Birrell bio imućan i dosta ugledan čovjek.

No kad je zazvonilo zvono i trenutak kasnije uđe Janet, njeno zatvoreno, nepodmitljivo lice odavalo je tračak neobičnog raspoloženja. Dok je najavljivala čak se i blago osmjehnula:

»Tu su gospodin Gavin Birrell i njegova mlada dama.« Na trenutak je ušutjela i onda doda raspoloženo: »Eh, kakav lijepi par!«

Finlay joj se osmjehne i izdeklarira:

»Sav svijet voli one koji se vole — čak i naša otvrdnula Janet.«

»Koješta, doktore«, odgovori ona, živahno trgnuvši glavom. »Možda ja i nisam tako otvrdnula kao što mislite. Eh, kad sam ja bila mlada...! No dosta o tome. Hajde, idite i pogledajte što žele od vas. Cini mi se da su došli da vas odvuku od vašeg posla i povedu na partiju tenisa ili kakvu sličnu ludoriju.«

Finlay poslušao njen savjet i pređe u čekaonicu. Kad je ugledao dvoje mladih raspoložio se kao i Janet i na vrlo neprofesionalan način reče:

»Lijepo od vas što ste se smilovali na okorjelog starog neženju poput mene koji brine za sve brige Levenforda.«

Birrell se dječaćki nasmije.

»U stvari«, reče, »došli smo da još i pridodamo vašim brigama.« Ušutio je promatrajući iskosa svoju zaručnicu. »Lucy je svemu kriva. Ona me dovukla ovamo.«

»To ne zvuči baš laskavo za dra Hyslopa, Gavine«, nasmije se Lucy.

Finlay kao u nevjerici zatrese glavom.

Nakon ove nedužne primjedbe zavlada čudna kratka šutnja a zatim Gavin smeteno pogleda Finlayja i reče:

»U stvari, doktore, doista sam u posljednje vrijeme osjetio malu omaglicu. A danas poslije podne na teniskom igralištu spopala me prava vrtoglavica. Nisam mogao uhvatiti loptu i noge su mi klecale kao da sam pijan. Oh, znam, nije to ništa, savršeno ništa. Ludo je što vas time opterećujem ali, znate — Lucy me dovukla ovamo — već mi zapovijeda, vidite.«

Tu ga Lucy veselo prekine:

»I krajnji je čas. Nikada nisi ovako igrao tenis kao danas poslije podne.«

Finlay je gledao sad jedno sad drugo gotovo i ne krijući kako ga to zabavlja.

»Dođite dakle u ordinaciju«, reče Gavinu, »pa ću vas pregledati. Možda ste premoreni. Možda vam treba neki napitak za jačanje ili nešto jednostavna poput toga. A uostalom, ne možemo dopustiti da to bude uzrok prve obiteljske prepirke!«

Krenuše kroz vrata a u predvorju Lucy pruži Finlayju ruku.

»Moram ići«, reče. »Dolaze nam neki gosti na čaj, obećala sam majci da ću biti kod kuće. Do viđenja za sada, Gavine, dragi. Nemojte biti prestrogi s njime, dr Hyslope. Do viđenja.« I smješkajući i mašući reketom, ode.

Finlay prvi krene u ordinaciju i sjedne za svoj pisaći stol dok je Gavin prišao prozoru i napola sjeo na prozorsku dasku.

»Ružno je to, doktore«, počeo, ispričavajući se, »što vam tratim vrijeme. Vi imate mnogo ozbiljnijih briga no što su te sitnice. Radi se samo o mojoj današnjoj vrtoglavici. Imao sam takvih i ranije, ne doduše tako primjetnih, ali ja tome ne pripisujem ni najmanje važnosti.«

»Kakve to vrtoglavice?« upita raspoloženo Finlay.

»Oh, upravo kao što sam vam rekao«, odgovori Gavin napola u smijehu. »Kao da sam pijan, kao da su moje noge tuđe. Nikakve snage u udovima. Danas poslije podne sam teturao čitavu minutu i onda sam morao sjesti. Mislim da sam pretjerao s igrom po tom suncu.«

Finlay kimne kao da se slaže i zatim kao usput primijeti:

»Eh, pa da budemo sigumi. Postoji jednostavan način da se umirite. Mi to zovemo Rombergov test. Hajde siđite s tog prozora i stanite usred sobe. Tako. Ruke uz tijelo, noge sastavite, glavu gore.«

Sačeka da Gavin izvede što mu je rečeno i zatim doda: »A sad sklopite oči.«

Stojeći i bez oslona nasred sobe Gavin sklopi oči i istog časa se zaljuljao kao trska na vjetru.

I pijanica bi bolje održao ravnotežu. Postojala je opasnost da se sad smši na pod, s malim uzvikom, Gavin otvori oči i osloni se na zid.

»Eto!« uzviknuo je zaprepašten načinom na koji je prikazao svoju neobičnu bolest. »Upravo ovako me spopada.« I zbunjen se osmjehne.

No na Finlayjevom licu nije bilo smiješka za odgovor. Licem mu preleti kratkotrajan izraz zaprepaštenja. Polagano je ustao od stola i uzevši Gavina za zapešće privukao ga natrag prozom. U jakom svjetlu izvanredno je pažljivo pregledao mladićeve oči, prekrivši prvo jedno pa drugo dlanom i naglo ga povukavši. Zatim još jače izmijenjen reče:

»Sjednite na trenutak i prebacite nogu preko noge. Ovdje, u ovu stolicu.«

Gavin sjedne a Finlay uze malen, gumom presvučen čekić i vješto ostrim udarcima pokuca po koljenima.

Koljena se nisu trznula. Refleksa nije bilo.

»Čemu sve ovo komešanje, doktore?« protestirao je Gavin.

Finlay najprije ne odgovori. Trenutak je hodao amotamo sobom, a zatim će ozbiljno:

»Budući da ste se već potrudili da dođete ovamo, Gavine, želim da mi dopustite da vas doista čestito pregledam.«

Gavin je začuđeno zurio u Finlayja no u liječnikovom glasu bilo je nečeg što je zahtijevalo poslušnost.

Mladić se pokori i polagano skine odjeću.

Tad Finlay, neprobajna lica izvrši potpuno pretragu sad već uznemirenog mladića. Neobična je bila savjesnost kojom je Finlay izvršio pregled što se Gavinu moralo učiniti neobičnim i uznemirujućim.

Finlay je pretraživao Gavinove ruke, reakciju i stanje njegovih mišića.

Punih petnaest minuta je, upotrijebivši ovaj put oftalmoskop, pregledavao njegove oči i naposljetku zatraživši da Gavin ponavlja neke teško izgovorljive riječi pažljivo preispitao njegov govor.

Kad je naposljetku završio, iz grudi mu se ote nešto kao uzdah koji se gušio u grlu.

Šutke odloži svoje instrumente i sjedne natrag za stol očiju uprtih u upijač za tintu pred sobom.

Dugo je sjedio ovako. Naposljetku digne pogled i zagleda se ravno u Gavinovo lice. No nije njega vidio. Ugledao je lice starog Edgara Birrella, glatko, prilično žućkasto, ovjenčano plemenitom, potpuno bijelom kosom i oči ispod cmih obrva, ljubazne ali svjetlucave.

Vidio je u svojoj mašti, lica i likove ostalih Birrella, predaka obitelji. Bio je to iskrivljen, paraliziran niz koji je radostan sunčani lipanjski dan pretvorio u mrak i strahotu.

Finlay zadrhta, no, pribravši se, zagleda se u Gavina.

»Vi ste jedinač?«

»Da, jesam«, promuca Gavin i pocrvenje, što je često činio. »Imao sam dva brata, mislim da su rođend u inozemstvu kao i ja, no obojica su umrli još maleni.«

Šutnja, duga šutnja a zatim Finlay upita na isti usiljen način:

»Vaš otac — znate li išta o njegovoj obitelji? Mislim, jestr li vidjeli svoje rođake otkad ste u škotskoj? Ili, ukratko, ima li vaš otac živih rođaka?«

Gavin je i dalje crvenjeo.

»Ne«, odgovori prilično zbunjeno. »Ne znam o očevim rođacima. Nikad ih ne spominje. No ne vidim zapravo u kakvoj je vezi sve to sa mnom.«

»U veoma velikoj, bojim se.«

»Bojite se?«

Ponovo zavlada šutnja koju uznemireno prekine Gavin.

»Za ime svega, doktore, kakva je ovo tajnovitost? Vi me motrite jako čudno. Ništa ne razumijem.« Obraz mu se stao grčiti. »Volio bih da mi kažete što je na stvari?«

Finlay je i dalje nepomično sjedio za svojim stolom. Sjetivši se skorog Gavinovog vjenčanja, obuze ga još snažniji osjećaj sažaljenja i neodlučnosti. Nije znao što da kaže ili kako to da kaže.

Po prvi put u svojoj karijeri osjetio je da ne može reći istinu a morao ju je izreći. Gavinu je mora reći. Nije bilo drugog izlaza.

Skidajući pogled s uznemirenog i napetog mladog lica, stisnuo je zube:

»Želim da vam kažem što je«, promrmljao je. »Ali nije lako, Gavine. Vidite, bojim se da stvar nije tako jednostavna kao što se vama čini. Ne radi se naprosto o tome da ste premoreni ili u lošoj kondiciji. Imate ataxiju, Gavine, nema sumnje — rijedak, nasljedni oblik, poput onog Friedreichovog.«

»Ne želim vas opteretiti dugačkim imenima ili pojedinostima. Do te bolesti dolazi zbog oboljenja, tako reći raspadanja kičme. A gola je istina da je ono što vam prijeto, prilično očajno. Moram vas zamoliti da se date pregledati i od nekog drugog — specijaliste u Glasgou.«

»Specijaliste!« uzvikne Birrell potpuno zaprepašten. »Ne mislite valjda ozbiljno. Nemam vremena da idem k njemu. Previše sam zaposlen. Moram sutra gore na jezero, do Tannochbraea da vidim kućicu koju ćemo unajmiti za naš medeni mjesec. Do đavola sa svim tim, doktore, ja se ženim idući mjesec!«

U svijetloj, suncem obasjanoj sobi zavlada šutnja u koju se stala uvlačiti nepodnošljiva napetost. Finlay prilično uzbuđen uze ravnalo i stane se igrati njime. »Mislim da bi bilo dobro, Gavine«, reče tihim glasom, »kad biste odlučili da — odgodite vašu svadbu...«

»Da odgodim svadbu!« uzvikne Birrell uvrijeđeno. »Sve je već uređeno. Sve! A meni nije ništa. O, zašto me tako gledate? Nisam ništa skrivio.«

Finlay zadrži svoj pogled na mladiću.

»Gavine«, reče polagano, »potpuno ste u pravu kad to kažete. Niste vi ništa uradili, znam. Ali ipak, vi plaćate.« Duga šutnja.

»To je vaše nasljeđe, Gavine. Znaate da su neke bolesti nasljedne. Ovo je jedna od tih. Ne znamo što je prouzrokuje. Nikoga se ne može prekoravati zbog nje. Mi je samo poznajemo kao obiteljsku bolest — strašnu — mračnu — neizlječivu. Ide s pokoljenja na pokoljenje, preskaćući možda jednu osobu, između četiri, no uništavajući ostale poput podmukle pošasti.«

»Ne sumnjam da su dva vaša brata umrla od nje. Da pogledate unatrag pretke vašeg oca, našli biste nesumljivo mračnu i žalosnu priču. Premda je on bio pošteđen, nije se smio nikad ženiti jer je prenio prokletstvo na vas. što se vas tiče, Gavine — vi niste pošteđeni — a to znači...« Finlay ušuti ne izgovorivši posljednje sudbonosne riječi.

U sobi zavlada duga šutnja. U prvi mah Gavin nije mogao shvatiti strašno značenje Finlayjevih riječi, no postepeno je ono stalo prodirati u njegovu svijest. Stajao je potpuno nepomično, blijed sve do usnica, a zatim snažan grč potrese njegovim tijelom.

»Ne!« kriknuo je. »tNe vjerujem vam. Vi me mučite strašnom morom. Ići ću i potražiti mišljenje nekog drugog.«

»To vam i savjetujem«, reče Finlay blago. »Morate mi dopustiti da vas uputim specijalisti. Samo on vam može savjetovati...«

»Ne treba mi savjet«, vikao je Gavin, dišući uzbuđeno. »Želim samo dokazati da nemate pravo. To je preokrutno — previše nenormalno.«

»Ako doista odete k njemu«, reče tiho Finlay, uzimajući pero, »nije mi stalo što mislite o meni. Čekajte, dat ću vam pismo za njega.«

Gavin ne reče više ništa. Pričekao je, blijed kao krpa od mržnje i ljutnje, dok Finlay ne dovrši pismo, a zatim, bez riječi uzme kuvertu iz njegove ruke.

Finlay ustade i umirujućom kretnjom položi ruku mladiću na rame, no Birrell ga, susprežući jecaj, odgume.

»Ostavite me«, povika dršćući. »Ne želim s vama imati više nikakva posla.« Zatim se naglo okrene i iziđe iz kuće.

Sutradan je Finlay turobno obavljao svoj posao, mučen i potišten strašnom sudbinom mladog Birrella, koja ga je nedužna tako pogodila.

U vršenju svog zvanja Finlay je mnogo puta upoznao tugu i užas iznenadne nesreće koja udara u najsvjetlijem trenutku života. No ovakva provala iz vedrog ljetnog neba, koja je tako neočekivano i nepravedno, pretvorila sreću u nesreću, a vedre nade u jednom hipu, u boli, bila je daleko najgore od svega što je do sada vidio.

Dan je prolazio polagano. Finlay je pregledavao bolesnike što je pažljivije mogao, završio je poslijepodnevna ordiniranja i onda sjeo čekajući, nadajući se da će Gavin unatoč svemu doći. Dogovorio je sa specijalistom razgovor u četiri sata tog poslijepodneva.

No kako su sati prolazili stao je vjerovati da Gavin neće doći i pogled mu se često i tjeskobno zaustavljao na satu.

Naposljetku oko jeđanaest sati zaječi zvonce na vratima. Požurio je na vrata i otvorio ih.

Gavin je stajao na pragu. Premda mu je lice bilo blijedo činilo se da je miran, a glas mu je bio staložen i čvrst.

»Oprostite što dolazim tako kasno«, reče poslovnim glasom. »Morao sam obaviti stvar, dvije.«

Pošao je s Finlayjem u dnevnu sobu neobično smiren — bez bijesa, smetenosti ili nervoze. Oinilo se kao da su ga napustili svi osjećaji, kad je nestalo i posljednje iskre nade.

»Htio bih se ispričati«, primijeti uprijevši miran pogled u Finlayja. »Vrlo sam se loše ponio jučer planuvši onako. Bio je to udarac za mene, znate. Vi to shvaćate, siguran sam.« Stanka. »Imali ste pravo, naravno — potpuno pravo u svemu što ste rekli.«

Još jedna stanka, a onda Finlay promrmlja u mucu:

»Bog mi je svjedok da bih želio da sam imao krivo.«

»Specijalist je bio veoma ljubazan«, nastavi Birrell blago, kao čovjek koji govori sam sa sobom. »Isto tako ljubazan kao i vi, doktore. Potvrdio je vaše mišljenje. Nema nikakve sumnje. Zamolio sam ga da mi kaže sve.«

Miran, bezličan glas odjednom prepuknu, otkrivajući tešku gorčinu u dubini duše.

»Sad znam čemu se mogu nadati. Te će vrtoglavice učestati. Ubrzo ću posrtati kao pijan čovjek. Za godinu, dvije neću više uopće moći hodati. Zatim će mi stradati vid i možda ću izgubiti moć govora. O, da, znam sve o tome. Prisilio sam ga da mi sve kaže po istini. I tako ću ležati, tako mi bog pomogao, uzet i neizlječiv — bespomoćan sve dok ne umrem. Lijepa slika mladoženje, doktore.«

Finlay bi bio mogao glasno zastenjati.

»To je okrutno«, promrmlja. »A vi tome niste nimalo krivi.«

»Nitko nije kriv«, reče Gavin brzo. »Ni moj otac nije, ako mislite to. Da vam kažem što sam učinio, doktore, nakon što sam razgovarao sa specijalistom. Sjeo sam na vlak za Dalbeith — zato sam se tako kasno vratio. Tamo sam pregledao župne matične knjige. Baš kao što ste pretpostavili — povijest Birrellovih je prilično tragična priča. Bolest ih je pokosila kao srp u svakoj generaciji. A moj otac zar ne uviđate što mora da je on osjećao? Znao je da ga je prokletstvo mimoišlo; želio se oženiti i stavio sve na kocku. Oh, ne krivim ja njega, doktore! Ali, zaboga, kakav je sad to metež između jadne Lucy i mene!«

Finlay, odmah suočen sa sudbonosnom situacijom čije rješenje nije bilo nimalo bliže — ne odgovori odmah. Bio je svjestan koliko je okrutna ništavna utjeha koju bi mogao pružiti, no ipak reče:

»Pokušao sam pronaći neki izlaz za vas, Gavine. Teško je to, znam, ali zar ne bi bilo bolje da na neko vrijeme napustite Levenford, da presiječete sve naglo i potpuno, ne čekajući svu onu poviku, sućut i onu mrsku slavu?«

Gavin ga pogleda zgrčena lica.

»I specijalist mi je savjetovao nešto slično. Htio je da pođem u neki dom za živčane bolesnike gore u bregovima Pertshirea.«

»Da, tako je, Gavine«, odgovori brzo Finlay.

»I da tamo čekam, pretpostavljam«, nastavi Gavin s pri zvukom strašne poruge u glasu, »dok me ne iznesu na nosilima.«

»Ne, ne«, presiječe ga Finlay preklinjući. »Ne smijete govoriti tako, čovječe. Moramo se uhvatiti ukoštac s time.«

Nastupila je šutnja. Gavin uzdahne. Ponovno se sabrao. Sad nije gledao u Finlayja već nekud u daljinu kao da je tamo nekog ugledao.

»Imate pravo«, reče. »Moram se suočiti s time. Ne koristi panika. Osim toga valja misliti na Lucy; moramo postupiti tako da ishod bude što povoljniji za nju.« Mirno se osmjehnuo na Finlayja. »Bili ste vrlo strpljivi i ljubazni. Bojim se da baš nisam bio zahvalan.«

»Poslušat ćete moj savjet?« upita Finlay zabrinuto.

»Da«, kimne polagano Gavin. »Otio ću iz Levenforda. Siguran sam da će to biti najbolje za sve.«

»Dođite ovamo sutra da poduzmemo sve potrebno«, zahtijevao je Finlay. »Učinit ću sve, sve.« Ušutio je. »No bit će vam strašno da to saopćite Lucy.«

»Neću joj reći još za sada«, reče Gavin bez ikakvog vidljivog traga uzbuđenju. »Moram najprije posvršavati nekoliko poslova. Na primjer, moram otići i otkazati najam ljetnikovca.«

Osmjehnuo se Finlayju novom snagom.

»Znate uredili smo da provedemo mjesec dana tamo u Tannochbraeu. Lucy voli pecati kao i ja. I voli jezero. Zato smo odlučili da naš medeni mjesec provedemo tamo. No sad ću morati otkazati najam. Otići ću krajem tjedna. A nakon toga Lucy treba da sazna.«

Kod tih riječi naglo ustade, kao da ga ta misao zaboljela više no što je svojom stoičkom izdržljivošću mogao podnijeti.

Pružio je ruku Finlayju, zahvalio mu još jednom i naglo napustio kuću odlazeći niz puteljak teturavim hodom.

Finlay se žalosno uputio uza stepenice u svoju sobu. Gavinova mirna i neočekivana čvrstoća kojom je dočekao taj strahoviti udarac samo je povećala sažaljenje u njegovom srcu. Mučno ga je tištila nepravda situacije i što iz nje nije bilo spasa.

Nije mogao izbrisati iz sjećanja Gavina i Lucy dok su stajali u čekaonici nasmijani, osvjetljavajući se samim svojim prisustvom. A sve je to bilo još jučer.

Kako je tjedan prolazio, Finlay je, prevrćući u mislima tu strahotu, željno očekivao Cameronov povratak — trebao je da dođe u subotu — kako bi mu mogao povjeriti sve i skinuti sa sebe teret koji ga je neprestano tištio.

Došla je i subota. Oko četiri sata poslije podne, dok je Finlay pio čaj, stiže Cameron.

Finlay se okrenuo u želji da pozdravi svog ortaka i povjeri mu mučnu novost. No stari liječnik je ušao užurbano, veoma uzbuđen. Nije ni pozdravio. Nije se osmjehnuo. U ruci mu je bilo prvo većemje izdanje novina:

»Jeste li čuli što se dogodilo?« reče potpuno svladan. »Strašno zar ne? Jadan mladić — jadni, jadni dečko.«

»O čemu govorite?« upita Finlay zbunjeno.

»Gore na jezem dogodila se strašna nesreća. Mladi Gavin Birrell otišao je da provjeri da li je spreman ljetnikovac za njegov medeni mjesec. Usput je pošao da baci udicudvije. čamac se prevrnuo. Lađari iz Tannochbraea isplovili su ali su stigli prekasno. Već se utopio.«

U sobi zavlada duga i teška šutnja. Finlay nije mogao govoriti. Sad je shvatio Gavinovo spremno prihvaćanje sudbine — najbolji, jedini lijek — brzi i sigurni izlaz, doista.

Nesreća je duboko odjeknula u Levenfordu. Svi su bili užasnuti nesrećom i strašnom činjenicom da se ona zbila uoči samog Gavinovog vjenčanja.

Poslije prvog nepodnošljivog šoka Lucy je nesreću podnosila hrabro. U tome su joj pomogle lijepe i drage uspomene. Nitko nije ni slutio prave činjenice tog slučaja. Nije bilo skandala, ni zlonamjernog govorkanja u gradu, već samo sveopće suosjećanje i žalost.

Na pogrebu se povorka pmžila četvrt milje niz uske ulice a crkva je bila zatrpana bijelim cvijećem.

Dohrlili su i izdaleka i izbliza da odaju počast; crkva je bila dupkom ispunjena, bilo je u njoj mnogo više ljudi no što bi bilo na vjenčanju koje se tako radosno pripremalo.

Finlay Hyslop je također pošao. Gomila ga je u polaganom napredovanju otplavila na sjedište s kojeg je dobro mogao vidjeti ožalošćenog oca.

Nije mogao skinuti pogleda s mršavog lica pod gustom bijelom kosom. U jednom trenutku Edgar Birrell okrene glavu i pogled mu se susretne s Finlayjevim.

Dok je Finlay zurio u te izbrazdane tragične crte, u pogledu obojice, na trenutak se razotkriju shvaćanja. S velikim žaljenjem Finlay spozna da je osim njega među mnogobrojnim svijetom još jedan čovjek — znao istinu.

TKO SE POSLEDNJI SMIJE

»Nemojte otići«, energično će Cameron Finlayju tog travanjskog jutra kad je stigao poziv Megi Mirlees. »Poslušajte moj savjet i dajte joj okorjeloj dami košaricu.«

Finlay upitno podigne pogled s bakalara koji je tamanio sa zdravim apetitom prije no što je njegov ortak i domaćin progovorio te mudre riječi upozorenja i savjeta.

»A zašto?« upita.

Cameron se osmjehne.

»U prvom redu nikad nećete ni primirisati svoj novac, a u drugom Megi Mirlees ništa ne fali. Ona je najzdravije, najotpomije, najškrće staro zanovijetalo koje je ikad đisalo po milosti božjoj i gradonačelnikovoj u ovom kraljevskom i drvenom gradu.«

Finlay zgrabi još bakalara, namaže maslacem još jedno od Janetinih čuvenih domaćih peciva i nastavi sa zanimanjem slušati Camerona koji se kiselim smiješkom prisjećao:

»Dobro se sjećam kad sam je prvi put i posljednji put liječio. Zvala me zbog kašlja, umislivši se da ima bronhitis, premda neka me đavo odnese ako sam išta mogao otkriti u njenim plućima. Obilazio sam je čitavu zimu jer to je bilo još u početku moje prakse u Levenfordu kad sam bio još zelen i oran i kad me se lako moglo povući za nos.«

»Da skratim priču, kad sam donio račun stala je tvrditi da sam na njen poziv došao samo jednom a dalje zbog vlastite rasonode. Svađala se dok sva nije poplavila i na kraju sam izgubio strpljenje, poderao račun i bacio joj ga u lice.«

Cameron se zagrcnu od smijeha.

»Doduše, to je bilo baš ono što je htjela. Kad sam joj rekao da ne bih uzeo ni peni od njenog prljavog novca, zarevala je kao stara magarica i pokazala mi vrata.«

»Dakle, to joj je stil!« uzvikne Finlay.

»Da«, odgovori Cameron, »to je njen način. To je tvrdica, čovječe. Možda i nije toliko kukavna, koliko je škrta. Da znate, nije ona bez novaca. Ima para kao blata. Ima divnih stvari u kući — antikviteta, ah, prekrasnih antikviteta.«

Cameron uzdahne sa zavišću sakupljača jer, osim svojih gusala, stari je doktor jako volio rijedak stari porculan.

»Eh, ima ona tamo tanjur — pladanj da budem tačniji, pravi Ming, kojeg je njena prababa donijela iz Kantona. Vrijedi mnogo novaca. Dao bih desnu ruku za takav pladanj.«

Finlay se glasno nasmije na taj prizvuk iznenadne čežnje u Cameronovu glasu. Smotao je svoj ubrus i uvukao ga u prsten. Priča o gospođici Mirlees podražila je njegovu znatiželju i ustajući od stola, objavi:

»Odlučio sam da svratim vašoj prijateljici. Mene neće nadmudriti.«

»To vi mislite.« Cameron lukavo naheri glavu. »Eh, čovječe, kladim se da će izvući od vas što hoće i da nikad neće ^ platiti ni penija.«

»Glupost!« protestirao je Finlay upomo. »Nećete me zateći da joj pružam liječnički savjet badave.«

Cameron prikrije smiješak, gladeći bradu tipičnim zamišljenim pokretom.

»Hajde, dakle, idite i pokušajte. Iskušajte svoju vještinu, izvolite. Ako mislite da ste par Megi Mirlees, Finlayju, onda baš nemate skromno mišljenje o sebi.«

Potaknut tim obratom u razgovoru i, u isto vrijeme željan da iskuša svoju vještinu s vještinom stare dame, Finlay je, poslije obilaska ozbiljnijih slučajeva, oko tri poslije podne svratio u kuću Megi Mirlees.

Meg je živjela u Chapel Streetu, uskoj sporednoj ulici, sastavljenoj uglavnom od starinskih kuća, vrlo mimoj i ljupkoj, koja je na donjem kraju ulazila u Glavnu ulicu.

Prozor Megine dnevne sobe zapravo je omogućavao sjajan pogled u Glavnu ulicu i tu je Meg, strateški dobro smještena, sjedila promatrajući kako ulicom teče gradski život, kriveći vrat, kritizirajući, osuđujući, dobacujući po koju sočnu riječ trača onoj od svojih pratilica koja joj je upravo došla praviti dmštvo.

Meg nije imala pravih prijatelja već samo uski krug ulizica koje su se dodvoravanjem i laskanjem htjele — uvući u Meginu oporuku.

Međutim, kad je Finlay ušao, Meg je bila sama, zgurena u svom uobičajenom naslonjaču — mršava, opora, isušena stara djevojka s visokim jagodicama, zdravom bojom lica i sitnim, okruglim, svjetlucavim očima.

Bila je od glave do pete odjevena u izbljedjelu crninu, staru okrpljenu maramu prebacila je preko ramena a na otečenim nogama nosila je iznošene visoke cipele sa elastičnom trakom sa strane. Vrećica sitnih bombona — njen jedini luksus — ležala je uz naslonjač kraj Biblije na stoliću prekrivenim finim vezom.

Soba je bila doista odlično namještena; fino staro pokućstvo, kristalne svjetiljke iznad kamina, a na jednom stoliću uz prozor, okrenut leđima, stajao je čuveni pladanj iz epohe Ming. No soba je unatoč svoj vrijednosti sadržaja, vonjala na plijesan, bila vlažna i studena.

»Doktore, doktore«, zacvili Meg za dobrodošlicu, »lijepo od vas što ste svratili da pogledate jadno staro stvorenje kao što sam ja. To nije profesionalna posjeta,

razumije se. Sigurno ne biste ni pomislili da na to tako gledate. Vidite, htjela sam samo malo privatno razgovarati s vama.«

Prije no što je Finlay stigao protusloviti nastavila je brzo.

»Da, da, sjednite tu i odmorite se. Jednako vas stoji sjedite li ili stojite. Namjeravala sam upaliti vatru i onda naprosto nisam. Nadam se da vam nije hladno.«

Premda je drhturio u studenoj prostoriji, Finlay se morao osmjehnuti. Shvatio je da Meg više radije sjediti bez vatre i uštedjeti ugljen nego da je grije veseo plamen koji je sebi i te kako mogla priuštiti. Primaknuo je stolicu i zagledao se u crno i lukavo staro lice pred sobom.

»Dakle«, reče kratko, »zašto ste me pozvali, gospođice Mirlees?«

»Eh, eh, doktore!« poviče Meg uzbuđena, »nisam ja to tako rekla. Kazala sam samo da biste mogli svratiti ako slučajno prolazite. Namjeravala sam vam ponuditi šalicu čaja, ali doista, upravo sam otkrila da nema šećera u kući a i kotlić se ovaj čas pokvario.«

Ušutjela je, zatresla žalosno glavom na neobičnu podudamost koja ju je spriječila da ga počasti, s užitkom uzela mali bombon, a zatim kao da se naknadno dosjetila, oklijevajući ponudi vrećicu Finlayju.

»Vi sigurno nećete jedan od ovih, doktore. Jamačno ne marite za bombone od metvice.«

Nije ni sanjala da će Finlay prihvatiti, no prije nego što je uspjela povući vrećicu on je, svladajući smijeh, ispružio ruku i obilno se poslužio.

»Hvala, gospođice Mirlees«, povikao je. »Strašno volim slatkiše. Kako ste znali?«

Megino lice se ukoči na to pustošenje njenih dragocjenih bombona. Zgrabila je vrećicu i izjavila jetko:

»Da, čini mi se da ih doista volite.«

Smotavši vrećicu, mrko ga pogleda i gurne bombone na sigurno mjesto u svoj džep.

Neko je vrijeme vladala šutnja prekidana jedino obostranim sisanjem bombona.

Finlay se zagrijan ovim početnim okršajem, stao zabavljati.

»A sad, gospođice Mirlees, kad nam je tako lijepo i udobno, o čemu se radi?«

Meg mu dobaci pogled no onda uspostavivši s mukom ravnodušni izgled, reče s namještenom vedrinom:

»E, pa ovako je, doktore. Možda ja imam nešto što bi vas moglo zanimati. Oh, znam ja da vi doktori uvijek tražite nešto neobično među bolestima.«

Ušutjela je malo, važući ga lukavo.

»Radi se o kvrgi na mom tjemenu. Nimalo me ne zabrinjava, upamtite. Imam je već šest godina, ali u posljednje vrijeme se povećala, i tako rekoh sebi, mogla bi doista biti zanimljivo za mladog dra Hyslopa da svrati i možda da na miran način, okuša svoju ruku i ukloni je. To bi bilo sjajno iskustvo za mladog čovjeka, mislila sam i doista, nimalo ne sumnjam, pomislih, bit će mu drago da je ukloni bez naplate kad mu pružam takvu priliku.«

Njena otvorena drskost gotovo oduze Finlayju dah, no svladao se i reče:

»Dajte da vidim.«

»Eh, neće škoditi da pogledate«, složi se Meg s oštrim kratkim smijehom.

Finlay ustade i priđe prozoru.

Razdijelivši Meginu kosu, još uvijek crau i gustu, pregledao je tjeme i napipao, tamo gdje je pokazala, okruglu, ružičastu oteklinu veličine golubjeg jajeta.

Smjesta je prepoznao bolest. Bila je to obična potkožna cista; laički rečeno oteklina, česta pojava koju je bilo lako ukloniti.

Sjednuvši natrag na svoju stolicu Finlay objasni u nekoliko riječi o kakvoj se bolesti radi i kako bi je jednostavnom operacijom mogao ukloniti.

Oči joj sijevnuše. Protrljala je ruke.

»Eh, znala sam da će vam se sviđati taj posao, doktore. Od prve sam znala da će to biti veliko iskustvo za vas.«

Radujuć se u sebi Finlay joj uputi oštar pogled. »Nije mi potrebno takvo iskustvo, gospođice Mirlees. Operirat ću vas ako želite.« Značajno je ušutio. »Ali, to će vas stajati jednu i pol gvineje.«

Lice joj se smiješno promijenilo. Zbacila je ruke nad glavu u užasu.

»Doktore! Doktore!« zacvili. »Cudim vam se. To nije prilika za šalu.«

»Nikad u životu nisam bio ozbiljniji«, reče Finlay hladno.

»No, no«, umiljavala se Meg. »Niste vi tako nemilosrdni, doktore. Zar vam nisam rekla...«

»Nije važno što ste vi rekli meni«, presiječe je Finlay čvrsto. »Ono što ja vama kažem je važno. Stajat će gvineju i po, ni penija manje.«

Meg stane ječati.

»Ja to ne mogu platiti. Ne mogu, ne mogu. Kakav postupak prema jednoj staroj ženi. Oh, doktore, doktore ...«

I tako je ustrajala, moleći i zaklinjajući. No Finlay se nije dao pokolebati. Zakleo se da će nadmudriti škrtu Meg i odlučio da održi svoju riječ.

Mora da je to naposljetku i Meg shvatila jer je prestala cviljeti i lice joj se zacrvenje od ljutine i jada.

»Odlazite onda«, poviče. »Vi ste zao nitkov bez srca. Potratila sam vrijeme na vas. Nemojtp se usuditi da mi naplatite posjetu. Neću vam je platiti, niti paru. Nemam novaca.«

Pošto se dobro pozabavio Finlay ustane da pođe, no odjednom mu sine sjajna misao.

Doista sjajna misao, pomisli, i oči mu skrenu na porculanski pladanj Ming na kojem joj je Cameron tako zavidio. Uzviknuo je:

»Pa onda zaboravite novac gospođice Mirlees, ako sad baš nemate. Ne možemo skidati kožu s čovjeka. No da se pogodimo. Izvršit ću operaciju ako mi za nju date onaj pladanj kod prozora.«

Učinak njegovih riječi nije mogao biti neočekivaniji ili strašniji. Meg je eksplodirala:

»Moj pladanj!« prosikta. »Moj divan pladanj vrijedan hrpu zlatnika! Kakva zamisao! Sjajna misao! Kad pomislim da me želite ovako iskoristiti! Kao da ne znam njegovu vrijednost! Napolje iz moje kuće, vi bezobrazniče, napolje iz moje kuće prije no što vas ubodem štapom!« I zamahujući malim cmim štapom pomoću kojeg je hramala po kući, gotovo ga istjera iz sobe.

Finlay se povuče, smijući se svom porazu. Namjeravao je poslije večere čitav događaj s užitkom ispričati Cameronu. No prije večere stiže potpuno neočekivano Megina zapanjujuća poraka kojom ga je pozivala da svakako dođe sutradan. Finlay se čudio, no, čekajući razvoj događaja, zadrži sve za sebe i sutradan prije podne ponovno svrati u Meginu kuću.

Bila je neobično pokorna, ukroćena, plačljivo pomirljiva.

»Doista mi je žao što sam se jučer onako ponijela prema vama, doktore. Sramota je, znam, ali vi me razumijete. Znate, taj mi je pladanj jako prirastao za srce a vaš me zahtjev zatekao. Ali promislila sam sve i odlučila da operirate moju jadnu glavu. To je strašna otekлина. Ne mogu uopće nasloniti glavu na naslonjač. Ne mogu to podnositi, doktore.« I pogledavši ga iskosa, doda: »I tako sam odlučila da vam dam pladanj kao plaću da mi to uredite.«

Pobjednički drhtaj projuri Finlayjem na saznanje da je nađmudrio stara škrticu i osigurao pladanj za Camerona. Uvijek je želio da mu nešto pokloni za njegovu zbirku; a sad mu se napokon pružila prilika!

»Vrlo dobro«, reče žustro. »Smatrajmo to, dakle, dogovorenim, gospođice Mirlees.«

Prišao je prozora i uzeo pladanj u ruke i, dok ga je ona pohlepno promatrala, polagano ga pregledao.

Pogledavši ga pomno izbliza učinilo mu se da je to prilično običan pladanj, modro bijele boje, poput pladnja u kojem se iznosi večera, no Finlay se nije nimalo razumio u antikvitete, a znao je da mu Cameron, i sama Meg, pripisuju veliku vrijednost. Kad ga je predao natrag u njene ljubomorne ruke, rekao je čvrsto:

»Upamtite, gospođice Mirlees. Dat ćete mi ovaj pladanj kad završim posao s vama. To mora biti ovaj isti i nijedan drugi.«

»Pa dobro«, pristane Meg teška srca. »Ovaj i nijedan drugi. To je pogodba.« Zatim će brzo. »Ali morate operaciju dobro obaviti, doktore. I da ne boli. Morate ukloniti oteklinu da se nikad više ne pojavi. Dolazit ćete svakog dana da me pregledate.«

»Vrijedi«, reče Finlay. »Dogovoreno.«

»I osim toga«, usklikne Meg, »lijekove i povoje ćete dati badava. To mora biti uključeno.«

»Da, da«, reče Finlay nastojeći da se izvuče. Ali Meg, ščepavši ga za rukav, nastavi s cjenkanjem.

»I osim toga, doktore, dat ćete mi dobru bocu tonikuma za moju krv.«

»Zaboga!« pomisli Finlay. »Ako se ne izvučem odavde zatražit će da joj odrežem kurje oči.« Međutim, udesio je najljubeznije lice što je mogao i obećao da će udovoljiti svim njenim zahtjevima.

U stvari, izveo je operaciju doista znalački, trudeći se beskrajno da sve bude kako valja. Čestito je zamrznuo oteklinu prskajući je etikloridom da je ne bi boljelo kad reže. Savršeno je izrezao malu cistu, sašio ranu i zavio je gazom natopljenom jodom. Bio je to pipljiv posao i trajao je, od početka do kraja pun sat.

Meg je, odlučivši da izvuče što više može, priredila veliku predstavu, ječući i stenjući, strašno kriveći lice. Tako se ponašala svakog dana kad je Finlay dolazio da mijenja ovoj. Bila je to prava muka i nevolja, gnjavila ga je na svakom koraku. Sama pomisao na lijep pladanj koji će dobiti od nje i moći ga pokloniti Cameronu suzdržavala ga je od toga da je ne prokune na vječni pakao. No uspio je izdržati do kraja i, naposljetku, poslije četmaest dana, sve je bilo gotovo, rana je zacijeljela, oteklinu uklonjena i Meg je, premda je prigovarala, bila zadovoljna. Sve je bilo obavljeno osim plaćanja.

»A sad naša nagodba«, reče Finlay odlučno. S neobičnim sjajem u očima nastavi: »Evo. Tu je boca sredstva za jačanje, koju sam vam obećao na završetku liječenja. Uzmite i predajte mi pladanj.«

Preuzela je bocu koju joj je pružao. Zatim, protiv očekivanja popustljivo odšepesa do prozora, uzme pladanj s postolja i pruži mu ga bez riječi. On ga ponosno odmjeri.

»Hoćete li komad papira da ga umotate?« promrmljala je.

Zbunjen njenom širokogrudnošću, kimnuo je — uostalom možda i ona nije tako loša, pomisli. Rukovao se s njom i zatim, držeći pladanj u starom komadu smeđeg pakpapira pod miškom, napustio Meginu kuću i pobjednički odšetao kući. Cameron se nalazio u dnevnoj sobi, šetajući po njoj s lulom u ustima i rukama u džepu. Nije bilo zgodnijeg trenutka. Pretvarajući se da je ravnodušan Finlay izjavi:

»Imam poklon za vas.«

»Oh«, reče Cameron. Činilo se da je iznenađen ali da mu je drago, i kad je Finlay, bez odlaganja stao pričati kako se nagodio s Megi Mirlees, stari je doktor slušao otvorenih usta. Kad je Finlay stigao do vrhunca, Cameron se smješкао od zadovoljstva.

»Eh, pa to prelazi sve, Finlayju. Kad samo pomislim da ste za mene dobili pladanj. E, pa, momče, ja to gotovo i ne mogu vjerovati. Godinama sam ga želio.« I Cameronove ruke, ruke poznavao, nestrpljivo se pružiše da opipaju blago.

S lažnom skromnošću Finlay razvije papir i izvadi pladanj.

Cameron ga željno uze, zagleda se izbuljenih očiju, a zatim uzvikne.

»Sviđa vam se?« upita Finlay zračeci od zadovoljstva.

»Sviđa?!« poviče Cameron. S lica mu nestade izraz žudnje. Pogleda Finlayja, a zatim ponovo pladanj. Tada ga odjednom nešto spopadne i on prasne u smijeh. Smijao se tako da su mu se suze stale kotrljati niz obraze. Smijao se i smijao kako to nije odavno činio, sve dok nije Janet dotrčala da vidi što se to događa.

»Oh, bože moj spasi nas! Finlay«, dahtao je Cameron, »kad pomislim na to. Vi, dan za danom — mučeci se oko nje, režući oteklinu — liječeci je svim snagama ...«

»Pa«, reče Finlay malko ozlovoljen. »Vi ste dobili Ming pladanj, zar niste?«

»Ming!« gušio se Cameron u novoj navali smijeha. »Dragi moj, ovo nema veze s tim. To je obični pladanj. Možete takvog kupiti za tri i po penija u trgovačkoj kući. Kladam se da ga je Meg tamo nabavila. Izlog je pun takvih.« I držeći se za bedra ponovo zapadne u histeričan smijeh.

Finlay sjedne na sofu.

»Čovječe, sve mi je jasno«, nastavi Cameron. »Meg je zamijenila pladnjeve u samom početku. Nasjeli ste, dragi moj. A sad ovog trenutka valjda priča svojim bakama kako vas je nadmudrila, hihotajući i keseći zube, trljajući ruke. 'Baš ovaj isti pladanj', podržavao je pružajući mu pod nos predmet za tri i po penija.

»I dobili ste baš tu istu zdjelu. Ne možete se potužiti.«

Na trenutak je zavladala tišina, Finlay je zurio preko stola u nemoćnog, zanijemjelog Camerona. Zatim se polako, zamišljeno, ali sve bolje raspoložen, Finlay također stane smijati. Na taj neočekivani zvuk Cameronova radost se iznenada pretvori u iznenađenje.

»Šta?« uzviknuo je. »šta je to? Šta je vama, za ime svijeta, smiješno u tome?«

»Eh, ništa«, odgovori Finlay bezbrižno. »Baš ništa.«

»I ja mislim da nije ništa«, odgovori Cameron značajno. »Da je mene Meg Mirlees tako lako namagarčila, ni ja ne bih u tome našao ništa smiješna.«

»Možda, možda«, složi se Finlay lukavo kimnuvši. »Ali da budem iskren čitavo vrijeme slutio sam da bi me Meg mogla namagarčiti.«

»Eh, neka me đavo odnese!« zine Cameron začuđen i smeten što je njegov mladi ortak poraz, koji mu je zadala Megina strašna ruka, primio tako mlako. Shvatio bi zdrav bijes, ali taj srdačni smijeh ga je potpuno zbunio. Bio bi još dosta toga rekao o svemu ali Finlay bez riječi iziđe iz sobe da preuzme večernje ordiniranje.

Kod večere se o tome više nije govorilo no Cameron je neprestano znatiželjno pogledavao Finlayja kao da razmišlja što li se krije iza te samozadovoljne šutnje, pitajući se nema li Finlay, kako se to kaže, neku skrivenu kartu.

I, dakako, sutradan je došlo do iznenadnog i tajnovitog preokreta. Tek je bilo prošlo devet sati kad stara Jeannie Glen, prisna prijateljica i glavna udvomica gospođice Mirlees, sipljivo dotrča brzinom koju su joj dopuštale njene reumatične kosti i zamoli dra Hyslopa da hitno posjeti Meg.

Cameron, koji je pola sata lješkario prije no što će poći na obilazak svojih bolesnika, u nevjerici pogleda preko ruba svojih jutarnjih novina u stam Jeannie.

»Opet poziv od Meg?« prasnuo je. »Zar se povoj odmotao?«

»Ne, ne«, dahtala je Jeannie. »Nije njena glava. Mnogo gore, mnogo, mnogo gore od toga.«

»Pa što je, dakle?« ispitivao je Cameron.

»Jedino Svemogući zna«, odgovori Jeannie dršćući od uzmjavanja. »Ako se ne varam to je njegov poziv. Morate odmah doći, dr Hyslope, a i ja se vraćam tamo ovog

istog trena. Oh, bože, oh, bože, kakav žalostan prizor. Kažem vam«, i mrmljajući uzbuđeno stara Jeannie užurbano krene natrag.

Cameron pogleđa Finlayja pogledom koji je zahtijevao objašnjenje. No Finlay se pravio kao da ne razumije. Zviždukajući raspoloženo, ležerna i nezaiteresirana držanja, slagao je instrumente u svoju čuvenu crnu torbu. Zatim je uze za dršku, nasadi šešir malo pod profesionalnim kutem, kimne kratko Cameronu i iziđe iz kuće.

Međutim, kad se uspinjao stepenicama kuće gospođice Mirlees njegovo se držanje izmijenilo — postalo je jako službeno. Ušao je kroz kuhinju vrlo ozbiljan i pristupio drvenom krevetu na kojem je ječeći i stenjući ležala Meg. Dvorila ju je uzdrhtala Jeannie Glen.

»Dakle, što je sad opet?« upita Finlay kratko.

»Umirem«, reče Meg slovo po slovo, bez okolišanja. Uz šuplji jecaj zgrčila se na ležaju i presavrila se u struku. »U želucu mi je sama vatra. Ne mogu zadržati gutljaj hladne vode. Oh, doktore, zaboga, ja umirem.«

I kao da želi dokazati istinitost svoje tvrdnje povratila malo u labor koji joj je odana Jeannie gurnula pod mršavu bradu.

»Što ste jeli?« upita Finlay nakon jedne minute.

»Ništa, ništa«, ječala je Meg. »Samo sam doručkovala, kašu i sušenu ribu i žlicu tog dobrog napitka za jačanje koji ste mi dali. I poslije nepuna pola sata što sam stala rediti sobu obori se na me kao udarac groma ta strašna vatra i grčevi. Oh, doktore, doktore, što mislite zaboga što je to?«

Šutnja.

»Možda«, reče Finlay strogo, »možda je to kazna zato što ste me prevarili za pladanj.«

Megino ispaćeno tijelo zadrhta.

»Oh, doktore, doktore«, zaječala je, »ndje vrijeme da se spominju takve stvari. Ja sam održala svoju riječ a i vi svoju. Oh, dajte mi brzo nešto za smirivanje bolova.«

Finlay je promatrao staru ženu optužujućim pogledom.

Zatim se bez riječi sagne nad postelju i mračna lica je pregleda uz prilično glasno Megino naricanje.

Kad je završio, Megi je ponovo povratila, zatim zdvojno prostenje:

»Možete li me izliječiti, doktore? Oh, bože, oh, bože, možete li me izliječiti?«

Ponovo šutnja sve dok Finlay nakon značajnog razmišljanja ne odgovori.

»Da, mogu vas izliječiti, ali ovaj puta neću nikakvih budalaština. Hoću onaj pladanj, pravi Mingov pladanj, ili ću se, ne zvao se Hyslop okrenuti iz ovih stopa i ostaviti vas sudbini.«

Meg stane tiho cviljeti.

»Oh, doktore, doktore niste valjda tako okrutni?«

»Dobro, dakle ...«

Finlay odlučno stane zakopčavati kaput kao da će poći, no Meg na to glasno vrisne:

»Dobro, dakle, dat ću vam pladanj samo me izbavite tog povraćanja«, i podigavši iznemogle ruke pokaže na ormar u kutu sobe.

Poslije oštre zapovijedi Jeannie Glen odmlatara do ormara, izvadi iz nje pladanj i pruži da Finlayju koji ga prihvati s dostojanstvenom šutnjom i tek tada otvori svoju cmu torbu.

Izvadivši kutiju bijelog praška umiješa pjenušav napitak za Meg. Ispila ga je grozničavo i srušila se natrag u postelju, izjavivši trenutak kasnije:

»Imate pravo. Već popušta. Oh, hvala Svevišnjem i vama, doktore. Već osjetno popušta.«

»Pa naravno da popušta«, hladno će Finlay. »Do poslijepodneva bit ćete opet čili kao vjeverica. Treba da upamtite samo jednu stvar.«

»Koju to, doktore?«

Finlay odšeta do stola kraj kreveta, uze bocu sredstva za jačanje koje je dan ranije dao Megi i krene do izljeva. Gledajući Meg ravno u oči, izjavi značajno:

»Ne smijete više uzeti ni kap ovog lijeka.«

Ušutio je dok je otčepljivao bocu i prolio sadržaj u izljev.

»Znate, Meg, to uopće nije sredstvo za jačanje. Slutio sam da ćete me pokušati prevariti, premda nisam znao na koji način. Zato, da bih se osigurao, dao sam vam bocu krepke ipecacuanhe. Znao sam da ćete me pozvati poslije prve doze. To je emetic, Meg — ako razumijete što to znači — pouzdano, snažno sredstvo za povraćanje.«

»Sotono jedna«, poviče Meg boreći se da se iskopetlja iz spavačice i siđe s kreveta. »Samo kad vas ja dočepam...«

No Finlay je, smijući se gromoglasno, s pravim Ming pladnjem pod miškom, bio već na pola stepeništa.

NASTUPA SESTRA ANGUS

Od trenutka kad je Finlay prvi put susreo Peggy Angus znao je da je mrzi, i što je prilično razumljivo, slutio je da je taj osjećaj obostran. No da li je taj loš utisak našeg mladog liječnika bio opravdan ili nije ubrzo će otkriti događaj ove kronike.

Susret se doista odigrao u nepovoljnim okolnostima. Finlay je tog dana bio neraspoložen. Zabrinut zbog jednog slučaja, potišten i premoren radom. Tog jutra, kojeg je, još kao dodatak općem raspoloženju, pljuštala kiša, ustao je bio na lijevu nogu.

Dovezao se do bolnice po pljusku, skočio s giga i pognute glave da izbjegne kišnim kapima, pojurio kroz ulaz u predvorje. Tu naleti ravno na bolničarku.

Srdito se uspravio i bijesno je pogledao. Bila je mlada i vitka, srednjeg rasta, vrlo uredna i pristala u svojoj odori, čistog tena i živih, iskričavih očiju. Usta su joj bila krupna i spremna na smijeh, zubi bijeli i lijepi, dok joj je nos, sitan i prćast davao živahan i drzak izgled.

Sve u svemu bila je, kako je Finlay uočio, neobično lijepa, štaviše, spremala se da mu se nasmiješi. No to je, iz nekog neobičnog razloga, samo pogoršalo njegovu zlovolju.

On je, naravno, odmah shvatio da je to nova bolničarka koju su očekivali u bolnici umjesto bolničarke Crockett, nedavno premještene u Ardfilen. Zarežao je:

»Zašto ne gledate preda se? Zar običavate gaziti ljude?«

Njen smiješak, koji je započeo s mnogo prirodne prijaznosti, smjesta nestade. Obrve joj se podigoše, a oči zaiskriše jače.

»Vi ste naletjeli na mene«, naglasila je. »Pokušala sam da vam se uklonim no vi ste uletjeli na vrata i u hodnik kao bik iz tora.«

Finlay se raspali. Bio je vrlo loše raspoložen tog jutra, i znao je to, a to ga je saznanje činilo još neugodnijim.

»Znate li s kim govorite?« zareži.

Lice joj poprimi podrugljiv izraz.

»O, da«, odgovori ona, pretvarajući se da je uplašena. »Vi mora da ste dr Hyslop. Čula sam kako ste ljubazni. Ne bih vas mogla zamijeniti s nekim drugim.«

Lice mu pocrveni od nelagodnosti.

»Nemojte zaboravljati svoj položaj. Vi ste bolničarka u ovoj bolnici, a ja — ja sam vaš pretpostavljeni.«

Iz njenih lijepih, tamnih očiju ponovo vrcnu iskre, no bila je mudrija od njega i znala je prikriti svoju ljutnju. Oborivši trepavice kao da se popustljivo pokorava, primijetila je:

»Da, sir, kad slijedeći put naletite na mene neću reći ni riječi.«

»Do đavola!« prasne Finlay. »Kako se usuđujete sa mnom ovako razgovarati.«

U tom trenutku iziđe iz svoje sobe matrona Clark i dovesla preko hodnika do njih. Bila je oniska, prilično debeia, samouvjerena. Okruglo mesnato lice sad je zračilo neuobičajenom ljubaznošću. Približavajući se, ne sluteći što se maločas zbilo, zaguče Finlayju:

»Dakle već ste se sprijateljili sa setrom Angus, dr Hyslope? Baš mi je drago. Upravo sam pošla da vas upoznam. Vrlo nam je milo što je gospođica Angus s nama. Znae, doktore, nedavno je završila školovanje u Edinburg Royalu, i sad kad se vratila kući pomoći će nam.«

Ma koliko da je bio bijesan otvoreno laskanje u matroninom glasu prema novoj bolničarki zaprepasti Finlayja. Bolničarkama početnica, toga je bio potpuno svjestan, nije se bez posebnih razloga iskazivalo takvo očito priznanje i u tome je bio u pravu, jer dok je stajao bez riječi, matrona nastavi medenim glasom:

»Vi sigurno znate, doktore, da se gospođica Angus posvetila bolničarskom zvanju samo iz ljubavi. Njoj, to — hm — njoj taj posao zapravo nije potreban. Znae, njen otac— dakle, njen otac, pa vi znate sve o Angusovima s Dunhilla, zar ne?«

Kao svi ostali u okolici i Finlay je, naravno, znao za Angusove. Za starog Johna Angusa, vlasnika velikih bojadisaonica u Dunhillu, koji je zapošljavao blizu hiljadu i pet stotina ljudi, opravdano se govorilo da je priličan bogataš.

Finlay se sjećao, da ga je jedino kćer nagovorila da joj dopusti da se izuča za bolničarku. Finlay se svega toga sjetio sada dok je zurio u matronu koja je nastavila:

»I tako, znate, doktore, u tim okolnostima drago nam je i ponosimo se da je setra Angus s nama. Njen otac toliko pomaže ovu bolnicu. Moramo nastojati da joj ovdje bude ugodno. JTe li, Peggy?« I majčinski se osmjehnu mladoj bolničarki.

Finlay osjeti gađenje. Nije opazio — ili nije htio opaziti— kako se u očima sestre Angus načas zaiskrilo neodobravanje zbog tog tako očitog matroninog podilaženja. Umjesto toga izjavi glasno i čvrsto:

»Nije me briga tko je ili što je sestra Angus. Došla je da u ovoj bolnici radi a ne da bude uvrštena u društvenu ljestvicu. Ja ću prema njoj postupati onako kako bude zaslužila.« I, proguravši se mimo zapanjene i pokunjene matrone, Finlay odjuri u odjel.

Nesretan početak, morate priznati, za liječnika i bolničarku jer su se upoznali u tako nepovoljnom svjetlu.

I doista, od tog početka, stvari su se stale pogoršavati. Kad god je Finlay dolazio u dodir sa sestrom Angus, zrak je bio nabijen neprijateljskom napetosti.

Otvoreno govoreći, Finlay je bio odlučio da mladu bolničarku stjera u red. U svakoj je prilici pronalazio njene pogreške, stvame i izmišljene, nastojao je da je uhvati u propustu, postavljao joj zamke i uopće progonio je na svakom koraku. No uza sve svoje napore ustanovio je da mu je Peggy Angus i više nego dorasla.

Kad bi joj zapovijednim tonom nalagao da mu dodaje i nosi ovo i ono po odjelu, podrugljivo trpak ton kojim bi odgovorila »Da, gospodine«, tjerao ga je u bjesnilo.

Najviše ga je ogorčavala njena izvanredna sposobnost u radu i to što je posao doista voljela. Kad je promatrao kako vješto i spretno postupa s bolesnicima i kako se njcna nježna i vitka pojava hitro kreće odjelom, katkad bi se i protiv volje zadivio. No to je energično svladavao. Bio je odlučio da je pokori.

Drugi razlog Finlayjeve zdvojnosti bila je popularnost sestre Angus. Imala je mnogo prijatelja u gradu, neprestano je obnavljala stare veze koje su utmule dok je izbivala iz grada na studijima.

Svi su je pozivali i Peggy je u svoje slobodno vrijeme mnogo izlazila; bila je u prisnim odnosima s najboljim obiteljima u okolici.

Finlay je ljutito sebi tumačio da je sve to zbog položaja i novca njenog oca. I na tu samu pomisao se kostriješio.

Jednom kad se vratila s vikenda provedenog na obiteljskom imanju između Dunhilla i jezera, primijetio je podrugljivo:

»Zašto za stalno ne ostanete kod kuće? Vi se ovdje samo igrate bolničarke.«

Ovog puta iznimno nije bilo drskosti u njenom pogledu:

»Doista?« upitala je.

»Naravno«, odgovori on posprdno. »A vi to znate. Milosrdna lady žrtvuje se za napačeno čovječanstvo! Plemenita poza. Vi niste iskreni. Da bi netko uistinu bio bolničarka, potrebna je hrabrost i prava izdržljivost.«

»Oh«, reče ona mimim glasom, »znači da ja onda ne dolazim u obzir?«

Peggy Angus toliko su zaokupile Finlayjeve riječi da je početkom ljeta prešla na noćnu dužnost. Od tada ju je rijetko viđao; zapravo, danima je uopće nije susretao i sam sebe uvjeravao da mu je neobično laknulo. Premda mu je katkada upravo nedostajao podstrek koji je za njega predstavljala njena uznemimjuća prisutnost, osvježavajuće zadovoljstvo takmičenja njegovog uma i jezika s njenim, uvjeravao je

sebe da mu je sada kad je nestala iz njegovog vidokruga beskrajno bolje i nadao se da će proteći mnogo vremena dok se ponovo ne pojavi i stane ga ponovo uznemirivati.

Finlay nije vjerovao u sudbinu koja mu je pripremila nešto o čemu ni u najdivnijim snovima nije mogao snivati.

Bilo je već ljeto — vmće ljeto zbog čega pećanje nije bilo dobro, te je Finlay mnogo slobodnog vremena provodio na levenfordskom teniskom igralištu. Volio je tenis i premda je u studentskim danima malo igrao, sad se, redovitim igranjem i praksom, prilično uvježbao i postao dosta dobar tenisač.

I tako je, s dosta oduševljenja i optimizma upisao i svoje ime za Nimmov pehar, veliki godišnji tumir. To je bilo natjecanje mješovitih parova a partneri su se izvlačili ceduljicama. Općenito se taj tumir smatrao glavnim teniskim događajem u gradu i čitavoj pokrajini.

U ponedjeljak, tjedan dana pošto se prijavio za tumir, Finlay se, poslije ordiniranja, uputi u klub da vidi kakve je bio sreće u izvlačenju partnera.

Bio je ugodno uzbuđen jer je bio svjestan da mnogo ovisi baš o toj sreći. Već se smrkavalo i većina je članova kluba već otišlo kući.

Ušao je u klupsku zgradu, uputio se prema oglasnoj ploči i stao pregledavati spisak imena na bijelom papiru. Odjednom mu se lice zaprepašteno izduži. Uz njegovo ime bilo je upisano ime Peggy Angus.

Finlay je zurio u to neugodno ime i, prigušivši uzvik upravo se okrenuo da ode kad iz svlačionice iziđe Doggy Lindsay s nekoliko dmkih igrača.

»Čestitam, Finlayju, staro momče!« reče Lindsay na svoj uobičajeni bučan način. »Baš te prati sreća, čovječe.«

»Sreća?«

»Pa naravno! Izvukao si gospođicu Angus!«

Finlay se namršti.

»Nisam znao da ona igra. Nisam ni slutio da je član kluba.«

»Pa naravno da jeste«, zaviče neukrotivi Doggy. »I kako samo dobro igra. Dok je polazila školu, osvojila je juniorski šampionat, znaš.«

»Tako?« odgovori Finlay. »Znači da nešto zna o tenisu.«

»Pa razumije se«, nasmije se Doggy i lupne Finlayja po leđima. »Premda ti Finlayju, stari momče, to neće pomoći. Ja sam izvukao Anne Brown. Mi ćemo

pomesti igralište s vama ostalima. Pobjeda je u našim mkama, Finlayju, nemoj to zaboraviti.«

Neometen Doggyjevim zadirkivanjem samo kimne i što je brže mogao napusti klub zamišljena, još uvijek namrgođena lica.

Pataknut nekom tajnom, unutarnjom silom nije krenuo kući već prema bolnici. Bilo je devet kad je stigao tamo i kako je očekivao, sestra Angus je bila na dužnosti, ispisujući kartone u maloj pokrajnjoj sobi koja je vodila u odjelnu kuhinju.

Ušao je bez riječi i stojeći ruku zaturenih u džepove, promatrao je napoleonskom zlovoljom. Naposljetku reče:

»Pomislio sam da svratim i da vam saopćim dobru vijest. Izvukli su nas zajedno za Nimmov trofej.«

Ako se nadao da će je zbuniti, onda se prevario. Okrenuvši se na stolici, mimo ga je pogledala.

»To je sjajno«, reče pođsmješljivo. »Nije moglo biti bolje.«

On zagunđa.

»Nisam znao da razlikujete jedan kraj teniskog reketa od dmogog.«

»O, da«, odgovori ona slatko. »Mislim da upravo nekako uspijevam uočiti razliku.«

»Bili ste šampion jtmiorke, zar ne?« podrugljivo će on. »Čudo od djeteta, pretpostavljam?«

»Tačno«, odgovori ona i podrugljivo se nasmiješi. »Počela sam igrati prije no što su mi izrasli svi zubi.«

Morao se ujesti za usne da savlada smijeh. Njena je vedra narav bila zarazna. A uz to bila je lijepa kao slika.

Odjednom Finlayja obuze val topline u gmdima. Zar mu je doista Peggy Angus bila mrska? Neočekivano su ga njena ljupkost i šarm osvojili na juriš. Zbunio se i promrmljao:

»Eh, pa bolje vam je da ovog puta doista zaigrate ozbiljno. Morat ćete u to uložiti energije i pravog duha. Očekujem da ćete vježbati i to marljivo. Čujete me? Srdačnost je ta koja pobjeđuje u svakoj igri i ako je ima u vama hoću da je bar jednom iskažete.«

Ne dajući joj vremena da odgovori kimnuo je nespretno, okrenuo se na peti i napustio bolnicu.

Nije više vidio Peggy Angus sve do dana kad se odigravala prva runda. Izgleda da ne sanio da se nije posvetila ozbiljnom treningu već da sve to vrijeme nije došla ni blizu igralištu. To nepoštivanje njegovih uputa uzrokovalo je da je Finlayjevo divljenje njenoj hrabosti poraslo.

S čudnom slutnjom uputio se u klub i stigao tačno u pet i trideset.

Početak meča bio je zakazan za šest sati, budući je to odgovaralo svima. Unatoč Doggyjevim uvjerenjima Finlay nije očekivao da će se sestra Angus pokazati kao poznavalac tenisa. No kad bi i malo bila dobar igrač, morali bi pobijediti u toj rundi, jer su im protivnici bili Tom Douglas i May Scott, a ni jedno od njih nije bio dobar igrač.

Douglas i gospođica Scott već su bili na igralištu a tačno u pet minuta do šest stiže i gospođica Angus, već odjevena za igru, ljepša no ikada i vrlo spretna i uredna u lijepom bijelom dresu i bijelim cipelama. Nosila je pod rukom dva reketa.

Opazivši je, Finlay se uzbudi. Sad je shvatio koliko se zapravo radovao što će igrati s njom, i to ga saznanje iz nepoznatih razloga razljuti. Dočekao ju je osomo.

»Kasnite kao obično!«

Dobacila mu je kratak pogled u kom nije bilo ni podmljivosti ni drskosti.

»Sigurno još nije šest sati«, odgovori mimo i odvrati pogled.

Kao da ju je ova posljednja gmbost naposljetku pokorila jer u njenom glasu nije bilo peckanja, ni podrugljivosti u izrazu lica.

Sad je bio red na Finlayju da trijumfira jer se bio zakleo da će Peggy stjerati u red. No umjesto toga preklinjao je neotesanu drskost. Poželio je više no ikad da povuče sve što je rekao protiv nje.

Igra je počela. I tada je Peggy ponovo pokazala kakvog je kova. Premda joj je očito nedostajao trening, od trenutka kad se čistim udarcem njen reket prvi put susreo s loptom, postalo je jasno da je vješt igrač. U stvari Finlay je uvidio da ona bez sumnje o igri zna mnogo više od njega.

Servirala je oštro, dodavala čisto i igrala s izvanrednom energijom. Udarala je tačno i spretno i nakon prvih nekoliko grešaka, prije no što se ugrijala, odigrala je doista briljantnu igru. Douglas i gospođica Scott bili su hametice potučeni.

Prvi set osvojili su Finlay i gospođica Angus sa šest — jedan, u drugom protivnici nisu imali ni jedan bod i izgubiše meč.

Douglas i gospođica Scott primiše poraz vrlo sportski i sa smiješkom se preko mreže mkovaše s pobjednicima.

»Nitko se ne bi mogao oprijeti takvoj igri«, nasmije se Douglas navlačeći džemper. »To je bila sjajna lekcija!«

Finlay kimne. Otpratio je svoju partnericu s igrališta s osjećajem iskrenog ponosa. Bilo mu je drago što su pobijedili i bio je oduševljen sjajnom igrom sestre Angus.

Čitavom svojom prirođenom plemenitošću priznao je nadmoć kao igračici i uživao u njenoj sjajnoj igri. Osjećao je da je sad zauvijek vrijeme da ispravi pogrešku. I kad su došli do paviljona naglo se okrenu k njoj:

»Sestro Angus igrali ste divno, mnogo bolje od mene. Morat ćete i meni dati poduku prije naše slijedeće runde.«

Ali, jao, premda je Finlayjeva namjera bila dobra, ishod je bio loš, jer je Peggy, obzirom na njegovo dotadašnje ponašanje prema njoj, pogrešno shvatila priznanje, protumačivši ga kao najokrutniju porugu.

Pocrvenjela je do korijena kose i pogledala ga stisnutih usnica neobično povrijeđena. Zatim reče:

»Moram prekinuti veze s vama i učinit ću to. Ali nemojte misliti da će stvari biti jednostavnije ako me ostavite samu!«

Istog trenutka shvatio je da ga je pogrešno razumjela. Zatečen, pokušao je popraviti stvar, no još prije nego je uspio odgovoriti, otišla je.

Nije je vidio sve do slijedećeg meča a onda je njeno držanje rezervirano i hladno, onemogućavalo svako objašnjenje.

U napetoj šutnji odigrali su meč koji su dobili s još boljim rezultatom.

Sada se već zanimanje gledalaca, koji nisu ni slutili kakva među njima postoji napetost, usredotočilo na Finlayja i sestru Angus, zbog njihove odlične igre, i stiže na igralište priličan broj ljudi da bude svjedok njihovom četvrtom meču. Nakon mnogih čestitki, svi su bili mišljenja da su njihove šanse da dospiju u finale — odlične.

Zapravo su Finlay i sestra Angus predstavljali sjajnu kombinaciju, jer se njegovoj urođenoj žestini suprotstavljala preciznost njene igre.

Igrala je uravnoteženo i sjajno, a istovremeno je, činilo se smirivala Finlayja i nekako ga podsticala da izbori sjajne rezultate. šteta je, primjećivali su svi, što taj lijepi mladi par neće osvojiti trofej.

Naravno, u Doggy Lindsayju, klupskom šampionu i gospođici Brown pokrajinskoj pobjednici u natjecanju za žene tri godine za redom, susrest će se s nepobjedivim parom.

Došla je peta runda, pa šesta, zatim četvrtfinale i naposljetku polufinale. Finlay i njegova partnerica prošli su kroz sve to službeno, ne progovorivši više od riječi, dvije. Finlay je odlučio da razgovor odgodi dok ne prođe posljednja runda i pehar ne bude osvojen.

Sve je više želio da pobijede, ne zbog sebe već zbog Peggy. Govorio je sebi da će, kad završi turnir i pobijede Doggyja i gospođicu Brown moći popraviti odnose među njima.

Naposljetku je osvanuo i dan finala, lijep jasan sunčani dan kolovoza. Taj događaj u gradu uvijek izazivao zanimanje i uzbuđenje.

Čak je i Cameron tog jutra za doručkom šaljivo primijetio:

»Čini se da se aktivno družite sa sestrom Angus. E, pa lijepo, lijepo, ona je sjajna djevojka. Nisam iznenađen da vas je zamijetila.«

Finlay je divlje zabadao u marmeladu.

»Tu ste u krivu«, reče. »Prilično sam siguran da mrzi i da me vidi.«

»Oho!« reče Cameron suho. »U tom slučaju zaslužujete oboje da vas mimo poraze.«

No Finlay nije namjeravao dopustiti da ga pobijede. Poslije lakog mčka stigao je rano u klub i navrijeme se presvukao za veliki susret zakazan za tri sata.

Na igralištu se okupila gomila od nekoliko stotina ljudi, članova kluba i njihovih prijatelja, a dio publike sjedio je na privremenoj tribini koja je, svake godine bila podignuta za finale.

Doggy i gospođica Brown, puni pouzdanja i bodri, već su bili prisutni i u pratnji nekih klupskih funkcionera srdačno su brbljali na verandi.

»Gdje ti je partnerica, Finlayju?« dobaci Doggy bučno. »Nije još stigla.«

»Stići će«, reče Finlay brzo.

»Možda će te napokon ostaviti na cjedilu?« nastavi Doggy, cereći se.

»Nije ona od onih koji bilo koga ostavljaju na cjedilu«, odgovori Finlay iznenada ozlovoljen.

No kad su otkucala tri sata, a Peggy još ni traga, šapat projuri publikom, krene šapat i proširi se glasina da sestra

Agnus neće igrati. Finlayjem ovlada zaprepaštenje pomiješano grižnjom savjesti.

Možda doista neće doći. Možda ga toliko mrzi da ne želi nastaviti u finalnom meču.

Obuze ga iznenada klonulost, ali istog časa začuše se u gomili, koja se okupila uz vrata, uzvici i sestra Agnus se pojavi.

Izgedala je nekako neobično jer joj je lice bilo jako blijedo i napeto. Činilo se da se žurila; u najmanju ruku Finlay je njenu iscrpljenost tako protumačio ali nije preostalo vremena da o tom mozga jer je smjesta krenula na igralište.

Zajedno s Doggyjem i miss Brown pođoše u jasnom suncu do sredine igrališta i gledaoci pozdraviše njihov dolazak uzvicima. Zatim se počеше ugrijavati spremajući se da zaigraju. No kad je Peggy dobacio loptu, opazi da na desnoj ruci nosi rukavicu. Začudoeno se zagledao u nju.

»S ovim nećete moći igrati«, reče. »što je ne skinete?«

Ona niječno potrese glavom, obliznuvši lagano usnice.

»Nažuljala sam ruku«, odgovorila je nekako nesigumo. »Oh, nije to ništa. Vjerojatno od toga što sam toliko igrala. Nadam se da me neće omesti u igri.«

Njen odgovor mu nije mnogo objasnio ali prije nego što je stigao postaviti i drugo pitanje, Doggy ga opomenu i igra započe.

Finlay je odmah uočio da će to biti brza i žestoka igra. Kako su protivnici dobili u ždrijebu, servis je bio njihov i Doggy nemilosrdno udari. Servis mu je bila jaka strana i njime je lako osvojio prvu igru.

Finlay stegne vilice i sabere se. Opazio je da Peggy ne igra ni izdaleka tako dobro kao do sada i učini mu se da je Peggy klonula po pritiskom uzbuđenja zbog meča.

Kad je dobio svoj servis, a gospođica Brown svoj, Peggy je slabo servirala i izgubila servis čime se rezultat popeo na tri jedan u korist Doggyja i gospođice Brown.

U slijedećoj igri Doggy je ponovo servirao i dobio sjajan servis povećavši rezultat na četiri — jedan. A kad je Finlay previše revno servirao, pogriješio i izgubio svoj servis, povećavši gubitak na pet V- jedan, u gledalištu se začu žagor koji je postao glasnjiji kad je gospođica Brown spretnim servisom osvojila prvi set sa šest — jedan.

Bit će to, dakle, tačno kako se predviđalo: laka pobjeda za Doggyja i gospođicu Brown.

Gomila, dobro raspoložena prema Finlayju i Peggy, stala se miriti s njihovim porazom.

Prije početka seta Finlay dobaci Peggy s prizvukom od-lučnosti u glasu:

»Moramo se sabrati, partneru. Hajde, sad! Moramo pobijediti.«

Premda ju je time mislio osokoliti, iz nepoznatih razloga Peggy još jače problijedi.

Činilo se da su riječi djelovale, jer se, stisnuvši zube i igrajući grozničavo, svom snagom bacila na igru. Odsutna za sve drugo udarala je, vraćala i servirala i svaki pojedinu od njenih zdvojnih izvedenih udaraca čudesno je pogađao.

Iz gledališta orio se usklik za usklikom.

Podstaknut takvim obratom Finlay također zaigra dobro. Završio je posljednju igru sa četiri servisa ispucana poput topovskih tanadi i osvojio drugi set sa šest — tri.

Rezultat 1 : 1. Preostajao je još posljednji set. Uzbuđenju među gledaocima nije bilo kraja. Ipak će to biti meč i to dosta velik!

Zahvaćena uzbuđenjem jimačkog otpora, gomila zadrži dah i usredotoči pažnju na posljednji, odlučujući set.

Brišući znoj s lica Finlay se povuče do linije čekajući Doggyjev servis. U kratkoj pauzi nije s Peggy izmijenio ni jednu riječ.

Podsvjesno je osjećao u njenoj igri nešto neobično. Premda je u drugom setu igrala sjajno, kad god je udarila loptu činilo se da to radi svjesnim naporom volje i mogao bi se zakleti da je, nakon jednog naročitog udarca, njeno lice zadrhtalo od boli.

No Finlay nije imao vremena da razmisli o tome. Raskoračivši, izravna svoj reket i dočeka Doggyjevu prvu loptu.

Lijep servis i lijep uzvrat; no imatoč tome Doggy osvoji prvi servis. Neometan time Finlay odmah zatim osvoji svoj. Zatim je brzo gospođica Brown dobila svoj servis i Peggy idući. Da, svi.

Ushit u gledalištu. I zatim niz usklika na kraju svake igre koju je naizmjenice dobivao svaki igrač dok rezultat nije bio pet za svaku stranu. Bilo je jasno kao dan da će pobjednik biti onaj koji razbije servis.

Uzbuđenje je sve više i više raslo. Svaki udarac izazvao je usklik, svaka brza izmjena lopta provalu dugog pljeska. Finlay je osjećao brzo bubnjanje bila. želio je svim srcem pobijediti, osvojiti pehar s Peggy Angus. Kad bi im uspjelo da taj meč i podijele, trijumf pobjede bi simbolizirao sve njegove osjećaje prema njoj.

Još jedan uzvik u gomili. Rezultat je sad bio sedam za svakoga i Peggy je bila na redu da servira.

Naporna borba djelovala je na nju i činilo se da je gotovo potpuno iscrpljena. Iznad njene gomje usne nanizale su se kapljice znoja, a kad je stisnula reket, Finlay opazi da joj je tijelo na tren zadrhtalo.

Pogledao ju je sa sumnjom dok je servirala — pogreška iznova, dvostruka greška. Slijedeći njen servis nije imao one uobičajene snage ni onaj nakon njega. Brže no što se moglo pratiti, Peggy je izgubila servis.

Gledaoci zažagore. Rezultat je sad bio osam — sedam i na redu je bio Doggy, gotovo siguran da će dobiti servis, činilo se, da se konačno bliži kraj.

»Je li vam dobro?« upita Finlay zabrinuto svoju partnericu. Ali ona ne odgovori.

Duboka tišina dok je Doggy servirao. Finlay, osjećajući da je položaj beznađan odbije aut. Petnaest — ništa.

Doggy servira Peggy koja, stisnutih zuba, energičnim udarcem osvoji bod u krajnjem uglu igrališta. Petnaest oba.

Doggy servira Finlayu koji loše odbije u mrežu. Trideset — petnaest.

Doggy servira Peggy koja ponovo osvoji bod sasvim uz liniju, i ponovo izravna bodove, zasluživši glasno i dugo klicanje iz gledališta. Trideset oba.

Finlay se premjesti, Doggy servira Finlayju koji, potaknut hrabrošću svoje partnerice, oštro vrati Doggvju, koji slabim bakhendom vrati Peggy i omogući joj da pritrči i sigurno odbije loptu osvojivši bod.

Rezultat je sad bio trideset — četrdeset.

Doggy, po prvi put zabrinuta lica, servira Peggy. Pogrešno. Ponovi servis. Bio je dobar i Peggy, igrajući s najvećom odlučnošću, kratkim udarcem prebaci loptu preko mreže što gospođica Brown nije mogla vratiti.

Gledalištem zaori gotovo histeričan pljesak. Zahvaljujući Peggynoj briljantnoj igri rezultat je izravnian i sad je iznosio osam oba.

Zavlada napetost. Finlay servira i dobi svoj servis. Devet — osam u korist Finlayja i gospođice Angus.

Sad je gospođica Brown servirala Finlayju, koji uzvrati loptu i osvoji poen. Ništa — petnaest. Zatim servira Peggy koja briljantno uzvrati i osvoji bod.

Gospođica Brown, veoma zabrinuta izgleda, servira Finlayju i u izmjeni udaraca Peggy osvoji bod. Rezultat je bio četrdeset — ništa. Sad se radilo o setu i meču.

Mrtva tišina spustila se nad igralište dok je gospođica Brown servirala Peggy. Prvi je servis bio pogrešan. Drugi tačan. Peggy čvrsto dočeka loptu i strahovito snagom je pošalje do samog ruba linije, između Doggyja i gospođice Brown.

Bio je to divan udarac, osvojila je igru, set i meč.

Klicanje nije prestajalo. Bio je to uzbudljiv susret, sjajna borba i veličanstven finiš.

Buka je bila strašna dok su Doggy i gospođica Brown potrčeli da čestitaju pobjednicima. No odjednom se opća razdraganost izmijeni u zgranuti poklik. Kad se Finlay okrenuo da radosno uzme Peggy za ruku, ona se bez glasa sruši na zemlju. Finlay potrči prema njoj.

»Zaboga!« poviče Doggy. »Onesvijestila se.«

»Popijte malo vode«, reče Finlay nadvivši se nad nju i pridržavajući joj glavu.

Donijeli su čašu vode i on je primakne njenim usnicama. Za nekoliko sekundi otvorila je oči.

»Dobro mi je«, reče slabim glasom; zatim kao da je shvatila da je to on pridržava, doda: »Pustite me da ustanem.«

»Uzbuđenje vam je naškodilo«, promrmlja on. »Niste trebali igrati ako vam nije bilo dobro.«

Ona ga bezizražajno, hladno pogleda, i glasom koji je samo on mogao čuti, reče:

»Divno biste mišljenje imali o meni da nisam igrala! Još i bolje no što već imate!«

Zatim se silom pridigla na noge i uz pomoć gospođice Brown i nekih drugih uputila se u klupsku zgradu.

Finlay je zastao na trenutak, sam, poražen njenim gorkim riječima. Zatim se brzo presvuče i napusti igralište.

Trebalo je da bude oduševljen što je pobijedio, uzbuđen trijumfom, a umjesto toga pekao ga je čudan stid. Pokušavao je da otjera čitavu stvar iz pameti. Bez uspjeha. Slika njenog blijedog otegnutog lica ga je progonila.

Utučen krene preko općinskog travnjaka prema kući Arden. Kad je ušao u park Street, ugleda iznenada kako niz ulicu žuri uzbuđen lik, očito u pravcu igrališta. Bila je to matrona Clark i kad ga je dostigla zausti bez uvoda:

»Jeste li vidjeli sestru Angus? Ostavila sam je u krevetu u bolnici, a ona je nestala, otišla.«

Gledao je njeno zacrvenjeno, zabrinuto lice potpuno smeten.

»A zašto ne bi?« upita. »Trebalo je da poslije podne igra sa mnom u teniskom meču. Eno je sada tamo.«

»Oh, dr Hyslope«, zajeca matrona, »kako je mogla? A tako sam je molila i zaklinjala da ne ide.«

»Što to govorite?« poviče Finlay.

»Zar ne znate? Zar vam nije rekla? Kad je sinoć bila u službi, bolesnik u krevetu broj petnaest oborio je bocu čiste karbolne kiseline. Prelila se sestri Angus po ruci i izazvala je jake opekline. Zar ne shvaćate? Ta danas ujutro jedva je prihvatila šalicu. I kad pomislim da je otišla da igra tenis ...« I potpuno srvana brigom, matrona pojuri u pravcu teniskog igrališta.

Finlay je užasnuta lica okrenuvši se za njom gledao kako se udaljava. Dakle, to je bilo. Zato se Peggy onesvijestila. Sad je shvatio čemu rukavica, sjetio se kako je u posljednjoj uzbudljivoj borbi zadržala svaki put kad je reketom dočekala loptu. »Ništa nije, samo mjehurići«, rekla je.

Tvrdoglavo je odbila da mu se povjeri zbog njegovog držanja prema njoj u početku, zbog toga što je posumnjao u njenu odvažnost. Odigrala je meč s jako opečenom rukom, rukom koja je jedva bila sposobna da drži reket.

Nije dvojio da ga prezire i da je naumila tako ga poniziti. Zaječao je glasno na samu tu pomisao. I, odjednom, kao da se u njegovom srcu oslobodio snažan val.

Htio se okrenuti, potrčati za matronom prema teniskom klubu, ispričati se Peggy Angus, kleknuti na koljena i reći joj koliko mu je žao, zamoliti je ponizno za oprostjenje. No nije. Kako bi mogao? Ne bi ga sad ni saslušala. Umjesto toga se okrene i polagano otumara do kuće, nastojeći se utješiti mislju da će je ponovo vidjeti, da će, možda, ako se ukaže prilika, moći sve popraviti.

A u svemu tome bilo je nedokučivog i slatkog — gorkog saznanja.

Saznao je naposljetku kakvi su njegovi osjećaji, kakvi su bili od samog početka i kakvi će uvijek biti — prema Peggy Angus.

POZNATO KAO UPALA

Poslije završenog tumira za Nimmov pehar, o kome ste čitali ranije u ovoj kronici, život je za Finlayja postao gorak. Bio je čudno zamišljen, slabo jeo, spavao još gore i općenito svime dokazivao da se radi o čovjeku kojeg muči dubok neizlječiv osjećaj.

Peggy Angus se poslije kratkog boravka kod kuće u Dunhillu, dok joj rana na mci nije zacijeljala, vratila u bolnicu, tiha i sposobna, sad ponovo na dnevnoj dužnosti.

Finlay i mlada bolničarka nisu izmijenili ništa do nekoliko kratkih riječi u vezi s radom u odjelu.

A ipak, Finlay bi bio dao sve što je posjedovao da je mogao ukloniti hladnoću i nesporazum koji su se ispriječili među njima i, činilo se, zauvijek ih razdvojili. Znao je napokon duboko u srcu da voli Peggy Angus, i smrtno ga je žalostilo što je osjećao, da ona nikad neće mariti za njega.

Kao da želi izbjeći svojoj turobnosti, zdvojno se posvetio radu a posebno studijama.

Želja za znanjem bila je uvijek jaka Finlayjeva crta i premda ju je katkada sputavala njegova prezaposlenost, uvijek ga je poticala da ide u korak sa svojim zvanjem. To nije bilo lako jer ga je praksa toliko okupirala da mu je ostalo malo vremena za čitanje.

Tmadio se da ostane u dodiru sa suvremenim istraživanjem u medicini i kimrgiji. A sad je više no ikada tražio slabu utjehu, goreći do kasno u noć svjetiljku, u novim rezultatima svog zvanja. Kako će se uskoro vidjeti to nije ostalo beskorisno.

Kad bi drama do koje je došlo bila napisana, morala bi biti izvedena na pozornici u velikom stilu. Ali je to bila ipak stvarnost i povezana je sa siromašnom obitelji Pulaski, a posebno malog dječaka koji se zvao Paul.

Pulaski su bili Litvanci. Kao mnogi drugi njihovi zemljaci došli su da rade u rudnicima Lanarkshirea. Kad je izbila kriza u industriji, preselili su u Levenford. Ocu je pošlo za rukom da na jednom od brodogradilišta dobije posao kao običan radnik.

Živjeli su u oskudnim prilikama u Vennelu, s hrpom djece, među njima je bio i osmogodišnji Paul, koji je većinu vremena provodio igrajući se na pločniku te prljave četvrti.

Kad je Paul obolio, povraćajući i tužeći se na jaku bol u trbuhu, nitko nije obraćao pažnju na to.

Gospođa Pulaski, svakako, nije mnogo razmišljala o liječnicima jer je to bila skupa raskoš koja je daleko prelazila sredstva njenog skromnog kućanstva. Ali kako je Paulu dana neka tamna tekućina i on položen u postelju nije pokazivao znakove poboljšanja, dogovorila se s mužem da Finlay pregleda bolesnika i on je slijedećeg jutra stigao.

Zatekao je mališana u krevetu s obloženim, suhim jezikom, zajapurenih obraza, visoke temperature, jakih bolova i osjetljivosti iznad pregiba na desnoj strani trbuha. Povraćanje je prestalo, no umjesto da mu to donese olakšanje, činilo se da to samo pogoršava bolest.

»Ne znam što je uzelo da mu je naškodilo!« uzvikne gospođa Pulaski slomljeno, uperivši pažljivo svoje sme tuđinske oči u Finlayja. »A možda je to prehlada trbuha — upala, možda, doktore?«

Kad je čuo tu poznatu riječ, Finlay ne odgovori. Upala! — prikladna kategorija u koju su strpali sve vrste neodređenih i nepoznatih bolesti.

Nastavio je s pretragom uvjeren da slučaj pred njim nije obična prehlada ili poremećaj. Nešto mu je u znacima i simptomima u dječakovu držanju, bilo sumnjivo i podsjetilo ga na izvjesno oboljenje o kojem je nedavno čitao.

Međutim, ne reče ništa. Ustajući s mba postelje prepíše jednostavan lijek i tekuću dijetu te nagovijesti majci da će se vratiti s drom Cameronom.

U podne je raspravio s Cameronom glavne tačke ovog slučaja, ne krijući da bolest smatra ozbiljnom i oko dva sata oba liječnika odoše niz ulicu u otrcanu kuću u Vennelu.

Cameron pogleda Paula, kojem je, kako se činilo, bilo gore. Boli su bile jače i nije mogao, kako saopći njegova majka, zadržati ni gutljaj vode koju mu je dala.

Kasnije, kad su prešli u malu kuhinju da se posavjetuju, Cameron reče, šetajući u dvoumici goredolje.

»Loše je, mališanu, to je tačno«, odsiječe. »Meni to izgleda kao upala crijeva. Što vi mislite?«

»Ja mislim da je apendicitis.«

Kad je začuo tu neobičnu novu riječ koja je od početka ovog stoljeća izazvala otvoreni rat među stručnjacima, Cameron trgne glavom kao preplašen konj.

»To!?« reče kratko.

Finlay polagano kimne i prije no što se stari liječnik stigao uplesti stane brzo objašnjavati.

»Čitao sam Englemenovu raspravu i Mitchellov izvještaj o njegovim slučajevima. Ovaj ovdje dječak ima sve tipične simptome. Nije to samo upala. Zakleo bih se da je ta nova stvar o kojoj raspravljaju u Londonu, Parizu i Beču. Apendicitis! O znam, zvuči vam neozbiljno i pomodarski, ali ja sam čvrsto uvjeren da je to takav slučaj.«

Cameron mirno promotri Finlayja.

»Ne mislim da je neozbiljno«, reče polagano. »I kako nisam upoznat s tom bolešću, i zato što sam možda malo staromodan i ne idem u korak s vremenom, ne mislim da treba nijekati da ona postoji.«

Zavlada šutnja. Dimut plemenitim Cameronovim stavom Finlay ne progovori i naposljetku stariji liječnik nastavi:

»Razgovor nam neće mnogo pomoći. Recimo da ste u pravu, što predlažete?«

Finlay stane gorljivo objašnjavati.

»Pa znate kastorovo ulje i oblozi od lanenog sjemena neće nam tu pomoći. Preostaje samo jedna stvar. Operacija!«

Ponovo muk. Cameron zamišljeno pogladi bradu.

»Možda ste vi u pravu«, reče polagano. »Ali to je ozbiljan korak, čovječe, vrlo ozbiljan korak. Ne bih htio da to poduzmete na svoju vlastitu odgovornost. Ne! Pretpostavimo da se dječaku štogod desi? Tako mi svega zaklet će se da ga je ubila operacija. Morat ćete zatražiti još nečije mišljenje. Ja vam tu ne mogu pomoći premda sam dušom i tijelom uz vas.«

Ušutio je . »Kako bi bilo da pozovete Reida i vidite šta će on reći?«

Finlay obori pogled. Premda je znao da je Cameronov .iivjct mudar, njemu se nije učinio sretnim. Bio je u prisnom prijateljstvu s drom Reidom, mladim čovjekom poput njega samog, s dosta vclikom praksom u Newtownu, dinamičnog nastupa koji je bio prilično srdačan, premda ponekad malo podrugljiv. ipak Finlay nije bio sklon uplitanju sa strne. Bio je individualist. No, ocijenio je mudrost Cameronova savjeta i napokon digne glavu.

Dobro« reče. »Pozvat ću Reida smjesta ...«

Pozvao je Reida bez oklijevanja i dok je Cameron pošao sam u posijepodneveni obilazak pacijenata, dva mlada liječnika krenuše na konzultaciju u kuću Pulaskijevih.

Reid, duboko polaskan Finlayjevim pozivom, potvrdi da dobro poznaje Mitchellov nedavni rad i na nedvojben način dade na znanje da je za njega nova bolest poznata kao apendicitis — otvorena knjiga.

»Proučio sam izvještaj bolnice John Hopkins još prošlog mjeseca«, doda. »Vidjeli ste ih, pretpostavljam?«

»Ne«, odgovori Finlay ozbiljno. »No vidio sam ovaj slučaj.«

Reid za sada ne reče više ništa već nastavi temeljito pregledavati dječaka. Kad je završio, pođe za Finlayjem u susjednu prostoriju, pripali cigaretu i, raskoračivši, otpuhnu dugi oblak dima prema stropu. Činilo se da je udubljen u inisli, no naposljetku s izvjesnim ustručavanjem reče:

»Iskreno, Hyslope, ne mogu se složiti s vašom dijagnozom. Kao što sam vam rekao ja sam u toku čitave stvari. U potpunosti. Ali to nije to. Ja u tome ne vidim

drugo nego običnu upalu. Dječak je prestao povraćati, temperatura mu je pala, njegova majka kaže da se više toliko ne tuži na boli.«

Reid mahne cigaretom. »Zao mi je, Hyslope, što se ne slažem s vama, ali uvjeren sam da nemate pravo. Tu nema apendicitisa. U ovim okolnostima ne bih mogao učestvovati u savjetu da se operira. čekati i vidjeti, momče, to je u ovom slučaju najbolji savjet — znalačka neaktivnost.«

I kimnuvši prijazno i kratko Reid ode.

No Finlay ne napusti kuću. Nekako nije mogao. Vratio se, nimalo uvjeren Reidovim riječima, u malu spavaonicu gdje je ležao Paul, i zagledao se u dječakov pasivni lik.

Posve je tačno, to što je Reid rekao; povraćanje je prestalo i boli popustile, ali to u Finlayjevim očima nije značilo poboljšanje već naglo pogoršanje pacijentovog stanja.

Uze Paulovu ruku.

»Da li te još boli?« upita.

»Ne više tako jako. Ali čudno se osjećam. Nekako je mračno u sobi.«

Finlay se ugrize za usne. Bilo, koje je divlje udaralo pod njegovim prstima i pad temperature, bili su zlokoban znak. Stajao je tu, u toj siromašnoj prljavoj kući, nasuprot onom strašnom liku — mračnom anđelu smrti. Mora nešto poduzeti — mora. Cameron mu nije mogao pomoći, Reid ga je izdao; odluka je u potpunosti ležala na njemu.

Punih pet minuta Finlay je stajao nepomično, zureći dolje na usku razbacanu postelju. Zatim se iznenada njegovo zamišljeno lice rasvijetli.

Tako je! Zašto se nije toga ranije sjetio. Nazvat će izvjesnog profesora u Glasgotvu. Profesor ga je poznavao, sjećao ga se kao bolničkog kirurga, i bez sumnje će iz svoje poznate dobrote dojuriti ovamo i pogledati ovaj slučaj. Profesor je ponekad znao zahtijevati honorar od stotinu gvineja i specijalni vlak da dođe do svojih bogatih pacijenata; no u drugim prilikama bi došao bilo čime i badave, iz samilosti.

To je bila takva prilika i Finlay je bio siguran u svog čovjeka.

Okrenuvši se, pređe u drugu sobu gdje je stajala gospođa Pulaski okružena hrpom djece koja su se držala njenih sukanja. Sa što manje riječi objasnio joj da Paul mora smjesta u bolnicu.

»Bolnicu!« ponovi ustrašena žena. »Sveta Bogorodice! Zar je tako bolestan, doktore?«

»Da«, reče Finlay, »i bit će mu gore ako brzo nešto ne poduzmemo.«

Sjedavši za stol uze svoj blok za recepte i brzo napiše matroni Clark u bolnici da pošalje ambulantna kola po Paula i pripreme sve za operaciju koju će izvršiti profesor kad navečer stigne.

Zatim, utješivši rasplakanu majku što je bolje mogao, požuri natrag kući, gdje, bez odlaganja, nazove Glasgow i zatraži da ga spoje s profesorovom kućom.

Ali dobije okrutan udarac. Profesor je dva dana ranije olputovao na četmaestodnevni odmor na jug Engleske.

Potpuno zatečen Finlay spusti slušalicu i zakopa glavu u dlanove.

Ni jednog drugog kirurga nije poznao tako dobro da bi ga mogao zamoliti da doputuje u Levenford i besplatno izvrši operaciju. Uhvaćen u dilemi, koju je sam stvorio, osjećao se u stupici i bespomoćan.

Vrijeme nije stajalo i on nije mogao sebi dozvoliti da izgubi ma i jedan dragocjeni trenutak. Premda nije znao što da poduzme, bio je svjestan da nešto mora poduzeti — i to smjesta.

Sabravši se iziđe iz kuće i brzim se koracima preko općinskog parka uputi do bolnice. Ušao je i ravno krenuo u sobu matrone, no nje nije bilo te pođe u odjel.

U bolničkoj sobi stajala je uz čistu bijelu postelju, u kojoj je sad ležao Paul, sestra Angus i kad je Finlay ušao digne pogled i pogleda ga u oči, ne na svoj uobičajen bezlični način već neobično napregnuto.

»Vrlo mu je loše«, reče tiho. »Temperatura ispod normale, a bilo se jedva razaznaje. Cini se da tone u komu.«

Bacivši pogled na postelju Finlay uvidi da je ona u pravu. Promrmlja:

»To su slabi izgledi, bojim se«, zasta no onda izlaze: »Profesor ne može doći. Ne mogu nikoga pribaviti da se s tim uhvati u koštac. Morat ćemo učiniti sve što možemo bez operacije.«

Nije je pogledao već je instinktivno očekivao neki hladan odgovor. Znao je da ga sad sigurno mrzi više no ikad. Ali na njegovo čuđenje nije progovorila. Podigla je glavu i zatekao je kako ga čvrsto promatra toplim pogledom.

»Želite reći da nema nikoga tko bi obavio tu operaciju? A svjesni ste da se mora izvršiti!«

Nijemo je kimnuo svjestan njene prisutnosti i njenog uznemirajućeg odmjeravanja. Dugo je vladala šutnja a onda ona reče, polagano i razgovijetno:

»Zašto je vi ne izvršite?«

Zurio je u nju preneražen tim prijedlogom, a istovremeno neobično uzbuđen njime. I, iznenada ga njeno sabrano lice nadahne. Nikad nije ni sanjao da sam poduzme takvu operaciju jer, premda je iz literature poznavao njenu tehniku, smatrao je da daleko nadmašuje njegovo znanje.

On je, naravno, vršio manje operacije, ali veću trbušnu operaciju smatrao je uvijek teškom, opasnom i nedovoljno poznatom, nešto što je izvan njegove moći. No sad je taj iznenadni prijedlog iznesen tako neočekivano, produbio smisao.

Shvatio je da je to jedino što preostaje, da mora pokušati.

U tom trenutku priđe im matrona.

»Operaciona sala je spremna«, objavi revno. »Možemo početi kad god profesor stigne.«

Finlay joj se obrati odlučno.

»On neće doći«, izjavi. »Ali unatoč tome počinjemo smjesta. Ja ću operirati.«

»Vi!« zine matrona.

»Tačno«, reče Finlay kratko.

»Ali, dr Hyslope —« usprotivi se ona.

Finlay nije čekao. Prije no što je zaprepaštena žena uspjela još nešto reći otišao je iz odjela u mali ured gdje je, dignuvši ponovo slušalicu, nazvao Reidov stan.

Bilo bi za njega daleko lakše da je zamolio Camerona da mu bude anestetičar, ali sad nije htio ići lakšim putem. Htio je da Reid bude prisutan jer se nije složio s dijagnozom, da sve vidi, da bude svjedok dobrog ili zlog ishoda.

Tričtvrt sata kasnije Finlay je stajao u operacionoj dvorani spreman da počne. Unutra je bilo vruće. Sunce je upiralo u prizemne prozore a mali pami sterilizator kuhao je i šištao ispunivši prostoriju vrućom parom.

Tačno u sredini sobe stajao je operacioni stol, a na njemu, dišući isprekidano pod anestetikom, Paul.

Na čelu stola, vrlo uznemiren i protiv volje, sjedio je dr Reid. Jasno je rekao da je došao samo da da anestetik i da ne želi snositi odgovornost u čitavoj stvari.

Kraj podnoška s instrumentima stajala je sestra Angus — mirna, neprobojna držanja — dok je kraj metalnog cilindra s kisikom, kao da je smatrala da će ga uskoro morati upotrijebiti, stražarila matrona Clark.

Naposljetku dođe čas. Finlay se nagne nad stol i pruži mku za skalpelom.

Usredotočio se na onu obnaženu četvorinu Paulova tijela okruženu bijelim ručnicima i obojenu jasnožuto jodom. Unutar te četvorinc odigrat će se sve.

Nastojao se, u vrućoj sobi, kroz maglu uzburkanih osjećaja sjetiti svega što mora učiniti.

Svjestan više od svega prisutnosti sestre Angus, duboko je uzdahnuo i zasjekao. Da, najprije dolazi rez. Toplim sjajnim skalpelom povuče polagano čvrstu crtu preko svjetložute kože i koža se razjapi u crvenoj sjekotini.

Sitni glasovi šaptali su u Finlayjevom mozgu, izazivajući ga, govoreći mu da nikad neće moći izvršiti nemogući zadatak koji je započeo.

Nastavio je. Upotrijebio je druge instrumente i prstenovi kliješta ležali su duboko jedni nad drugim.

Zbrka instrumenata činila se nerazmrsivom i odjednom kroz zahuktalu vrućinu prostorije, isprekiđano disanje pacijenta, prikrivenu nelagodnost u Reidovim očima, Finlayja obuze paralizirajuća misao da ne može dalje.

Bio je luda, bespomoćna luda, koja je kopala po mraku tražeći stvar koju zovu appendix, koja nije mogla, koja nije naprosto postojala. Na čelu mu izbije znoj. Na trenutak pomisli da će se onesvijestiti.

A zatim, kroz zebnju i strašnu neizvjesnost, osjeti na sebi pogled sestre Angus. Njene oči gledale su ga otvoreno i kao da su nešto odavale, da pati zbog toga što je on patio suosjeća u svakom udarcu koji je primao, a ipak su odavale neobičnu hrabrost i priznanje. No još je nešto blistalo u njima i to je u Finlayjevoj duši izazvalo zanos.

U hipu nestane magle, on se sabere, hrabro nastavi operaciju.

Sve se to odigralo brže no što se može izreći. Bila je to prelomna tačka, kriza operacije. Trenutak kasnije ruka napipa slijepo crijevo i izvuče ga na vidjelo.

S matroninih usana ote se usklik a Reidovo lice je odavalo divljenje protiv volje. Tu, izložena svakom na vidjelo, bila je otekline, gnojna upala slijepog crijeva, skoro u raspadu.

Ispunjen sve većim trijumfom Finlay ubrza pokrete. Bio je u pravu, potpuno u pravu. Odreže slijepo crijevo i učini nekoliko šavova.

Operacija se brzo približavala kraju. Finlay, sad već siguran, sašije ranu vrlo pažljivo.

Matrona bojažljivo zakašlje i time prekine dugu šutnju. Sestra Angus stane stavljati ovoj. Naposljetku je sve bilo gotovo, vrata se širom rastvoriše i nosila na kotačićima iznesoše Paula u odjel.

Finlay je promatrao kako su se pokretna vrata sklopila iza kolica koje je matrona Clark revno gurala u odjel. Znao je da će Paul sad ozdraviti.

Okrenuo se i opazi da mu prilazi Reid. Nije se više držao hladno, rezervirano ni nelagodno. S iskrenom srdačnošću reče:

»Htio bih da znate, Hyslope, da ste vi imali pravo a ja krivo. Covječe, divim vam se za ovo što ste učinili.«

Ispružio je ruku a Finlay je prihvati. Bio je zahvalan Reidu, no kad je ovaj otišao svlada ga napor i posve klonuo sjede na stolicu.

Zatim osjeti da je sestra Angus još u sali. Stajala je zagledavši se u njega, zatim priđe slavini, odvme je da voda snažno poteče, napuni čašu i pruži mu je. Finlay je ispije a onda je zahvalno pogleda.

»Htio bih vam se zahvaliti«, promrmlja, »što ste mi pomogli, savjetovali. Nikad to ne bih učinio da nije bilo vas.«

Umuknuo je.

Zavladala šutnja. Sad je bila odvmula lice, no u očima su joj bile suze. Naposljetku prozbori:

»Znala sam da ćete to moći. I uspjeli ste. Bilo je sjajno.«

Njen glas, tih ali uzbuđen, uzburkao mu je srce.

Osjetio je u njoj bilo nekog tajnog osjećaja koje ga je odjednom opojilo. Iznenada mu pukne pred očima. Bio je u zabludi kad je vjerovao da ga mrzi.

Instinktivno htjede izustiti njezino ime. No prije no što ga je stigao izgovoriti ona se okrenula i otišla.

ZABAVA U DUNHILLU

Finlay je bio zaljubljen — beskrajno i beznadno. Znao je da nikad neće biti sretan ako uz njega ne bude Peggy Angus.

A ipak nije mogao svoju sreću staviti na odlučnu kušnju jer sutradan poslije dramske operacije malog dječaka Paula, dogodilo se nešto vrlo banalno čemu se najmanje nadao: došao je Peggyn red na godišnji odmor i ona neprimjelno ode da provede četrnaest dana sa svojima u Dunhillu.

Kad je otišla, Finlayju se pružila prilika da ispita svoj položaj. Počelo je tako da je prema Peggy pokazao nepovjerenje zbog njene obitelji, dobrog društvenog položaja i očitog blagostanja. Bio je sumnjičav, smatrajući da je pogrešno što je bolničarka i da se pravi važna, da je neiskrena. Postupajući suprotno svojoj plemenitoj prirodi od samog početka je među njima izazvao mučan nesporazum, jaz koji, kako je kasnije zdvojno osjećao, neće nikad moći premostiti.

No sad mu se ukazao trak nade.

Peggyno zanimanje za njegov rad koje je ispoljila tako otvoreno i spontano na nedavnoj operaciji, dalo mu je nove nade. Možda je ipak malo marila za njega. Njegovo srce je zakucalo brže na tu pomisao i on je čeznuo za prilikom da joj skromno i otvoreno postavi to pitanje. I prilika se ukazala prije no što je očekivao.

Nekoliko dana poslije Pegginog odlaska na ljetovanje matrona Clark dočeka Finlayja sjajno raspoložena.

»Iduće subote priređuju u Dunhillu vrtnu zabavu«, objavi. »Gospodin Angus je dao na raspolaganje svoje zemljište. Imaju divno imanje tamo. A sav prihod trebao je da ide u korist bolnice. Zar to nije sjajno? Sestra Angus je organizirala čitavu stvar.«

Na sam spomen Peggyna imena i pomisao da bi je mogao vidjeti na zabavi, Finlayjevo b'ilo pobrza.

»To je lijepo«, reče matroni, nastojeći da mu glas zvuči ravnodušno. »Vi ćete poći?«

»Pa naravno«, odgovori matrona i kratko kimne. »Računam na vas da ćete me povesti, doktore.«

Finlay u nevjerici zatrese glavom.

»Bojim se da me neće pozvati tamo«, reče nadajući se da će mu protusloviti. »Nisam baš u tom krugu omiljen.«

»Besmislica!« odgovori matrona. »A osim toga dužnost vam je da budete tamo kad je to dobrotvorna zabava u korist bolnice.«

Finlayjevo lice se polagano širilo u osmijeh.

»E, pa dobro«, reče, »ako je tome tako neću reći da ne bih pošao.«

Od tog trenutka čitavim se srcem radovao suboti.

Sutradan poslije podne kad se vratio kući, zateče poziv starog Johna Angusa na vrtnu zabavu. Finlay ga stane u tišini proučavati. Zar ga je Peggy spomenula ocu? Možda je o njemu rekla koju prijaznu riječ.

Svladan mješavinom oduševljenja i iščekivanja Finlay sjedne i odgovori da prihvaća poziv.

Bila je to, govorio je sebi, gotovo sudbinska prilika i kako se dan zabave približavao njegove su nade rasle. Tog će dana zamoliti Peggy da mu bude ženom.

Osvanu subota, sunčana i jasna, i Finlay lično izvrši pripreme da odveze matronu u Dunhill. No u jedanaest sati tog jutra na brođogradilištu se dogodi nesreća. Bob Paxton, sin starog Johna Paxtona, predradnika lijevaonice, pao je s gornje palube argentinskog teretnjaka za prevoz stoke, ukotvljenog u doku broj 5. Prenijeli su ga u bolnicu s teškim unutarnjim povredama i krvarenjem.

Finlayja, dugogodišnjeg prijatelja obitelji Paxton, pozvaše k Bobu i mladićevo stanje ga zabrinu. U stvari, toliko ga je zabrinulo da je oklijevao da li bi na duže vrijeme ostavio ranjenika. Namršten od dvoumljenja povjeri matroni da ne zna bi li otišao u Dunhill.

»Plašim se unutarnjeg krvarenja«, dodao je. »Mislím da ćemo morati dati transfuziju.«

Matrona podigne obje mke.

»S time ne treba žuriti, doktore. A osim toga vi je ionako ne bi poduzeli prije večeri.«

Bila se već pripremila za polazak i nije željela da je išta omete u njenom užitku.

Finlay je zapao u još jaču sumnju. I on je, čitavim srcem želio otići u Dunhill, no njegov jak osjećaj dužnosti bunio se na pomisao da ode daleko od ovog kritičnog slučaja.

Odbio je da se izjasni dok ponovo ne pogleda svog pacijenta i u dva sata se vrati u bolnicu i još je jednom pregledao mladića.

Ovog puta se složio da su simptomi nešto povoljniji. Bob se osvijestio i, premda vrlo blijed od unutarnjeg krvarenja, uporno je tvrdio da mu je dobro.

Ovo i matronine molbe, sklonuše Finlayja. Dao je upute bolničarki Cotter, koja je ostala na dužnosti, da ranjenika stalno drži na oku. On će se neizostavno vratiti u šest sati.

Tako matrona i Finlay krenuše odmah poslije dva sata. Zahvaljujući divnom danu i prekrasnoj vožnji, mračna stvarnost bolničke sobe, koju su ostavili za sobom, ubrzo je izbljedjela.

Uostalom, Finlay ionako ne bi bio mogao prosjediti čitav dan uz bolesnikov krevet. Takav napor se sigurno ne može zahtijevati ni od koga.

Još dugo prije no što su prispjeli k cilju misli mu poletješe naprijed i žudno je čekao da ugleda Peggy.

Oko tri stigoše do Dunhilla. Imanje Angusovih bilo je prekrasno. Ulazilo se u njega dugačkim putem na početku kojeg je bila čuvarova kuća, a put je bič omeđen grmovima rododendrona.

Sama kuća bila je od lijepog pješčenjaka, sagrađena u stilu dvorca s tomjčićima i zabatom. Park je sad upravo bio najljepši, pun cvijeća i okupan suncem.

Na kratko ostriženom travnjaku bili su podignuti štandovi, razapete šatre i šatori oko kojih su se okupljale gomile posjetnika uživajući u šarenilu raznih stvari koje se uvijek nađu na takvim mjesnim dobrotvornim zabavama. Bilo je tu, na primjer, nekoliko šatri pod kojima su se prodavali vezovi i domaći kolači, bomboni i želei.

Na raznim natjecanjima nudile su se nagrade, na primjer lijepi kotač sira onom tko tačno pogodi njegovu težinu.

Usred svega toga uzdizao se veliki šator u kojem se prodavao sladoled i služio čaj.

Na kraju puta Finlay preda konja i gig dežurnom kočijašu i u pratnji debele, strašno uzbuđene matrone, krene na travnjak ispred kuće.

Nisu daleko išli kad ugledaše Peggy i opazivši je Finlay osjeti da mu je srce zamrlo. Nikad je nije vidio drugačiju no u bolničarskoj odori ili jednostavnom teniskom dresu, a sad je bila u dražesnoj haljini od cvjetastog muslina i velikom šeširu koji je na bijeloj šiji otkrivao kovrčice njene lijepe kose.

Bila je okružena svojom obitelji i prijateljima, a na licu, malo zajapurenom od sunca, bio je radostan izraz.

U tom trenutku se obazrela i opazila Finlayja i matronu. Odmah im priđe da ih pozdravi i, pošto se s njima rukovala, predstavi ih ocu i majci i malom bratu Ianu.

Na kraju, kao da joj je malo neugodno ili se to Finlayju učinilo, okrene se i upozna ih s mladićem koji je stajao kraj nje.

Bio je to doista vrlo naočit momak, visok i pristao, smeđih očiju i kratko ostrižena brka. Bilo mu je možda dvadeset i sedam godina a zvao se Dick Foster.

Finlay se zagleđa u tog nepoznatog i neočekivanog Fostera i iznenadnom hladnom slutnjom i prilično zatečen, jedva je odgovorio na mladićev neusiljen pozdrav. Njegova smetenost, čini se, prošla je nezapaženo jer se Foster odlično snalazio u društvu.

Razvio se razgovor i smijeh kako je to već uobičajeno kad ljudi stoje u grupi i s vremenom se Finlay nađe kraj starog Johna Angusa. Bio je to silan starac, onizak i

s naočalama, širokih ramena i lijepog otvorenog lica, poznat u okolici kao uzoran poslodavac i dobrotvor.

Stari John uputi nekoliko ljubaznih riječi Finlayju. Objasni mu da je njegova kćer doista željela postati bolničarkom i doda, s lukavim smiješkom, da je voljan da joj dopusti da vrši svoje zvanje sve dok ne pređe u ono drugo, koje pruža više zadovoljstva, a to je bračno.

Dok je starac izgovarao tu riječ koju je Finlay već danima nosio u srcu, Finlayjev pogled ostao je prikovan za Dicka Fostera koji je sad, kretnjom vlasnika, uzeo Peggy za ruku i kavalirski je poveo prema jednom od štandova.

Finlay se strese od ogorčenja, pomiješanog iznenadnim očajem. Uzalud se trudio da ga savlada. Obratio se starom Angusu.

»Vi mislite, dakle, da će se vaša kćer uskoro udati?« izreče teškom mukom.

»O, da, nadamo se«, reče stari John razdraganim očinskim smiješkom. »Zar ne mislite da je suviše lijepa da bude bolničarka?« I nasmija 'ši se vlastitoj duhovitosti, potapša Finlayja po leđima i ode dalje.

Finlayju se ta iluzija činila jasnom: spajala je Peggy i ljepuškastog Fostera u sretnu vezu. Snažno se ugrizao za usnu. I kao da gorka čaša već nije bila prepuna u tom trenutku, priđe mu matrona i prateći Finlayjev pogled dok je promatrao par koji se udaljavao reče zaneseno:

»Zar nisu lijepi par? Upravo sam čula o tome od svećenikove žene. Oni su praktički vjereni! Zamislite, doktore, a mi nismo ni slutili! Po svemu što čujem u Dunhillu se svi nadaju da će se vjenčati u proljeće. Oh, zar to nije romantično? Zar on ne izgleda lijepo, doktore? I on potječe iz dobre obitelji, kažu mi. Svršio je koledž u Edinburgu i sad otvara advokaturu.«

Dok je matrona brbljala pjevajući slavopojke o Peggy i tom mladom Fosteru, i ne sanjajući kakav kaos stvara, Finlayjevo srce se sledilo. Zar je zato gajio sve one nade? Sav život zamre u njemu, prizor izgubi sjaj, riječi i smijeh oko njega vrijeđali su mu uši.

Naposljedku se uspije osloboditi brbljave žene i pokuša se izgubiti u gomili koja se polagano kretala.

Ruku zaturenih u džepove tumarao je osamljen, nadajući se da će možda još jednom ugledati Peggy. Možda bi je mogao vidjeti izdaleka; čak i to bi bila neka utjeha njegovom bolnom srcu.

Nije računao s malim Ianom. Dvanaestogodišnjem dječaku se Finlay na prvi pogled dopao i slijedeći ga ustrojnošću indijanskog tragača, naposljetku ga sustiže i odvuče prema raznim šatrama. Finlay nije bio raspoložen za opiranje.

Iskušali su sreću u gađanju kokosovih oraha, izvlačenju na slijepo, pogađali su težinu sira i oprobali svoju vještinu u mnogim drugim natjecanjima. Zatim, kad su se sprijateljili, Ian odvuče Finlayja u kuću i gore na kat u svoje skrovište da mu pokaže svoje dragocjene trofeje — zračnu pušku, pecački štap, zbirku leptira.

Bio je to doista sjajan momčić, i privučen time Finlay se, unatoč svom jadu, odluči da ga ispita.

»Je li istina«, upita tiho, »da je tvoja sestra vjerenica s gospodinom Fosterom?«

»O, da«, odgovori dječak nemarno. »Mislim da jest. Uskoro će se vjenčati. Mislim da je jako zateleban u nju. Ja ga ne volim.«

»Ta hajde, Ian«, reče Finlay, trudeći se da bude pravedan. »Čini se da je dobar momak.«

»Oh, nije loš, valjda«, reče Ian škrt. »No ja ga ne podnosim. Hajde da ne govorimo o njemu. Evo, hoću vam pokazati svoj katapult.«

Poslije podne je prolazilo, i s njim je, unatoč veselom dječakovom brbljanju, Finlayjev duh padao sve niže i niže, dok nije došao ispod nule. Osjećao se ponižen, povrijeđen, potpuno skršen.

U četiri i trideset siđoše dolje i Finlay se čvrsto nadao da će moći neopaženo nestati, no u predvorju nabasaše na gospođu Angus koja istog časa reče:

»Blagi bože! Doktore Hyslop, ta gdje ste bili? Tražili smo vas posvuda. Zar vas je moj zločesti sin«, povukla je Iana za uho, »svo ovo vrijeme monopolizirao? Dođite i popijte čaj. Upravo polazimo unutra.«

Nije bilo druge do prihvatiti i sakupivši sve svoje snage Finlay udesi što je mogao ljubaznije lice i pođe za ljupkom, sjedokosom malom ženom u salon.

Tu se već okupilo društvo — stari Angus i njegovi prijatelji, većina uglednika iz okolice. Gospođa Angus uđe i čaj bi poslužen. Po dobrom starom običaju sjedila je na čelu stola iza velikog srebrnog čajnika i rastakala mirisavo piće u tanke porculanske šalice, dok su dvije služavke posluživale kekse.

Finlay osjeti ljupku atmosferu tog doma, srebro, cvijeće, spretna posluga, atmosfera profinjenosti i šarma. To je bilo Peggy ucijepljeno rođenjem i odgojem. Bila je dio svega toga, dražesna, ljupka i mila, a on, skorojević, usudio se da je na samom početku njihova poznanstva ponizi.

Eh, pa sad je na njemu bio red da osjeti krajnje i potpuno poniženje! Stenjao je u sebi i podizao šalicu drhtavim prstima. Nijemo se pitao gdje li je Peggy, a nije se morao to pitati.

Znao je instinktivno da je s Fosterom, da su negdje nasamo, da su se sakrili od svijeta. Opsjednut tom misli još se jače uznemirio, kad iznenada gospođa Angus ovlaš reče mužu:

»Gdje je Peggy? Trebalo bi da dođe na čaj.«

Prije no što je John Angus stigao odgovoriti, neobuzdani Ian izvali:

»Ne brini za njih. Oni valjda negdje udvaraju!«

»Ianel!« reče gospođa Angus prijekomo. No njen se prijekor izgubi u općem smijehu i Peter Scott, jedan od Angusovih prijatelja, primijeti lukavo:

»Baš je pravi dan za prošnju.«

Još nije završio kad u sobu uđoše Peggy i mladi Foster. Razumije se da su odmah postali meta općeg zadirkivanja.

Premda ga je to boljelo, Finlay ipak podigne pogled i zagleda se u njih.

Peggy je gledala u stranu i nije joj mogao vidjeti lice, no na Fosterovu malo zammenjenom i vrlo samosvjesnom licu počivao je izraz koji je Finlay smjesta protumačio kao izraz uslišanog zaljubljenika.

Finlay je sad još samo želio jedno — da što prije ode odavde, da smjesta i potpuno nestane s ovog poprišta sreće.

Sjedio je trenutak nepomično u stolici, boreći se s mislima. Hvala bogu da ga čeka posao. Sjetio se gotovo zahvalno Boba Paxtona kog mora u šest sati obići u bolnici.

I kad je opći razgovor opet potekao, ustao je, neopaženo, i primaknuo se gospođi Angus.

»Moram otići«, reče. »Moram se vratiti do šest jednom pacijentu.«

»Zar ne možete još ostati?« promrmljala je, nabravši razočarano obrve. »Palit ćemo krijes večeras i vatromet.«

On ukočeno odmahne odrečno.

»Žao mi je, ali moram ići. Netko dmgi će morati povesti matronu natrag. što se mene tiče ja moram na posao.«

Znao je da je postupio neuglađeno i neljubazno no nije sebi mogao pomoći. Jezik mu je odrvenio.

Pomislio je na trenutak da je zaustila da nešto kaže, da otkrije u svojoj nagosti njegovu mučnu tajnu. No čini se da se predomislila.

»Dobro, dakle«, rekla je. »Kad morate, morate.« Smješkajući se, ljubazno se rukovala, zadržavši na trenutak njegovu ruku u svojoj toploj šaci, i zatim, obrativši se kćeri, rekla: »Peggy, hoćeš li ispratiti dra Hyslopa.«

Zamoljena tako Peggy pođe s njim u predvorje. On je više osjećao, no vidio, da je kraj njega jer se ponovo nije usudio pogledati u nju.

Osjećaj njene blizine i saznanje da ga nikad neće zavoljeti, ispuniše mu grudi prodornim bolom. No na vratima se okrene prema njoj, i odbacivši sve te neizdržive osjećaje koji su ga davili, reče jednostavno:

»Hvala vam što ste me pozvali. Vaš dom je divan. I sve u svemu bio je to lijep dan.«

Nije odmah odgovorila. Kad je napokon progovorila učinilo mu se da je malo problijedjela i da govori s naporom.

»Drago mi je što ste se ugodno osjećali.«

Muk. Zatim nastavi istim tonom:

»Sve je prošlo vrlo brzo. Čini se da sam vas jedva vidjela.«

Nije odgovorio. Nije smogao snage. Slijepo joj pruži ruku, dodirne načas njenu, zatim strča niza stepenice.

Vožnja kući bila je čisti očaj. Osjećao je da je sam samcat na svijetu.

Njegov rad — samo to mu je ostalo za budućnost — a morat će raditi sam.

Stigavši u Levenford uputi se ravno kući. Cameron zazviždi iznenađeno kad vidje da je stigao tako rano.

»Rano ste se vratili!« uzvikne. »Zar vam se zabava tako zamjerila?«

»Nije«, odgovori Finlay zlovoljno, »zabava je bila dobra.« Zastao je. »Htio sam obići Paxtona u bolnici.«

Cameron je lukavo promotrio svog mladog partnera, razabravši nešto od gorčine prikrivene tim jednostavnim riječima. Zatim reče.

»U stvari sestra Cotter vas je tražila telefonom iz bolnice prije pola sata.«

Finlay kimne. Napola se nadao takvoj poruci: neprilike, kako je iskusio, nikad ne dolaze same.

Zaustavi se samo da proguta zalogaj, dva — ništa nije jeo u Dunhillu i požuri u bolnicu te uđe u sobu u kojoj je ležao Bob Paxton. čelo mu se stušti.

Sagnuvši se nad nepomično tijelo na krevetu izvrši brz pregled. Kolaps uslijed krvarenja, pomisli, i odluči da smjesta da transfuziju.

Naredivši sestri Cotter da pošalje po Hallidayja, vratara na kog je iz ranijih iskustava mogao računati kao na sigurnog i dobrovoljnog davaoca krvi, Finlay užurbano pređe u pokrajnu sobu da se spremi za taj osjetljiv i težak posao.

Uviđao je da će sestra Cotter predstavljati teškoću. Bila je šeprtlja, posljednja osoba koju bi bio izabrao da mu asistira. No hitnja je bila takva da se morao pomoći s njom kako najbolje može.

U neku ruku je krivio sebe. Paxtonovo stanje se pogoršavalo dok je on igrao zaljubljenog tetrijeba u Dunhillu.

Sve je to bilo Finlayju na pameti kad je, svladavajući izgled boli i gorčine na licu, krenuo prema operacionoj dvorani da potraži instrumente.

Gumuo je vrata nervoznom snagom i odjednom zastao, ukočen kao stup soli. U operacionoj dvorani, odjevena u svoju urednu odoru, metodički svrstavajući njegove instrumente, stajala je sestra Angus.

Zagledao se u nju ne vjemjući svojim očima dok mu je s lica nestalo boje. Zatim, zapanjen, zine:

»Zašto ste ovdje?«

Ne obazrevši se, odgovorila je:

»Moj dopust ističe sutra. Mislila sam da se i večeras mogu vratiti na dužnost.«

Stajao je i zurio u nju kao da je još zaslijepljen njenim dolaskom. Cinilo se da ona osjeća njegovu zgranutost jer je poslovnim glasom nastavila:

»Naravno, matrona mi je rekla za Paxtona i nakon što ste otišli pomislila sam da bih vam možda bila potrebna. I tako sam došla.« I noseći pažljivo podnosak s instrumentima, prođe mimo njega u odjel.

Čas kasnije pošao je i on poput čovjeka koji hoda u snu.

Halliday je već bio kraj kreveta sa sestrom Cotter koja je na sve načine pokazivala koliko joj je odlanulo što je sestra Angus došla da preuzme odgovornost. Bez odlaganja Finlay prione poslu otravši mišičavu Hallidayjevu mku jodom: zabode iglu tačno u žilu i stade prenositi dragocjenu životnu tekućinu iz zdravog vratara u klonulo i beživotno tijelo na postelji.

Naposljetku je bilo gotovo. čučnuvši Finlay je promatrao promjenu u Paxtonu koji je sad, kao čarobnim dodirom, bio ispunjen novim životom, dišući mirno i snažno.

Finlay je dugo ostao zadubljen u misli, dugo još pošto se Halliday vratio u svoj stan na ulazu u bolnicu a sestra Cotter počela vršljati po kartonima u dnu bolesničke sobe.

Zatim se s dubokim uzdahom uspravio i pošao u pokrajnju sobu u kojoj je Peggy dovršavala čišćenje instrumenata.

Mehanički je promućao:

»Htio bih vam se zahvaliti što ste došli. Bez vas ne bih ni približno tako dobro obavio posao.«

Podigao je nesvjesno ruku do svog čela.

»Čini se nekako da vi meni uvijek — da mi uvijek pomažete da isplivam!«

Duga pauza. Nije odgovorila. I tako, malo pogurenih ramena, nastavio je slijepo:

»Htio bih vam također čestitati — na vašim zarukama. Čini se da je fin momak, taj Foster — nadam se da ćete biti sretni.«

Sad je podigla glavu i zagledala se u njega. Staložena glasa reče:

»Mislim da ste se zabunili. Dick Foster mi je samo prijatelj. Ljudi su donijeli kojekakvih glupih zaključaka. Ako mi ne vjerujete ...«

Pocrvenjela je i oborila pogled:

»Danas me zaprosio a ja sam ga odbila.«

Finlay se trgne. Nije se usudio disati. Zatim, sa srcem u grlu krene prema njoj.

Premda nije progovorio i nije ni mogao, njegova je ljubav bila ispisana na licu i vidjevši to ona krikne, s malim, prigušenim jecajem:

»Oh dragi, zar ne znaš da si ti taj — da si to uvijek bio i da ćeš uvijek biti?«

U slijedećem trenutku držao ju je u naručju.

Duša mu se ispunila bezgraničnom nježnošću, čitavo srce zapjeva od divlje, neusporedive radosti. Znao je da je postigao najveće blaženstvo svoga života.

BILJEŠKA O PISCU

Archibald Joseph Cronin, rođen 19. VII 1896, odgojen u Dumbarton akademiji studirao je i završio medicinu u Glasgovvu. Dugo je godina radio po bolnicama Londona i u Walesu. Godine 1930. se razbolio i za vrijeme bolovanja započeo pisati.

Rezultat toga bio je njegov prvi roman *Timnin*, 1931. Poslije uspjeha ovog romana Cronin napušta liječnički poziv i posvećuje se književnosti. Njegova najznačajnija djela su roman *Zvijezde gledaju s neba*, 1935. i roman o liječniku *Citadela*, 1937, a napisao je i niz djela, gdje opisuje život i ljude svoga vremena. Osobito se proćuo romanom *Ključ za kraljevstvo*, 1941. To je knjiga o nekom misionaru u Kini, knjiga u kojoj čitalac saznaje mnogo o ljudima iz tako zanimljiva kraja svijeta kakav je Kina.

O svom životnom putu napisao je autobiografsko djelo *Dogodovštine iz dva svijeta*, 1952.

Ostala su mu značajnija djela *Tri ljubavi*, 1933, *Zelene godine*, 1945, *Put doktora Shannona*, 1948, *Španjolski vrtlar*, 1951, *Iza ovih zidina*, 1953, *Svjetlo*, 1958.

Pisao je i drame, kao *Jupiter se smije*, 1951.

A. J. CRONIN	2
CRNA TORBA DOKTORA FINLAYJA	2
I DIO	3
CAMERONOV NOVI POMOĆNIK.....	3
SIRUP.....	13
ŽENA HEROJA.....	21
SNAŽNA KURA DRA FINLAYJA.....	32
OPET CVATU GERANIJE.....	38
PLUĆA KOJA ZVIŽDE.....	48
MARY-PRIPAZI-NA-DIJETE.....	54
PANTOMIMA.....	64
ODLUKA BEZ REZULTATA.....	75
DRUCKEN DAVIE.....	84
SESTRE SCOBIE.....	94
DOBITAK I GUBITAK.....	102
TAM KOJI ŽIVI NA ČAMCU.....	109
BEZ MASTE.....	116
NEPRIKLADNO PONAŠANJE.....	125
KRAJ JEDNOG ASISTENTA.....	134
II DIO	141
RIBLJA KOST.....	141
IZGUBLJENO PAMĆENJE MALOG ROBINZONA.....	152
POVRATNIK.....	162
SUD BOGOVA.....	170
LESTRANGEOVO ČUDO.....	179
DŽEM OD ŠUMSKIH MALINA.....	189
BOLJE OD LIJEKA.....	197
NASLEĐE.....	207
TKO SE POSLEDNJI SMIJE.....	217
NASTUPA SESTRA ANGUS.....	228
POZNATO KAO UPALA.....	240
ZABAVA U DUNHILLU.....	248
BILJEŠKA O PISCU.....	257